

II. RÉSZ

I. NÉPFELKELŐ HUSZÁROSZTÁLY

Manuskript

ÖSSZEÁLLÍTOTTA
PAZONYI ELEK MENYHÉRT
VOLT M. KIR. NÉPF.-HUSZÁRSZÁZADOS,
BELÜGYMINISZTERI OSZTÁLYTANÁCSOS

I. FEJEZET.

AZ ELSŐ SZERB OFFENZÍVA.

1914.

(LÁSD A 65. SZ. VÁZLATOT.)

Mozgósítás.

Anyacrezdünk: a m. kir. budapesti 1. honvédhuszárezred mozgósításával egyidőben az 1. népfelkelő-huszárezosztálynál is fennakadás nélkül folyt a mozgósítás. A népfelkelő-tisztek és legénység — behívási parancs nélkül is — főmegesen jelentkeztek. Ezek soraiban látjuk *gróf Ráday Gedeon*, *pazonyi Elek Menyhért*, *gróf Csekonics Gyula* népfelkelő-hadnagyokat, *dr. pinkóczy Tóth Aladár* szkv. és *Tomcsányi Vilmos Pál* tart. hadnagyokat, akik közül *gróf Ráday Gedeont*, mint Pest-Pilis-Solt-Kiskún vármegye czidőszerinti főispánját, valamint *Tomcsányi Vilmos Pált* — miután ő a „Hadi Felügyeleti Bizottságba“ osztatott be — fel kellett menteni.

Az 1. népfelkelő-huszárezosztály mozgósítási irodája a X. ker. elnökutcai iskola torna-termében működött *Kerekes András* százados, az ezred népfelkelő-nyilvántartófisztjének vezése alatt, ki nagy igyekezettel és rátermettséggel látta el nehéz tisztét.

A jelentkező népfelkelők, hozzátartozóik által kísérv, állandóan izgó-mozgó főmegben lepik el az iskola előtti teret, ahol nemcsak állandó vendégeskedés folyik, de a vidékről feljöttek még az éjszakát is itt töltik.

Miután a jelentkezők túlnyomó része öreg, nagycsaládú földműves, a küszöbönálló aratásra való tekintettel egyelőre ideiglenesen szabadságoltatnak és az osztály első legénysége túlnyomó részben a fiatalabb korosztályú és az anyacrezdnél feleslegessé vált tartalékosokból egészítették ki.

Kerekes András százados, emberfeletti munkájának megkönnyítésére, első sorban az osztály három századának tisztikarát állítja össze. E feladatát könnyűséggel oldja meg, mert a népfelkelő-huszárezosztály részére előírt 19 főből álló tisztikart a kb. 60 főből álló jelentkezőkből nem volt nehéz kiválasztani.

Az összeállítás szerint az osztály tisztikara a következőkből alakult meg:

Osztályparancsnok: még betöltetlen.
Segédiszt: *Wiesner Emil* tart. hadnagy.
Gazd. tiszt: *Farkas Mihály* hadnagy gt. és
Steinherz Dezső tart. zászlós gt.
Orvos: *dr. Schulek Alfréd* népf.-főorvos.
Állatorvos: *Gulás Mihály* állatorvos.

1. század.

Századparancsnok: *Kerekes András* százados.
Arconalmögötti tiszt: *gróf Csekonics Gyula* népfelkelő-hadnagy.
1. szakaszparancsnok: *pazonyi Elek Menyhért* népfelkelő-hadnagy.
2. „ „ *Várady Jenő* tart. hadnagy.
3. „ „ *Antony Rezső* népfelkelő-hadnagy.
4. „ „ *Simkó Károly* népfelkelő-hadnagy.

2. század.

Századparancsnok: *Kenéz János* népfelkelő-főhadnagy.

Arcvonalmögötti tiszt: *Kertész K. Róbert* népfelkelő-hadnagy.

1. szakaszparancsnok: *szolnoki Jármy János* tart. hadnagy.

2. „ „ *Légrády György* szkv. hadnagy.

3. „ „ *felsőzorocei és kohanócei Ottlik Tihamér* szkv. hadnagy.

4. „ „ *Szabó Aladár* szkv. hadnagy.

3. század.

Századparancsnok: *Teleszky Ferenc* százados.

Arcvonalmögötti tiszt: *Ledniczky Mihály* szkv. főhadnagy.

1. szakaszparancsnok: *Rényi Gyula* szkv. hadnagy.

2. „ „ *dr. Tóth Aladár* szkv. hadnagy.

3. „ „ *Strausz Lajos* tart. hadnagy.

4. „ „ *Kemény Miklós* népfelkelő-hadnagy.

A népfelkelő-huszárosztály tisztikarának megalakulása után *Kerekes András* huszárszázados az egyes századokba beosztja az állományba vett legénységet, melyet a századparancsnokok, illetőleg azok helyettesei, az arcvonalmögötti tisztek, vesznek át és a szakaszparancsnokok szakaszokba osztanak be.

A beosztottak mindenekelőtt orvosi vizsgálatra rendeltetnek, majd a pótfélszázadhoz kerülnek, ahol katonai felszerelésben részesülnek. Az orvosi vizsgálat *Schulek* főorvosnak igen nagy munkát adott, mert mindennap újabb, fiatalabb korosztálybeliek jelentkeztek, kiket a már állománybavett idősebb korosztálybeliakkal ki kellett cserélni és ugyancsak orvosilag megvizsgálni.

A pótfélszázadnál visszatartott fizti és legénységi állománybeliek a m. kir. budapesti 1. honvédhuszárezred és a most megalakult m. kir. 1. népfelkelő-huszárosztály állományában időközben beállott változások kiegészítéséül szolgáltak.

A népfelkelő-huszárosztály legénysége — állománybavétele és ruházattal, valamint fegyverzetrel való felszerelése után, — miután a laktányában már hely nem jutott, a IX. kerület mesterutcai közvágóhidhoz tartozó három istállóban elhelyeztetett el. Gyakorlótérül az ennek szomszédságában elterülő vásártér szolgált, ahol mindennap reggel 5 órától fegyvergyakorlatok tartatnak, a délutánok pedig a Szolgálati Szabályzathól tartott előadásokkal és szabadgyakorlatokkal telnek el.

Figyelemmel van *Kerekes* százados, mint ideiglenes osztályparancsnok arra is, hogy úgy a tisztek, mint a legénység előbb az elemi lőtérre, majd pedig a nagytétényi lőtérre cél-
lövésben, valamint a harctéri szolgálatban is, legalább gyalog, gyakoroltassék.

A lovasítás lassan halad, mert a szükséges lovak bevásárlása vidéken történvén, de míg azok Budapestre érkeznek, 2—3 nap is eltelik, az ebbeli körülmények gondoskodás oly eredményt produkál, hogy az osztály már *augusztus hó 5-én* lovasítva, készen áll.

A nagy munka most veszi csak igazán kezdetét, mert tekintve attól, hogy a lovak nagy része nyers állapotban került az osztályhoz, sok ló még túlfiatal, ezért tehát ki kell cserélni. Legtöbb munkát azonban a nyeregfelszerelés felállítására adja, mellyel naponként igen-igen sok idő telik el.

Augusztus 3-án kerül az osztály élére *jeszeniczei Jankovich László* őrnagy, cs. és kir. kamarás, aki nagy szorgalommal és eréllyel lát hozzá, hogy az osztály minél előbb elérje a menetkészültséget, melyre a hadvezetőségtől háromheti időt kapott.

Ez alatt a három hét alatt naponként délelőtt 5—10 óráig a gyakorlótérre sor- és zártrendű gyakorlatok folynak; 10—11 óráig a bevonulás után szerelékigazítás, délután 3—5 óráig gyalogtűzharcban való oktatási gyakorlatok és cél-
lövészet az elemi lőtérre.

Ő FELSÉGE
IV. KÁROLY KIRÁLY.

A népf.-huszárosztály 3. századának 3. szakasza, élén *Teleszky Ferenc* századossal, mögötte *dr. Tóth Aladár* hdgy.

Közben megérkeznek az első harctéri jelentések, amelyek arról számolnak be, hogy az ellenséggel való összeütközéseink határainkon túl már megtörténtek.

Augusztus 5-én Ő Fensége *Károly* trónörökös, ezredes szemlét tartott az osztály felett és minden fisztet megszólítással tüntetett ki. Távozásakor a fisztikar vállára emelve vitte autójáig.

Augusztus 6-án indult el anyaezredünk, az első honvédhuszárezred az északi harctérre és mi mély megilletődéssel veszünk búcsút tőlük abban a reményben, hogy nemsokára mi is követni fogjuk őket.

Augusztus 20-a, Szent István napja van és egy rövid értesüléssel közlik velünk, hogy a *Frohreich-Szabó Ernő* altábornagy vezetése alatt álló 5-ik lovashadosztály, amelynek köte-

A népfelkelő-huszárosztály fisztikarának és legénységének felcsketése a harctérre való indulás előtt a tábori misén.

lékébe anyacredünk is tartozik, az oroszországi *Gorodok* és *Satanow* mellett orosz gyalogsággal összeütközött és nagy veszteséget szenvedett.

E hír hatása alatt azon igyekeztünk, hogy a népfelkelő-huszárosztályt a járőrszolgálatra, különösen pedig a jó, alapos megfigyelésre és a világos jelentéstételre begyakoroljuk, nehogy a huszárosztály is hasonló körülmények között, hasonló nagy véráldozatokkal essen át a tűzkeresztségen.

Végre a 33-ik mozgósítási napon *Jankovich László* őrnagy megkapja a táviratot, hogy az osztály útrakészen álljon.

Az osztályparancsnokság **augusztus hó 27-én** 33. szám, illetőleg a 35. és 36. szám alatt kiadott „Mozgósítási osztályparancsa“ szerint elrendeltetett, hogy az osztály tisztikara és legénysége **augusztus hó 30-án** esküt fog tenni. A beteget jelentő *Strausz* hadnagy, valamint a baleset következtében tenyérlövést szenvedett *Antony Rudolf* helyébe a pótfélszázadtól *Bánlaky András* népfelkelő-hadnagy az 1. századhoz, *Érczhegyi István* hadnagy a 3. századhoz nyer beosztást.

Az osztály tisztikara az osztálynapiparancs szerint a következőkből áll:

Osztályparancsnok : *jeszeniczei Jankovich László* cs. és kir. kamarás, alezredes.

Osztálytörzs :

Segéd tiszt : *Wieszner Emil* tart. hadnagy.

Orvos : *dr. Schulek Alfréd* főorvos.

Állatorvos : *Gulás Mihály* állatorvos.

Gazdasági tiszt : *Farkas Mihály* hadnagy gt.

Málhavonatparancsnok : *Steinhercz Dezső* zászlós gt.

Parancsért tiszt : *báró Harkányi György* tart. hadnagy.

1. század :

Századparancsnok : *Kerekes András* százados.

Arcvonalmögötti tiszt : *gróf Csekonics Gyula* népfelkelő-hadnagy.

1. szakaszparancsnok : *pazonyi Elek Menyhért* népfelkelő-hadnagy.

2. „ „ *Várady Jenő* tart. hadnagy.

3. „ „ *Simkó Károly* népfelkelő-hadnagy.

4. „ „ *Bánlaky András* népfelkelő-hadnagy.

2. század :

Századparancsnok : *Kenéz János* népfelkelő-főhadnagy.

Arcvonalmögötti tiszt : *Burchard-Bélaváry Pál* népfelkelő-főhadnagy.

1. szakaszparancsnok : *szolnoki Jármy János* tart. hadnagy.

2. „ „ *Kertész K. Róbert* népfelkelő-hadnagy.

3. „ „ *Ottlik Tihamér* népfelkelő-hadnagy,

4. „ „ *Szabó Aladár* népfelkelő-hadnagy.

3. század :

Századparancsnok : *Teleszky Ferenc* százados.

Arcvonalmögötti tiszt : *Ledniczky Mihály* népfelkelő-főhadnagy.

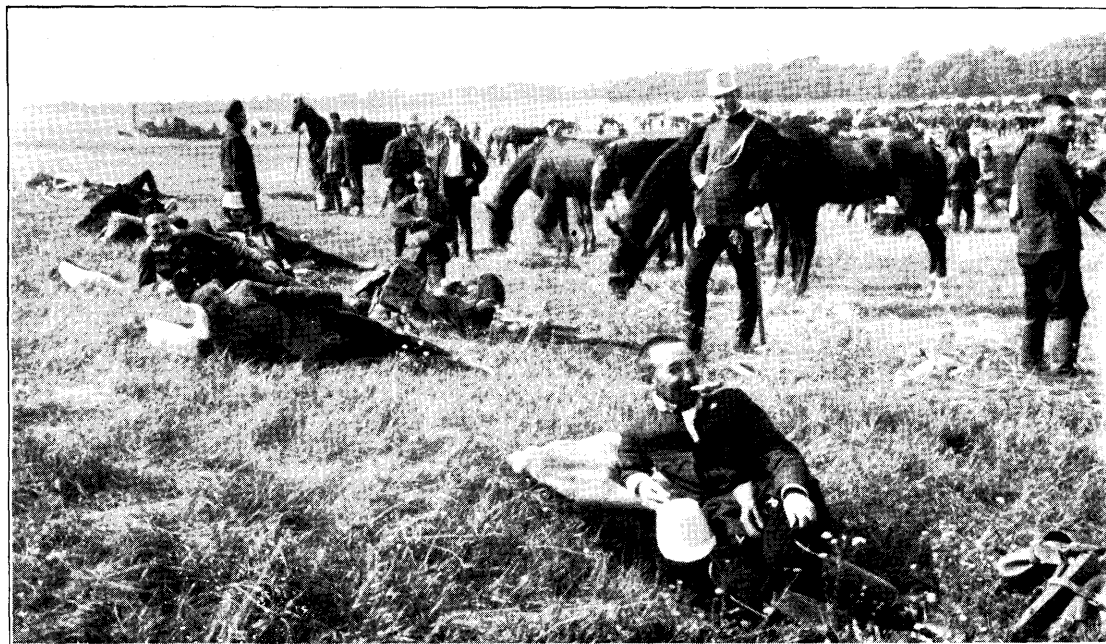
1. szakaszparancsnok : *Rémy Gyula* népfelkelő-hadnagy.

2. „ „ *dr. Tóth Aladár* szkv. hadnagy.

3. „ „ *Érczhegyi István* szkv. hadnagy.

4. „ „ *Légrády György* szkv. hadnagy.

A pótfélszázadnál a pótlások további kiképzésére visszamaradnak Budapesten : *Korbuly* és *Kemény Miklós* tart. főhadnagyk, továbbá *báró Kétly Endre*, *Hirsch Aladár* hadnagyk, az osztály tisztikarának esetleges pótlására pedig kijelölhetnek *Fleischmann Zsigmond* és *Havas* hadnagyk.

A népf.-huszárosztály táborbaszállásbani első gyakorlata a rákosi gyakorlótéren. Előtérben *br. Harkányi György* hdgy.

Búcsúzás a bevagónirozásnál. Előtérben: *dr. Tóth Aladár* szkv. hadnagy és nővére, *dr. Csupor Józsefné* székesfővárosi tanácsnok neje.

A 34-ik mozgósítási napon, 1914. évi augusztus 31-én, a népfelkelőhuszárosztály a 36-ik számú mozgósítási osztálynapiparancs értelmében elhagyja a békeállomást.

Az osztályparancsnoknak minden dologra kiterjedő részletes parancsa megkönnyítette úgy az alosztályparancsnoknak, mint a szakaszparancsnoknak a másnapi indulás gondterhes előkészületeit. Ezért osztályparancsnokunknak külön köszönettel tartozunk.

Augusztus 31-én a népfelkelőosztálynál már a kora hajnali órákban készülődés jelei mutatkoznak. Senki nem tudott gondtalanul nyugodni, mert mindenki azon igyekezett, hogy

A népfelkelő-huszárosztály első harcéri alakulatának tisztikara harctérre menetel előtt. Balról jobbra ülő alakok: dr. Tóth Aladár hadnagy, Kenéz János főhadnagy, Rémy Gyula hadnagy, Szabó Aladár hadnagy, Jankovich László alezredes, Wieszner Emil hadnagy, Légrády György hadnagy, dr. Váradi Jenő hadnagy. Álló alakok: Burchard-Bélaváry Pál főhadnagy, Kemény Miklós hadnagy, Érczegyi István hadnagy, Ledniczky Mihály főhadnagy, Teleszky Ferenc százados, Simkó Károly hadnagy, Csilás Mihály állatorvos, gróf Csekonics Gyula hadnagy, Kerekes András százados, Ottlik Tihamér hadnagy, Kertész K. Róbert hadnagy. Hátsó sor: Elek Menyhért hadnagy, báró Harkányi György hadnagy, Steinherz Dezső gazdasági tiszt, Farkas Mihály gazdasági tiszt, dr. Schulek Alfréd főorvos. A lépesőn: Jármy János hadnagy.

lehetőleg minden felszerelése kifogástalan állapotban legyen és mindenki el legyen látva azokkal a szükségletekkel, melyek minden hadbavonuló katonánál nélkülözhetetlenek.

Az álmatlan és izgalmas éjszaka után legénységünk kiváló jókedvben és önérzettel száll nyercgbe és az előbb említett osztályparancsban megjelölt időben és helyen a vasúti kocsikba való berakodás kezdetét vette.

Természetes, hogy a családtagok részvétele sem maradhatott el.

Ázt azonban, hogy az osztály kirakodó végállomása vagy iránya hol lesz, senki sem tudhatta meg, mert ez már katonai titok volt.

A családhoz tartozókat tehát azzal vigasztaltuk meg, hogy a harctéren nyercendő tábori postaszámunkat megérkezésünk alkalmával közölni fogjuk és ezen a címen meglesz a levélváltás lehetősége.

Amint a berakodás századonként megförtént, az osztály szállítmányai azonnal elindultak. Útközben vonataink a IV. hadtestet az északi harctérre vivő vonatokkal találkoztak. Másnap, **szeptember 1-én** délután 4—5 óra között trombitajelzés adja tudtára a szállítmányoknak, hogy a rendeltetési állomásra érkeztünk, fél óra múlva pedig a szerémmegyci *Péterváradra* fut be vonatunk, ahol a kirakodás kezdetét veszi.

Jankovich alezredes ezalatt a várban székeltő báró *Lüttendorf* altábornagyhoz siet, hogy jelentést tegyen az osztály megérkezéséről és parancsot kérjen feladatáról.

Ennek a jelentkezésnek az eredményeként *Jankovich* alezredes a 38. számú „Mozgósítási parancs”-ban szószerint a következőket rendeli el:

„Az osztálytörzs és 1. és 2. század „Rokusthalban” elszállásolva parancsnokságom alatt az „Armeegruppenkommando” rendelkezésére áll. A hadseregesoport parancsnoka: báró *Lüttendorf* altábornagy. Ö Nagyméltósága *Péterváradon* a várban. A 3-ik század a várparancsnokság rendelkezésére az osztályból kiválik és *Kameinczén* lesz elszállásolva.

Tekintettel azon körülményre, hogy a környéken már főbbízben mutatkoztak ellenséges kémelek, a szolgálatot a legkomolyabban kell venni. Erre nézve utalok a tisztikarnak ma kiadott szóbeli figyelmeztetésemre.

A jelen elhelyezés laktáborozás jellegével bír. (Szolgálati Szabályzat II. rész 26. §.)

A biztosítási szolgálatot a várönvön más csapatok látják el.

A vonattelep lakásom előtt. Ennek, valamint a pénztár őrzésére 1 altisztet és 8 huszárt a gyalogemberek állományából naponkénti felváltással kell vezényelni.

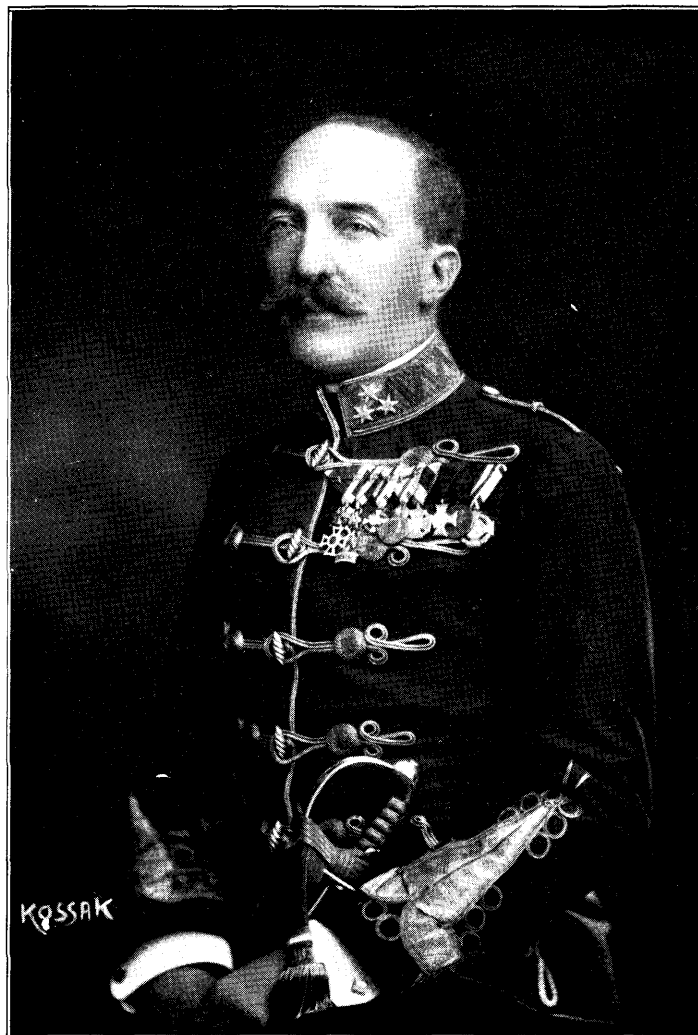
Cigyengélcédőszobát az osztályorvos az osztály körletében jelölje ki.

Mestremeberek szobájául egy-egy szobát az osztálykörlet központjában kell kijelölni.

Riadóhelyül egyelőre a várba vezető út és a vasút keresztezésénél elterülő térséget jelölöm meg.

A trombitajelek nem fognak fuvatni, ennek következtében a szolgálatban állók figyelemmel legyenek arra, hogy a legszélsőbb helyen elhelyezett legénység is idejekorán értesülhessen az elrendelendőkről.

A trombitajelek helyett dobpergésszerű kelepelőket kell alkalmazni, amelyeknek használatbavételéről minden század gondoskodni tartozik.

jeszenicei *Jankovich László* es. és kir. kamarás, honvédhuszárőrnagy, később ezredes.

Kitüntetései: Lipót-rend, vaskorona-rend, katonai érdemkereszt, bronz katonai érdemérem a kardokkal, Károly-csapatkereszt. 1914 júl. 30-án a szervezésben levő 1. pfllk.-huszárosztály parancsnokává kinevezett. 1914 augusztus 28-án azt a harctérre vezette. Résztvett az 1914 szeptember 12-iki vojái, szeptember 23-iki belgrádi, október 12-iki beszmjai, november 9-iki december 4-ig a misar-suce-tammava-kolubara-stepejevic-beljina-slatinai, december 8—9-iki pudarcii harcokban és 1915 április 6-án saját kérelmére az orosz harctérre vezényeltetett mint a m. kir. 6-ik honvédhuszárvezred parancsnoka.

Az itteni tartózkodási időt fel kell használni az osztály továbbképzésére. Főszűlyt kell fektetni a harctéri kiképzésre (hadosztálylovasság alkalmazására). Gyakorlandó a karabéllyal való gyors bánásmód. Térképolvasás a helyzetnek megfelelő térképen. A városparancsnokság által kiadott 31/6, 19/9, 37/6, 14/5, 25/6, 35/11, 17/9, 11/1, 14/4, 13/5, 15/3, 16/5. számú parancsokat a legénységgel meg kell ismertetni. Ennek megtörténtét szolgálatijegyen hozzám be kell jelenteni.

A szállás körletét senki előzetes engedélyem nélkül el nem hagyhatja.

Az ismertetőjelek átvétele végett naponta délelőtt 11 órakor egy alantostiszt a térparancsnokságnál megjelenni tartozik. Holnap ennek átvételére *Burchard-Bélaváry Pál* főhadnagyot rendelem ki.

Kerekes András

honv.-huszárszázados, később alezredes.

Kitüntetései: kat. bronz érdemérem a kardokkal, Károly-csapatkereszt. Beosztást nyert 1914 július 28-án az 1. népf. huszárosztály összeállításába s mint az 1. század parancsnoka 1914 augusztus 28-án a harctérre ment. Résztvett 1914 szeptember 12-én a vojikai, szeptember 23-án a belgrádi, október 12-én a besanijai, december 8–9-én a pudareji, 1915 október 6-án a jaraki harcokban mint osztályparancsnok. Beteg lett 1915 október 20-án. Bevonult 1916 októberben a Szandzsákba. Beteg lett 1916 decemberben.

Szeptember 4-én harctéri szolgálatban való kiképzés folytatása, délután fürdés a Dunában, hová a legénységet *Elek Menyhért* népfelkelő-hadnagy vezeti és ő jelöli ki a helyet, ahol a legénység — éltvcsegedlemtől mentesen — fürödhetik. A fürdés folyamán azonban egy sajnálatos cseményről kell megemlékezni. Az osztály legjobb úszóját, *Pásztort*, az 1. század szolgálatvezető-örmeesterét — mialatt a Dunában a fürdés helyét, illetve területét kijelölte — az ár elsodorta és szívszélhűdés következtében minden mentési kísérlet dacára elmerült.

Szeptember 5-én az egész osztály gyakorolva *Bukováci*g vonult. (Demonstráció a lakosság megfélemlítésére.)

Ezek az ismertetőjelek szigorúan titkosak és éppen ezért ezeket a jeleket csak a tisztekkel és szolgálatban állókkal szabad közölni.

Báró Harkányi hadnagyot a 3-ik századtól az osztályfőzshöz helyezem át.

Elrendelem az óvintézkedést esetleges tűz elleni védekezésre.

Lakásom, illetőleg az osztályparancsnokság, napközben egy nemzetiszínű zászlóról, éjjel a kapubejáratban elhelyezett állandóan égő lámpásról ismerhető fel.“

A szeptember 2-án kiadott 39. számú osztálynapiparancs elrendeli, hogy a legénységgel meg kell ismertetni a „Stafáriumra“ kiadott német nyelvű hirdetőmentyt magyar fordításban, valamint a táboripostán való levelezés módját és a helyes címzést. Holnap reggel 7 órakor, körletünkben szakaszonként gyülekezve, lóháton kivonuláshoz menetkészen kell a századoknak felállani. Ez osztályparancsnokunknak első szemléje a harctéri körletben.

Szeptember 3-án kiadott 40-ik számú napiparancsban értesül az osztály — a városparancsnoksághoz érkezett telefonértesítésből — 4. hadseregünknek az északi harcshintéren kivívott *kraszniki* győzelméről. Ezen a napon az osztály, az összes helyőrségi csapatokkal együtt, a fellobogózott városban tartott román. kath. tábori misén vett részt. A mise után a vezérkari főnök felolvasta a győzelemről szóló hadijelentést és *báró Lüttgendorf* altábornagy a csapatok felett szemlélet tartván, az osztálynak megelégedését nyilvánította.

Szerbek betörése a Szerémségbe.

Szeptember 6-án d. e. 12 órakor futár érkezik a Gruppen-Kommandótól, hogy az osztály egy százada azonnali indulásra — de útközvetvonat nélkül — készen álljon és jelentkezék a várban fentírt parancsnokságnál a további rendelkezések átvétele végett.

Jankovich alezredes erre az osztály 1. századát rendeli ki.

A nyerceléssel járó készülődés alig fél órát vett igénybe, mely után az 1. század *Kerekes András* százados parancsnoksága alatt *Elek Menyhért*, *Várady Jenő*, *Simkó Károly*, *Bánlaky András* és *gróf Csekonics Gyula* hadnagyokkal 12 óra 30 perckor a várba vonul a további parancs átvétele végett. A kapott parancs értelmében a század feladata volt, hogy a Szerém vármegyébe, a Száván áttört szerb hadseregnek *Mitrovicán* foglyul

Gróf Csekonics Gyula népf. hadnagy, később százados.

Kitüntetései: ezüst katonai érdemérem és bronz katonai érdemérem, mindkettő a kardokkal, Károly-csapatkereszt. 1914 október 30-án soren kívül főhadnagyvá lépett elő. Bevonult, soként jelentkezve, 1914 július 28-án és beosztást nyert az alakulás alatt álló népf. huszárszázadhoz s ezzel 1914 augusztus 28-án a harcra ment. Résztvett 1914 szeptember 12-én a vojkaí, szeptember 23-án a belgrádi, október 12-én a besanjai, november 29-től december 3-ig stepojevac-beljina-slatinai, december 6—9-én a pudarcii harcokban, 1915 október 20-tól főbb messzemenő járőrszolgálatnál a Schersch altábr. gyaloghadosztály kötelékében a szerbek üldözésében, 1915 október 26-án Valjevo elfoglalásában, majd a Szandzsák megszállásában. Felmentett 1916 augusztusában. Bevonult 1916 november 1-én a pótszázadhoz mint a lovaspótszázad parancsnoka. Felmentett 1917 április végén. Bevonult 1917 november elsőjével a pótszázadhoz mint a lovaspótszázad parancsnoka. Felmentett 1918 ápr. 30-án és egyúttal leszerelt.

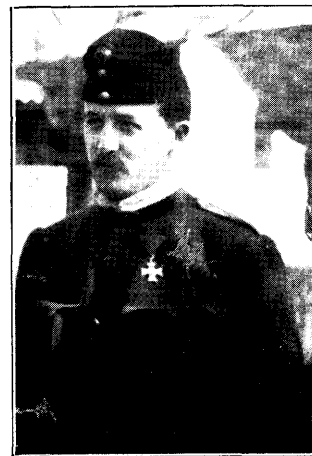
cjtett részeit, melyek jelenleg *Ruma* környékén vannak csoportosítva, az arcvonal mögül biztosabb helyre, *Péterváradra* a várba kísérlje.

Ezt a hírt a század kitörő lelkesedéssel fogadja, mert habár nem számítható hadi-ténynek a feladat, mégis bizonyos részvételt jelent és ami fő, előjelét annak, hogy a század a közeli napokban érintkezésbe fog lépni az ellenséggel. A század a *Fruska Gora* hegységen át vezető múúton erőltetett menetben halad

Ruma felé, mely községet d. u. 2 óra 30 perckor eléri és a foglyogyűjtőhelyhez érkezik. Itt *Kerekes* százados a századot megállítja és megpillenteti, míg ő *gróf Csekonics Gyula* hadnagy kísérlésében az ottani hadosztályparancsnoksághoz, *Krausz* altábornagyhoz lovagol részletes parancs átvétele végett.

Kerekes százados *gróf Csekonics Gyula* hadnagygal visszatérve, kiadja a parancsot, mely szerint a századnak a foglyokat szám szerint át kell venni és *Péterváradig* kísérlni.

Délután 4 órára sikerült a foglyokat négyesével egy oszlopban az *Irig* felé vezető útvonalon felállítani és megszámlálni. Mindnyájan magas szál, marcona katonák, akiknek tekintetéből merész elszántság tükrözi vissza azt a harckészséget és bátorságot, amely általában a szerb katonát jellemzi. Látható rajtuk a szökési szándék terve is, mely annál nagyobb gondot okoz nekünk, mert nyilvánvaló,

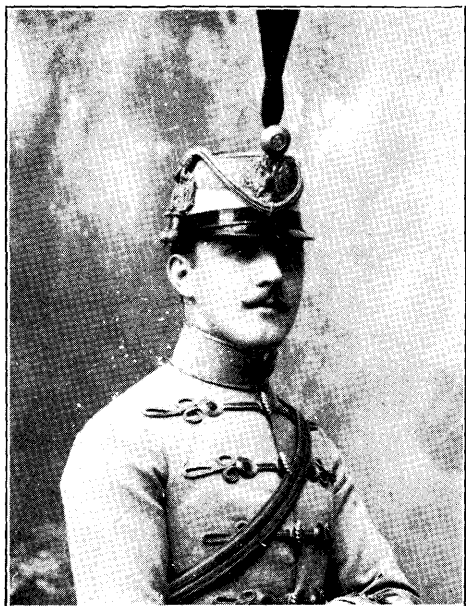

Wieszner Emil tart. hadnagy, később főhadnagy.

Kitüntetései: bronz katonai érdemérem a kardokkal, Károly-csapatkereszt. Bevonult 1914 július 28-án az alakulásban levő népf. felkelő-huszárszázadhoz, mellyel 1914 augusztus 28-án harcra ment. Osztálysegédtséget 1915 március 5-ig. Résztvett 1914 szeptember 12-én a vojkaí, szeptember 23-án a belgrádi, okt. 12-én a besanjai, november 9—15-ig a misari, usce-tamnavai, kolubaraí, november 29-től december 3-ig a stepojevac-beljina-slatinai, december 6—9-ig a pudarcii harcokban, 1915 október 20-tól főbb messzemenő járőrszolgálatnál a Schersch altábr. gyaloghadosztály kötelékében a szerbek üldözésében, 1915 október 26-án Valjevo elfoglalásában, majd a Szandzsák megszállásában. Felmentett 1916 decemberben.

hogy ha majd a fogolyszállítmány a *Fruska Gora* hegységben átvonuló szerpentinre ér, a foglyötömeg elszéledését egy lovasszázad — még fegyverének használata mellett is — képtelen lesz megakadályozni.

Ezekre való figyelemmel *Kerekes* százados a század tisztikarát a legmesszebbmenő figyelemre hívja fel, kik a legénységet ennek megfelelően szintén fokozottabb éberségre, különösen pedig a foglyokkal való szigorú bánásmódra utasítják, amely azonban a vitéz ellen-séggel szemben követendő és méltó bánásmód határait nem lépheti túl.

Dr. Várady Jenő tart. hdgy., később százados. *Kitüntetései:* bronz kat. érdemérem kardokkal, Károly-csapatkereszt. Bevonult 1914 július 28-án az alakulóban levő népl. huszárosztályhoz s ezzel 1914 augusztus 28-án a harc-térre ment. Résztvett az 1914 szeptember 12-iki vojka, szeptember 23-án a belgrádi, december 8–9-én a pudarcii, 1915 október 8-án a jaraki harcokban mint a 3-ik század parancsnoka. Beteg lett 1915 október 20-án, majd később ideiglenesen felmentett.

Irigre délután 6 órakor érkezett meg a század a fogolyszállítmánnyal. Tekintettel a foglyok fáradtságára és a *Fruska Gorán* át vezető szerpentinút veszélyére, a századparancsnok táborbaszállást rendelt el és az éjjelt *Irigen* töltjük. A foglyok felett ettől az időponttól hajnalig, azaz a továbbindulásig, a század fele örökdi.

A *Fruska Gorán* való holnapi átvonulást *Kerekes* százados nem látván eléggé biztosítottnak, távbeszélőn arra kérte a *Péterváradon* székelő csoportparancsnokságtól *Pacor* vkt. őrnagyot, hogy a *Fruska Gorán* átvonuló mély szerpentinutat lehetőleg egy század gyalogsággal szállassa meg. Ez még a délutáni órákban megtörtént és a *Kamenicán* beosztott 3-ik század parancsnokától, *Teleszky Ferenc* századostól *dr. Tóth Aladár* hadnagy parancsot kapott, hogy a *Fruska Gorán* keresztülvezető és a foglyok által megteendő utat *Irig* déli kijáratáig egy erős járőrrel gondosan kutassa át, hasonlóképpen *Irigen* jelenlétével tegye lehetetlenné a lakosságnak esetleges ellenséges érzelmű előkészületeit és a foglyok éjjelezését és ellátását *Irigen* megfelelően készítse elő. Amikor pedig a század a fogolyszállítmánnyal a hegység elé ér, ott találja *Légrády György* hadnagyot, aki *Irig* és *Paplovici* között kapta meg a várparancsnokságnak *Irigre* távbeszélőn továbbított azon paran-

csát, hogy biztosítószolgálatuk megszakításával, a 19. honvédgyalozezred egy századával együtt, azonnal vonuljanak *Rumára*, ott vegyenek át 4800 szerb hadifoglyot és kísérik azokat *Péterváradra*. Ebben azonban az 1. huszárszázad megelőzte s így a *Fruska Gora* alatt az 1. század szállítmányához csatlakozott, amellyel együtt *szeptember 7-én* délben 1 órakor *Péterváradra* érkezve, a fogolyszállítmánnyal beszámoltunk.

A *Kamenicán* tartózkodott 3-ik századnak az volt a rendeltetése, — a várparancsnokságtól kapott parancs alapján — hogy a *Fruska Gora* erdősegeit *Lezimir*, *Jarak*, *Irig* községekig naponkinti járőrmenettel kutassa át, a fényjelzéseket, kémek, álhús tisztok, komitácsik fellépését akadályozza meg és a gyanús viselkedésű lakosságot vegye őrizetbe. Ezenkívül a század feladata volt a várat délről érhető meglepetések ellen is biztosítani és e célból naponként összeköttetésbe kellett lépnie a *Martinci*, *Mitrovica*, *Ruma* és *Putinci* községek vonalában álló csapatainkkal.

Szeptember 7-én délután, miután a 4800 szerb foglyot a csoportparancsnokságnak átadtuk, századunk bevonult eredeti körletébe, a *Rokusthalba*, ahol a 2. századnak már csak

hült helyét találtuk. *Jankovich* alezredes közölte, hogy 2. százada szeptember 7-én d. u. 2 órakor *Karlovicon, Beskán* át *Indjija* felé vonul; amennyiben pedig az arcvonalbeli legmagasabb parancsnokot ott nem találná, *Str.-Pazua* felé megy tovább és az ott feltalálható legmagasabb parancsnoknál szolgálattételre jelentkezik.

A 2-ik századdal elindult *Kenéz János* népfelkelő-főhadnagy, századparancsnok, továbbá *Burchard-Bélaváry Pál* népfelkelő-főhadnagy, *Ottlik Tihamér*, *Jármy János*, *Szabó Aladár*, *Kertész K. Róbert* népfelkelő-hadnagy, szakaszparancsnokok. A század este *Indjijára* érkezett, ahol beszállásolt.

Szeptember 8-án a hadseregcsoportparancsnokság közli az osztályparancsnokkal, *Jankovich László* alezredessel, hogy a népfelkelő-huszárosztály mint hadosztálylovasság ezen parancsnoksághoz nyert beosztást. Egyidejűleg a szerbek előnyomulásáról értesülünk. Mint halljuk, a *Szaván Zimony* és *Kupinonvánál* keltek át és előnyomulóban vannak észak felé.

A 2-ik század ezen a napon már délelőtt 3 órakor indulásra készülődik. *Indjija* képe valóságos népvándorlás. Az *Asanja* körül, a tegnapi napon lefolyt s reánk nézve balszerencsével végződött ütközet után, csapattörődékeink visszavonulóban vannak. Közöttük van a m. kir. szabadkai 4-ik népfelkelő-huszárosztály vonata is, melynek parancsnokától, *erényi Ullmann Gyula* szkv. hadnagytól arról értesülünk, hogy a tegnapi nap folyamán a 4-ik népfelkelő-huszárosztály egyik százada csaknem megsemmisült.

Reggel 5 órakor indult el a 2-ik század *Str.-Pazuára*, hova reggel 6 óra 45 perckor beérkezett, azonban a parancsnokot, akinél jelentkezni kellett, már nem találta ott s így, a visszahagyott parancs szerint, *Krnjesevcire* menetelt, hol *Guha* alezredest a m. kir. 3. és 4-ik népfelkelő-nyalozezredéből kombinált ezreddel a falu déli kijáratánál táborozva találta. Ez a csoport a már említett 3-ik népfelkelő-nyalozezred I. zászlóaljából és a 4-ik népfelkelő-nyalozezred II. zászlóaljából, valamint a most ideérkezett 1. népfelkelő-huszárosztály 2-ik századából állott. *Guha* alezredes a huszárszázad beérkezése után parancsot ad három járőr kiküldésére, melyeknek feladata *Zeidler* vezérőrnagyot, a cs. és kir. 7-ik hadosztály parancsnokát felkeresni. Az 1. számú járőrt (parancsnok *Ottlik Tihamér* hadnagy) délkeletnek, a 2. számú járőrt (parancsnok *Jármy János* hadnagy) délnek, a 3-ik számú járőrt (parancsnok *Kertész K. Róbert* hadnagy) nyugatnak irányították. Az 1. számú járőr találta meg *Dobanovcin Zeidler* vezérőrnagyot, aki ezzel zárt borítékban *Guha* alezredesnek azonnal parancsot küld vissza. A kézbesítés után *Guha* alezredes az egész tisztikarral közli, hogy holnap valószínűleg ütközetünk lesz s ezért elszállásolást rendel el, hogy a csapatok jól kipihenhessék magukat.

A zavartalanul eltelt délutánt este 7 órakor „riadó” zavarja meg. A huszárszázad azt a parancsot kapja, hogy nyomuljon előre *Decs* község felé és derítse fel, vajjon megfelel-e a

Simkó Károly népf.-hdgy., később százados.

Kitüntetései: ezüst kat. érdemérem kétszer és bronz kat. érdemérem, mindhárom a kardokkal, Károlycsapatkereszt, bolgár II. oszt. vitézségi rend, a német vaskereszt. Bevezetett 1914 július 28-án az alakulóban levő népf.-huszárosztályhoz s ezzel a harcértéremé 1914 augusztus 28-án. Résztvevett 1914 szeptember 12-én a vojvái, szeptember 23-án a belgrádi harcokban, majd a Tamássy altá. gy.-hadosztály férzlovas-szakaszának parancsnoka lett 1914 december 29-én. 1915 március 1-én a trebinjei vartüzérséghez osztott be s ebben a minőségben nyerte kitüntetését. Résztvevett az 1918 októberi visszavonulásban Albániából. 1918 november 1-én leszerelt egész tüzerütégével.

valóságnak az a hír, hogy ott a környéken ellenséges lovasság tartózkodik. A huszárszázad biztosított menetben elindult Decs felé, útközben szekereken menekülő gyalogsági csapatokkal találkozik. Ezek a 32-ik honvédegyezred népfelkelői voltak, kik a szerb túlerőnek ellenállani nem tudván, visszavonultak. A láthatáron nagy tűzek jelzik a szerbek által már elért községeket, de egyúttal megkönnyítik részünkre is az éjszakában való tájékozódást.

pazonyi Elek Menyhért népfelkelő-hadnagy, később százados.

Kitüntetései: bronz katonai érdemérem a kardokkal, Károly-csapatkereszt és sebesülési érem. Bevonult önként jelentkezve 1914 július 28-án és beosztást nyert az alakulás alatt álló népfelkelő-huszároszállyhoz s ezzel 1914 augusztus 28-án a harcterre ment. Résztvevett 1914 szeptember 11-én a golubincii, szeptember 12-én a vojki, szeptember 23-án a belgrádi, október 12-én a besanjai, december 1–2-án a belgrádi, december 6–9-én a groeska-zumcari-pudarcii, december 10-én a greckai, 1915 október 6-án a jaraki, október 8-án és október 17-én a drenováci, november 5-én a gradinai, nev. 9-én az okultistai harcokban a Schiess tábornok gy. dand. kötelékében, számos felderítés-szolgálatot a szerbek üldözésében Ivanyciáig. 1916 január 6-án a montenegrói Lovcen-hegy, továbbá Budva, Virpazar elfoglalásában. A montenegróiak fegyverletételével Antivari kikötő, Skutari, Sant Giovanni di Meduánál ismét a szerbek üldözésében, Albánia megszállásában. Az Arzen folyónál álló olaszokkal február 20-án végbement harcokban, mely február 23-án Durrazzó elfoglalásával végződött. 1916 július 30-án megbetegedett. Bevonult 1917 március 15-én a pótszázadhoz mint a lovaspótszázad parancsnoka. Felmentett 1918 április 8-án.

ároknál mindhárman felbuknak. Az ellenséges tüzelés erre a huszárjárórra irányult, amely kénytelen volt a századhoz visszavonulni s ott azt a téves jelentést adta le, hogy parancsnokuk és két kísérő huszára elesett. A felbukottak közül azonban Kovács tizedes egymaga összefogta a három lovat, Burchard főhadnagyot és a másik huszárt lórasegítette és így sikerült mindhármuknak az ellenség további üldözése előtt a magas kukoricásban menedéket találni. Ebben a kukoricásban este 7 óráig elrejtőzve, alkonyatkor kivergődtek Ruma irányában, amely útjukban előbb egy cs. és kir. dragonyosezredbeli járőrrel, majd pedig a m. kir. 10.

Amikor a század útjának feléhez ért, jelentés érkezik az elővéd parancsnokától, hogy Decsen néhány szerb lovason kívül, akik a szokásos fosztogatás után már el is távoztak, ellenség nem volt, ellenben a község déli bejáratát a cs. és kir. 38-ik gyalogezred (Mollináry-bakák) egyik százada tartja megszállva. A huszárszázad erre visszavonult Krnjesevcire és Guha alezredesnek erről jelentést téve, szállására tér.

A Decs melletti ütközet.

Szeptember 9-én sem az 1-ső, sem a 3-ik századnál említésre méltó esemény nem volt, ellenben a 2-ik század Krnjesevcin korán ébredt és izgalmasan készülődött az első összecsapásra, illetve tűzkeresztségre. Guha alezredes csapatajának feladata volt Petrovcsics községet a szerbektől visszavenni. Felderítésre a huszárszázadból 3 járőrt küldött ki Kenéz János századparancsnok, és pedig az 1. számú járőrrel Burchard-Bélaváry Pál főhadnagyot Krnjesevcitől délnyugatnak, a 2. számú járőrrel Kertész K. Róbert hadnagyot délnek, a 3. számú járőrrel Friedenlibeni Fritz Lipót őrmestert délkeletnek; a század visszamaradt három szakaszával pedig biztosította a népfelkelő-gyalogzászlóalj Decs felé való menetclését.

Burchard főhadnagy alig pár kilométernyi menetelés után szerb lovasokkal találkozik, akik a magas kukoricásban előle kitértek. Erre lovasai hátrahagyásával előrcmegy, azonban egyszerre két oldalról is ellenséges tűzbe kerül, s mikor két kísérő huszárjával járőréhez visszavonulni akar, egy vizes-

honvédhuszárezred népfelkelő-osztályának egy járőrével találkoztak, de egyikkel sem tudták magukat megértetni. Végre este 10 órakor *Rumába* értek, hol a gyaloghadosztály vezérkari főnökénél *Burchard* főhadnagya a látottakról jelentést tett.

Kertész K. Róbert hadnagy, aki a 2. számú járőrt vezette, zavartalanul haladt *Decsig*. *Decs* déli kijáratánál találkozott *Gönczöl* századossal, aki a cs. és kir. 38. gyalogezred egy századával az ellenséggel szemben már állást foglalt. Ezzel együtt több előnyomuló szerb lovasjárőrt figyelt meg, amelyről *Guha* alezredesnek jelentést küldött. Innen járőrével a *Galovica* csatorna mentén keletnek haladva, ismét ellenséges járőrökre bukkant, melyeket karabélytüzeléssel a további felderítésben feltartóztatott. Alig küldött erről is jelentést, a szerb tüzérség megkezdte általános tüzelését *Decs* ellen, mire délelőtt 9 órakor járőrével az időközben *Decsre* érkezett századához bevonult.

Délelőtt 9 órakor *Guha* alezredes gyalogzászlóaljai is elértek *Decs* községhez és felváltották *Gönczöl* századosnak (cs. és kir. 38-ik gyalogezred) tegnap óta itt levő századát. *Guha* alezredes ezrede *Decs* község déli kijáratánál rajvonalba fejlődött, a huszárszázad pedig lóról szállva, a rajvonat mögött várta a további parancsot. A kiküldött hírszerzőjárőrök közül eddig csak *Kertész K. Róbert* érkezett vissza. A rajvonat előtti terepet csaknem 2 méter magas kukorica fedi, ami miatt a tájékozás csaknem lehetetlen.

Délelőtt 9 óra 30 perckor *Decstől* délnyugatra nagy porfelhő látszik. A huszárszázadból *Jármy János* hadnagy parancsot kap, hogy önként jelentkező huszárokból alakított járőrével és a gyalogság négy kerékpárosával a porfelhő irányában derítsen fel. A felderítést *Ottlik Tihamér* naplójában a következőkben írja le :

„Minden figyelmünk a járőrön függ. Még szabad szemmel fészán látható. Egy kilométert alig haladt fül, amikor az országút két oldalán elterülő kukoricásokból sortűzet kap. Távesőveinkkel izgalommal figyeljük a képet. A kerékpárosok lefordulnak gépcikről, 2 ló elbukik, a lovasok visszafordulnak s iparkodnak lőtávolon kívül kerülni. Szemünkön messzelátóval meredünk az országútra. A lovasok, két huszár kivételével, akik felbuktak, már visszatértek. A kerékpárosok is jönnek hiánytalanul, az országút mentén pedig gyalogszccrel, futólépésben a két huszár. Ezek egyike *Horvát Máté* járőrvezető, zömök jászkun, akif a rekkenő melegben teljes felszereléssel (mentével a vállán) végrehajtott közel 2 kilométeres futás és az eséskor csákójától szenvedett nyomás annyira kimerített, hogy a kötözőhelyre kellett továbbítani, majd pedig kocsin kellett elszállítani. Szállítás közben a kocsit gránátlövés érte és *Horvát Máté* hősi halált halt. Ő volt az osztály első hősi halottja.“

A járőr beérkezte után az ellenség gránát- és srappelltüzzel árasztja el *Decs* községet, ahol azonban a gyalogezredből már senki sem tartózkodik, miután a tartalék is a kanális magas partja mögött „gránátbiztosan“ helyezkedett el.

Guha alezredes a szerbek közeledtére elrendeli a támadást. A jobbszárnyon *Baligovich* őrnagy II/3. zászlóalja, az út mindkét oldalán a II/4. zászlóalj *Kolakovics* százados parancs-

felsőőzöröczi és kohanóczi *Ottlik Tihamér* népf.-hadnagy, később százados.

Küldetései: katonai ezüst érdemérem és katonai bronz érdemérem a kardokkal, Károly-csapatkereszt, soronkívüli előléptetése főhadnaggyá. Bevonult 1914 július 28-án az alakulóban levő 1. népfelkelő-huszárezosztályhoz és ezzel 1914 augusztus 28-án a harcra ment. Résztvevett 1914 szeptember 9-én a decsi, szeptember 11-én a galubincii, szeptember 12-én a popincii, szeptember 28-án a jakovói, október 12-én a besanjai harcokban. Megbetegedett 1914 november elején. Bevonult 1915 január 10-én az osztályhoz. Megbetegedett 1915 júliusban. Bevonult 1915 szeptemberben a budapesti pótszázadhoz mint kiképző századparancsnok, 1917 május 18-án egy főtisztviselőállomás parancsnoka a cs. és kir. 4-ik hadsereg körletében Wöllhímban. 1918 januártól a cs. és kir. X. hadtesttörzsnél parancsőtiszt 1918 decemberben förtént leszereléséig.

noksága alatt, a balszárnyon a 1/4. zászlóalj fejlődik támadáshoz. A legénység teljes felszereléssel, kék uniformisban, súlyba vett fegyverrel, futólépésben fejlődik ki rajonként a községet szegélyező nyílt terepen.

Kenéz főhadnagy parancsot kap, hogy a balszárny biztosításáról gondoskodják s délben 12 órakor küldjön jelentést *Petrovcsicsba*, amelyet az ezred arra az időre elfoglalni remél, s ahonnan a további parancsokat megkapja.

Kenéz főhadnagy a vett parancs értelmében elrendeli szakaszparancsnokainak, hogy szakaszaikkal — a lovakat kantáron vezetve — a házak védelme alatt a *Galovica* csatorna föltése mögött gyülekezzenek, s a csatorna magas föltésének védelme alatt a kijelölt helyre, az ezred balszárnyára vonulva, lóról szálljanak. A balszárny rajvonalával *Ottlik* hadnagy tartja fenn az összeköttetést. Déli 12 óra táján beérkezik *Fritz* őrmester járőrével s jelenti, hogy *Decstől* délkeletre mintegy 10 km.-t derített fel járőrével, de sem ellenséget, sem saját csapatot nem talált. *Kenéz* főhadnagy, századparancsnok jelentést készít a délelőtt eseményeiről s ezt két lovassal a parancs értelmében *Petrovcsics* irányába elküldi. A lovasok csakhamar eltűnnek. Alig múlik el 10 percnyi idő, az egyik lovas vágtában visszatér és kevéssel utána a másik ló, *Kóczán Ferenc* jelentéstvivő huszár lova fut be, lovasa nélkül, átlőtt pofacsonttal. A huszár jelentése szerint mindkettőjüket elragadta a ló, amelyet nem tudtak megfékezni. *Kenéz* századparancsnok erre egy kis járőrt küldött ki, amely azonban a lováról leestett *Kóczán* huszárt nem tudta feltalálni.

Gyalogsági csapataink a tűzéréssel és gépfegyverrel jól ellátott ellenséget keményen nyomják vissza *Petrovcsics* irányába. Előrehaladni azonban csak lassan tudnak. Lőszerhiányban is szenvednek s emiatt *Guha* alezredes kénytelen délután 5 órakor a további támadást beszüntetni és később az ellentámadásba átment ellenség elől csapatait visszavonni. Egyidejűleg a huszárszázad parancsot kap 3 járőr kiküldésére. Ezekből *Kenéz János* főhadnagy, századparancsnok *Szabó Aladár* és *Jármy* hadnagyokat járőrcikkkel sebesültvívőszekerek rekvirálására utasítja, *Kertész K. Róbert* hadnagyot pedig járőrével *Baligovich* őrnagy, zászlóaljparancsnokhoz küldi, őt a visszavonulási parancsról értesíteni.

Kertész járőre *Baligovich* őrnagyot és zászlóaljját már nem találja a tűzvonalban, mert az már előbb kénytelen volt a visszavonulást megkezdeni. *Kertész* hadnagy ezt személyesen jelenti *Guha* alezredesnek, kitől azt az újabb parancsot kapja, hogy a visszavonulóban levő csapatokat iparkodják *Ugrinovicin* át *Batajnica* felé irányítani. Ez meg is történik. A köteléken kívüli csapatrészeket az ellenséges tűzérés srápnellűzéléssel kíséri több kilométeren át, míg a sötétség beáll.

Ugrinoviciban az egész napot tűzben eltöltött csapatok megrohanják a kutakat, hogy szomjukat csillapítsák, s csak nagynehézen lehet őket a továbbvonulásra bírni. Késő éjjeli órákban érkeznek a visszavonulók *Batajnicára*, hol *Zeidler* altábornagynál jelentkeznek és az éjszaka hátralévő rövid részét a szabadban töltik. Ezalatt folyton érkeznek az elmaradottak. A visszamaradt felszázadot *Kenéz* főhadnagy észrevétlenül visszavonja a *Galovica* csatorna föltése mögé, ahol — a visszavonulási parancsot nem kapván meg — őrsök felállításával biztosítja magát. A gyalogság elvonult, csendes a csatatér. A hátunk mögött, északnyugati irányban *Decs* ég. Ott már ellenség van. Előőrscink előtt, a *Galovica* csatorna tulsó partján, alig 30—40 lépésnyire, ellenséges őrszemek halk beszédét figyelik meg őrszemcink.

Este 9 órakor *Kenéz* főhadnagy, tekintettel arra, hogy a század egész napon át éltenszomjan állandó szolgálatot teljesített, továbbá arra, hogy a gyalogság elvonulása délután 6 órakor kezdődött és így feltételezhető, hogy 3 óra alatt olyan távol van, hogy menetelésük biztonsága veszélyeztetve nincsen, elhatározza *Guha* alezredes felkeresését, hogy a századra vonatkozólag további parancsát kérje. A századot visszatértéig *Ottlik* hadnagy parancsnoksága alá helyezi és maga egy járőrrel az égő *Decs* község felé távozik.

Ottlik végigvizsgálja az őröket és miután az ellenség feljes közelségéről meggyőződött, *Kenéz* főhadnagy távozása után 1 órával az őrök vonalát lassan visszavonja a csatornának *Decs* községtől keletre fekvő hídjához és *Kenéz* főhadnagy visszajövetelét várja, ami körülbelül egy óra múlva bekövetkezett.

Ottlik hadnagy jelentést tesz a századparancsnoknak a tapasztaltakról, aki, miután *Ciuha* alezredest nem találta meg, ellenben meggyőződött arról, hogy *Decs* községet az ellenség már elfoglalta és hogy a század bekerítés veszélyének van kitéve, elrendeli az őrök bevonását és a gyalogsággal való érintkezés felvétele céljából biztosított menetben *Ugrinovci* irányába visszavonul.

Ugrinovcin keresztülhaladva, a nélkül, hogy a gyalogság osztagaival találkozna, a század északkeleti irányban *Batajnica* felé menetel. *Ugrinovcitól* nem messze, a 4. népfelkelő-huszársz osztály egy járőrrel találkozik, amelynek parancsnoka jelenti a századparancsnoknak, hogy *Zeidler* hadosztályparancsnok parancsára a visszavonuló csapatok gyülekezőhelye *Batajnica*. A század folytatja útját és éjfél táján érkezik *Batajnica*-ra, hol *Kenéz* főhadnagy jelentkezik a hadosztálytörzsnél s utasítást kap a század lenyergelésére, legénység és lovak élelemmel való ellátására, valamint a másnap reggeli jelentkezésre.

A század az állomás előtti szabadterén lenyergel s a lovak és emberek ellátása után nyugalomra tér. Megállapítást nyer, hogy *Burchard-Bélaváry Pál* főhadnagy járőrrel még nem érkezett vissza, továbbá, — *Ottlik* hadnagy feljegyzései szerint — hogy *Horváth Máté* járőrvezető, *Fáragó Ferenc* és *Koczián Ferenc* huszárok eltűntek, *Gönczöl János* főzede és *Csapó Sándor* huszárok pedig megsebesültek.

Szeptember 10-én délelőtt 9 órakor a *pétervárad*i Armcgruppenkommandótól futár érkezik a *Rokusthalban* állomásozó népfelkelő-huszársz osztály parancsnokához és *Jankovich László* alezredest *báró Lüttendorf* altábornagyhoz kéri. Kisvártatva már jön is *Jankovich* vissza s „riadó”-t jelez, mely a még ittmaradt 1. századnak és osztálytörzsnak szól, miután a 3. század *Kamenicán*, a várparancsnokság alá van rendelve, a 2. század pedig már két nap óta a rajvonalban levő gyalogsági csapatokhoz vezényeltetett.

Nem sok idő telik el és az osztálytörzs, valamint az 1. század menetkészen áll a „riadó”-ra kijelölt helyen, hová *Jankovich László* alezredest is megérkezik. *Elek* hadnagy — akit a feljegyzések szerint mint gyengélkedőt *Schulek* főorvos kezelése közben ért a „riadó” — félbeszakítja gyogykezelését és bevonul századához.

Jankovich alezredest közli a harcéri helyzetet és feladatot, mely szerint az 1. századnak *Karlovitz*, *Maradik* községek érintésével, *Indjijára* kell vonulni, ahol a további parancsot az ottani harcéri helyzetnek megfelelően fogják a századdal közölni.

Délelőtt 11 óra 30 perckor *Jankovich* alezredest az indulásra jel ad és a század biztosított menetben halad a már említett úton *Indjijára*, hová erőltetett menetelésben, igen nagy melegben és porfelhőben, délután 3 órakor megérkezik.

Bánlaky András népfelkelő-hadnagy, később százados.

Kitüntetései: bronz katonai érdemérem a kardokkal és a Károly-csapatkereszt. Bevonult 1914 július 28-án az alakulósban levő népfelkelő-huszársz osztályhoz s ezzel 1914 augusztus 28-án a harcérire ment. Résztvevő 1914 szeptember 12-én a vojaki, szeptember 23-án a belgrádi harcokban. Beteg lett 1914 nov. havában, kórházba került és 1915 március 4-én a m. kir. 7. honvédszázadhoz pótszázadálhoz áthelyeztetett.

A megérkezéskor *Jankovich* alezredes rövid pihenőt ad és felbontja a neki zárt horítékban kézbesített parancsot, majd *Elek Menyhért* népfelkelő-hadnagyot magához hivatja és neki az alábbi parancsot adja:

„Az ellenség egy része *Zimony* felől áttörte saját seregtestünk arcvonalát és *Str. Pazua* irányában előnyomulásban van. Másik része *Kupinová*nál a *Száván* átjőve, *Asanja—Decs—Golubinci* irányában nyomul felénk. Az ellenséges csapatrészek a *Szerémségben*, az elmúlt napok ütközeteiből visszamaradt és az elfogatástól megmenekült szerb csapatok részeivel egyesülve, veszélyeztetik a *Str. Pazua* felé visszavonuló cs. és kir. 7. gyaloghadosztályunknak a *Ruma* felől keleti irányban, *Popincin* és *Golubincin* át menetelő és *Krauss* altábornagy parancsnoksága alatt álló cs. és kir. 29. gyaloghadosztályunkkal való egyesülését. Míg ez a két saját csapattestünk egyesülése bekövetkezik, hadnagy úr feladata, hogy a három jelzett községet és a körülöttük levő terepet felkutassa és a két hadosztályparancsnok parancsait mindaddig közvetítse, amíg a tábori távbeszélő, illetőleg táviró felállításának lehetősége bekövetkezik. A felderítőszolgálat után a biztosítószolgálatot is ellátja. Elsősorban pedig ezzel a szolgálattal a cs. és kir. 29. gyaloghadosztály parancsnokánál, *Krauss* altábornagy úrnál jelentkezzék és jelentse, hogy a népfelkelő-huszárosztályparancsnokság az 1. század főbbi részével, azaz: három szakasszal *Indjiján* tartózkodik. A felderítési szakasz széles körére, valamint a feladat nehézségére és veszélyére való tekintettel, az 1. század egész 1. szakaszát 36 lovassal rendelkezésére bocsátom.“

Mielőtt a felderítőszolgálatra kirendelt huszárszakasz elindult volna, ellenségesnek látszó repülőgépek szállanak felénk, amelyre a vasúti főltségnél rajvonalban felfejlődött m. kir. 6. gyaloghadosztálybeli hadtápszászlóalj lövöldözni kezd, nem ismervén még a saját repülőgépek jelzését: a szárnyakon levő fekete keresztet. *Jankovich* alezredes az 1. század főbbi részével *Indjija* körül felderítőszolgálatra több járőrt küld ki.

Indjija felé továbbmenve, megpillantjuk a népfelkelő-huszárosztályunk 2-ik századát *Kenéz János* főhadnaggal, aki a tegnap *Decs* mellett vívott ütközetből tért vissza *Indjijába*. Találkozásunk rövid volt ahhoz, hogy a már leírt első fegyvertényükről és az ellenség crejéről és magatartásáról magunkat tájékoztassuk. Annyit azonban mindenesetre tudunkra adtak, hogy kemény, elszánt és bátor ellenséggel állunk szemben, akik egyébként, ha érdekük úgy kívánja, a genfi konvenciót nem tartják be és bizony meg nem engedett lövedékkel (dum-dum) lövöldöznek, sőt foglyul ejtett katonáinkat megcsönkítják és ok nélkül kivégzik.

Szeptember 10-én reggel a 2-ik század frissen ébred. Dél előtt 7 órakor reggeli a hadosztálytörzs tisztikarával, ezután *Kenéz* főhadnagy *Ottlik* hadnaggal a vezérkari főnöknél jelentkezik, aki a meghallgatván a századnak a *decsi* ütközetben való közreműködéséről szóló jelentését, elrendeli, hogy a 2-ik század az immár *Indjijáig* visszarendelt *Guha* alezredes gyaloghadosztályánál jelentkezzen. A 2-ik század azonnal lóra száll a *Nova-* és *Str.-Pazuán* át *Indjijára* tart, ahová dél előtt 11 órakor meg is érkezik. *Kenéz* főhadnagy jelentkezik *Guha* alezredesnél és további intézkedésig szabad ég alatt, megeresztett hevederekkel várakozik. A kora délutáni órákban váratlanul megjelenik a táborhelyén *Jankovich* alezredes osztályparancsnokunk, az 1. századdal *Péterváradról* és *Kenéz* főhadnagy által a *decsi* ütközetéről referáltat magának, amelyről már megemlékeztünk.

A 2-ik század a délutánt és estét minden különösebb esemény nélkül tölti el. *Burchard-Bélaváry Pál* főhadnagy járőrével még mindig nem tért vissza.

Elek Menyhért népfelkelő-hadnagy szakaszával a már vázolt terület felderítésére elindul és *Lidvinci, Agadin Dvor, Nv.-Stan, Solnok* pusztáknak érintésével, *Golubinci* falu átkutatása után, délután 6 óra 30 perckor *Putincibe* érkezett, miután *Golubinciben* egy járőrt hagyott hátra, amely majd szükség esetén *Str.-Pazua* felé — a távbeszélő felállításáig — a szükségességes parancsokat lesz hivatva továbbítani.

Miután *Krauss* altábornagy időközben törzsével *Golubincibe* érkezett, a felderítő-huszárszakasz parancsnoka *Putinciből* távbeszélőn jelentkezett és kérte az altábornagyot, hogy ha a harcéri jelenlegi helyzet megengedi, legyen szabad a huszárszakasznak az éjszakát *Putinciben* elföltetni. Ehhez a vezérkari főnök az engedélyt megadta, mert a szakasz teljesítménye ezen

a napon a felderítési szolgálatot becértve, meghaladta egy 55 km. távolságnak lelovaglását és mert a huszárszakasz mai napra előírt feladatát — a vezérkari főnök nyilatkozata szerint — eredményesen megoldotta s mint lovascsapat a holdvilágtalan éjjelen további működésre amúgy sem lenne alkalmas. A szakasz vesztesége 1 ló volt.

Időközben ideérkezett *Ruma* felől a m. kir. 10. honvédhuszárezred egy százada is *Jankovich Oszkár* százados parancsnoksága alatt, aki szintén itt töltötte az éjjelt.

Nyugalmunkat a táboriőrsök néha-néha meg-megújuló lövöldözései zavarják meg, ami a szakasznak első tűzkeresztségén való átesése után is, most még idegenszerű volt, de egyébként az éjjel nyugalomban telt el.

Szeptember 11-én reggel 5 óra 30 perckor *Elek* hadnagy szakasza *Putinciből Golubincibe* lovagol, ahol az iskola termében *Krauss* altábornagy vezérkarával csak délelőtt 9 órakor fogadja *Elek Menyhért* hadnagy jelentését. A teljesítményekért és a felderítésért, mellyel a *Zeidler* vezérőrnagy parancsnoksága alatt álló cs. és kir. 7-ik gyaloghadosztállyal az előző napon este 6 órakor az összeköttetést létesítette, még mielőtt a hadosztályok közötti táviróvonalak kiépültek volna, elismerését nyilvánította.

A saját, valamint az ellenséges rajvonal *Petrovicsistól* keletre *Nova Pazuaig* húzódó egyenes vonalban terjed. A terepet 2 méter magasságot meghaladó kukorica borítja el, úgyhogy csak a fegyverek dörrenéséből lehet következtetni az ellenséges rajvonal hollétére. Nemcsak szerb katonákat nem lehet látni, de saját lovasságunkat sem, illetőleg lovasjárőreinket alig lehet a kukoricásokból kivenni.

A huszárosztály 1. század 1. szakaszát *Krauss* altábornagy a további harctéri feladatok alól kivonja, minek következtében *Elek Menyhért* hadnagy szakaszával *Indjija* felé veszi útját, hogy a tegnapi napon onnan történt kiküldetésének eredményéről az esetleg még ott tartózkodó népfelkelő-huszárosztály parancsnokánál, *Jankovich* alezredesnél jelentést tegyen. *Golubinciből* való elindulás alkalmával találkozik a szakasz az *Indjijáról* éppen odaérkezett 1. népfelkelő-huszárosztály 2. századának 2-ik szakaszával, melyet *Kertész K. Róbert* népfelkelő-hadnagy vezet. Miután nevezetthez az osztályparancsnokság holléte iránt intézett kérdésekre *Elek Menyhért* hadnagy megfelelő tájékoztatást nem kap, útirányát folytatva, délelőtt 10 órakor kiküldetési helyére, *Indjijába* visszaérkezik. Itt az osztályparancsnokság helyett az osztály 2. századára akad, amely kimerülten az előző napok fáradságaitól, *Indjija* déli kijáratánál hevedert megeresztve várakozik, mert a századból kiküldött előbb említett 2. szakasz, *Kertész K. Róbert* hadnaggal és a *Burchard-Bélaváry Pál* főhadnaggal kiküldött felderítő-különítmény még nem érkezett vissza. *Ottlik Tihamér* hadnagy itt elmeséli a tegnapielőtt *Decsnél* vívott ütközet részleteit.

Ezalatt azonban az *Indjiján* tartózkodó 2-ik huszárszázadból — *Cuha* gyalogsági alezredes parancsára — délelőtt 10 órakor *Ottlik Tihamér* hadnagy egy járőrrel szintén *Golubincire* küldetett helyzetjelentés végett.

szalontai *Kencz János* népfelkelő-hadnagy.

Kitüntetései: a Károly-csapattervező. Bevonult 1914 június 28-án az alakulóban levő 1. népfelkelő-huszárosztályhoz, mellyel 1914 augusztus 28-án a harctérre ment. Résztvett 1914 szept. 9-én a decsi, szeptember 11-én a golubincii harcokban mint a 2. század parancsnoka. Megbetegedett 1914 szeptember 22-én és később felmentett gazdasági okokból.

Ottlik hadnagy naplójából idézzük a következőket:

„A vett parancs szerint megindultam járőrömmel *Golubinci* község felé. *Golubincire* érkeve, egy füzérczredessel találkoztam, akinek kiküldetésemet jelentve, előadtam a tegnapelőtti *decsi* ütközetről tett tapasztalatokat, aki azonnal *Krauss* altábornagyhoz, a cs. és kir. 29-ik hadosztály parancsnokához utasított azoknak megismétlésére.

Krauss altábornagy meghallgatva, azonnal felderítőjárőrök kiküldését rendelte el s nekem megelégedését nyilvánította. Utólag tudtam meg, hogy a füzérczredes, aki a hadosztályparancsnokhoz utasított, a hadosztálynak egyik dandárparancsnoka volt.“

Ez a járőr délután, miután feladatát befejezte, visszatért a még mindig *Indjiján* tartózkodó 2. századhoz s ott *Guha* alezredesnél jelentkezett.

A staripazuai és golubincii ütközet.

Rövid pihenés után *Elek Menyhért* hadnagy az 1. század 1. szakaszával folytatja útját *Stari Pazua* felé s attól északra egy kukoricatáblában délelőtt 12 órakor az osztályparancsnokra, valamint a századára rátalál és *Jankovich* alezredesnél — feladatának megoldásáról és teljesítményeiről a fent leírtak szerint — jelentést tesz. *Jankovich* alezredes és *Kerekes* századparancsnok megelégedéssel tudomásul veszik a jelentést azzal, hogy a megoldás sikerét az ellenség csőcs előnyomulása miatt annál kevésbé remélték, mert mint hírlik, a 2. század egyik szakaszát *Burchard-Bélaváry Pál* főhadnaggyal a szerbek foglyulcjtették.

Miután a felderítésből a beérkezett huszárszakasz ember- és lóanyaga 2 napon át megfelelő élelmezésben és pihenésben nem részcslült, *Kerekes András* százados bédct osztat, *Elek* hadnagyot pedig gróf *Csekonics Gyula* hadnagy a század szekerén *Str. Pazua*ba kíséri, hol *Elek* hadnagy *Zeidler* vezérőrnagynak a látottak és tapasztaltakról jelentést tesz. A jelentéstétel után az említett két hadnagy visszatér a század táborhelyére, *Str. Pazua* északi bejáratánál elterülő nagy kukoricatáblára.

Közben a már fentebb megjelölt egész arcvonal felől csőcs géppuska- és ágyú- tüzelés hallatszik. Az osztályfőrzés és az 1. század ebben a helyzetben a tartalékot képczi abban a reményben, hogy kedvező fordulat után részt fog vehetni az ellenség üldözésében.

A 2. század *Indjijában*, a 3-ik század pedig mint kikülönített rész czidőszerint is *Kameniczán* tartózkodik és közvetlen a *pétervárad*i hadseregcsoportparancsnokság rendelkezése alatt áll.

D. u. 2 óra tájon megismétlődik a tüzelés, *Zeidler* vezérőrnagy *Jankovich* alezredestől egy huszár-felderítőkülönítményt kér. Erre a kiküldetésre *Jankovich* ismét az 1. század 1. szakaszát jelöli ki és *Elek Menyhért* hadnagy szakaszával mint felderítőkülönítmény a század kötelékéből kiválik és *Zeidler* vezérőrnagy közvetlen parancsnoksága alá, a cs. és kir. 7-ik gyaloghadosztályhoz rendeltetik.

Amíg a cs. és kir. 7-ik gyaloghadosztálynak főrzslouvasszakasza *Szabadhegyi Sándor* méneskari hadnagy parancsnoksága alatt, löfegyverrel nem lévén felszerelve, a gyalogsági zászlóaljparancsnokokhoz a parancs- és jelentésközvetítésre lesz felhasználva, addig a most idevezényelt *Elek* hadnagy szakasza járőröszolgálatra és felderítőszolgálatra kap parancsot.

D. u. 3 órakor megélenkül a harc és úgy látszik, mintha a szerbek *Str. Pazua* keleti részében csőcs támadással bekerítő mozdatot szándékoznának végrehajtani a város ellen. Ebbeli szándékukat csőcs ágyútűzzel támogatják. A cs. és kir. 7. gyaloghadosztály parancsnoka erre a huszárosztály 1. századával együtt tartalékban levő *Baumgartner* füzérczredes parancsnoksága alatt álló dandárt a Duna folyam irányában *Nova Pazua* felé felcjlödteti és támadásra küldi. *Elek Menyhért* hadnagyot pedig utasítja, hogy a támadásban szintén

résztvevő *Lukachich* ezredeshez 5 lovasból álló felderítőjárórt vezényeljen ki a *Str. Pazua—Vojka* felé vezető műútra. Ezt a járórt *Hartmann János* fizedes vezeti, aki a német nyelvet is jól bírja. Egy másik felderítő-huszárjárórt *Polyik János* járőrvezetővel *Globucsnik Gusztáv* ezredes, gyalogdandárparancsnokhoz kell vezényelni, aki az előbb említett járőr útirányától balra, a *Nova Pazua* felé vezető úton tartózkodik.

A huszárosztály 1. századának még együtt levő része, a 2., 3. és 4. huszárszakasz, *Kerekes* százados parancsnoksága alatt *Baumgartner* ezredes dandárparancsnokhoz osztatott be, mint tartalék, az ellenség csefleges üldözésére.

Ebben a helyzetben indul meg ellentámadásunk a szerbek ellen, akik viszont három oszlopban támadnak *Zimony* felől. A megindult támadás, amelybe a *Golubinci* előtt álló csapataink is beavatkoztak, egyre fokozódik. A távíró- és távbeszélővonalak — amelyek a két cs. és kir. hadosztályparancsnokot *Str. Pazuával* és *Golubincivel* összekötötték — erősen megrongálódtak az ellenséges tüzeléstől, minek következtében *Zeidler* vezérőrnagy *Elek* hadnagyot magához rendeli és átadja egy zárt borítékban a támadás irányára, valamint a helyzetjelentésre vonatkozó rajzot azzal, hogy azt a legrövidebb idő alatt *Golubincibe Krauss* altábornagynak kézbesítse. *Elek* e feladatot a még meglevő szakaszának maradványaival személyesen hajtja végre, közölvén huszáraival és *Kocsis Dániel* szakaszvezetővel, hogy amennyiben a menet alatt az erős géppuska- és ágyútűzben álló műúton baleset érné, ezt a parancsot, illetőleg zárt borítékot *Krauss* altábornagy úrnak — kit tegnapelőtt óta már ösmernek — át kell adni.

Golubincit alig egy kilométerre a műúton már megközelíteni lehetetlen volt, emiatt a szakasz az úttesttől északra letérve, *Golubincit* északról kerülve meg, *Krauss* altábornagynál jelentkezett és neki a helyzetjelentést átadta. A helyzetjelentés átadása 4 óra 30 perckor megtörtént.

„A válasz bevértáig — írja *Elek* naplójában — a harc olyan hatalmasan folyik, hogy annak kedvező kimeneteléről részünkről kétségesnek mutatkozik. A hadosztályparancsnok főzskara, valamint huszáraim *Golubincin* keresztül vezető műút mellett húzódo házak északi oldalán nyerne fedezéket a mindig erősödő tűzharc és azt támogató ágyú lövedékei elől, mely lövedékeknek némely része felgyújtja a faluban levő boglyákat és nádfedelű házakat, ahonnan ismét másik, még nem égő házak északi felénél biztosabb megállást keresünk. Mindamellet a huszárszakasz együtt marad. *Krauss* altábornagy vezérkari főnöke az itteni helyzetjelentést térképecbe nagy vonásokkal berajzolja.

Közben saját tüzéségünk vonul fel az úttestre, amiből arra következtetnek, hogy az ellentámadás a mi részünkről is megindul.

A helyzet ilyen állapotában útra kél a szakasz, de ismét csak *Golubinci* északi kijárata felé, mert a műút részben saját tüzéségünk által van eltorlaszolva, részint mert erős ellenséges tűz hatása alatt áll és azon *Str. Pazuát* megközelíteni nem látszik lehetségesnek. Ezek után a huszárszakasz *Golubincit* elhagyta. Megállapított, hogy az ellenséges tüzéség 1500 méterről lött és a rajvonala alig volt 400 méterre. Mindamellet csak egy

Kertész K. Róbert népf.-hadnagy, később főhadnagy.
Kitüntetései: Károly király koronázásának művészi rendezéséért III. osztályú vaskorona-rend és a német becsületrend jelvénye hadisízménnnyel. Bevonult 1914 július 28-án az alakulóban levő népf.-huszárosztályhoz s ezzel 1914 augusztus 28-án harctérré ment. Résztvevett 1914 szeptember 9-én a decsi, szeptember 11-én a golubincii, szeptember 12-én a popincii harcokban. Megbetegedett 1914 szeptember 20-án. Bevonult a budapesti pótszázadhoz 1914 novemberben. Felmentett 1915 január 30-án.

fizedes, *Egyed Lajos* kapott arcán egy srappellőt jelentéktelen karcólást, mely csákóját is levitte, s amelyet el is vesztett. A huszárrór az utat *Str. Pazua* felé részben vágóban, részben ügétésben tette meg.“

A huszárszakaszt *Str. Pazua* megközelítésével az a meglepetés éri, hogy többször egymásután tüzet kap. *Kocsis Dániel* szakaszvezető felderítése után azonban megállapított, hogy a tüzelés a saját 4-ik hadtápszázlőaljunktól ered, amely minket ellenségnek nézett. Ezen eseményt követőleg arról értesül a huszárszakasz, hogy *Str. Pazua* és *Indjija* közötti részben a tartalékokat képező 4-ik gyaloghadtápszázlőalj vonatát ellenséges szerb járőrök megtámadták és annak parancsnokát lelőtték, mely után a szerb katonák a rengeteg kukoricásban elmenekültek.

A terep felkutatása után a huszárszakasz ellenségre nem bukkant és este 7 órakor *Str. Pazuába* érkezve, *Zeidler* vezérőrnagynak a tegnapi nap eseményeiről és a *Golubincinél* tapasztalt általános helyzetről jelentést tesz, egyúttal a helyzetjelentést jelző térképet átadja, melyért *Zeidler* vezérőrnagy elismerését nyilváníti.

Ugyancsak szeptember 11-én d. u. 3 óra után *Guha* alezredes gy.zászlőaljai a kötelékében levő 2-ik népf.huszárszázzal együtt parancsot kaptak, hogy *Golubinciben Krauss* hadosztályparancsnoknál jelentkezzenek.

A huszárszázzad mint elővéd elindul.

Golubinci felől tüzéségi harc hangzik.

Az előrehaladást befolyásolják a községből szekereken menekülő lakosok, akik megriadtan tartanak *Indjija* felé, elzárván az amúgy is keskeny kocsutut, amelyen az ezred menetel.

E zsúfoltságnak következménye, hogy *B. Tóth József* huszár lován ülve, olyan rúgást szenved, amelyet — az elvérzés veszélyét elkerülendő — azonnal kezelésbe kell venni s a sebesültet az orvos gondjaira bízni.

Golubinci északi bejárója előtt *Guha* alezredes 2 járőrt küldet ki a községbe azzal a paranccsal, hogy a járőr parancsnoka jelentse *Krauss* hadosztályparancsnoknak, hogy *Guha* alezredes a 3. és 4-ik hadtápszázlőaljából alakult ezredével megérkezett s kéri a további parancsokat.

Kertész és *Ottlik* hadnagyok elindulnak egy-egy kis járőrrel és megtalálják *Krauss* altábornagyot *Golubinci* község délnyugati részén. Ezalatt *Krauss* altábornagy mögött alig 20 lépésnyire gránát robban. *Krauss* altábornagy meghallgatta *Ottlik* hadnagyot s a további diszpozíciókért a tüzéségi brigadéroszhoz küldi. *Ottlik* hadnagy járőreit a házak védelme alá helyezi és maga indul a kijelölt parancsnok felkeresésére, akit az erősen tűz alatt tartott főutcán meg is talál s átveszi tőle *Guha* alezredes részére a parancsot, amely szerint *Guha* alezredes mint a hadosztály tartaléka *Golubinci* nyugati kijáratánál helyezkedjék el a hadosztály balszárnya mögött.

A járőr visszatér és bevonul a 2-ik századhoz. A század az est beálltáig a *Golubinci* északi határán lévő temető kőfala mögött megeresztett hevederrel várja az eseményeket. A harc alkonyatig tart s ennek elültével, az égő házak világossága mellett, a 2. század a gyalogezredhez csatlakozik s az éjszakát nyílt táborban tölti.

Szeptember 12-én a 2. század *Golubinciben Guha* alezredes csapatának tartalékát képezi s kisebb járőrszolgálatokat végez. D. u. folyamán *Jármy János* hadnagy egy szakasszal a hadtápgyalogezrednek *Baligovich* őrnagy parancsnoksága alatt kiküldönített I/II. népf.zászlőaljával *Putincire* vonul. *Burchard-Bélaváry Pál* főhadnagy hollétéről még semmi hírünk sincs.

Az 1. század 1. szakasza, miután a tegnapi nap teljesítménye következtében a tartalékadagot elfogyasztotta, az 1. századot felkeresi, mely még mindig *Baumgartner* ezredes, dandár-

parancsnok tartalékkaként a tegnapi helyen, *Str. Pazua* északi bejáratánál a kukoricásban táboroz. *Elek* hadnagy a szakaszát a szükséges tartalékélelemadaggal ellátja. Majd ennek megtörténte után visszamegy *Zeidler* vezérőrnagy hadosztályához és a tegnapi napon *Lukachich* és *Globucsnik* ezredesek ezredeihez vezényelt két járőrét felváltja. Délután 2 órakor ez megtörténik. Egyidőben ezekkel a felváltott járőrökkel érkeznek meg a 9. hadosztályparancsnokhoz berendelt ezredesek, valamint *Baumgartner* ezredes is, kik előtt *Zeidler* vezérőrnagy az általános támadás megkezdésére az intézkedést kiadja.

A Vojka melletti ütközet.

D. u. 3 óra tájban megindul a támadás az egész arcvonalon *Zeidler* vezérőrnagy személyes vezetésével, aki vezérkarával szintén lóra ül és *Str. Pazuatól* *Vojka* irányában, a vasúti keresztczésnél levő tégláégető mellett helyezkedik el.

A támadást a *Globucsnik* ezredes parancsnoksága alatt álló gyalogdandár vezeti be a *Vojka* felé vezető úttól jobbra. Ettől nyugatra pedig *Lukachich* ezredes is támadásba megy át és nem-sokára, kb. 3 km. széles arcvonalon veszi kezdetét a támadás.

Az „*Elek*-szakasz“ azt a parancsot kapja, hogy egy járőrt indítson útnak *Nova Pazua* felé, a községet csefleg kutassa át és az ellenségről szerezzen hírt. Ezen feladatra *Elek* hadnagy *Csordás Sándor* tizedest vezényli ki, aki 5 huszárjával *Nova Pazuából* visszaérkezve jelenti, hogy a község ellenségtől mentes, mert az már onnan kivonult. Erre a jelentésre *Zeidler* vezérőrnagy még egy huszárjárőr kiküldetését rendeli el. Ez a járőr *Egyed Lajos* tizedessel írásbeli parancsot vitt *Baumgartner* ezredesnek, hogy tartalékával azonnal induljon támadásba, illetőleg a *Nova Pazuából* visszavonulóban levő szerb csapatok üldözésére. *Wieszner Emil* hadnagy, a népfelkelő-huszárosztály segédfőosztályvezetője *Zeidler* vezérőrnagy vezérkari főnökétől ugyancsak parancsot kap, hogy lovagoljon *Nova Pazua* felé s az ott elhelyezett gyalogsági csapatoknak adja át írásbeli parancsát a támadásban való részvételre.

Wieszner a parancsot kézbesíti és visszatérve jelenti, hogy a gyalogezred késcédmét az okozta, hogy saját tűzérégünktől többször találat érte, kéri tűzérégünknek megfelelő tájékoztatását elrendelni, ami meg is történt.

Baumgartner csapatai már felvonulni látszanak, amikor a huszárjárőr *Egyed Lajos* tizedessel visszatér és találkozik az 1. század 2. szakaszának parancsnokával, *Várady Jenő* hadnaggal, aki szintén *Baumgartner* tüzérezredes parancsára a feladatául kitűzött előterepet kutatta át. Míközben a *Baumgartner* ezredes dandárja saját balszárnyunkon az átkarolási műveletet gyors egymásutánban végzi, *Globucsnik* ezredes csapattestéből a cs. és kir. 37-ik menct-

Burchard-Béla Pál népf.-főhadnagy, később százados.

Kitüntetései: ezüst katonai érdemérem, bronz katonai érdemérem a kardokkal, Károly-csapatkereszt. Bevonult: 1914 augusztus 24-én az 1. népfelkelő-huszárosztályhoz s ezzel 1914 augusztus 28-án a harctérre ment. Résztvett: 1914 szeptember 9-én a decsi, december 8–9-én a pudarcii, 1915 október 7-én a pogari átkelésrel kapcsolatos harcokban a cs. és kir. 53. gyaloghadosztály kötelékében: az obrenovác-lazarevac-gornimilanovác-esacsaki harcokban a 2-ik század parancsnoka, 1915 november 30-ától ezrtályparancsnok. Megbetegedett: 1916 március 31-én. Bevonult: 1916 június 15-én a budapesti pótszázadhoz és októberben Doma Watrára vezényeltett az 1. honvédelmszázad vezetéklőveivel, mellyel Nagykárolyba egy lökőrház parancsnokságával bízott meg. Felmentett: 1917 októbertől 1918 november 1-ig és a cenzúrához nyert beosztást Budapesten.

zászlóalj egy százada *Bondi* cs. és kir. hadnaggyal Progar alatt *Vojka* ellen rohamra indul és a *Vojkától* délre lévő szerb sáncokat, valamint a temetőt birtokába veszi. Majd megszólalnak rohamra a többi csapattestek kürtjei is és *Globucsnik* ezredes valamennyi zászlóalj, a megerezt záporoső leple alatt, birtokba veszik *Vojkát*. Ezt a haditényt a fél órán át tartó zápor alatt csend követi. Majd a felhőszakadás után d. u. 6 órakor *Globucsnik* és *Lukachich* újból támadásba kezdenek, melynek folyamán a cs. és kir. 37-ik (Nagyvárad) menetzászlóalj, *Lukachich* ezredes csapataitól támogatva, *Vojka* községbe behatol és kényszerűen kiveri az ellenséget. A szerb kivonult, de a községet felgyújtotta és lángja messze világítja be a borús estét. Miközben gyalogcsapataink *Vojkába* vonulnak, elrejtőzött szerb komitácisk bombákat vetnek az útvonalon betóduló katonáinkra, amely természetesen nem marad megtorlatlanul.

„Az est beálltával“ — írja *Elek M.* naplójában — „az eső ismét záporra fajul, de a nehéz, átázott terepen követem járőrcimtet, melyek még mindig *Lukachich* és *Globucsnik* ezredeseknél felderítőszolgálatot végeznek. Majd amikor *Vojkára* érek, este 8 órakor, összeszedem kiküldött járőrcimtet, mert *Zeidler* vezérőrnagytól azt a parancsot kapom, hogy vonuljak vissza *Vojkára*, mert holnap reggel 4 órakor az egész huszárszakasszal esetleg felderítőszolgálatot kell teljesítenem.“

Zeidler vezérőrnagy vezérkarával éjjeli szállásra *Stari Pazuába* vonult, ahol hajnali 4 órakor *Elek Menyhért* huszárszakaszával jelentkezik és a vezérőrnaggyal együtt terep= szemlélés végett *Vojkára* lovagol, hová reggel 5 óra 30 perckor megérkeznek.

Az ellenség visszavonulását gyalogcsapataink az egész arcvonalon követik. Saját egészségügyi intézeteink a sok sebesült elszállításával és a halottak eltakarításával foglalkoznak. Ebben az orvosi segélynyújtásban a huszárosztály orvosfőnöke, *dr. Schulek Alfréd* — aki az osztálytörzssel időközben ideérkezett — fáradhatatlanul segítkezik és befejeztével jelenti, hogy az egyik sebesült szerb fogoly arra kérte, hogy ne csonkítsák meg. Jellemző és tanulság lehet ez a szerbek kegyetlenségére, melyről már előzőleg is tudomásunk volt.

Monitoraink ágyúit a szerb haderőt oldalozzák. Összcütkezésre már nem kerül a sor, mert a *Sumadia* szerb hadosztály visszavonulóban van. Dél előtt 9 órakor jelentés érkezik, mely szerint *Batajnica* és *Simanovci* között a szerb csapatok egy védelmi vonalban megállottak és ott várják be támadásunkat. Ez a hír óvatosságra intette hadosztályainkat és a népf.= huszárosztály 1. százada parancsot kap két járőrnek az említett irányban való kiküldetésére. Az említett huszárszázad első szakasza pedig *Elek M.* hadnaggyal az időközben ideérkezett 4-ik népf.=huszárosztály egyik századához, *ujfalussi Ujfalussy Miklós* századoshoz nyer beosztást, amely lovaskülönítmény egy várható ellenséges lovasroham visszaverésére a *Vojkától* délre elterülő legelőn állítottatott fel a hadosztálytörzs védelmére.

A kiküldött huszárjárőrök visszaérkezése után azonban mindezen intézkedés feleslegessé vált, mert az előbb vázolt jelentés valótlannak bizonyult.

Délután 3 óra 30 perckor a gyaloghadosztály tehát folytathatta útját délfelé és *Krnjesevcit* délután 6 órakor elérte, ahol az 1. népf.=huszárosztály 1. századán kívül a 4. népf.=huszárosztály előbb említett százada is elszállásoltatott.

A 2. huszárszázad még mindig *Cuha* alezredesnél van. Ez a gyalogezred *Golubincitől* délnyugatra — arcvonallal *Popinci* község felé — rajvonalba helyezkedik el. Dél előtt 9 órakor *Kertész* és *Ottlik* hadnagyok parancsot kapnak *Popinci* község felderítésére. *Kertész* hadnagnak a nyugati oldalról, *Ottlik* hadnagnak a keletiről kell megközelíteni a községet. A járőrök elindulnak. Megállapítást nyer, hogy a község északi határát ellenséges előrsők vonala védi, így a behatolás — a terep mindenütt nyílt lévén — a járőröknek lehetetlen. A két járőr *Popinci* előtt egyesült és a község keleti szélé felé vette irányát, azonban a magas kukoricából két oldalról tüzet kapott, úgyhogy kényszerűen volt a visszavonulásra. *Ottlik* hadnagy járőréből Cs. *Vincze Ferenc* huszár bokalövést szenvedett.

Délután folyamán bevonul a 2. századhoz *Burchard=Bélaváry Pál* főhadnagy járőrrel, amellyel még 9-én mint hírszerző járőr indult el. A század örömmel látja viszont elvesztettnek hitt bajtársát, majd *Golubinci* községben beszállásol s az első napok fáradalmait kipihelve, csupán lovaspárok kiküldése és a *Guha* alezredes melletti küldöncszolgálat ellátása képezte feladatát.

Szeptember 13-án hajnalban *Lukachich* ezredes parancsára *Várady Jenő* hadnagy *Kerekes* századostól hat huszárt kapott szakasza megerősítésére. Ezzel a 32 lovashól álló szakasszal *Banovciba* lovagolt és ott jelentkezett *Baumgartner* tüzérezredesnél és estefelé a dandárral együtt *Batajnica* felé előnyomult. Sötétben értek *Batajnicára*, amelynek déli kijárásánál némi csatározás folyt. *Várady* hadnagy, az 1. század 2-ik szakaszparancsnoka naplójából idézzük a következőket:

„A faluban komitácikat találtunk. Este 9 óra tájban felderítőjárőröket kellett küldenem *Zimony* felé, ahonnan a szerbek az odavezető utat fényszórókkal világították be. Járőrjeim csak két kilométernyire tudtak előrehaladni, azután kénytelenek voltak visszajönni. *Baumgartner* ezredes erre parancsot adott, hogy magam induljak *Zimony* felé és igyekezzek a városba bejutni.“

„Alig haladtunk egy kilométert, máris minden oldalról lövöldöztek reánk. Tele volt az egész vidék komitácikkal. *Banovciba* vissza kellett menni *Baumgartner* ezredeshez, akinek nem tetszett, hogy visszajöttünk és szállásonra küldött. Rövid idő múlva azonban parancsot kaptam, hogy egész szakasszal azonnal lovagoljak a *Zimonytól* kissé északnyugatra fekvő útkeresztezésnél levő fahídhöz, mely a *Blatna Hunkától* északra elterülő *Volovska bara* mély részén vezet át, azt szálljam meg és adott esetben akadályozzam meg, hogy azon ellenséges csapatok — addig, míg a saját gyalogságunk oda nem ér — átjöhessenek. A gyalogság — mint mondotta — reggel 4 órakor indul oda *Batajnicáról*.“

„Az ezredes úr a parancsához hozzátette, hogy a hídnál az utolsó emberig ki kell tartanom. A hidtermészetesen meg volt szállva s amint közeledtünk, jobbról is, balról is, egy-egy gépfegyver kezdett kattogni. Hajnal felé kialakultak az ellenséges fényszórók s én az egyik járőrömmel közeledni kezdtem a hídhöz. Lassan, óvatosan csúsztunk előre a sárban s egy rövid óra alatt odaértünk. Már pirkadt. Tüzet vezényeltem, de a tüzet nem vizionozták. Egy huszárt előre küldöttem s az jelentette, hogy a szerbek elhagyták a hidat. Megszállottuk az elhagyott gépfegyverfedezékeket és bevártuk a gyalogságot.“

Szeptember 14-én délelőtt 3 órakor riadó ébreszti fel a *Krinjesevciben* levő huszárszázadokat, de mint később kiderült, csak egy huszárszakaszra volt szükség, mely parancsot kapott, hogy *Decs*, *Asanja* felé a terepet felkutassa és igyekezzék az ellenséggel érintkezésbe lépni. Ezen messzirevivő felderítőszolgálatra *Elek M.* hadnagy szakasza lett kijelölve. Tekintettel azonban ezen szakasznak eddigi teljesítményére és fáradtságára, gróf *Csekonics Gyula* hadnagy önként jelentkezett *Elek* helyett a feladat keresztülvitelére.

Gróf Csekonics Gyula hadnagy a parancsot átvéve, az említett útvonalon elindul és *Asanját* érintve, saját gyalogságunk arcvonala előtt *Kupinovóig* nyomult előre. A feladat nehéz volt és veszélyes, mindnyájan azt hittük, hogy kiváló bajtársunkat csak véletlen szerencsés esetben láthatjuk viszont.

E közben saját gyaloghadosztályunk: *Surcsin*, *Becsmen*, *Petrovcsics*, *Karlovcsics* vonalát éri el és a gróf *Csekonics* hadnagy által felderített terepen, *Asanja* felé igyekeznek.

A népf.-huszárszázadok (a m. kir. 4. népf.-huszárosztály egy százada is) mint tartalék a gyaloghadosztályt követik.

Asanját a „*Zeidler-hadosztály*“ törzse délelőtt 12 órakor éri el, hová délután 1 órakor gróf *Csekonics Gyula* hadnagy is bevonul egész szakaszával veszteség nélkül.

Kiküldetése credményéről az *Asanja* községháza előtt álló *Zeidler* vezérőrnagynak valamennyiünk előtt tesz jelentést, amely negyedórát tart és mindnyájan észrevesszük, hogy *Zeidler* tábornok elismerő nyilatkozatával tünteti ki gróf *Csekonics Gyula* hadnagyot, majd *Jankovich* alezredestől megkérdezi, vajjon gróf *Csekonics* nem volt-e valamikor vezérkarhoz beosztott tényleges tiszt? Miután a feltett kérdésre *Jankovich* alezredes felvilá-

gosítást ad, nevezetesen, hogy a messzemenő hírszerzőjárőr parancsnoka népf.-tiszt, *Zeidler gróf Csekonics Gyula* hadnagynak soron kívül főhadnaggyá való előléptetése iránt a hadsereg-főparancsnoksághoz előterjesztést tesz.

Ez volt az első kitüntetés, amely a népfelkelő-huszárosztályt érte és mindnyájan a legnagyobb örömmel siettünk őt ez alkalomból üdvözölni és benne most már nemcsak az előzékeny bajtársunkat, de közöttünk a legkiválóbbat is elismerni.

Gróf Csekonics Gyula hadnagy felderítőtevékenysége lehetővé tette azt, hogy a gyalog-hadosztály, az általa ellenségmentesnek jelzett területen, gyorsabb menetelésben elérje a *Száva* partját és azt birtokába vegye. A part — *gróf Csekonics* hadnagy jelentése szerint — még ma reggel a szerb csapatok birtokában volt, de utóvédjük azt reggel 7 órakor már feladták. Ennek folytán saját csapataink a *Száva* északi partját teljes egészében megszállhatták.

Gróf Csekonics Gyula hadnagytól, valamint *Asanja* község előljáróságától és lakosaitól megtudjuk a szerb hadosztálynak a *Szerémségből* való kivonulásának és hadműveleteinek részleteit.

Megtudjuk azt, hogy a szerb haderő a szeptember 7-ikén végbement támadást három oszlopban indította meg ellenünk. Egyik oszlopa *Asanja*, majd *Decs* község ellen vonult, visszaszorítva saját 32-ik honvédmenetezredünket, mely nagyjából *Zilah* környékéről *Szolnok-Doboka* megyebeli oláh legénységből állott.

Az *asanjai* lakosságtól értesültünk arról is, hogy a vitéz 4-ik népfelkelő-huszárszázad itt lefolyt lovasrohamában foglyul ejtett huszárait a szerb csapatok másnap vad kegyetlenséggel kivégezték, a roham alatt egy mocsárban rekedt és az ott tetetetlenül vergődőkre pedig mindaddig lövöldöztek, amíg élet volt bennük. Ugyancsak a 32-ik honvédmenetezred elfogott utóvédjeit is vad kegyetlenséggel megcsönkítva végezték ki. Egy ilyen holttestet a *decs-asanjai* út föltésén meg is találtunk.

Számolva a szerbek által elkövethető mindenféle bosszúállásra, a 7-ik gyaloghadosztály-parancsnokság szigorú házkutatást rendelt el minden egyes általunk visszafoglalt faluban, nehogy elrejtőzött komitácsi-bandák — kik nem voltak egyebek, mint a szerb „Narodna Obrana“ titkos társulat által felbérelt polgári egyének — váratlan pillanatban saját csapatainkat megtámadják.

Hogy ez az óvintézkedés nem volt céltalan, még ezen a napon beigazolást nyert, mert a kutatás nemcsak ellenséges gépfegyvereket és egyéb hadianyagot eredményezett, de igen sok háztetőn és szalmakazalban elrejtőzött komitácist juttatott hadbíróságunk kezére.

Miután *Zeidler* vezérőrnagy, a 7. gyaloghadosztály parancsnoka a *Szerémséget* a szerb haderőtől nagyrésztben megtisztította, az alája rendelt csapatokat biztosítószolgálatra a *Száva* partjához rendelte. Az *Elek M.* népfelkelő-huszárszakaszát az osztályhoz bevonultatta és ennek 1. századát *Kupinovóra* vezényelte, hogy a „*Kupinski-kút*“ elnevezésű földterületet derítse fel és biztosítsa a szerb haderő benyomulása ellen.

A század ezen parancs értelmében *Asanjáról* elindul és délután 3 órakor *Kupinovóra* érkezik. *Kerekes András* százados, századparancsnok azonnal hozzálát a biztosítószolgálathoz és szakaszonként kiadja a parancsot az egyes szakaszok beszállásolási körletének alapos felkutatására. A kutatás nem is végződött eredménytelenül, mert az „*Elek-szakaszban*“ szolgáló *Kocsis Dániel* szakaszvezető, a beszállásolási körlet felkutatása alkalmával, egyes házak padjain ellenséges érzelmű elrejtőző férfiakat talált, akiket *Kerekes* századparancsnok egyelőre letartóztatott.

Később, délután 5 órakor, a század támogatására a 2. honvédegység 8. ütegetől *Ravazdi György* tüzérfőhadnagy parancsnoksága alatt egy szakasz tüzérség is vezényeltetett *Kupinovóba*, majd délután 7 órakor a cs. és kir. 38. gyalogezred menetzászlóalja is meg-

érkezett, melynek parancsnoka *Kerekes* századostól az állomásparancsnokságot átveszi. Ennek az állomásparancsnokságnak átadjuk a komitácsifoglyokat és a zsákmányolt fegyvereket és lőszert, úgymint géppuskát, kézigránátokat, föltényeket, amiket *Péterváradra* szállítottak.

A cs. és kir. 38. gyalogezred menetzászlóaljparancsnoka este 8 órakor átvéve a huszárszázadtól a biztosítószolgálatot, felállítja saját csapattestéből a *szávaparti őrséget* és az őrsök összeköttetésére — miután távbeszélővonal még kiépítve nem volt — a népfelkelő-huszárszázadot rendeli ki.

Az esti étkezés elfogyasztása közben az *Obres* község felől bevonult 38-ik menetzredtől *galánthai gróf Esterházy Pál* (rédei) tart. hadnagy jött hozzánk azon parancsal, hogy az állomásparancsnok a holnapi napra tervezett intézkedés kiadásához (eligazítás) századparancsnokunkat kéri. Ez megförtéhvén, a század

szeptember 15-ére azt a parancsot kapja, hogy három erős tiszti járőrrel derítse fel a *Kupinski-kútnak* nevezett földterületet. E feladat végrehajtására a huszárszázad 1. szakasza *Elek M.* hadnaggal, a 3. szakasza — az időközben *Simkó* hadnagy helyébe bevonult — *Bánlaky András* hadnaggal, a 4. szakasz pedig *gróf Csekonics Gyula* hadnagy parancsnoksága alatt délelőtt 5 órakor *Kupinovo* déli kijáratától elindul.

Az 1. szakasz széles rajvonalat alakítva, a felderítőkülönítmény jobbszárnyát képezve és a *Száva* partra támaszkodva, annak mentében vonul délnyugati irányban a *Prhovo* és *Novoselo* szerb községekkel szemben fekvő terület felderítésére. A 4. szakasz, az előbb említett szakasz menetvonalával párhuzamosan, ettől nyugatra a kijelölt terep közepén. A 3. szakasz a különítmény balszárnyát képezte és a *Száva* partra támaszkodva, annak *Usce* szerb községgel átellenében levő partját kutatta fel. Az 1. és 4. szakasz ezen a területen a \odot 74-es pont alatt megjelölt helyen összetalálkozott és délelőtt 10 órakor *Kupinovára* bevonult, ahová a 3. szakasz — miután a nagy kukoricásokban eltévedt — szintén bevonult. De eltévedt az 1. szakasz legszélsőbb járőre, *Kocsis Dániel* szakaszvezető is, aki *Podgorica Ada* félsziget irányából szintén csak a déli órákban tért vissza.

„A felderítést rajvonalban hajtottuk keresztül,“ — írja *Elek* hadnagy naplójában — „mert a terepet nagy és magas kukoricák, valamint helyenkint erdő és bozótos fák borították. Dacára, hogy a szomszédos szakaszokkal az összeköttetés fentartására igyekeztünk, az elszakadás közöttünk mégis megtörtént. Megállapítottuk, hogy a *Szávának* ezen a szakaszán a szerbek visszavonulásukkor három helyen keltek át rögtönzött fahidakon, amelyeknek most már csak cölöpei voltak láthatók. Az ellenség által őrzött túlsó *Szávapart* őrszemekkel volt biztosítva, ezek azonban a felderítésben nem akadályoztak, miután valószínűleg észre sem vettek. Azonban visszajövet, amidőn a \odot 74-es ponttal megjelölt helyre értünk, váratlan lövések dördülnek el a túlsó partról és az 1. és 4. számú huszárszakasz keresztútjába kerül. A huszárok a kukoricásban rajvonalba szélednek és lóhátról viszonozzák a tüzelést, mire az ellenséges tüzelés is megszűnván, folytatjuk útunkat *Kupinovo* község felé. Útközben a kukoricásból két 32. menetzászlóaljbeli honvéd bukkan elő, akik a szeptember 9-én végbement visszavonulás és csatározások alatt fogságba nem akarván esni, elrejtőztek.“

„A felderítés alatt ellenséges járőrökkel nem találkoztunk, de annál több megesonkított holttestre akadunk, amelyek nemcsak megerősítették, de felülmúlták a szerb kegyetlenségről eddig még hallottakat is. Ezeknek megállapítására meg is indultak az agnoszkálások, amelyek eredményei a *wieni* hadimúzeumba kerültek és bizonyosságot adnak a szerb kegyetlenségekről.“

A nap folyamán a 38. gyalogezred gyalogosai végezték a helységek átkutatását és a környékről több férfi- és nőszemélyt, mint komitácsibandához tartozókat, szállítottak be az állomásparancsnoksághoz, amely azokat *Péterváradra* továbbította. Ezen a napon megkezdődött az ellenséggel folyton egyetértésben levő és saját hadműveleteinket veszélyeztető határmenti polgári lakosság szerb részének rendszeres eltávolítása is az ország távolabbi helységeibe, amit tábori csendőrségünk hajtott végre.

Szeptember 16-án, miután az 1. népfelkelő-huszárosztály 1. százada a megelőző napon teljesített felderítőszolgálatával a „*Kupinski-kút*“ -nak nevezett területet felkutatta, parancsot

kapott, hogy a népfelkelő-huszárosztály kötelékébe bevonuljon. Ennek a parancsnak eleget teendő, az 1. század délelőtt 6 órakor *Asanjára* vonult, ahol *Jankovich László* alezredes a teljesített szolgálatért elismerését fejezte ki, majd pedig a század 4. szakaszának parancsnokául a 3. századtól *dr. Tóth Aladár* szkv. hadnagyot az 1. századhoz áthelyezte. Ugyancsak bevonult *Várady Jenő* hadnagy is az 1. század 2. szakaszával többnapos távollét után. Még eznap délelőtt folytatja útját az 1. század és az osztálytörzs és délelőtt 10 órakor *Subotiste, Brestácon* át *Budjanovciba* érkezett. *Jankovich* alezredes abban a feltevésben, hogy a menet alatt ellenséges komitácsi-bandákkal találkozhat, az osztályát biztosított menetben indítja el. Az elővédet az 1. század első szakasza képezi *Elek* hadnagy parancsnoksága alatt. E szakasz egyik járőre *Máriaszállítás* alatt három szerb katonára bukkan, akiket elfog, miután azonban közülük az egyik szökést kísérel meg, azt lelövi és a megmaradt két szerb katonát *Subotistén*, ahol az osztály hosszú pihenőt tartott, előállítja.

Az eredményes járőrszolgálatért *Jankovich* alezredes a 48. számú osztályparancsával a járőr parancsnokát, *Hartmann János* tizedest szakaszvezetővé léptette elő.

Budjanovciba érkezve, az osztály laktáborba száll.

Szeptember 17-én parancsot kapott a 2. huszárszázad, hogy a *Rumán* állomásozó osztályhoz vonuljon be. Ide a század *Jármy* hadnagy nélkül érkezik, aki időközben saját forgópisztolyától megsebesülve, kórházba került.

Ugyanczen a napon a népfelkelő-huszárosztály is *Rumára* lett vezényelve, azzal a parancsal, hogyha sor kerül rá, *Jaraknál* a *Szaván* át fog kelni.

Délelőtt 10 órakor az osztály *Rumára* érkezett, hová később a huszárosztály 2. százada is beérkezett.

Délután 5 óráig az osztály mindkét százada szabad táborban várakozik az átkelelési parancsra, majd miután ez a mai napon már keresztülvihető nem volt, lak-táborba száll.

Jankovich alezredes az esti eligazítás folytán megütközéssel adja tudtára az osztálynak, hogy az itteni hadtest parancsnoka nem volt megelégedve az eddigi teljesítményekkel, ennél fogva kivonja az osztályt a hadműveleti körletből és azt határbiztosító szolgálatra osztja be.

E méltatlan harag okát *Terstyánszky* lovassági tábornok, a IV. hadtest parancsnoka részéről abban véljük feltalálni, hogy a hadtest részeinek a *Szaván Jaraknál* és *Sabácnál* való átkelése, a nagy véráldozatok dacára, a szerbek ellenállásán megtört. Temérdek emberáldozatot vesztek a gyalogsági csapatok, hidászok, árkászok és a m. kir. szabadkai 4. huszárosztály s ebből különösen *Fimpel (Forgács) Ferenc* huszárszázada.

Szeptember 19-én *Jankovich* alezredes az előbb vázolt parancs értelmében osztálytörzsét és az 1. századot *Simanovciba* irányítja és azt tartaléknak jelöli ki. A 2. századot, amely *Golubinciről* tegnapelőtt ide bevonult, a *szávaparti* védőrség szakaszaiba osztja szét, mint önálló különítményeket, az ottani gyalogsági csapatok hadosztálylovasságaként. A 2. század tehát *Kenéz* százados parancsnoksága alatt *Krajlevci, Dobrinci, Pecinci, Prhovo, Srijemski, Mihajevci, Karlovácon* át délután 8 órakor *Asanjára* mentel, ahol *Wolf* gyalogsági ezredesnél szolgálatra jelentkeznek.

A *Jankovich* alezredestől kapott parancs értelmében a 2. század az alábbiak szerint oszlik szét:

A 4. szakasz *Szabó Aladár* hadnaggyal a *zimonyi* védelmi körletbe *Zimonyban, Globucsnik* ezredes parancsnoksága alá helyezték.

A 3. szakasz *Ottlik Tihamér* hadnaggyal a *surcini* védelmi szakaszba *Surcinba* kerül.

A 4. szakasz *Burchard-Bélaváry Pál* főhadnaggyal *Platicevóba*, az ottani *szávaparti* védőrséghez.

Az 1. szakasz *Kertész K. Róbert* hadnaggyal, valamint a századtörzs *Kenéz János* főhadnaggyal *Asanján* marad *Wolf* gyalogsági ezredes parancsnoksága alatt.

Wolf ezredes védelmi csoportja, amelyhez a huszárok beosztást nyertek, a következő csapatokból áll:

1) *Obresben*: *Bien* őrnagy parancsnok, a cs. és kir. 38. gyalogezred menetzászlóalja 3 századdal és a cs. és kir. 21. vadászászlóalj 1. százada.

2) *Asanján*: *Szepesházy* őrnagy parancsnok, a cs. és kir. 68. gyalogezred menetzászlóalja 4 századdal; *Richter* gyalogsági őrnagy parancsnoksága alatt a m. kir. debreceni 6. népf. gyalogezred I. zászlóalja 4 századdal, melyből 2 század a szükséghez képest *Obresben* is állomásozott.

3) *Kupinovában*: *Neilreich* őrnagy parancsnokkal a cs. és kir. 37. gyalogezred menetzászlóalja 4 századdal.

Ezenkívül: egy népf. ágyúsüteg *Asanjában*; egy népf. árkászszázad *Kupinovón*. Továbbá híradó (távíró, távbeszélő) osztag.

Szeptember 20-án a *Simanovciban* állomásozó népf. huszárosztálytörzs és az 1. század azt a parancsot kapta, hogy délután 6 órakor *Dobanovciba* induljon és ott *Fülöp* vezér-őrnagynál, mint a *szávavédelmi* vonal tartalékának parancsnokánál jelentkezzenek.

Az osztálynak — a *szávaparti* védelmi vonalban szétesztott — 2. csonka százada este 8 órakor felriasztatott. Az *asanjai* egész helyőrség szakadó csőben *Kupinovo* irányába ment el. Erre nézve *Kertész K. Róbert* népf. huszárhadnagy naplójából idézzük a következőket:

„Aznapi délután ugyanis *Wolf* ezredes *Péterváradról* telefonparancsot kapott, mely szerint este a rendelkezésre álló csapatokkal vonuljon *Kupinovába*, kísérelje meg az átkelést *Skela* szigetre, foglalja azt el és kísérelje meg a szemközti *Skela* község elfoglalását is. A telefonparancs átvételénél személyesen jelen voltam és a parancsot szó szerint hallottam. *Wolf* ezredes már akkor elhatározta, hogy erre az akcióra csapatainak elégtelensége miatt, valamint tüzéség és megfelelő pionírcsapatok és felszerelés hiányában nem vállalkozhatik, hanem csak demonstrációra. Ez az éjjeli demonstráció végbe is ment, miközben az ellenséges gyalogság, hajnalban pedig az ellenséges tüzéség is erősen lőtte *Kupinovót* és az onnan reggel *Asanja* felé visszavonuló csapatainkat.“

A kölcsönös gyalogsági és ágyúharcnak csak a hajnali órákban van vége, amikor a kivonult helyőrség bőrig ázva *Asanjára* visszavonul.

Az osztálynak 3. százada még mindig *Kamenicán* és *Karlovicin* állomásozik. *Légrády György* és *dr. Tóth Aladár* hadnagyok naplója szerint:

„A *pétervárad* várparancsnokság rendletére *Teleszky Ferenc* százados, a 3. század parancsnoka *Légrády György* hadnagyot szakaszával két ízben *Irigtól* északra a *Fruska Gora* déli lejtőjére egy vadászházba, majd *Irigre* vezényelte, ahol a m. kir. 19. gyalogezred egy századához nyert beosztást. Ezzel együtt állandó érintkezést tart a *Száva* tulsó partján álló ellenséggel érintkezésben levő csapatainkkal. A működéséről a várparancsnokság napiparancsában is kifejezést adott, miután a szerb csapatoknak a *Szerémségbe* való betörésénél eredményes jelentős szolgálatot végzett.“

Szeptember 21-én az 1. század *Dobanovicban* van. A 2. századnál *Kenéz János* főhadnagy, századparancsnok és *Kertész K. Róbert* hadnagy az előző napi megázás következtében súlyosan megbetegednek. *Kertész* hadnagy már a szeptember 20-ik *kupinová* éjjeli demonstrációban erős lázzal vett részt, a visszavonuláskor a zuhogó záporban láza fokozódott, két napot *Asanjában* ágyban fejtött és szeptember 22-én ezredorvosi rendeletre székercen *Batajnicára*, onnan vasúton *Újvidékre* szállították kórházba, hol tifuszt állapították meg.

Szeptember 22-én *Ottlik Tihamér* a 2. század 3. szakaszával elhagyja *Asanját*, miután *Wolf* ezredest csapataival követi *Jakovóra*.

Harc az „Ostrovo Ciganlia“ sziget elfoglalásáért.

Szeptember 23-án a huszárosztály az 1. századdal, *Fülöp* vezérőrnagy gyalogsági tartalékcsoportjával együtt délelőtt 7 órakor *Zimonyba* vonul, ahol hosszabb-rövidebb megszakításokkal a *Szavapartján* harc folyik. *Zimony*, bár szenvedett a szerb lövedékektől, ekkor még nem volt kiürítve, sőt vendéglője, kávéháza nyitva. Csak néhány exponált szerb szökött meg, köztük a gyógyszerész is és ezért az állomásparancsnokság a gyógyszerész táborhelyezésével és a csapatok gyógyszerellátásával *Fényes László* jelenlévő haditudósító, oklevél gyógyszerészt bízta meg, aki számos csomagot és levelet hozott magával Budapestről a fisztek és legénység részére. Itt *Goglia* vezérőrnagy csoportparancsnoksága alá kerül az osztály előbb megjelölt része. A parancsnoksággal szemben levő kávéházban magunkhoz véve valami ennivalót, *Goglia* tábornok az osztályt a *zimony-dobanovici* útra vezényli, amely ott, mint tartalék, lóról szállva várakozik.

Az 1. századnak ebből a helyzetéből a 2. szakasz parancsnokát, *dr. Várady Jenő* hadnagyot *Jankovich* alezredes parancsörfiszti minőségben *Soppe* ezredes, füzérdandárnok mellé vezényli, aki hosszabb időre kiválik a század kötelékéből.

A század 1. szakaszát *Elek* hadnaggal *Jankovich* alezredes kiküldöni, hogy arra az esetre, ha az átkelés sikerrel jár, *Goglia* vezérőrnagy közvetlen parancsnoksága alá kerülhessen. A huszárszakasz tehát mint felderítőkülönítmény *Goglia* vezérőrnagnál jelentkezik és ott beosztási nyel. Ugyanczen parancsnokságnál van egy főzslóvasszakasz is *Szabadhegyi Sándor* méneskari hadnaggal az élén. A támadás már folyamatban van. A küzdelem a *Zimony-Bezinija* szakaszon az *Ostrovo Ciganlia* sziget elfoglalásáért folyik.

A másfél óráig tartó gyalogsági harcban a m. kir. 32. zilahi népf.-gyalogezred, amely a szeptember 6–10-ig tartott harcokban rendetlen futásban menekült volt el a szerb haderő nyomása elől, most újból harcba vettetett, hogy az elkövetett hibát jóvátegye. Az említett népf.-gyalogezredet, mely jóhírneve érdekében minden erejét megfeszíti, súlyos veszteség éri és maga a parancsnok is több fisztársával, valamint 300 főnyi legénységgel hősi halált hal. Az egész támadó seregtestünknek vesztesége eltűntekkel és foglyokkal együtt az ezer főt meghaladta. A huszárszakasz vesztesége, amely a támadási vonalon az ezredparancsnokok közötti küldöncszolgálatot teljesítette, mindössze egy ló, *Sági* huszár lova.

Goglia vezérőrnagy — miután az átkelés nem sikerült — 12 órakor két parlamentairet küld át a vasúti hídon a *Belgrádban* székelő szerb haderő parancsnokához és a város feladását követeli. Az elutasító válasza újólag megindul az általános támadás. Miközben ez folyik, délután 1 órakor az az értesítés jön, hogy a VIII. hadtestnél — a boszniai szakaszon álló esch csapataink ellen — a szerb haderő támad és eredményesen nyomul előre. Ennek következtében a *Belgrád* ellen tervezett támadás előkészületeit félbe kellett szakítani és az ott nélkülözhető haderőnket *Batajnicára*, a vasútállomásra kellett irányítani, hogy azok vonaton mielőbb *Rumát*, illetőleg *Jarakot* elérjék, egy ottan várható szerb támadás visszaverésére.

Az 1. népf.-huszárosztály 1. századának 1. szakasza is visszarendeltetett az osztályhoz és az egész század, valamint az osztályparancsnokság is *Batajnicára* mentelt.

Ott találtuk az elszállításra váró sebessült *Kiss Péter Pál* népf.-huszárhadnagyot, az egyetlen életben maradt fiszte a 4. népf.-huszárosztály felkoncolt századából, ki élő szóval megerősítette a százada sorsáról már előbb leírt eseményeket.

Vagonírozás *Batajnicán* éjjel és a huszárosztály említett 1. százada **szeptember 24-én** reggel *Rumára* érkezett.

Útközben értesülünk arról, hogy a szerbek *Zimonyba* betörték és *Globucnik* ezredes, aki időközben *Goglia* vezérőrnagy távozása következtében annak beosztását átvette, kénytelen

volt hibás jelentések folytán zászlóaljait *Batajnica* felé visszavonni. Azonban nemsokára újból támadásba ment át és *Zimonyt* az ellenségtől megtisztítván, azt ismét birtokába vette. *Rumába* érkezve, a pótszázadtól *Budapestről* fizti pótlásként bevonul az osztályhoz *dr. Fleischmann Zsigmond* huszárhadnagy, akit *Jankovich* alezredes az 1. század 2. szakaszába oszt be az elvezényelt *dr. Várady Jenő* hadnagy helyére.

Az osztály 3. százada még mindig *Kamenicán* van, 2. százada pedig a *Száva*-védelmi csoportparancsnokságoknál szétesztva. Utóbbi századnak 3. szakasza (*Ottlik Tihamér* hadnagy) ezúttal *Jakovóba* kerül a *Richter* gyalogsági őrnagy parancsnoksága alatt álló m. kir. 6. mentzászlóaljhoz. Idetartozik egy tüzerűteg is 4 ágyúval. Délután 5 órakor *Ottlik Tihamér* hadnagy egy járőrt küld ki a szerb *Ostruznica* irányába a *Száva* innenső partjához, melyet ő maga is elkísér. A terep itt annyira nyílt volt, hogy lóháton azt csak hajnali szürkületkor, vagy esti alkonyatkor lehetett megközelíteni. Éjjel a szerbek demonstrációt rendeztek.

Szeptember 25-én az 1. századnál *Rumán* semmi változás. A fiztikar a cs. és kir. 9. (*Nádasdy*) huszárezred elhagyott, kedves étkezdéjében jön össze. Egyes fizteknek sikerült innen *Budapesttel* telefonon összeköttetést is kapniok, mit később szigorú csoportparancsnoksági parancs tiltott meg. A 2. századnál *Jakovón* hajnali 3 órakor riadó, mert a szerbek átfjöttek a *Szaván*. *Richter* gyalogsági őrnagy parancsára *Ottlik Tihamér* hadnagy *Surcin* irányába egy járőrt küld ki, amely az állítólagos beförést megcáfolja s így a huszárszakasz is szállására vonul. Délután 5 órakor ismét riadó. *Ottlik* hadnagy két küldönclovast indít *Boljevicire Wolf* ezredeshez, míg ő szakaszával és *Richter* őrnagy mentzászlóaljával *Jakovón* egész éjjel készenlétben várja a további parancsot és történetdökt.

Szeptember 26-án a huszárosztály 1. és 3. századánál semmi csemény. A 2. század 3. szakaszánál *Jakovón* ismét élénk csatározás az ellenséggel. *Ottlik Tihamér* hadnagy reggel 5 órakor két járőrt küld ki, melyek azt jelentik, hogy kisebb szerb osztagok a *Száva* innenső partjára átkeltek. A gyalogság erre támadást indít a *Szavapart* felé. Ellenséges tüzéség élénk működése közben gyalogságunk délelőtt 11 órakor eléri a *Szavapartot* és saját tüzersegünk támogatása mellett a szerbeket a *Száva* tulsó partjára visszaszorítja.

Szeptember 27-én az 1. és 3. századnál semmi csemény. A 2. század a *Szavapart* mentén járőrszolgálatot végez, melyet a szerbek puskatűzzel megzavarnak.

Ütközet *Surcin*—*Bezanja* mellett.

Szeptember 28-án a 2. népf.-huszárszázad 3. szakaszánál — *Jakovóban* — délelőtt 1 óra 40 perckor riadó. Ezzel kapcsolatban *Ottlik Tihamér*, a 2. huszárszázad 3. szakaszparancsnoka naplójából idézzük az alábbiakat:

„Reggel 5 órakor *Richter* őrnagy jelentését személyesen viszem *Boljevicire Wolf* ezredeshez, aki válaszában közli, hogy a szerbek *Progárnál* éjjel át akartak kelni a *Szaván*, de azt megakadályozta. A szerbek ezen akciója demonstrálásnak bizonyult, mert alig érkeztem vissza *Jakovóra*, ismét jelentés érkezik *Surcinből*, hogy *Bezanjánál* az ellenség átlépte a *Szavát* és *Surcin* felé nyomul előre. *Richter* őrnagy gyalogszázadának itteni parancsnoka két huszárommal jelentést küld erről a *Boljeviciben* tartózkodó *Wolf* ezredeshez, aki a hajnali órákban magához vezényelt két gyalogszázadot *Richter* gyalogsági őrnagy támogatására visszaküldi.“

„Delelőtt 11 órakor *Zimonyból* érkezett parancsra *Jakovót* ki kell üríteni és *Surcinba* visszavonulunk. *Richter* őrnagy a huszárszakaszt küldi előre a helyzet felderítésére, melyet csakhamar ő is elérve, az ott állomásozó gyalogszázadoktól felvilágosítást nyert.“

„A velünk szembejövő kétfabori csendőrünkötől értesültünk, hogy az ellenség 4 tabori ágyúnkat elfoglalta. Én az utat szegélyező kukoricások védelme alatt megközelíttem a *Tikva* 104-es magasságban fekvő rajvonalunkat, egyben megfigyelem az előnyomuló ellenség erejét és a *Száva* folyó felé közeledem. Megállapítom, hogy az ellenség a *Zimony* felé húzó dombokat részben elérte és a *Cigány-szigetről* nyomul *Bezanja* elé.“

„Az ellenségnek főereje *Bezanja* nyugati szélén van, de összes erejük nem haladja meg a 3–400-at. Csepőfegyverüket nem hallani, ágyújuk pedig a *Cigány-sziget* mögött van s nem nagy eredménnyel tüzeli visszavonuló csapatainkat. Ezt a megfigyelésemet *Richter* őrnagynak eljuttatom, aki *Surcint* elérve, gyalogságával — visszavonulási parancs ellenére — ellentámadásra határozza el magát és hozzám beérkezve személyes tapasztalatokat szerez.“

„Délután 4 órakor a gyalogsággal lerakítja a felesleges szerelvényeket, rajvonalba fejlődik és *Bezanja* felé nyomul. Utógünk — a rajvonon mögött — ágyútűz alá veszi *Bezanja* nyugati kijáratát.“

„A huszárszakasz a sebesültek szállításához szükséges járművek előteremtéséről gondoskodik, magam *Richter* őrnagy közelében tartózkodom.“

„A harcnak az alkonyat beállta vet véget és visszafoglaljuk elvesztettünk hitt ágyúinkat és *Surcinba* vonulunk“

„Este 10 órakor a *Surcinba* érkező *Wolf* ezredes és később *Zimonyból Globucsnik* ezredes is meglepő elismerésben részesíti *Richter* őrnagyot.“

„Csapatainknak a szép eredmény feletti örömet nagyon elszomorította az, hogy ez a harc 2 gyal. tisztünk és 41 legénységünk sebesülésébe került.“

A huszárszakasz ezen felderítéséért *Richter* őrnagy *Ottlik Tihamér* hadnagyot soronkívüli előléptetésre és a „legfelsőbb dicséző elismeréssel“ való kitüntetésre, *Dezső* szakaszvezetőt pedig őrmesterré való előléptetésre terjesztette elő.

Szeptember 29-én reggel 5 órakor az egész 1. század az osztálytörzsszel *Rumáról Platicevóba* vezényeltetett, ahonnan reggel 9 órakor *dr. Tóth Aladár* hadnagy 12 huszárral *Grabovci, Obrez, Ogar, Dn.=Tovarnik, Karlovcic, Petrovcic, Becmen* és vissza *Platicevóba* küldetett. Feladata volt a nagykiterjedésű erdőket szorgosan átkutatni, a szerbek titkos ösvényeit megvizsgálni. Miután a talaj fel volt ázva és ezen a napon is szakadt az eső, a járőr csak nehezen haladhatott.

Mint ahogy *Rumától* számítva már 100 kilométernél nagyobb utat tett meg a járőr, — jelző ismerete hiányában pedig a saját csapataink előőrsei az éjszakában több ízben feltartóztatták és őrségről-őrségre kísérték — kénytelen volt *dr. Tóth Aladár* hadnagy járőret *Brestacsba* irányítani, ahonnan nyomban a hadseregcsoporthoz telefonon jelentését leadta. A telefonnál *Lüttgendorf* altábornagy számvevője vette fel a jelentést és teljesítményéért *dr. Tóth Aladárt* külön megdicsérte és utasította, hogy az éjjelt *Brestacsban* töltse.

Palticsevo falu teljesen leégett. Az osztály itt mint tartalék *Krauss* altábornagy csoportja alá rendeltetett, amely csoport *Klenákon* a *Száván* való átkelést erőszakolta. Feladata járőrszolgálatnál biztosítani a *Szávapartot* és az ellenségnek jelzőszolgálatot teljesítő kémeket elfogni. Ebben a szolgálatban az egész század résztvesz. Az időjárás mint eddig, ezúttal is kedvezőtlen. Csapatainknak a *Klenákon* való átkelési terve nem sikerült oly mértékben, amint azt hadvezetőségünk akarta, ennek következtében a huszárosztály sem vehetett részt a harcokban és a szerb területekből is csak a *Bitva* folyó mentén *Gluscsi* északi része és a *Ravnje* községeket összekötő vonal maradt birtokunkban. E terület rendkívül mocsaras, a lövészárkokat a talajvíz teljesen ellepi és a harctéri szolgálatot rendkívül megnehezíti.

Ez a hadcsoporthoz, amely ezt a vonalat tartja, az ú. n. kombinált hadtest elnevezést nyerte és parancsnoka *Krauss* altábornagy, a hadiskola volt parancsnoka.

Ezen az éjjelen *Palticsevo* felett 3–4 óra között az égbolton a Nagy Cioncszkekér hátsó két csillaga fölött egy üstökös volt észrevehető, mely később, október 18-án *Dobanovciról* is látható volt.

A 2. huszárszázad, a szávaparti gyalogászalóaljak között szétesztva, biztosító szolgálatot teljesít.

A *zimonyi* védelmi szakasz parancsnokánál, *Globucsnik Gusztáv* gyalogsági ezredesnél délután 7 órakor *Tamássy Béla* altábornagy jelenlétében — aki a mai napon vette át a *szávavédelmi* vonal feletti parancsnokságot — fizeti értekezlet volt, melynek tárgyát a másnapi *Zimony* ellen intézendő támadás megbeszélése képezte.

Tamássy altábornagy minden eshetőségre számítva, *Péterváradról* a 3. huszárszázadot is *Surcsinba* rendelte, mely *Teleszky* századossal meg is érkezett.

Szeptember 30-án délután 5 órakor a szávavédelmi vonal *zimony=surcsini* szakaszának csapatai az előző napi intézkedések szerint felvonulnak. A 3. huszárszázad megerősítésére a 2. huszárszázad itteni szakaszai *Ottlik Tihamér* hadnaggyal a 3. századhoz vezényeltetnek. Ez a megerősített népf.=huszárszázad a *Tikva* magasságában várja a parancsot esetleges lovas-rohamra. Ez azonban elmarad, miután az ellenség időközben *Zimonyt* feladta, hova csapataink puska-lövés nélkül bevonultak.

Richter gyalogsági őrnagy zászlóaljával visszarendeltetett állomáshelyére *Surcsinba*, hová őt a 2. huszárszázad 3. szakasza is *Ottlik Tihamér* hadnaggyal követte.

Jellemző a szerbek kitűnő kémszolgálatára, hogy amint csapataink *Zimonyban* elhelyezkedtek, *Belgrádból* azonnal pontosan irányított ágyútűzet kaptak.

Az osztályfőrzés és 1. század az éjjelt *Platicsevo* községben a szabadban táborozva töltötte és ott erős készültségben volt, reggel *Brestacsba* irányított, ahol mint tartalék laktáborba szállt.

Ezen a napon érkezett vissza *dr. Tóth Aladár* járőrrel az osztályfőrzéshez *Platicsevo*ba, illetőleg, miután az 1. századot már nem találta ott, *Brestacsba* vonult be.

Az osztályállományban az a változás történt, hogy *Bánlaky András* hadnagyot az osztályparancsnok a 2. századhoz helyezte át.

Az **október 1-én** megjelent 52. számú osztályparancsban *Jankovich* alezredes, *fridenai Fritz Lipót* őrmestert a *besanja=zimonyi* harcokban az ellenség előtt tanúsított kitűnő szolgálataiért a gyalogság előterjesztésére főrzésőrmesterré léptette elő.

A 2. huszárszázad szétosztva a szávavédelmi vonalban.

A 3. század visszarendeltetett *Asanjára*. *Jankovich* alezredes, osztályparancsnok az itt tartózkodás tartamát arra használta fel, hogy az osztályt harctéri járőrszolgálatban gyakoroltassa, mert valószínűnek látszott, hogy ha a *Száván* megkísérelt átkelés egyszer sikerül, úgy az osztálynak felderítő és messzemenő hírszerző járőrszolgálatban fontos szerepe lesz.

Október 3-án *Jankovich* alezredes személyes vezetésével az 1. század felderítőszolgálatot gyakorol és délelőtt 6 órakor *Obres* falun át, a *Podgorica Ada Száva*-sziget felé vonul. Az előnyomulásban a század elővédje *Elek* hadnagy szakasza volt, melyet *Jankovich* alezredes — aki az elővédhez csatlakozott — személyesen vezetett. Az *Obrestől* délre levő \triangle 86-os ponton áthaladva, nagyterjedelmű szálaserdőbe jutunk, amely ingoványos és járhatatlan talajával erős feladat elé állítja az elővédet, hogy a főcsapatnak a *Podgorica Adához* való eljutását biztosítsa. A *Szávát* elérve, az irányt keletre vesszük, *Kupinovót* elérendő. Eddigi útunkban az ellenség túlsóparti őrszemcseitől tűzet nem kaptunk és felderítésünk simán folyt le.

Amint azonban a tisztáson levő gémeskúthoz érünk, a túlsó partról *Skela* irányából ellenséges puska-tűzet, majd később három ellenséges ágyúból jól reánk irányzott lövéseket kapunk és a srappellek fejünk felett robbannak. *Jankovich* alezredes — hogy veszteség ne érje osztályát — parancsot ad, hogy úgy az elővéd, mint az azt követő előhad, *Kerekes* százados vezetés alatt, a szerbek által belőtt vonalat ne oszlopban, hanem rajokba felosztva, lehetőleg fedve és vágóban tegye meg. Ennek az elővigyázatos intézkedésnek meg is volt az eredménye, mert az osztály *Kupinovót* veszteség nélkül elérve, útját zavartalanul folytathatta *Asanjába*, hová délután 3 órakor érkezett.

A leadott ellenséges lövések következtében úgy a *Baligovics Lajos* őrnagy parancsnoksága alatt álló *kupinovói* helyőrség, mint az *asanjai* csoportparancsnokság riadót rendelt el, mert abban a feltevésben voltak, hogy a szerb haderő átkelési kísérletet tesz.

Asanjára érve, itt találtuk a 3. huszárszázadot, *Teleszky Ferenc* százados parancsnoksága alatt. Ez a század azonban külön parancs következtében nem vonult be az osztályhoz, hanem *Péterváradra* visszarendeltették.

Október 7-én az osztályfőrsz és 1. század *Dobanovciba* helyeztetett át.

Dobanovciban való tartózkodásunk alatt értesülünk a *Surcsinban* tartózkodó 2. századunk 3. szakaszának sikeres fegyvertényéről, melynek eredményeként *Jankovich* alczredes *Dezső Gyábor* 2. századbéli szakaszvezetőt az *ellenség előtt tanúsított eredményes szolgálatai* jutalmául valóságos őrmesterré léptette elő és ezt az 53. osztálynapiparancsban közzétenni rendelte.

A szakasz parancsnoka, *Ottlik Tihamér* hadnagy legfelsőbb kitüntetésre a gyalogezred által hozatott javaslatba.

Második kísérlet az „Ostrovo Ciganlia“ sziget elfoglalására.

Október 12-én délután 4 órakor *Zimony* felől erős ágyúharcra ébredünk és az itteni gyalogságunk és tüzérségünk a 2. honvéd tábori ágyúszred 8. ütege, mely utóbbinak *Ravazdy* tüzérfőhadnagy a parancsnoka, *Zimony* alá indítatott. Sűrű eső esik. Délután 9 órakor a huszárosztály 1. százada is parancsot kap, hogy *Zimony* alá vonuljon és ott a *Ravazdy-tüzéruteg* fedezetét alkossa. A század *Kerekes* százados vezetése alatt üggetésben igyekeznek rendeltetési helyét elérni és *Surcsinon* át a *Tikvához* lovagol, ahol a \triangle 104-es pont mögött állásban levő tüzéruteghez csakhamar beérkeznek.

Az ellenség lövi ütegünket, melynek egyes srappelljei századunkat is érik, de veszteséget egyelőre nem okoznak.

Globucsnik Gusztáv ezredes mint a *zimony-surcsini* csoport parancsnoka vezeti a támadást *Belgrád* ellen. Feladata az „Ostrovo Ciganlija“ sziget elfoglalása.

A támadásban az összes csapatok résztvesznek és dél felé már mindkét részről nagy hevességgel folyik a harc. Az osztály 1. százada, valamint a *Ravazdy* tüzéruteg állást kénytelen változtatni és a század a *Surcsin—Besanija* műút mentén a $\tilde{\Delta}$ 78-as pont környékén vesz részt a harcban, mint a tüzérség fedezete és annak jobbszárnyát védelmezi, valamint járőrszolgálattal is biztosítja, mely szolgálatra az *Elek-szakasz* lett kijelölve. Állásunk azonban itt tarthatatlanná vált, mert az ellenséges tüzérség ütegünket és századunkat jól irányított lövésekkel eltalálta.

Délután 5 órakor *Globucsnik Gusztáv* ezredes *Dormándy Géza* vezérkari főnök javaslatára a céltalan támadás beszüntetését rendelte el, azonban sem a *Ravazdy-üteget*, sem pedig az üteg fedezetéül kirendelt 1. huszárszázadot nem értesítette és erről csak este 8 órakor *Besaniján* átvonulva értesülünk. A *Besaniján* való átvonulás az erősen átázott terepen sötétben vette kezdetét és midőn a faluba érkezőnk, az útvonal a harcból visszavonuló csapatokkal és sebesültekkel annyira el volt torlaszolva, hogy útnak célját, a \triangle 115-ös pontot alig reméltük elérni. E közben az ellenség fényszóróval a *Topcsiderből* is megvilágított és félt volt, hogy ha az ellenség az amúgy is jól belőtt terepre, illetőleg útvonalra néhány srappell küld, a századnak és az ütegeknek az eltorlaszolt útvonalon nagy veszteséget okozhat.

A huszárosztály 2. századának kikülönített 3. szakasza *Ottlik Tihamér* népfőhadnaggyal a *surcsini* szakaszon, *Szabó Aladár* hadnagy szakasza pedig a *Globucsnik* ezredes parancsnoksága alatt álló *zimonyi* védelmi szakaszon vett részt a harcban.

A 2. század 3. szakaszának teljesítményéről *Ottlik* hadnagy naplójában az alábbiakat írja:

„Október 12-én délelőtt 1 órakor *Surcsinban* „riadó“. *Richter* gyalogsági őrnagy zászlóaljával és a huszárszakasszal *Besanija* felé indul. Parancsom a gyalogság előtt felderíteni a terepet.“

„Az őszi ködben tapogatózva haladok előre 3 járőrbe osztott szakaszommal s életem a *Szávaparton*, amely ellenségtől mentes, így tehát a felszálló köd védelme alatt *Besanijára* vonulok, jelentést téve *Richter* őrnagynak, aki azonnal előnyomul s rajvonalba fejlődve elfoglalja a már előző harcokban készült fedezéket. Nem mindennapi parancsot kellett végrehajtanom a gyalogság felfejlődése alatt. Ugyanis *Richter* őrnagy nem találván elég sűrűnek rajvonlát, a parancsnoksága alá tartozó árkászszázadot is harcbevettette. Előrenyomulásuk azonban, amely már teljes napsütésben és nyílt terepen történt, talán a szokatlan beosztás folytán oly lassú ütemben ment, hogy *Richter* őrnagy parancsot adott nekem az utászszázadnak hátulról való buzdítására, amit rajvonalba fejlődve, élénk ellenséges gyalogsági és tüzéségi tűzben lóháton végre is hajtottam s addig folytattam, míg *Richter* őrnagy maga is belátván a lovasság ilyen célból való felhasználásának az eredménnyel arányban nem álló kockázatos voltát, szakaszomat védett állásba rendelte. Ezt végrehajtottam, magam *Richter* őrnagy mellett tartózkodtam az egész ütközet alatt, irányítva a küldöncszolgálatot. Hajnali 1 órától este 9-ig tartó ütközet után a szakasz *Besanijában* éjjelezett.“

Jankovich alezredes, osztályparancsnok, *Wieszner Emil* hadnagy, segédtsízzel saját személyére a harc alatt a „*Mil. Schiesstäfte*“ által megjelölt terepről szemlélte az ütközet lefolyását, kihez az első század 1-eső szakaszának parancsnoka, *Elek* hadnagy *Kocsis Dániel* szakaszvezetővel egy járőrt vezényelt, aki az összeköttetést biztosította és a parancsokat a csoportparancsnokságtól közvetítette. A jó szolgálatokért *Jankovich* alezredes az 55. számú osztályparancsában *Kocsis Dániel* szakaszvezetőt őrmesterré és *Péli János* c. tizedest, valamint *Polyik János* c. tizedest valóságos tizedesekké előléptette, kik közül az első és utolsónak megnevezett az „*Elek*-szakasz“ állományához tartozott.

Október 13-án délelőtt 6 órakor a „*Ravazdy-üteg*“ és az 1. század, *Kerekes András* százados parancsnoksága alatt *Máriahofon* át *Zimonyba* indul, hogy a további parancsot a zimonyi csoportparancsnokságtól átvegye. *Globucsnik* ezredes parancsára úgy a század, mint az üteg, *Dobanovciba* visszaküldetett. Ekkor értesülünk *Dormándy Géza* vezérkari kapitánytól arról, hogy a tegnap vívott ütközet nemcsak vereségünkkel végződött, de a szerbek a *Száva* innenső partján a *Ciganlija* szigettel szemben is megvetették lábukat és nekünk ez körülbelül 300 halott és sebesültbe került.

Ez a támadás nem *Globucsnik* ezredestől, hanem *Péterváradból* lett *Globucsnik* ezredes ellenzése dacára elrendelve.

Ez volt *Belgrád* ellen intézett második támadásunk, amely a súlyos veszteségek dacára semmi eredményt sem nyújtott.

Ugyancsak ezen a napon délelőtt 5 órakor a *surcsini* védelmi szakaszhoz parancs érkezett az ottani ellenséges gyalogságnak a fedezékállásokból való kiverésére. *Richter* zászlóalja *Dobanovciba* vezényeltetik.

A 2. népfelkelő-huszárszázad 3. szakasza azonban továbbra is *Surcsinban* marad *Wol* ezredes gyalogcsapatával, hol naponkint rendszeres járőrszolgálatot végez a gyalogcsapatparancsnokok utasítása szerint.

Október 14-től 17-ig az osztálytörzs és 1. század *Dobanovciban* van laktáborban, hol az ugyanott állomásozó gyalogsági csoporthoz nyert beosztást.

Október 19-én *Jakovo* felől erős és mind megújuló géppuskatűzelés hallatszik, mire az állomásparancsnokság egy tiszti járőr kiküldetését rendeli el annak megállapítására, vajjon *Jakovo* körül a *Szávaparton* nem kísérli-e meg a szerb az átkelést és hogy ez a tűzelés mitől ered. *Jankovich* alezredes e feladatra *Elek Menyhért* hadnagyot rendeli ki, aki járőrrel *Fenek—Bolyevci* községek felé tartva, megállapítja, hogy a lövöldözés a saját csapatunknak tüntető lövöldözése volt, minden támadási szándék nélkül, csupán belövést gyakorolt a túlsó parton mozgó ellenséges járőrökre. Ebben a kölcsönös tűzelésben a huszárrajőrt is érte lövés.

Október 17-én kelt 56-ik osztálynapiparancsban *Jankovich* alezredes közli, hogy *riedenliebi Fritz Lipót* 2. huszárszázadbeli főzsermcster az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásáért, a gyalogsági csapatparancsnok előterjesztésére, a II. osztályú vitézségi éremmel lett kitüntetve.

Október 21-én a *Dobanovciban* állomásozó 1. huszárszázad négy különítményre oszlott és ezzel felváltotta a 2. század négy szakaszát *Zimony, Surcsin, Asanja, Progár* védelmi körzetekben. A 2. század a fentemlített gyalogsági csoportoktól — ahol beosztását az 1-ső század vette át — visszajövet egyesítettett *Burchard-Bélaváry Pál* főhadnagy parancsnoksága alatt és *Péterváradra* lett vezényelve a 3. század szolgálatát átvendő. Ezen felváltás következtében a 3-ik század, mint pihent század, körletünkbe kerül és *Dobanovciban* az 1-ső század helyébe vezényeltetett mint tartalék.

Október 22-én az 1. század átvette a 2. századtól a *szávparti* szolgálatot. Az „Elek-szakasz“ *Zimonyba* kerül. A zimonyi védelmi szakaszparancsnokság *Besanijáig* öt gyalogsági zászlóaljjal, három üteggel és egy dunai naszáddal biztosítja a partot ellenséges betörés ellen.

Az 1. századparancsnokság *Asanján* állomásozik, *Kerekes* százados és gr. *Csekonics Gyula* hadnaggyal, a 2-ik szakasz *Fleischmann* hadnaggyal *Surcsinban*, a 3-ik szakasz *Progáron*, a 4. szakasz dr. *Tóth Aladár* hadnaggyal *Kupinovóban* van az ottani gyalogsági csapatokhoz beosztva, illetőleg azoknak közvetlen alárendelve.

Zimony e napon erős ellenséges ágyútűz alatt áll. Sok gránát csap be, amely sem a postaépületet, sem a vöröskereszt-kórházat nem kímélte meg és a járókelő polgári egyénekben is kárt okozott. A védelmi szakaszparancsnokság a városban új elhelyezést keres, amely az ellenséges tüzéség ellen biztosabb fedezéket nyújt.

Október 28-án a vezérkar itteni főnökségében váratlan változás áll be: *Dormándy* százados, vezérkari főnök elvezényeltetik és helyébe *Globucsnik* ezredes a cs. és kir. 4-ik gyalogezredbeli *Reinhardt* gyalogsági századost veszi maga mellé.

Globucsnik ezredes állásainak kiépítését és erősítését rendeli el. Dacára a főbbszöri ellenséges támadásnak, a mi árkászaink erősítik állásainkat; úgyszintén rendszerint az éj folyamán szerényen dolgoznak munkásosztágaink is. Saját tüzéségünk belövési gyakorlatokat végez. E lövéseket a szerbek viszonozzák, de nem sok eredménnyel. Azonkívül tüzéségünk ütegekkel is szaporítottatik. Dunai monitoraink is kifutnak az úgynevezett *Kriegsinselhez*, hogy a *Kalimegdánt* löjjék, azonban egy-egy jól irányzott lövés után a *Duna* meredek partja mögé húzódnak vissza, hogy őket találat ne érje. Mindamellet a szerb tüzéségnek sikerült a flottilla tartózkodási helyét eltalálni, minek következtében flottillánk a *Dunán* északra haladva, biztosabb fedezékbe hajózott.

Megállapítottott, hogy a szerb tüzéség hosszúcsövű, nagy hordtávú francia ágyúkra tett szert.

Ez a szokatlan nagy készülődés azt a benyomást keltette, hogy a napokban történni kell valaminek.

Október 30-án az ellenségnek sikerült *Jakovó* irányában a *Száva* innenső partján lábát megvetni és azt megtartani.

A *Drina* melletti hadsereg parancsnoka *Potiorek* tábornoszernagy, míg a *szávamenti* haderők felett közvetlenül *Krauss* altábornagy parancsnokol, de aki szintén *Potiorek* tábornoszernagy vezérlete alá tartozik. A szerémségi csapatokat *Tamássy Béla* altábornagy vezényli, ide tartozik az 1. népf. huszárosztály is.

A második szerb offenzíva.

November 1-én nagy fordulat állott be a szerb harctéren. Feltevésünkben nem csalatkoztunk, mert a hadvezetőség felhasználva a szerbeknek *Zimony* és *Bolyevci* közötti szakaszunk ellen mind megújuló támadásait és csapatösszevonásait, megfeszített támadással áttörtek a szerb *Racsa* és *Bosut* közötti szerb rajvonalat és számos foglyot ejtve, diadalmasan vonulnak előre a *Macsvában*.

A *szávamenti* védelmi szakaszaink parancsnokai czalatt fokozottabb figyelemmel kísérik a szerbeknek mindig erősebben megújuló támadásait és ezt biztosítandó, állandó készséget rendelnek el, valamint a szerbek által könnyen észrevehető tüntetőlegesen csapatösszevonásokat végeznek. Az utászok is résztvesznek ezekben a csapatmozgásokban, melyek a szerbek előtt azt a látszatot kelthetik, hogy hadrónk előkészületeket tesz a *Száván* való átkelésre.

November 3-án *Krauss* altábornagy kombinált hadteste elfoglalja *Sabácot* és ezzel az egész *Macsva* birtokunkba jut. Minden jel arra mutat, hogy csapataink már fel nem tartóztathatók és ha kemény küzdelmek árán is, mind előbbre jutnak s a szerb hadsereg megvernek látszik. A nehéz küzdelmek sok veszteséget okoznak nekünk is. A szerb foglyok nagy száma és a főmérdek hadiszákmány lelkesítőleg hat még azon csapatokra is, amelyekre csak czután kerül majd a sor, hogy részüket az előnyomulásból és a szerb hadsereg megveréséből kivegyék.

Ezen a napon, november 3-án az 1. népf. huszárosztályparancsnokság *Jankovich* alezredessel az eddigi harcokban még részt nem vett 3. századdal *Grabovciba* irányítottatott, hogy ez a század is a közeli napokban a *Száván* átkelve, az ellenség üldözésében részt vehessen.

Az osztályhoz pótlásul érkezett *Kemény Miklós* főhadnagyot, 5 huszárt és 4 lovat *Jankovich* alezredes az 1. századhoz *Asanjára* osztja be.

A huszárosztály 2. százada retablírozás végett *Péterváradon* tartózkodik, hol *Lüttgendorf* altábornagy parancsnoksága alá került a 3. század helyébe, melyet felváltott. A huszárosztály 1. százada pedig a *Száva* védelmi vonalán négy különítményre osztva, a *Száva* mentén fokozottabb mértékben folyó demonstrációkban vesz részt.

E napon az osztálytörzs és a 3. század *Dobanovciról Grabovcira* menetelt s ezzel egyidejűleg *dr. Tóth Aladár* hadnagy az 1. századtól a 3. századhoz helyeztetett vissza.

Ugyanaz nap a debreceni 2. népf. huszárosztály 1. százada is *Hummel Árpád* százados parancsnoksága alatt *Jankovich László* alezredes parancsnoksága alá került.

Teleszky Ferenc százados összehívta a 3. század tisztjeit és lelkes beszédben bizalmasan közölte velük, hogy a hadseregparancsnokság a budapesti 1. népf. huszárosztály 3. szá-

Nemes vezérpinkóczy *Tóth Aladár dr.*
szkv. hadnagy, később százados.

Kitüntetései: ezüst katonai érdemérem kétszer a kardokkal, bronz katonai érdemérem a kardokkal, Károly-csapatkereszt, porosz kir. II. oszt. vaskereszt, német becsületrend lovagja; vezérezé títeltett *Horthy Miklós* kormányzó által 1925 június 21-én. Bevonult önként jelentkezve 1914 július 28-án az alakulásban levő 1. népf. huszárosztályhoz, mellyel 1914 aug. 28-án a szerb harctérre ment. Résztvett 1914 szeptember 23-án a belgrádi, október 12-én a besanjai, november 9-től december 4-ig a misar-szusz-tamava-kolubara-sztepojvac-szlafinai, dec. 8-9-én a pudarcii harcokban mint szakaszparancsnok. Megbetegedett 1914 december 24-én. Bevonult 1915 január 17-én a budapesti pótszázadhoz mint kiképzőtiszt. Harctérre ment 1915 március 28-án és ettől 1918 február 23-ig parancsörtszt főbb gy. dandárnál és hadosztálynál, résztvett a montenegrói offenzívában, majd a beférés és erdélyi offenzívában. Beteg lett 1918 február 23-án és 1918 július 12-én szerelt le.

zadát és a debreceni népf.-osztály 1. századát a *Száván* át fogja hajózni *Szerbiába* és ott egy üldöző különítménybe fogja ezeket beosztani, minélfogva minden elkövetendő a menetkésztség és harcképesség fokozására. Elvárja minden tisztől, altisztől és huszártól, hogy az ellenség üldözésében, mely a lovasság igazi és legszebb feladatát képezi, kötelességét minden körülmények között a magyar huszár hírnevéhez méltóan fogja teljesíteni. Végül felhívta őket arra is, hogy az elmondottakat minden feltűnés nélkül közöljék az altisztekkel és az összes legénységgel és mindannyian legyenek útra- és harcrakészen. A század a hírt kitörő lelkesedéssel fogadta.

E naptól kezdve a budapesti népf.-huszárosztály törzse és a 3. század a főbbi századoktól különvált.

November 4-én *Grabovcira* bevonult, vagy inkább bevánszorgott a 19-ik menetzred egy teljesen és végleg legyöngült százada is *Áky* százados parancsnoksága alatt, kik 35 napig voltak a *macsvai* mocsarakban, állandóan vízzel telt lövészárkokban, ahonnan csak *Sabác* eleste után voltak kivonhatók. Mind lázasok, becsott arcúak, leírhatóan állapotban vannak. Beszéltek, hogy a szerbek betonfedezékeivel szemben hatást csakis az aknavető tud elérni — melyet itt alkalmaztak először a világháborúban — és a monitorok, melyek a *Száváról* oldalozva vették tűz alá a szerb fedezékeket és szinte bedugták orrukat a lövészárkokba, úgyhogy nem maradt azokban csak halott. A derék *Temes* monitornak, mely még október 23-án éppen itt *Grabovcinál* aknára futott és elmerült, csak kéményét és két árbocát láttuk a *Száva* vizéből kiállani.

November 8-án *Jankovich* alezredes *Krauss* altábornagytól parancsot kapott, hogy a népf.-huszárosztály 3. századát és a debreceni népf.-huszárosztály 1-ső századát gyűjtsé össze és *Sydor* utásalezredes vezetésével *Klenaknál* hajózza át a *Száván* és azután *Tabanovicon* *Hofsass* ezredesnél (2. Landwehr-ulánusezred) jelentkezzenek.

Ezen parancsnak megfelelően este 8 órakor három áthidalt hajóból álló gőzkompany szerre egy-egy egész századunkat átvitte a még mindig szerb ágyútűzben álló, teljesen össze lőtt és kiürített *Sabácra*. Az átkelés után *Jankovich* alezredes azonnal táviratozott a „*Krauss-hadtesthez*“ *Tabanovicba*, átkelését bejelentette és további parancsot kért. Erre azt a választ kapta, hogy a két huszárszázaddal töltsé az éjjelt *Sabácban* és csak reggel vonuljon *Tabanovicba*.

Istállót egyáltalában nem lehetett találni, az utcák pedig, melyeket a szerbek egyébként is srappelltűz alatt tartottak, annyira tele voltak szórva üvegcserpepekkel, srappellhulladékkal és más élesebb tárgyakkal, hogy hosszabb ottartózkodás lehetetlen volt. Összlőtt úrilakásokban, kávéházban, bankhelyiségben, patika-udvarban stb. éjjeleztünk. *Dr. Tóth Aladár* hadnagy szakaszának szállásán egy csodálatosan épen maradt zongora volt, amelyen az összegyűlt tisztikarnak és a huszároknak a mindig vidám *Érczhegyi István* hadnagy szép magyar nótákat játszott, míg *Rémy Gyula* hadnagy a lakásban heverő papírkötegek lángjával enyhítette a nyirkos idő hidegségét. Megható volt az a raktár, mely mellett elvonult az osztály s ahol többszáz, a *Sabác* körüli harcokban elcsott tisztij bajtársunk tulajdonait őrizték tábori csendőreink.

Az átkelés idejében a huszárosztály törzsét képezte: *Jankovich* alezredes, *Wieszner Emil* hadnagy, segéd tiszt, *dr. Schulek Alfréd* főorvos és *Steinherz Dezső* gt. hadnagy.

A 3. század tisztjei voltak: *Teleszky Ferenc* százados, századparancsnok, *Érczhegyi István*, *Rémy Gyula*, *dr. Tóth Aladár* és *Légrády György* hadnagyok.

November 9-én az osztálytörzs, a 3. század a debreceni 1-ső századdal együtt, *Jankovich* alezredes parancsnoksága alatt *Tabanovicba* vonult, ahol közvetlenül a *Krauss* kombinált hadtestparancsnoksága alá tartozó üldöző-különítmény alakult meg, a következő összetétellel:

Parancsnok: *Hofsass Emil* ezredes. Csapatok: a cs. és kir. 2. Landwehr-ulánuszred 3. és 4. százada, a m. kir. 10. honvédhuszárezred 6. százada, ez utóbbi *Jankovich Oszkár* százados parancsnoksága alatt *Kenfely* főhadnagy, *Borosits, Révhegyi, Bárczy Oszkár* hadnagyokkal; a cs. és kir. 9. huszárezred 6. százada *Jasinszky* őrnagy parancsnoksága alatt *Kállay Iván* főhadnaggal; a m. kir. debreceni 2. népfelkelő-huszárosztag 1. százada *Hummel Árpád* százados parancsnoksága alatt *Bay István, Bay György, Szunyogh László, Purgly Emil* és *Balogh Mihály* hadnagyokkal és a m. kir. budapesti 1. népfelkelő-huszárosztály 3. százada *Teleszky Ferenc* százados parancsnoksága alatt *Rémy Gyula, Érczhegyi István, dr. Tóth Aladár* és *Légrády György* hadnagyokkal, azonkívül a cs. és kir. 21. vadászászlóalj egy százada *Göppel* százados parancsnoksága alatt; a cs. és kir. 92. gyalogezred egy gépfegyverosztaga, továbbá a cs. és kir. 27. tábori tüzérezred egy lövegszakasza *Schmidt* hadapródörmester parancsnoksága alatt, amelyekhez megfelelő gyalogsági és tüzérségi löszerosztag, végül pedig a vadászok szállításához 50 országos jármű is tartozott.

Jankovich alezredes mint beosztás nélküli főrszisz, a parancsnok helyettese volt, *Wieszner Emil* hadnagy osztálysegédtszisz pedig rendszeren mint összekötőtszisz *Hofsass* ezredes és *Jankovich* alezredes, továbbá a különítmény alosztályparancsnokai közt végezte a különösen fontos és fárasztó parancsörtsziszti szolgálatot. A különítmény orvosfőnöke *dr. Schulek Alfréd*, a budapesti népfelkelő-huszárosztály főorvosa lett, aki mellett még *dr. Neuda Pál* 2. Landwehr-ulánuszredbeli segédorvos is működött, de sem sebészszállítóeszközök, sem kocsik az orvosfőnök rendelkezésére nem állottak.

November 10-én a 29. gyaloghadosztály *Zanantoni Eduard* vezérőrnagy parancsnoksága alatt a *Misari* magaslatokon erősen és emeletszerűen kiépített szerb állásokat elkeseredett tüzérségi és gyalogsági harc után rohammal bevette, amire *Hofsass* ezredes különítménye megkapta *Krauss* altábornagytól a szóbeli parancsot az ellenséget *Debrc* irányában azonnal üldözőbe venni. A parancs alig látszott kivihetőnek, mert eddig is a szerbek minden talpalattnyi földért kétségbeesetten küzdöttek és gyaloghadosztályunkban az erős ellentámadások következtében előállott (főleg fésztekben) nagy veszteségünk miatt előrehaladásunk csak nehezen ment előre. Megállapították, hogy a szerbek hátrább lévő állásaikat állandóan kiépítik.

„A parancsnak megfelelően“ — írja *Tóth Aladár* hadnagy naplójában — „a *Hofsass-különítmény* *Sabáctól* délkeletre, a *misar=chrid=trbusaci* műút mentén élénk ütemben nyomul előre, úgyhogy a 29. gyaloghadosztály csapatai messze elmaradnak mögötte.“

„Dél előtt 10 órakor *Misar* délkeleti kijáratánál a különítmény erős tüzet kap: a visszavonuló ellenség utóvédelvül állunk szemben, mire *Hofsass* ezredes az utánunk jövő gyalogsapatok beérkezétnék megvárása nélkül és az ellenség erejének megállapítása céljából parancsot adott a támadásra. A támadásban a budapesti népfelkelő-huszárok 3. százada is résztvesz *Jankovich* alezredes személyes vezetésével és pedig akként, hogy a század

Dr. Kemény Miklós tart. főhadnagy, később százados.

Kitüntetései: 3. oszt. katonai érdemkereszt, bronz katonai érdemérem a kardokkal, Károly-csapatkereszt. Bevonult: 1914 július 28-án 50 éves korában a pótszázadhoz. Harctérre vezényeltetett 1914 november 3-án az 1. népfelkelő-huszárezrosztályhoz. Résztvett az 1914 december 8–9. pudaicii harcokban. Parancsörtszisztté elvezényeltetett 1915 február 15-én az 58-ik gyaloghadosztályhoz, később a 98-ik gyalogdandárhoz az olasz frontra. 1917-ben a román arcvonalra, emann pedig a m. kir. honvédelmi minisztérium katonai parancsöródájába osztott be az 1918 december 31-én törtétni leszereléséig.

három szakasza *Teleszky Ferenc* százados, *Légrady György*, *dr. Tóth Aladár*, *Rémy Gyula* és *Érczhegyi István* hadnagyokkal északi irányba, az ellenség oldalába kikanyarodik és tűzharchoz lóról száll. Kölsönös heves tüzelés után, melyben szerb részről főbb gépfegyver is résztvesz, oldalozó tűzünk elől az ellenség ezen a szárnyon sietve visszavonul.“

„Az ellenséges tüzelés a budapesti 1. népfelkelő-huszárokból semmi kárt nem okozott, de néhány lovunk könnyű lött sebet kapott. A szomszédos csapatainkban nagyobb a veszteség, egy ulánus-főhadnagy is térdlövést kap. A budapesti huszárok 3. százada ismét lóra szállt és *dr. Tóth Aladár*, valamint *Légrady György* hadnagyok vezetése alatt járőröket küld ki *Mrgjenovac* irányában a *Száváig* oldalfelderítést végezni. A járőrök csak a szürkület beálltával kerülnek vissza.“

„A szerbek csak rövid távolságra vonultak vissza, mert az *ohridi* templomtól keletre, a *Dobrava* patak jobb oldalán emelkedő magaslatokon, előre emeltszerűen kiépített és műszakilag pompásan megerősített állásaikban újabb, igen makacs ellentállást fejtenek ki. Ezen állások ellen *Hofsass* ezredes déli 12 óra 30 perckor támadást rendel el, melyben a lovaskülönítményhez tartozó 21. zászlóaljbeli vadászszázad *Köppel* százados parancsnoksága alatt, továbbá a 9. huszárezred 6. százada és a 10. honvédhuszárezred 6. százada lóról szállva, valamint a 92. ezredbeli gépfegyveresztagnak vett részt, amelyhez a 22. zászlóalj is csatlakozott. A szerbek szívósan védekeztek és csak a délután folyamán megérkezett *Poleschensky* vezérőrnagy parancsnoksága alatt álló 58. dandár és a *Schön* vezérőrnagy parancsnoksága alatt álló 57. dandár segítségével sikerült őket lépésről lépésre visszavonulásra kényszeríteni. Ezen támadásban különösen a vadászaink soraiban volt sok halottunk és sok sebesültünk, akiket a 29. hadosztály egészségügyi intézetei láttak el.“

„*Hofsass* ezredes a sötétség beálltával jelenti, hogy a különítmény nagy részével *Nisar* délkeleti kijáratához visszavonult és hogy a m. kir. 10. honvédhuszárezred 6. százada és a cs. és kir. 9. huszárezred 6. százada a késő esti órákig a két szárnyon felderítő szolgálatot végez. A különítményhez tartozó 21. vadászzászlóaljbeli század és a 29. gyaloghadosztály és az 58. (*Poleschensky*) dandarához tartozó 23. vadászzászlóalj *Alnhof* alezredes parancsnoksága alatt egész éjjel a tűzvonalban maradt.“

„Egyetlen fedél a templom, miért is a különítmény a szabadban táboroz. Tűzérsegiünk az *ohridi* templomtól egész éjjel lövi az ellenséges állásokat, melyekből az ellenség az éj folyamán visszavonul. Este értesültünk a hadsereg főparancsnokság november 10-iki jelentéséből arról, hogy saját csapatok november 9-én *Szemendriánál* a *Dunán* átkeltek és a déli parton tartják magukat.“

November 11-ére a *Krauss-hadtiszt* parancsnoksága azt a parancsot adta, hogy minden oszlopnak förekednie kell oly messzire, amint csak lehet előrcjutni és az ellenséget megszakítás nélküli üldözéssel erkölcileg és fizikailag tönkretenni. Ezen parancsnak megfelelően, a „*Hofsass-különítmény*“ is folytatta a *Trbusaci* műút irányában előnyomulását, azonban mindjárt reggel egy ellenséges lovascsapat ellenállását kellett megfőrnice, melyet *Trbusacba* visszavetett.

Az elfogott lakosok és a 11. szerb ezredből (*Schumadia*-divízió) elfogott 8 katoná bemandása szerint az ellenség *Trbusacot* kiürítette, minélfogva *Hofsass* ezredes oda két lovasjárőrt küldött előre, amelyet a vadászok rajvonalban követtek. *Dr. Tóth Aladár* hadnagy a jobboldalra *Bukovina—Vlasanica* irányában, *Rémy Gyula* hadnagy a baloldalra *Miókus—Dragojevac* felé volt biztosító járőrökkel kiküldve, ahonnan egy katonaszökevény cigányt hozott be, aki elárulta a szerbek erejét és hadállását.

Az előreküldött lovasjárőr *Trbusacon* túl a *Crvena mehanat* megszállva találta, ezt azonban a szerb utóvéd rövid ellenállás után kiürítette. A különítmény menetelése alkalmával egy komitációs közvetlen közletről beelölt *Érczhegyi István* hadnagy szakaszába, *Bajusz* őrmester azonban revolverével lelőtte a merénylőt.

A szerbek *Debrctől* északnyugatra körülbelül egy kilométerre fekvő magaslatot nagyobb erővel, továbbá 4 gépfegyverrel és egy ágyúsüteggel megszállták, amely állások ellen *Hofsass* ezredes arcvonalbeli támadáson kívül északról és délről két-két lovasszázaddal átkaroló támadást is elrendelt, mely teljes sikerrel járt, mert az ellenség a bekerítés elől gyors ütemben visszavonult.

Így a *Hofsass-különítmény* teljesítette a mai napra kapott parancsot, nevezetesen: hogy az ellenséges vonalat áttörje és az ellenség oldala és háta ellen lépjen fel.

A különítmény ezen harcok után, miután járőreit az ellenséggel érintkezésben hagyta, némileg visszavonatot és hóban, majd ólmoscsőben *Debrcnél* a szabadban táborozott. Reggelre a takaró ráfagyott a huszárokra.

Este értesültünk arról, hogy a *Szemendriánál* a *Dunán* szerb területre átkelt cseh nemzetiségű 2. zناimi gyalogcsapatunk a szerbekhez átpártolt, mincképp következtében a többieket visszavonták hazai földre. Érdekes *dr. Schulek Alfréd* főorvosunknak a napra vonatkozó feljegyzése, aki ámulva hallgatta egy cseh gyalogezred orvosának és tisztjeinek a magyar fül számára egészen hihetetlenül hangzó defaitista beszédét, akik persze őt neve után csehnek tartva, őszintén nyilatkoztak előtte.

November 12-én a szerbek üldözése *Uscse* irányában folytatott, azonban a falu nyugati és déli szélé erős szerb csapatokkal volt megszállva, amelyek a cs. és kir. 104. gyalogdandár és a különítmény lóról szállt lovassággal megtámadott. A szerbek az úttól délre lévő erdőben foglaltak állást, ahol bokorról bokorra kellett őket visszaszorítani. A budapesti népf.-huszárosztály 3-ik százada a közvetlenül a saját rajvonat mögé, a \odot 135-ös pontra előrevont ágyúútig fedezete volt és a műúton foglalt állást, ahol *Uscse* irányából erős tüzérségi és gépfegyvertűznek és — ami még kellemetlenebb — délkeleti irányból az erdőből erős oldalazó tűznek volt kitéve. A debreceni osztály 1. századának egy huszára, *Varga Lajos*, egy komitácsi golyótól csipőlövést kapott. A súlyos sebesültet *dr. Schulek Alfréd* főorvos — minthogy sebesültvivő kocsi egyáltalában nem volt — csak úgy tudta elszállíttatni, hogy a vonat egy kocsijának rakományát a főbbi kocsira rakatta át. Több ló puskalövéstől megsébesült.

„Az ellenséges tüzelés erősödésével,“ — írja *dr. Tóth Aladár* hadnagy — „kértem *Hofsass* ezredest, engedje meg nekem, hogy szakasszommal az erdőben szívós ellenállást tanúsító szerbek elűzése céljából ezek ellen lóról szállva, előnyomulhassak, azonban ezt a vállalkozást *Hofsass* ezredes nem engedte meg, mert az ellenség közvetlen közelében lévő tüzérségnek a fedezetre feltétlenül szüksége volt.“

Az ellenség szívósan védekezett, úgyhogy *Hofsass* ezredes kénytelen volt a vadász-zászlóalj soraiban előálló lyukakat és hiányokat lóról szállt lovasokkal kitölteni, továbbá mint-hogy az arcvonalbeli támadás nagy veszteséggel lett volna csak keresztülvihető, 12 csónakot rekvirált, amelyen a 92-ik ezredbeli gépfegyverosztály és a 21-ik zászlóaljbeli vadászszázad az önként jelentkezett *Roller* százados vezetése alatt a *Száva* északi partjára hajózott át, ahonnan a szerbek állását oldalazó tűz alá vették. Közben a 23-ik vadász-zászlóalj és a 104-ik gyalogdandár egy ezrede archban támadta meg a szerbek állásait s így a már délben tüzérségünkötől felgyújtott *Uscset* is este rohammal bevették.

Az ütközet alatt a *Száva* északi partján haladt a budapesti 1. népf.-huszárosztály 1-ső (csonka) százada *Kerekes* századosal, gróf *Csekonics Gyula* főhadnagy és *Várady Jenő* hadnagy alantós tisztjeivel tüntetés céljából.

Dr. Schulek Alfréd főorvos a 23-ik vadász-zászlóalj segélyhelyén kötözte a sebesülteket.

Érczhegyi István népf.-hadnagy, később százados.

Kitüntetései: Katonai ezüst érdemérem kétszer a kardokkal, a bronz érdemérem a kardokkal, Károly-csapatkereszt, Bevezetve: 1914 július 28-án az alakulásban lévő 1. népf.-huszárosztályhoz, mellyel 1914 augusztus 28-án a harcra ment. Résztvevő: 1914 november 9–17-ig a miszt-doboz-ustólinei harcokban. Parancsörösz: 1914 november 18-ától a cs. és kir. 29. gyaloghadosztálynál, azután a cs. és kir. XXIII. hadtestnél Wellhímban, Olaszországban és Franciaországban, Leszerelt 1918 decemberben.

A különítmény *Uscsetól* nyugatra az út mellett táborozva föltötte az éjjelt, miután megállapította, hogy a többszázadnyi crösségű ellenség gépfegyverrel *Skela* irányába vonult vissza, az ottani kiépített állásokba. *Hofsass* czredes kérte a *kupinovo-asanjai* szerémségi cröket utasítani, hogy északról vegyék tűz alá a szerbek állásait, egyben panaszolta, hogy a mai napon a *Száva* északi partján menetelő két saját népf. gyalogszázad elmulasztotta *Uscsenál* északról támogatólag beavatkozni az ütközetbe.

„Ha meggondoljuk,“ — írja *dr. Tóth Aladár* hadnagy naplójában — „hogy az elmaradt, északról az ellenség oldalába és hátába való beavatkozásnak milyen nagy hatása lett volna, valóban csodálkoznunk kell a Szerémségben elhelyezett csapatok helytelen vezetése fölött.“

November 13-án már reggel 5 órakor megkezdte a lovaskülönítmény az üldözést. Az üres *Skelát* harc nélkül elérte ugyan, de ennek délkeleti kijáratánál a 77-es melletti temetőnél a szerbek megszállva tartották az út két oldalát. A lovaskülönítmény csak nehezen tudott előrehaladni, mert a mocsaras és erdős vidéken terepakadályok késleltették a kellő felderítést. Az itteni ellenállás legyőzése után a keleti kijáratnál a szerbek újból harcra bocsátkoztak, a *Vrhovina* melletti patakhidat megszállták és a tűzértséget is működésbe hozták. A szerbek cröje kétszázadnyi gyalogság, gépfegyverek és két ágyú lehetett.

Távolabbi fákön rejtőző komitácsik nagykaliberű ólomgolyókkal föltött fegyverekből tüzeltek; ezeknek egy fán lévő fészket a különítmény tűzértszakaszának parancsnoka egyetlen találó lövéssel megsemmisítette. Ebben az ütközetben *Maglóczy János* örvetető a debreceni huszárszázadból súlyos arc- és nyelvtőlövessel megsebesült, a 9-ik huszárczred 6-ik századában pedig egy huszár elesett s több súlyosan megsebesült; az egyik ulánusszázad főhadnagya térdlövést kapott.

A budapesti 1. népf. huszárosztály 3-ik százada *dr. Tóth Aladár* és *Légrády György* hadnagyok parancsnoksága alatt járőrökkel a nehéz terepen felderítőszolgálatot végzett. A különítmény az ellenség ellenállásának megfőrés után *Ratariba* nyomult előre és ott részben fedél alatt éjjelezett. A budapesti 1. népf. huszárosztály 3-ik százada egy koresmahelyiségben (mchanaban) helyezkedik el és az egész üldöző különítményt táboriörsökkel biztosítja. A század tisztjei felváltva, egész éjjel az örsöket ellenőrzik.

November 14-én a lovaskülönítménynek *Grabovácon* keresztül kellett a *Tamnava* folyó felé előnyomulni. *Dr. Tóth Aladár* hadnagy a főútvonalon, *Légrády György* hadnagy a baloldalon, *Rémy Gyula* hadnagy a jobbszárnyon küldetett járőrrel előre. A *Nurcsa* mocsár a nagy esőzések folytán annyira megáradt, hogy csak vezető segítségével lehetett az azon átvetető utat megtalálni. *Dr. Tóth Aladár* hadnagy, aki már reggel 3 órakor még teljes sötétségben elindított az utat megkeresni, a falu utolsó házaiban addig kutatott, míg két katonaszökevénynek kinéző szerb férfira akadt. Ezeket ágyukból kiharancsolta és velük az utat megmutattatta. Így a lovaskülönítmény minden nagyobb baj nélkül jutott át a mocsáron és kutatta át annak partjait. Ahol a lovaskülönítmény megjelent, az elhagyott házakban tartózkodó egy-egy vén asszony vagy öreg ember felgyújtásával adott jelt.

A 29. gyaloghadosztálynak és az ennek a mai napra alárendelt hadtesttartaléknak erre a napra az volt a feladata, hogy *Brovicstól* délkeletre, az *Ub* folyó elpusztított hídján keresztül, *Brgule* irányába törjön előre, a *Hofsass-különítmény* pedig azt a parancsot kapta, hogy kövessse a gyaloghadosztályt és legyen készen az ellenség üldözésére *Lazarevác* felé, melyet el kell érnie.

„Ezért a lovaskülönítmény“ — írja *dr. Tóth Aladár* — „a gyalogsapatok ijedelmére, közvetlenül a tűzvonalba lovagolt előre, ahol ellenséges gépfegyver- és srappellűzben állott, csodálatosan azonban sebesülés nem történt. A gyalogsapatok parancsnokai, miután az ellenség ellenállását megtörni nem tudták, visszaküldték a lovaskülönítményt az *obrenovács-ubi* múútra, *Stublinera*, ahol ismét a szabadban táborozott, csak a törzs- és a főtiszték tudtak fedél alá jutni.“

A gyalogságnak az erősen megáradt folyókon harcolva kellett átkelnie, de semmi híd- anyag rendelkezésére nem állott. Így természetesen a gyalogság nem tudott a feneketlen mocsaras talajon és folyókon átfutni és feleslegesen nagy veszteséget szenvedett.

November 15-ére Hofsass ezredes lovaskülönítménye parancsot kapott *Ubon* keresztül *Lajkovác*, *Lazarevác* irányában előretörni. Hofsass ezredes még a reggeli szürkületben *Hejny* 9-es huszárfőhadnagyot az utászszakasszal és *dr. Tóth Aladár* hadnagy parancsnoksága alatt a budapesti népf. huszárok 3. századának felét küldi ki, azzal a feladattal, hogy *Ub—Ruklade—Lajkovác*on keresztül haladva, a *Kolubara* völgyében *Lajkovácnál* rombolják szét a vasútvonalat és ezáltal akadályozzák meg, hogy a visszavonuló szerbek *Valjevo* irányából csapatokat és hadianyagot tolhassanak vissza *Csacsak*, illetve *Arangjelovác* irányában.

„Az ellenségtől feladott *Ub* városán keresztülhaladva“, — írja *dr. Tóth Aladár* — „annak déli kijáratánál a magaslatokról egy ott lóról szállt kb. félszázadnyi ellenséges lovasosztag tüzeléssel igyekezett az üldözést megakadályozni, mire osztagommal szintén lóról szállva őket megtámadtam és visszavonulásra kényszerítettem, azután pedig gyors utánnyomással igyekeztem megakadályozni, hogy újabb ellenállást kísérjenek meg.“

„Az országúton tovább délre haladva, annak elágazásánál az *Mln.*-nel jelölt *Kladnica* hidat egy szakasz erősségű gyalogsappal találtuk megszállva. Itt parancsomra az egyik szakasz, *Barna* szakaszvezető parancsnoksága alatt, lóról szállt és tüzzel lekötötte az ellenséget, míg én a másik szakasszal az úttól nyugatra és az ott levő erdőt megkerülve, az úttal párhuzamosan déli irányban előrehaladva, oly közletről leptem meg a hídőrséget, hogy annak nagyrésze futva elmenekült, 7 ember pedig megadta magát.“

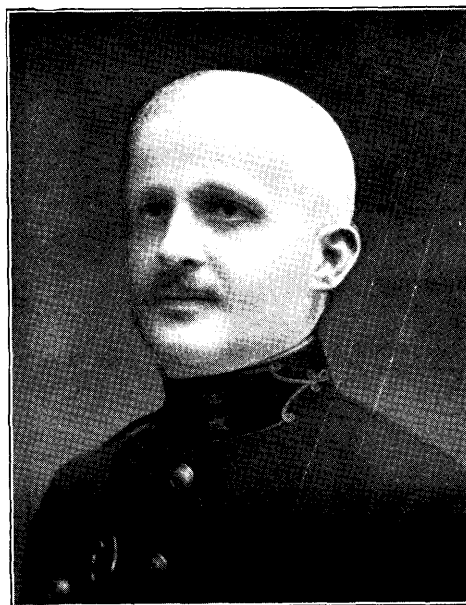
„Mint hogy ettől a helytől délkeletre a *Lajkovácra* vezető út mindkét oldalát a kiürített *Macsvából* elmenekült szerbek kocsitáborai lepték el, amellet a hídőrség szétszaladt része és a visszavonuló utóvéd gyalogosai a szekerek közé elvegyülve, minden oldalról tüzeltek a kis huszárcsapatra, az utat pedig törött szekerek, igásállatok hullái és a feneketlen sár már majdnem járhatatlanná tette, az utászszakasz visszafordult a lovaskülönítményhez, mert annak parancsnoka, *Hejny* főhadnagy véleménye szerint feladatát nem lett volna képes keresztüljűnni és mert ilyen nehéz viszonyok között nem tartotta célszerűnek értékes és nehéz felszerelésével a visszavonuló ellenséges tömegek közé keveredni.“

„Átadtam neki foglyaimat és jelentésemet, mely szerint saját elhatározásomból a budapesti népf. huszárokkal az előnyomulást a vasútvonalig folytatni fogom. *Ruklade* község előtt ismét lóról szállt ellenséges lovascsapat tüzelése fogadta a huszárcsapatot, de a szerb lovasok huszárajaim tüzelésére csakhamar visszavonultak.“

A budapesti népf. huszárok 3. félszázada déli 12 órakor érkezett meg *Lajkovác* délkeleti kijárójához, ahonnan a vasútfestet azonnal tűz alá vette és ezáltal a rajta kelet felé mozgó ellenséges osztagokat visszafordulásra kényszerítette.

Az ellenség közé beékelte kis huszárcsapat helyzete válságos volt, mert a lovaskülönítmény az óriási terepakadályok miatt csak lassan tudott utánuk jönni és csak délután, majdnem alkonyatkor érkezett meg, amikor is előrevont tüzéséggel, mely már *Rukladenál* is működött a visszavonuló szerb utóvédosztagnak ellen, a *Kolubara* tulsó partján, *Lazarevác* irányába visszavonuló körülbelül 100 főnyi lovascsapatot azonnal tűz alá vette.

Az előnyomulás alatt tanúsított vitéz magatartásért Hofsass ezredes *dr. Tóth Aladár* hadnagyot külön megdicsérte és közölte vele, hogy legfelsőbb kitüntetésre fogja őt előterjesz-

Lérgy György népfelkelő-hadnagy, később főhadnagy.

Kitüntetései: bronz katonai érdemérem a kardokkal, II. oszt. vöröskereszt érdemérem. Bevonult 1914 július 28-án az alakulóban levő népfelkelő-huszársztyárhoz s ezzel 1914 augusztus 28-án a harcra ment. Résztvett 1914 november 9-től 25-ig a misar-uscse-tamitava-kolubarai harcokban. Felmentett 1914 november 25-én.

teni, továbbá felszólította, hogy az e napon magukat hősiessen viselő altiszteket és huszárokat nevezze meg. Ennek folytán *dr. Tóth Aladár* hadnagy a parancsnoksága alatt álló félszázadból *Szilassy István* tizedest az I. osztályú ezüst vitézségi éremmel, *Németh Lajos* szakaszvezetőt, *Egerszegi Ferenc* és *Koroknai András* huszárokat a II. osztályú ezüst vitézségi éremmel leendő kitüntetésre, végül *Barta János* szakaszvezetőt dicsérő elismerésre hozta javaslatba.

Az előnyomulás alatt *Légrády György* hadnagy *Ub—Murgas—Vis* irányába küldetett ki felderítésre, aki a *Trnjaci* 180 háromszögletesi pontról visszavonuló mintegy félszázadnyi gyalogszolgálatot vesz észre.

„Erről jelentést teszek,“ — írja *Légrády* hadnagy naplójában — „majd járórésszel megtámadom a túlerőben levő szerbeket. Erre a szerbek ellentámadásba mennek át, ami visszavonulásra kényszerít. Azonban kis idő múlva járórésszel ismét követem az ellenséges csapatot, miközben egy kis erdő fedezete alatt egy külön menettel ellenséges gyalogjárórt rohammal megtámadok és 11 foglyot ejtek. Ezeket visszaküldöm és még aznap folyamán további hat foglyot ejtettem, csak késő este vonultam be a *Lajkovác* mellett táborozó lovaskülönítményhez.“

A budapesti 1. népf. huszárosztály 3. százada az óriási teljesítmények dacára még éjjelre táboriőrsszolgálatra rendeltetik ki, mert a tisztek közül éppen *dr. Tóth Aladár* hadnagy, aki egész nap már itt tartózkodott, szerzett megfelelő helyi ismereteket. A tartalék *Lajkovác* északi szélén szabad táborban éjlel. A konyha csak reggel tudta a századokat elérni és csak ekkor fogyasztotta el a legénység vacsoráját.

„November 16-án“ — írja *Légrády* hadnagy — „gyönyörű reggelre virradtunk. *Dr. Tóth Aladár* néhány emberével átkutatta az előterepet és a visszavonuló szerbek közül egymaga 20 foglyot szállított be mindaddig, míg *Teleszky Ferenc* százados a további bravurokodástól el nem tiltotta.“

Ezalatt a szerbek a *Kolubara* másik oldalán levő magaslatokon gyülekeztek és oda ágyúkat vontattak fel. A különítményhez a mai napra parancs nem érkezett. A *Kolubara* déli partján a magaslatokra felvonult szerbek, akik a különítményt már tegnap is ágyúzhatták volna és akik a nap folyamán is állandóan újabb menekült karavánokat küldtek át nyakunkra, feltűnő módon bevárták a menekülő lakosság elvonulását és azután váratlanul erős ágyútűz alá vették a lovaskülönítményt. Telitalálataik folytán a különítmény vesztesége két halott, 15 sebesült huszár, (köztük egy tiszt), továbbá elpusztult 17 ló és megsebesült 30 ló. Foglyaink száma 300-ra emelkedett, azonkívül néhány hátsó és gépfegyvernyeréggel ellátott málháállat is zsákmányoltatott.

A különítmény, a délután fél 1 órakor megérkezett 9-ik gyaloghadosztállyal megerősítve, felvette a harcot az ellenséggel, míg délután 2 óra 30 perckor megérkezett a *Krauss-hadtest* parancsa, amire a lovaskülönítmény igen erős ágyútűzben visszavonult. Visszavonulás közben itt főbb sebesültünk volt, *Szabó János* huszár, a debreceni 2. huszárosztálytól, mellén két súlyos sebbel lóról leesett és a század egyik sebesültvivője, *Tóth Miklós* járóvezető, előbbinek köztöze közben később halálra vált gerindevést kapott; mindkettőt aztán erős tűzérzési tűzben bekötötte és üres tűzérkocsin való elszállításukat a legnagyobb hidegvérrel intézte *Illés*, a debreceni század 1. o. egészségügyi segédje (örmeester), kit ezért *Jankovich* alezredes a kiscsüsti vitézségi éremmel való kitüntetésre terjesztett fel. E napon vonult be a budapesti 3-ik századhoz *Ledniczky Mihály* főhadnagy, aki eddig *Újvidéken* a kórházban betegnek feküdt.

A lovaskülönítmény *Ub* mellett szabad táborba szállt és éjjel az esőtől ismét sokat szenvedett.

November 17-én reggel *Hofsass* ezredes kénytelen volt táviratilag jelenteni *Krauss* hadtestparancsnoknak, hogy a különítményhez tartozó vadászszázad meneképtelen és *Ubban* visszamaradt, továbbá hogy az ágyúsütőben már 16 sebesült vagy egyébként beteg ló és 2 sebesült és harc képtelen legénységi egyén van. A lovascsapatnál sebesült és meneképtelen

lovak száma 168-ra emelkedett és hogy a vonat az elhullott és mencképtelen lovai miatt nagyon nehezen tud utánunk jönni. A különítmény 8 napja állandóan nyereg alatt van és egy rövid pihenőre nagyon szüksége volna, miért legalább egy napot kért reorganizációra. Egyben jelentette, hogy a kenyér- és zabhiány már erősen érezhető és felvilágosítást kért a visszamaradt málvonatról.

Ezen jelentésre *Krauss* altábornagy parancsára a különítmény a *brgulei* templom környékére, az ott elszórt néhány házba vonult pihenőre s amennyire a kis házacskákban s nyomorult ólakban lehetett, laktáborszerűen helyezkedett el. Egyes lovasszakaszoknak bizony csak kazlak oldalában hevenyészett hiányos szalmatekő jutott, ami miatt az állandóan hideg és esős időben a legénység és lóállomány igen sokat szenvedett. *Hofsass* ezredes mindjárt minden irányban járőröket küldött ki, köztük *Ledniczky Mihály* főhadnagyot, továbbá *dr. Tóth Aladár*, *Légrády György* hadnagyokat, akik jelentették, hogy a megáradt *Lukavica* patakon gyalog vagy lóháton átkelni nem lehet és hogy a tulsó oldal az ellenségtől erősen meg van szállva, saját utászaink pedig most állítják helyre a lerombolt hidakat.

E napon *Érczhegyi István* hadnagy a budapesti 1. népfelkelő-huszárosztálytól *Zanantoni Eduárd* vezérőrnagy mellé, a 29. hadosztályparancsnoksághoz mint parancsörtszt elvezényeltetett. Fájó szívvel váltunk meg kiváló bajtársunktól, aki magasabb kora dacára a hadiférfalakat az első naptól kezdve velünk végigszenvedte.

A pihenő első napjai alatt a parancsnokok gondoskodtak az érdemcsék megjutalmazásáról. Így *Hofsass* ezredes már november 19-én kitüntetésre terjesztette elő a budapesti 1. népfelkelő-huszárosztály két kiváló tisztjét, *dr. Tóth Aladár* és *Légrády György* hadnagyokat, akik a kitüntetési javaslat szerint a különítmény eddigi nehéz harcaiban úgy lovon, mint gyalog tanúsított kiváló teljesítményükért, bátorságukért és kötelességtudásukért erre érdemeket szereztek. Ugyanc napon az egész *Hofsass-lovaskülönítmény* is a kiváló menckeljesítményért (wegen besonderer Marschleistung) az 5. hadsereg napiparancsában dícsértet kapott.

A különítmény kétségbeesetten rossz kondícióban lévén, *Hofsass* ezredes mindenekelőtt kérte a tüzérszakasz fogatainak teljes kicserélését, mert annak 1 lova megdőglött, 3 megsebesült, 16 pedig mencképtelen. Jelentette továbbá, hogy a különítmény eddigi vesztesége tisztokban 2 sebesült és pedig *Köppel* vadászszázados és *Kállay Iván* 9-ik huszárezredbeli főhadnagy, azonfelül két tiszt beteg. A legénység vesztesége a harcok alatt halottakban 4, sebesültekben 23, lovakban a veszteség: 18 elhullott és 267 mencképtelen. A budapesti 1. népfelkelő-huszárok 3-ik századának állománya 95 lovas. Jelentette továbbá, hogy a *Kolubara—Lukavica* lapályon az utak el vannak öntve, a hidakat az áradás elszakította, vagy az ellenség lerombolta és megszállva tartja, végül, hogy a különítmény élelmezése a lehető legghiányosabb, mert a környék teljesen ki van merítve, felvételező helye pedig nincsen és kérte a felvételezőhely kijelölését.

Ezen jelentések dacára a hadtestparancsnokság **november 19-én** a különítményhez távirati kérdést intézett, hogy az a mai vagy holnapi harcokra felhasználható volna-e? Amire *Hofsass* ezredes **november 20-án** azt a választ adta, hogy a lovasság megfogyatkozott létszámmal használható ugyan, de a vadászok szállítására járművek nincsenek. Közben a különítmény állandóan felderítést végzett. *Hofsass* ezredes jelentette azt is, hogy a menekültek karavánjaiban, akiket a szerbek, mert már terhükre voltak, szándékosan átküldtek a mi nyakunkra, sok fegyverképes férfi van, kocsijaikon pedig sok lőfegyver is található. Felhívta a figyelmet arra is, hogy ezek mekkora akadályt, hátrányt, sőt veszélyt jelentenek csapatainkra, melyeknek hátát veszélyeztetik és a hadműveletek legkisebb balsikere esetére katasztrófát okozhatnak. Ugyanc nap jelentette, hogy a még augusztusban igényelt telefonanyag máig sem jött meg,

kenyér és lótap már csak a mai napra van, a csizmák legnagyobb része fönkrement és a lovak féli sarokvasai is hiányoznak.

E napon esett az első hó, majd ismét megszakítás nélkül szakad az eső, az utak kátyúiban a sár és az összefutott víz olyan mély, hogy az elcsúszott lovak belefulladásnak.

Dr. Schulek főorvos a *brgulei* községházán berendezett sebcsültállomáson segítőkzik. Itt némely napon 150—200 sebcsült és beteg is érkezik a harc vonalban álló csapatoktól és megpihenve, ellátva megy tovább az, aki szállítható állapotban van.

A különítmény reabilitációja a málhavonatot és a mesteremberek előrevonásával serényen továbbfolyik, *Rémy Gyula* hadnagy pedig, súlyos betegen is, főzetudományával tünt ki. Egypár fej hagymával, a hó alól kiásott burgonyával olyan pompás pörköltet varázsolt a komisz konzervekből, hogy jobban ízlett a *Ritz* főztjénél is. A budapesti népfelkelő-huszárok konyhája a nehéz viszonyok dacára híressé is vált és a lovaskülönítmény főbb osztagainak tisztjein, a debreceni és zágrábi huszárokon kívül, *herceg Schwarzenberg Félix* dragonyos- és *Hofsass* ulánus-czredes, valamint *Jasinszky* őrnagy tisztjei, *gróf Khuen-Belási* hadnagy és még sokan keresték fel asztalukat és fölfőttek mellette felejthetetlen kedélyes bajtársi órákat.

November 22-én a 27-ik tábori tüzérczredbeli ágyússzakasz és a 21-ik vadászszázaljelbeli század, melyek a különítmény megalakulása óta annak minden harcában résztvettek, legnagyobb sajnálatunkra parancsra kiváltak a különítményből és csapattestekhez vonultak be. De az eddig *Hofsass* czredes parancsnoksága alatt álló különítmény is kivált a *Krauss-hadtestből* és két 14-es dragonyosszázaddal és egy honvédtartaléküteggel megerősítve, a VIII-ik hadtest kötelékébe, *herceg Schwarzenberg Félix* czredes parancsnoksága alá került. Ugyanc nap parancsot kap a különítmény, hogy a *Kolubara* nyugati partján *Skobalj* irányába egy lovaszázadot küldjön előre a *Borak* és *Dabnibrod* közötti szakaszon a 12-ik és 26-ik dandárok közötti nyílás betömésére és biztosítására. Erre a feladatra *Hofsass* czredes a budapesti népfelkelő-huszárok 3-ik századát küldi ki *Teleszky Ferenc* százados, *Ledniczky Mihály* főhadnagy, *dr. Tóth Aladár* és *Rémy Gyula* hadnagyokkal, akik az I. népfelkelő-gyalogszázaljeljat állásba találva, kétnapi kiküldetésük alatt ennek a vonalnak a biztosítását végzik és minden irányban értékes felderítést folytatnak. A 3. század innen **november 23-án** a különítményhez *Brguleba* visszavezényeltetett.

November 25-én *Légrády György* hadnagy a katonai szolgálat alól felmentetvén, a különítménytől elvált és *Sabácon* át *Budapestre* utazott. A számban megfogyatkozott bajtársak fájó szívvel vettek tőle búcsút, mint aki a mozgósítás első napjától kezdve jóban-rosszban osztozott sorsukban.

A következő napokat *Jankovich László* alczredes és *Teleszky Ferenc* százados a 3. század rendbehozatalára használták fel.

November 27-én beérkezett a szerémségi *Dobanovciról* *Gulás* osztályállatorvos is az időközben meggyógyult lovakkal, akit az osztálytörzs és a 3. század onnan való elvonulásakor *Jankovich* alczredes egy beteg lósztaggal kiküldített és otthagytott volt és e felette célszerű intézkedésnek most, a lóállomány tetemes megszaporodása révén, igen nagy hasznát látta a 3. század. *Gulás* állatorvossal — aki régen nélkülözött postánkat is hozta — jött *Zay Dezső* őrmester is.

November 28-án délben ismét parancs érkezett a *Krauss-hadtesttől*, hogy a *Schwarzenberg—Hofsass-különítmény Vrbovica* környékén azonnal avatkozzon be a nehéz küzdelemben lévő hadtest jobbszárnyán. Az egész különítmény délután, pontosan az ebéd kiosztása előtt, 12 óra 30 perckor riasztatott fel és indult el a *Vrbovica* folyó irányába. A szerbek e napon megújították ezen frontszakasz elleni támadásaikat és *Belgrádból* elvont 3—4 ezredet vetettek tüzbe. A helyzet csapatainkra válságos volt. A különítmény éjjelre a *Kolubara*

közelében szabad táborba szállt. A 3. század a *Lukavica* vonalat biztosította az ellenséges támadások ellen.

November 29-én a budapesti népfelkelő-huszárosztály 3. százada *Borakon* át *Jabucjere* irányítottatott a *Lukavica* folyó mellé, ugyancsak előőrsszolgálatra és biztosításra.

November 30-án a 92. gyalogezredbeli gépfegyverosztág, mely az addigi ütközetekben mindig a különítménnyel volt, parancsra bevonult ezredéhez. Ugyanezen a napon a budapesti népfelkelő-huszárokat újabb szomorúság érte, ugyanis *Rémy Gyula* hadnagy=bajtársunk, aki már hosszabb idő óta súlyos beteg volt, — de betegsége dacára kitarzott a századnál és főleg az élclmezés javításában szerzett nagy érdemeket, teljesen legyöngülve és lefogyva — kénytelen volt kórházba vonulni. Ugyanekkor érkezett meg a törzsnek és az egész 3. századnak nagy öröme gróf *Csekonics Gyula* főhadnagy=bajtársunk, aki a szerémségi harcok alatt tanúsított vitézségéért soron kívül főhadnaggyá lépett elő.

Herceg Schwarzenberg ezredes a bevonuló gróf *Csekonics* főhadnagyot, dr. *Tóth Aladár* hadnagyot és *Bajusz* őrmestert járőrökkel előre küldte, hogy *Borakon* áthaladva, a *Kolubara* és a *Lukavica* folyókon hidakat, illetve gázlót keressenek és *Stepojevác—Beljina—Slatina* irányában felderítsenek. A hidat és gázlót dr. *Tóth Aladár* hadnagy találta meg és jelezte a főcsapatnak, gróf *Csekonics* főhadnagy pedig járőrével *Boraktól* egy kilométerre délkeletre egy szerb lovasjárőrrel ütközött össze, mely után kelet felé kitért. Dr. *Tóth Aladár* járőrre *Arnajevo* községben már késő este meglepett egy szerb gyalogjárőrt, közülük egy szerb katonát elfogott és *herceg Schwarzenberg* ezredeshez *Stepojeváca*ra beszállított. Az elfogott szerb katona igen pontos és fontos tudósítással szolgált a szerbek visszavonulásáról és hadállásáról. A különítmény *Stepojevácon* éjjelzett, ahol egy németül beszélő és külföldön tanult fanatikus szerb tanítónő megjövendölte a győzelmesen előrchaladó seregünknek igen közeli összeroppanását.

Mialatt az előnyomulás folyik, a *Száva* innenső partján levő csapatrészcink is szorgalmasan készülődnek a bekövetkezendő cseményekre.

Belgrád megszállása.

December 1-én éjjel 1 órakor a szerbek *Belgrádból* és *Topcsiderből* sűrű ágyútüzelést kezdenek *Zimonyra* és *Besanijára*, valamint *Ostruznicából*, a *Száva* túlsó partjáról a *Száva* innenső partján álló őrszemcinkre és laktáborunkra. Ezt a tüzelést, amely — tüzérségünk szerint — 210 ágyúlövedékre volt becsülve, saját tüzérségünk nem viszonzta, hanem reggel 5 órakor, a reggeli szürkület és köd elmúltával kezdte csak az ellenséges állásokat löni, mire a szerb tüzérség elhallgatott. Reggel 7 órakor a *surcsini* védelmi szakasz parancsnoka, czidő-szerint *Haubert* ezredes azt a parancsot kapja, hogy intézzon támadást a *Jakovótól* délre fekvő innenső terepen lábukat megvetett szerb osztagok ellen s azokat szorítsa vissza a *Száva* túlsó partjára, majd pedig ha lehetséges, keljen át a *Szaván* és csatlakozzék az ott előnyomuló „*Breit-dandár*“ balszárnyához.

E vállalkozásban az 1. népfelkelő-huszárosztály 1. század 2. szakasza mint csapatlovasság, *Fleischmann Zsigmond* hadnaggyal szintén résztvett és a felderítésben elismert teljesítményt végzett. A gyaloghadosztály 70—80 fő szerbet fogott el, mire a főbbi szerb az *Ostovo Ciganlija* sziget felé vezető ösvérvutakon visszavonult, de a terepet végleg nem adta fel. A szerb tüzérség lövései következtében ezen a szakaszon, valamint *Zimonynál* 28 főt veszítettünk, de ez elenyésző csekély ahhoz, amit a szerb hadsereg veszített foglyokban és hadianyagban.

Hadvezetőségünk gondoskodott arról, hogy az eredmények következtében a hadtápvonalon végbemenő utánpótlások a lehető legjobban és leggyorsabban biztosíttassanak. E célból már kiépítette a *batajnica-boljevci* úton haladó vasutat, valamint *Boljevcin* és *Sabácon* át a *Száván* hidakat verték derék utászaink.

Sebesültjeink elszállítására *Elek Menyhért* hadnagy kap parancsot a *zimonyi* védelmi szakasz parancsnokától, hogy a huszárokkal az igénybevehető összes járműveket összpontosítsa és *Surcinon* át *Boljevcebe* indítsa s őket *Surcinig* kísérje, majd hogy további útirányukat megjelölve, szakaszával visszatérjen.

Elek Menyhért hadnagy a parancsnak eleget téve, délelőtt 11 órakor visszatért *Zimonyba*.

A huszárosztály 1. századának 2. szakasza, *dr. Fleischmann Zsigmond* népfelkelő-hadnaggal, *Haubert* ezredes csapataival együtt átkel és résztvesz a *Szávánál*, *Obrenovácnál* a szerbek elleni harcokban.

A huszárosztály főbbi része — a 2. század kivételével — ezidőszerint sikeres küzdelmek után *Stepojevácon* van, miután feladatát — mint fentebb láttuk — dicséretesen és hősiességgel megoldotta. Az 1. század fele *Asanján*.

Déli 12 órakor a *zimonyi* védelmi szakasz parancsnoka, *Globucsnik Gusztaf* ezredes a rajvonalból jelentést kap, mely szerint a *zimonyi* hídfőnél álló ellenséges táboriőrök helyüket elhagyni készülnek és hogy ott nagyobb szerű csapatmozdulatok észlelhetők, valamint hogy a *Szavapart* innenső részén — az *Ostrovo-Ciganlia* szigettel átellenben — felállított szerb előőrsök is elhagyják helyüket. *Globucsnik* ezredes e híre a *zimonyi* vasúti állomás közelében laktáborozó 6/II. menetzászlóalj parancsnokának, *Heraut* századosnak azt a parancsot adja, hogy egy gyalogszázzal nyomuljon előre és kövesse az ellenséget visszavonulásában; a *Besanján* laktáborozó és védelmi vonalat tartó 32/I. m. kir. *zilahi* népfelkelő gyalogszászlóalj 1. századparancsnokának, *Herczig* főhadnagynak pedig elrendeli, hogy a 6/II. zászlóalj századát előnyomulásában támogassa, míg *Lepés* főhadnagyot a 32/I. zászlóalj két századával mint tartalékot visszatartja.

Az előnyomulás délután 3 órakor lassan indul meg, de eredményesen halad előre. *Globucsnik* ezredes segédfisztijével és *Zeidler* árkászörmaggyal automobilon a *zimonyi* vasúti állomáshoz siet, hogy a felderítést személyesen ellenőrizze. Délután 5 órakor a felderítés befejeződött és az egész *Szavapart* innenső része a szerbektől feladva, birtokunkba jutott. A szerbek ezen előnyomulásunkat a túlsó partról csupán puskatűzzel vizsgozták, de nem zavarták meg.

Az est beálltával *Globucsnik* ezredes tartózkodott a további előnyomulástól, azt beszüntetve, visszajött és elrendelte a szükséges előkészületeket a következő napra várható eseményekre és esetleg a szerbek részéről meginduló ellentámadásnak kivédésére.

Első arcvonal a 6/II. és 32 II. menetzászlóalj, melyekhez az 1. népfelkelő-huszárosztály 1. század 1. szakasza is *Elek Menyhért* főhadnagy parancsnoksága alatt kirendeltetett.

Második arcvonal a m. kir. nagyvárad 4. népf. ezred *Ambrozius* alezredes parancsnoksága alatt (1 és 1/2 zászlóalj.); *Gernya* tüzérezredes pedig parancsot kap, hogy adott jelre a terepet tüzérségi tűzzel beszórja.

A *Száva* túlsó oldalán, szerb földön december 1-én a budapesti népf. huszárosztály 3. százada a debreceni huszárok 1. századával kivált a „*Schwarzenberg-különítményből*“ és herceg *Schwarzenberg* ezredes parancsára, *Jankovich* alezredes parancsnoksága alatt, *Beljina* és *Slatina* irányában nyomult előre annak megállapítása céljából, hogy az ellenség:

1. a *Sibnica—Slatina—Manic—Lisovicnál* sejtett állások kiépítésén dolgozik-e, mely vonal eléréséről negatív jelentés is küldendő;

2. a *Parlog—Kosmaj—Krcsenik* magaslatokon *Arangjelovácig* már kiépített és előkészített állásokat elfoglalja-e vagy pedig délkeleti irányban tovább visszavonul?

Jankovich alezredes kombinált népfelkelő-lovaskülönítménye ekkor a következő összetételű volt:

Parancsnok: *Jankovich László* alezredes, főrséhez tartozott *Wieszner Emil* hadnagy segédízt és *dr. Schulek Alfréd* főorvos.

Az 1. népfelkelő-huszárosztály 3. százada: *Teleszky Ferenc* százados parancsnoksága alatt *Ledniczky Mihály*, gróf *Csekonics Gyula* főhadnagyokkal, *dr. Tóth Aladár* hadnaggal. **A 2. népfelkelő-huszárosztály 1. százada:** *Hummel Árpád* százados parancsnoksága alatt *Purgly Emil*, *Szunyogh László*, *Bay István* és *Bay György* hadnagyokkal. Azonkívül az **ütközetvonal** *Steinherz Dezső* gt. hadnagy parancsnoksága alatt.

Jankovich alezredes reggel 6 órakor 3 hírszerzőjárórt küldött ki, a különítmény pedig reggel 7 órakor indult el. A menetirányba, vagyis *Beljina—Slatina—Ducina* irányába eligazított járőr, melynek parancsnoka *dr. Tóth Aladár* hadnagy volt, *Beljina* előtt a \odot 217-es pontnál három szerb katonát fogott el, akik előadták, hogy *Beljina* szerb utóvédektől van

A m. kir. népf.-huszárok bevonulása Belgrádba.

megszállva s ezek magukat megadni készek. *Dr. Tóth Aladár* hadnagy erre járójával a falu bejáratáig lovagolt és a három szerb fogoly közül egyet fegyvertelenül előreküldött, hogy szólítsa fel a csapatot megadásra. A szerb katona eleget tett a megbízásnak, azonban a szerbek lelőtték, járőrünket pedig közvetlen közelből erős fegyver- és gépfegyvertűzzel verték vissza. A tűz erősségéből megállapítható volt, hogy *Beljina* legalább két század gyalogsággal és több gépfegyverrel van megszállva. A járőrből *Sebestyén István* huszár jobb bokáján megsbesült. *Dr. Tóth Aladár* hadnagy 1000 lépésre visszavonulva, jelentést küldött a különítménynek, mely *Jankovich* alezredes és gróf *Csekonics Gyula* főhadnagy, mint elővédparancsnokkal az élén előnyomulva, a \odot 217-es pontnál szintén erős tüzet kap, ettől a budapesti 3. századbéli *B. Szabó László* huszár megsbesül. *Dr. Tóth Aladár* hadnagy közben keleti irányban *Slatina* felé kitér járójával és jelenti, hogy körülbelül 300 főből álló ellenséges gyalogság *Beljináról Slatina* irányában visszavonulóban van, mely csapatot egy nagyobb mállásállatoszlop is követ. Ezt a csapatot *Jankovich* alezredes parancsára gróf *Csekonics* főhadnagy szakaszával tűz alá veszi, amire a szerbek ellentámadásba mennek át. *Jankovich* alezredes most *dr. Tóth Aladár* hadnagyot az oldal és hát felderítésére *Rozsanci* és *Arnajevo* irányába küldi, a járőr azonban mindkét községből erős tüzet kap, miközben *Karancsi Lajos* budapesti 3. századbéli huszár a térdén súlyosan megsbesül és két ló is lőtt sebet kap. Ezek után *Jankovich* alezredes *dr. Tóth Aladár* hadnagyot oldalbiztosításra

a déli irányba küldi előre, a különítményt pedig délután 2 órakor *Beljinától* délnyugatra 3000 lépés távolságra visszaveszi és ott várja be a délután 3 órakor beérkező cs. és kir. 6. Landwehr-gyalogezred egy zászlóalját, mely azonban *Jankovich* alezredes felszólítása dacára megtagadta a harcra való beavatkozást azzal, hogy legénysége már ki van merülve. Erre *Jankovich* alezredes újból parancsot adott a támadásra, ezt azonban a szerbek, akik időközben úgy látszik erősítést vontak előre és akik a dombon levő állásuknál fogva amúgy is előnyben voltak, kézigránátokkal és tűzzel visszaverték. A lovaskülönítmény a sötétség beálltával az állásokat a cs. és kir. 6. Landwehr-zászlóaljnak átadva, *Leskovác* községbe vonult vissza.

Mínthogy a kenyér teljesen elfogyott, kitörő örömmel fogadta a különítmény azt a hírt, hogy a konyhánál közben egy *Juliska* nevű magyar gazdasszony a faluban talált asszonyok segítségével kenyeret gyúratott és süttetett. E nap vesztesége összesen 4 sebesült huszár volt, a lovak közül lelövetett 3, megsebesült 3, menetképtelenné vált 11 ló. *Jankovich* alezredes gróf *Csekonics Gyula* főhadnagyot, aki a mai ütközet alatt vitézségével és nyugodt körültekintő fellépésével különösen kiűntette magát, legfelsőbb dícsérő elismerésre terjesztette elő.

December 2-án délelőtt 10 órakor *Zeidler* árkászörnagy az előző napon említett különítményével a felderítést folytatva, *Polyik János* huszárjáróvezetővel sürgős jelentést küld, mely szerint az átkelés *Zimynánál* a megrongált vasúti hídon — bár nehézséggel — de végrehajthatónak látszik, miután a szerbek már ezt a hídfőt is feladták. *Globucsnik* ezredes erre a jelentésre automobilba ül, hogy személyesen győződjön meg a jelentettekről.

Visszatérte után az irodában rá várakozó cs. és kir. 6. ezredbeli *Reinhard* százados és *Bondy* cs. és kir. hadnagy segédtisztek jelenlétében a népf. huszárszakasz parancsnokát, *Elek Menyhért* hadnagyot berendeli és neki azt a szóbeli parancsot adja, hogy a huszárszakasz azonnal kísérelje meg az átkelést *Belgrádba* a vasúti hídon.

Ugyanezt a parancsot kapja *Heraut* százados, a cs. és kir. 6/II. menetzászlóalj parancsnoka is, míg a 32/II. honvéd-népfelkelőzászlóalj feladatául az *Ostrovo Ciganlija* szigetre, a szerbek által épített hídon való előnyomulásra kap parancsot, miután a sziget ellenségmentesnek látszott.

A parancsok kiadása után *Globucsnik* ezredes elrendelte, hogy *Belgrádba* való sikeres bevonulásunk esetén már most megfelelő zászlókról gondoskodjunk. Miután pedig ilyen zászló rendelkezésünkre nem állott, felhívta a m. kir. 1/I. népf. huszárszázad 1. szakaszának parancsnokát, hogy vigye magával a cs. és kir. dandárparancsnokságot jelző háromszögletű fekete-sárga zászlót. *Elek* főhadnagy azonban jelentette *Globucsnik* ezredesnek, hogy a huszárszakasznak van magyar nemzetiszínű zászlója, mire hozzájárult ahhoz, hogy ez a szakasz az öt megillető magyar nemzetiszínű zászlóját vihesse magával, míg a fekete-sárga háromszögletű dandárzászlót a 6/II. menetzászlóaljnak adta át.

Míg a huszárszakasz nyergelt, addig *Jákó* csendőrőrmester gondoskodott még két magyar nemzetiszínű zászló beszerzéséről és ezeket *Kocsis Dániel* őrmesternek adta át.

A huszárszakasz és a kijelölt gyalogság indulását megelőzően *Gernya* tüzérezredes ágyúfűz alá veszi a *Kalimegdánt*, *Topcsidert*, valamint az ellenséges tüzérségi állásokat, a gyalogságunk géppuskásosztagai pedig sűrűn pásztázzák az előttünk levő terepet, úgyhogy az átkelés alatt mindössze pár lövést kapunk.

Amint a huszárszakasz délután 2 órakor a vasúti hídra érkezett, *Heraut* százados 6/II. zászlóaljának egy szakasza már átkelt a hídon és egyik századának átkelése folyamatban volt. A híd lovascsapat átkelésére nem volt alkalmas, mert széjjel volt rombolva. Ennek következtében *Elek Menyhért* hadnagy szakaszát lóról szállítja és a hídon mindössze 24 gyaloghuszárral kel át, köztük *Kocsis Dániel* őrmesterrel, aki szerb földre lépve, azonnal kifűzi a

közelben levő gyárkémény ormára a magyar trikolorót, ezzel jelczve, hogy *délután 2 órakor Belgrádot birtokunkba vettük.*

Ezalatt *Heraut* százados 6/II. zászlóalja is átkelt s miután az állomásparancsnokságot átvette, a huszárszakasz tovább halad előre *Belgrád* főútvonalán a *Konak*, majd a *Kalimegdán* és onnan *Ćirockára* vezető útra, hogy a várost teljesen felkutassa és az eredményről beszámoljon.

„A jelzett úton visszajövet” — írja *Elek* hadnagy — „a *Konaknál* a 6/II. menetzászlóaljat találtam, amint a *Konakra* kitézőtt osztrák fekete-sárga zászló előtt az akkor már odaérkezett *Schwarz* csendőrczredes jelenlétében díszmenetet teljesítenek. Ezt látva *Kocsis Dániel* huszárörmester, a még meglevő második magyar zászlót az osztrák zászló mellé helyezi, hogy a csapatok tisztelgéséből ennek, a magyar államot képviselő zászlónak is az őt megillető tisztelet kijusson.“

„A város lakossága semmi ellenséges érzületet nem tanúsított. A fosztogatásnak elejét vevendő, *Schwarz* csendőrczredes hozzálátott a tábori rendőri szolgálat megszervezéséhez; a 6/II. menetzászlóalj pedig — a huszárszakasz jelentése nyomán — *Belgrádnak* nyugati és délnyugati részeit szállja meg és mint elővéd biztosítja *Belgrádba* bevonuló csapatainknak nyugodt előbbrejutását. A város az ellenségtől mentes volt és ki volt ürítve, mindössze a *Kalimegdánon* maradt két hosszúcsövű francia származású ágyú, mellyel a szerbek monitorainkat lödözték.“

„Mindezekből látható, hogy a szerbek demonstrációs ellenállása, amely napok óta úgy a *Kolubara* folyó mentén, mint a *Száva* partján folyamatban volt, tervszerű volt és azt célozta, hogy a *Belgrádban* összpontosított emberanyagát és lőszereit annak rendje és módja szerint idejekorán elszállíthassa és biztosíthassa. A szerb utóvédek önfeláldozó magatartása dícséretet érdemel és példaképpül szolgálhat bármely nemzet hadseregének.“

Ágyúlovédékeinknek hatása *Belgrádon* nagyon meglátszott. A *Kalimegdán*, az arzenál, a hadügyminisztérium, a *Konak* erősen megrongálódtak. A petróleumraktár — melyet tegnap este *Zimonyból* égni láttunk — romokban hevert.

Délután 5 órakor érkezett vissza a gyalog levő huszárszakasz a belgrádi hídfőhöz, hol *Ćilobucsnik* ezredes — kinek időközben mind a négy gyalogzászlóalja átkelt — fogadta *Elek Menyhért* hadnagy kimerítő jelentését.

Ćilobucsnik ezredes meglepéssel vette tudomásul a jelentést és elismerőleg nyilatkozott a 24 huszár gyors felderítésével elért eredményről. Különös dícséretben részesült *Kocsis Dániel* örmester, amiért a magyar zászlót röviddel az átkelés után itt a parton levő gyárkémény tetejére kifűzte, mert ezzel a *Zimonyban* maradt csapatok lelkesedését és örömét növelte.

A jelentéstétel után *Ćilobucsnik* ezredes a huszárszakaszt *Zimonyba* rendelte azzal, hogy másnap reggel az iderendelt pontonokon (vascsónakok) lovakkal együtt átkelve, a *Topcsideren* ismét jelentkezzen.

A szóbeli parancs átvétele után *Elek Menyhért* hadnagy gyaloghuszárjaival átkúszván a vasúti hídon, az ott várakozó lovakra szállt és a süppedékes talajon visszalovagolt *Zimonyba*, ahol délután 7 órakor az időközben *Surcsinból* ideérkezett *Tamássy Béla* altábornagynál jelentkezett.

„*Tamássy Béla* altábornagy *Belgrád* váratlan birtokbavétele feletti örömeiben azt a parancsot adta, — írja *Elek Menyhért* hadnagy naplójában — hogy a huszárszakasz lovastul még a mai éj folyamán bármi módon keljen át a *Száván*. Azon előterjesztésemre, hogy a *Száva* partját visszafelé jövet megvizsgáltam és azt olyan iszaposnak találtam, hogy a lovak félelmükben a víznek nem vezethetők, de átusztatásra az éj sötétsége miatt és megfelelő csónakok hiányában sem lehet gondolni, kértem a feladatnak holnap napra való elhalasztását. *Tamássy Béla* altábornagy nemcsak megtagadta kérésemet, de újból utasított az azonnali átkelésre és arra, hogy *Kerekes András* huszárszázadosnál — aki időközben *Kemény Miklós* főhadnagy és *Várady Jenő* hadnaggyal az 1. század felével ideérkezett — jelentkezsem és az ő részére is átadjam a parancsát, mely szerint a *Száván* a századnak is még ma át kell kelnie.“

„Este 9 órakor *Kerekes* századparancsnoknak a parancsot átadtam, egyben jelenttem neki a nehézségeket is.“

A népf. huszárosztag 3. százada ezidőszerint *Szerbiában, Leskovácon* van, hol az elmúlt napok feljlesztményeért az 1914. évi december hó 1-én kiadott 59. számú osztálynapiparancs szerint az **I. osztályú ezüst vitézségi érem** adományoztatott *Szilassy István* címz. fizedesnek, a **II. osztályú ezüst vitézségi érem** *Németh Lajos* szakaszvezetőnek, *Egerszegi Ferenc* és *Koroknai András* huszároknak. A legfelsőbb szolgálat nevében **dicséző elismerésben** részesült *Barna János* szakaszvezető.

Harcok Beljinánál.

A Szerbiában, *Leskovácon* éjjelezett 3. századunktól osztályparancsnokunk, *Jankovich* alezredes már reggel 6 órakor újból járőrököt küldött ki az előző nap elrendelt irányokba, ő maga pedig a különítménnyel reggel 6 óra 30 perckor megkezdte az előnyomulást akként, hogy *Beljinát* nyugati oldalról közelítse meg. A szerbek a *Beljina* falu északnyugati szélén levő magaslatokról gépfegyvertűzzel igyekeztek megakadályozni a különítmény előnyomulását. Erre *Jankovich* alezredes a különítménnyel déli irányba fordult és a falu keleti kijárata irányába nyomult előre, amire a szerbek az elvágás veszélye elől sietve, délkeleti irányba visszavonultak. A lakosság szerint a visszavonuló ellenség egy gyalogszázadból, egy lovasszázadból és egy gépfegyverből állott és délelőtt 10 óra 30 perckor hagyta el a falut *Slatina* irányában. Ugyancsak a lakosok egybehangzó előadásából megállapított, hogy előző napi ismételt támadásaink alatt a szerbek 6 halottat és 30 sebesültet vesztek, azonkívül 5 lovuk is lelővezt. A visszavonuló szerbek *Beljinától* 3 kilométerre délkeletre a *Slatinára* vezető út két oldalán ismét ellentálltak és délelőtt 10 óra 50 perckor a különítmény elővédjét, melyet *gróf Csekonics Gyula* főhadnagy vezetett, tüzeléssel feltartották.

A különítmény lóról szállva, tüzeléssel most is visszavonulásra kényszerítette a szerbeket, akik azonban két kilométerrel tovább újból megkísérelték az ellenállást, de csakhamar megállapított, hogy kb. 60—80 lovas, egy század gyalogság és egy gépfegyver az országúton *Slatina* felé visszahúzódik. Ugyanekkor a különítmény ellen keletről egy kb. 30 főből álló csapat nyomult elő, mely azután az országúttól északra levő beerdősített vízmosásban húzódt meg, azonban ez is a *dr. Tóth Aladár* hadnagy vezetése alatt kiküldött járőr elől ugyancsak kelet felé visszavonult.

Délután 1 óra 45 perckor 300 lépésre *Slatinától* délkeletre a különítmény ismét tűzharchoz lóról szállt az ellenség által elfoglalt állások ellen, majd megkísérelte északi irányban kitérni, amit azonban a szerbek erős tűzzel megakadályoztak. A cs. és kir. 6. Landwehrzászlóalj délután 3 órakor éri utól a különítményt, amire a különítmény ismét megkísérelt észak felé a *Ducinától* északra fekvő erdőszél irányában előrehaladni, a szerbek azonban itt is a már előbb észlelt megerősített magaslati állásukból erős srpnellűzzel fogadják a támadókat, melytől *Losonczy József* budapesti 3. századbeli huszár halálos haslövést, *Fábián Lajos* ugyancsak 3. századbeli huszár jobb vállán srpnell-lövést és *Török András* debreceni 1. századbeli huszár hátlövést kapnak és lovuk is megsebesül. A sebesültek a 6. Landwehr-ezred orvosának adták át.

A különítmény még a sötétség beállta előtt járőrökkel megállapítja, hogy a *lisovic-guberevci* vonal 2 kilométerre keletre mentes az ellenségtől és hogy a *Sibnica* környékén levő ellenség kb. 2—3 zászlóaljnyi erős; majd a sötétség beálltával *Beljina* keleti kijárathoz vonul vissza és ott táborba száll. *Jankovich* alezredes innen jelenti, hogy a különítménynek már két napja nincs kenyere, az előtte való nap is a lakosság hátramaradt asszonyaival a rekvirált lisztből süttetett kenyeret és az utolsó porció zabot is mefettette. A jelzett sebesülteken felül egy fiszt beteg, 14 ló menetképtelen.

Beljinán e napon este kapja az osztályfőzrs az örömhírt, hogy *Belgrádot Tamássy* altábornagy szerémségi csapatai — közöttük a népfelkelő-huszárosztály 1. százada — birtokukba vették.

December 3-án d. c. 5 órakor *Elek Menyhért* hadnagy *Zimonyból* — a tegnapi parancs keresztülvitelére — az egész szakasszal útnak indul a *Szávához*, hogy azon másodszor is átkeljen. Az átkelésnél az utászok sűrögnek=forognak, de a vaspontonok még nincsenek kéznél, ennél fogva az átkelést négy rozoga facsónakra erősített deszkatutajon hajtotta végre, amelyen egyszerre csak 2—2 lovat és embert volt szabad áthajózni. Egyébként fejtelenség uralkodott, mert egyszerre mindenki át akart kelni, természetesen csak azért, hogy *Belgrádot* lássa. Egy odatévedt motorcsónak is okvetetlenkedett és az amúgy is erőssodrású *Szávát* csavarjával még hullámosabbá tette, úgyhogy a rögtönzött hídon való átkelés életveszedelmessé vált. *Elek* hadnagnak erre a veszedelemre való figyelmeztetésére a motorcsónak elvonult és a huszárszakasznak d. c. 8 órára teljes egészében sikerült átkelnie, visszahagyván az 1. huszárszázad többi szakaszait *Kerekes András* századossal, aki csak az *Elek-szakasz* átkelése után érkezett meg a *Szávához*. Az 1. századdal egyidőjűleg *Burchard-Bélaváry Pál* főhadnagy parancsnoksága alatt a 2. század is átkelt a *Száván* és később *Belgrádban* jelentkezett *Jankovich* alezredesnél.

Az átkelés után *Elek* hadnagy huszárszakasza a *Topcsideren* tartózkodó *Globucsnik* gyalogsági ezredeshez lovagolt, hogy nála a tegnapi parancsának megfelelően jelentkezzenek.

Közben az *Obrenovácból* előrenyomuló gyalogsági csapatok élei is beérkeztek és a *Topcsiderből* vezető műút és vasút keresztezésénél elérték *Belgrád* külvárosát. Ezek a csapatok a *Krauss* altábornagy VIII. (kombinált) hadtestéhez tartoztak s mint mondták, ma tartják meg *Belgrádban* az ünnepélyes bevonulást, illetőleg a város birtokbavételét, dacára, hogy azt tegnap d. u. 2 órakor a m. kir. budapesti 1. népf.=huszárosztály 1. századának 1=ső szakasza *Elek* hadnagy parancsnoksága alatt, a cs. és kir. 6/II. menctzászlóalj parancsnokával, *Heraut* századossal egyetemben, már birtokába vette.

Nem tudjuk magyarázatát adni annak, hogy ha már tegnap d. u. óta a *Globucsnik-dandár* hat gyalogsági zászlóaljjal és egy lovaskülönítménnyel *Belgrádot* megszállta és ott a biztosítószolgálatot is ellátta, mi szükség volt arra, hogy *Obrenovác* és *Stepojevác* felől még egy gyaloghadosztálynyi saját haderőnk *Belgrádba* irányíttassék, a helyett, hogy ez a haderő *Avala* és *Ripány* felé irányíttatott volna, a *Belgrádból* visszavonuló ellenség oldalbatámadására és megzavarására.

D. c. 10 órakor *Globucsnik* ezredes parancsot kap, hogy a már csak háromra apadt zászlóaljjal és az időközben beérkezett *Elek-huszárszakasszal* *Topcsiderből* vonuljon *Belgrád* délkeleti részére és ott a biztosító-szolgálatot lássa el, ő maga saját személyére menjen *Belgrádba*, hogy az ünnepélyes megszállás ceremóniáján résztvegyen.

A parancsnak eleget téve, a „*Globucsnik-dandár*“ a lovaskülönítménnyel együtt d. c. 12 órakor a kijelölt helyre érkezett.

D. u. 3 órakor látjuk mellettünk elhaladni a d. c. 9 órakor *Obrenovác* felől bevonult *Krauss* altábornagy kombinált hadtestének egyes csapatrészeit, amint fáradtan és az ünnepély után előttünk elvonulnak *Kumodráz* és *Mokrilung* felé, valamint *Ekmekluk* irányába. Beesteledik és az éj is nyugodtan telik el.

A szerb *Beljinán* megszállt népf.=osztályunk 3. százada december 3-án újból megkísérli — a *Slatina* déli szélén — *Misljevac-Vlaska* irányába előrenyomulni. A különítmény 7 órakor indul, azonban 9 órakor *Slatinától* délre az előző napon már megállapított erős ellenséges állások feltartóztatják. *Megkísérli* az állásokat dél felé megkerülni, de ez is lehetetlennek bizonyul, míg végre *Stojniktól* északra mégis sikerül előnyomulnia.

Magában *Stojnik* faluban és a tőle északkeletre levő magaslatokon saját gyalogsapataink állanak, míg a *Stojniktól* délkeletre fekvő magaslati állások kisebb szerb csapatokkal, az 1500 lépésre délkeletre az *Aljala p.* előtti magaslatok pedig erősebb szerb csapatokkal vannak megszállva. *Jankovich* alezredes több járőrt küld ki ezen állások és az ellenség felderítésére, amelyek azonban mindenütt erős ellenséges tűzzel visszaüzetnek. A fagyos, sikos talajon szinte lehetetlen a téli patkó nélküli lovakkal az előhaladás és a meglövődözött járőrök az ellenséges tűzben alig tudják az utakat is elérni. *Stojnik* közvetlenül az ellenséges állások előtt van, éjjelzésre tehát nem alkalmas, egy saját gyalogosztag, mely tőlünk északra állott, d. u. 2 óra 30 perckor *Guberevcire* vonult vissza, miáltal szükségessé vált, hogy a különítmény is ettől a falutól délre egy malomban éjjeljezen. Így a saját gyalogságunk előtt éjjeljeztünk, minden biztosítás nélkül, amit csak reggel konstatáltunk. Szerencsére az ellenség nem használta ki helyzetünket. *Jankovich* alezredes jelentette, hogy az erős veszteségek miatt a két század állománya összesen már csak 104 lovas és hogy a mai nap folyamán egy fiszt, 3 huszár megbetegedett és 14 ló vált menetképtelenné. Zabunk, kenyérünk egyáltalában nincsen. Az ellenség visszavonulás közben mindent felégetett és elpusztított előttünk. Ennek eredményeként éjjel 2 órakor parancsot hoz *Teleszky* százados, hogy a két század vonuljon a saját csapataink által elfoglalt *Belgrádba*.

December 4-én d. u. 6 órakor *Tamássy Béla* altábornagyhoz *Belgrádba* érkezett jelentés hírül adja, hogy előrenyomuló csapataink az ellenség utóvéd-*főercjével* érintkezésbe léptek. *Tamássy Béla* altábornagy azonnal parancsot ad *Globucsnik* ezredesnek, hogy dandárával még az éj folyamán induljon előre a *Grocka* felé vezető műúton és *Mokrilug*, *Kumodraz* elérésével keresse meg az összeköttetést *Haubert* ezredessel, aki a *Duna* folyam mentén fekvő *Vincsa* községtől nyugatra vezető karban nem tartott kocsiút mentén van csapatával felfejlődve és amennyiben szükséges, legyen segítségére. *Globucsnik* ezredes elővédül a huszárszakaszt jelöli ki. Bár az időpont lovasfelderítésre nem volt alkalmas, mert koromsötétség volt, mely több lovasnak felbukását eredményezte, a huszároknak mégis sikerült a *Haubert-dandárral* éjfélkor összeköttetést létesíteni és a gyalogság ennek nyomán nyugodtan és biztosan menetelhetett a kitűzött cél felé. Az éjjelt szabadban föltöltük, jóllehet virradóra 10–12 fokos fagy állott be, amely roppant megviselte ember- és lóanyagunkat. Ellenséggel nem ütközhattünk össze, mert a *Haubert-dandár* a támadó szerb utóvédet már elűzte.

Jankovich alezredes különítménye a 3. századdal csak *Sremcsicáig* halad, ahol az ottani egészségügyi intézet *Losonczy József* budapesti 3. századbeli huszárt, aki *Slatinánál* halálos lövést kapott, eltemette. Éjjelzés házakban. Mindenkinél jól esett, hogy végre földel alá kerülhetett és nem kellett ellenséges támadástól tartani.

December 5-én délelőtt 11 órakor a budapesti népf.-huszárok 3. százada *Jankovich László* alezredes vezetésével bevonult *Belgrádba* és az ottani lovassági laktanyában helyezkedett el. A századnál *Teleszky Ferenc* századoson kívül ekkor már csak gróf *Csekonic Gyula* főhadnagy és dr. *Tóth Aladár* hadnagy voltak mint tisztok, továbbá *Zay* és *Bajusz* őrmesterek mint szakaszparancsnokok. Velük volt még *Wieszner Emil* hadnagy segédtsízt, dr. *Schulek Alfréd* főorvos és *Gulás* állatorvos is. A rendkívül nehéz viszonyokra jellemző, hogy *Jankovich* alezredes összefoglaló jelentése szerint a december 1–4. napok alatt az amúgy is már kis létszámú két század vesztesége huszároknál: 1 halott, 5 sebesült, 4 beteg; lovakban: 5 leövetett, 6 megsebesült, menetképtelenné vált 35.

Belgrád házai mindenütt „*Meghalt Belgrád! Éljen Nándorfehérvár!*” falragaszokkal vannak tele. A tisztai szállások a *London* szállóban vannak. A villamosvasút jár, de csak katonák használhatják.

A szerb ellenállás megtörése Grocka, Pudarci és Umcarinál.

December 5-én délelőtt *Globucnik* ezredes is gyalogzászlóaljával és huszárkülönítményével visszarendeltetett *Belgrádba*, hol délután 6 órakor azt a parancsot kapta, hogy az *Elek-huszárszakaszt* adja le *Haubert* ezredesnek, aki *Grocka* alatt tartózkodik dandárával.

December 6-án reggel 6 órakor *Elek Menyhért* szakaszával *Globucnik* ezredes csapatából kiválván, *Haubert* ezredes, dandárparancsnok felkeresésére indul *Grocka* felé, ahová délelőtt 10 órakor megérkezve, egyórai pihenőt tart és ezt a legénység evésére és lovak etetésére használja fel, maga pedig *Haubert* ezredes felkutatására indul, aki időközben *Grockáról* eltávozott és valahol a rajvonalba van. Az ellenséggel szemmeláthatóan szívós harc folyik *Brestovik* \triangle 150-es, \circ 244-es *Rajinovac*, \circ 263-as és *Pudarci* vonalában.

Grockáról a huszárszakasz rajvonalba folytatja útját a két műút mentén a \triangle 280-as pont felé, hol *Haubert* ezredest vélte feltalálni, azonban *Haubert* dandárnok helyett a *Görgey* százados parancsnoksága alatt álló m. kir. 32/I. népf.-zászlóaljjal találkozott, mely éppen élénk harcban állott a \circ 244-es magaslaton álló szerb haderő elővédjeivel. *Görgey* százados mellett elhaladva, ő sem tudott *Haubert* ezredes jelenlegi tartózkodási helyéről felvilágosítást adni, mert mint mondta és hallható is volt, *Pudarci* irányában kemény harc folyik, valószínűleg tehát abban az irányban lesz tartózkodási helye is.

„Alighogy utamat a nehezen áttekinthető terepen *Pudarci* felé folytatni akartam,“ — írja *Elek* naplójában — „*Görgey* százados mellére kap egy golyót, amely azonban távcsövét szétroncsolva, sebet rajta nem ejtett, de ugyanakkor *Brestovik* feől, a \triangle 208-as pontról rajvonalanak balszárnya erős támadást kap. Ekkor arra kér, erősítsen meg balszárnját, miután semmi tartaléka nincs és félő, hogy az ellenség az ottani jó műúton erősítést kap s ezzel a mi balszárnnyunkon esetleg eredményt érhet el.“

„Tekintve, hogy *Haubert* ezredest a folyamatban levő harcban felkeresni a nehéz terepen csak hosszabb idő múlva sikerülend, mellyel szemben *Görgey* százados előbb említett kívánsága az ő zászlóaljára nézve fontosabb feladatnak látszott, a lovasszakasz a \triangle 200-as magaslatra lovagol és ott, mint a 32/I. népf.-zslj. tartaléka, lóról szállva, állást foglalt és harcbalépett, melyre az ellenség itt rövid idő múlva elhallgatott. A veszély tehát elmúlt és a huszárosztág csakhamar továbbhaladva, folytatta útját az ellenség tüzelésétől pásztazott területen *Pudarci* felé, hogy végre *Haubert* ezredesnél jelentkezzen. *Pudarciba* azonban még nem lehetett bemenni, mert ellenséggel volt megszállva. Ennek kiverésére a *Hofsass* cs. és kir. landwehruhánu ezredes alatt álló négy század és a *herceg Schwarzenberg Félix* ezredes cs. kir. 14-es dragonyosai is támadásra indultak. Ebben a támadásban az időközben *Haubert* ezredes dandárnok felkeresése közben odaért m. kir. népf.-huszárszakasz is résztvevett és mint tartalék a rajvonala balszárnnyára vonatott.“

„Éz az összetett lovaskülönítmény, amely a gyalogság tartalékaként a *Pudarci* ellen vívott ütközetben vett részt, hathatósan elősegítette a gyalogságnak előcsatározását és a későbbi főharcát, melynek eredménye volt, hogy *Pudarci* d. u. 5 órakor birtokunkba jutott, 187 szerb fogoly, 4 ágyú és 211 szerb fegyver volt a zsákmány.“

E harcban *Hartmann János* huszárszakaszvezető különösen kitüntette magát személyes bátorságával, aki ugyanis már szeptemberben a Szerémségben *Jankovich* alezredes, osztályparancsnok részéről bátor és eredményes magatartásáért szakaszvezetővé előlépttetett. Leleményesen viselkedtek még *Lengyel József* és *Pető B. Sándor* huszárok is.

December 6-án *Tamássy* altábornagy 60. sz. hadosztályának lovassága vagyunk. Az 1. század két szakasza és a 2. század is megérkeznek *Belgrádba*. Nagy örömmel egyesül ismét szeptember 1. óta először az egész osztály — az *Elek* és *Fleischmann* hadnagy szakaszai kivételével, melyek *Grocka* alatt vannak — és lelkesen üdvözlők egymást a rég nem látott bajtársak. Viszont azonban a debreceni huszárok 1. százada, akikkel jobban rosszban immár több mint egy hónapja voltunk együtt s kikhez az együtt átélt nehéz napok benső fegyverbarátsága fűz, kiválik *Jankovich* alezredes parancsnoksága alól. Létszámunk oly kicsi, hogy a három század két századba vonatott össze akként, hogy az 1. század parancsnoka *Kerekes András* százados, arcvonal mögötti tisztje gróf *Csekonics Gyula* főhadnagy, tisztjei dr. *Várady Jenő*, *Hirsch Aladár*, dr. *Kemény Miklós* hadnagyok, szakaszparancsnok

kok még *Fritz* és *Zay* őrmesterek; a 2. század parancsnoka pedig *Teleszky Ferenc* százados, arcvonalmögötti tisztje *Burchard-Bélaváry Pál* főhadnagy, tisztjei *Ledniczky Mihály* főhadnagy, dr. *Tóth Aladár* és báró *Kétyl Endre* hadnagyok, szakaszparancsnok még rajtuk kívül *Bajusz* őrmester.

A 3. századnak egy percnyi pihenője sincs, mert a hosszú harcok alatt lerongyolódott századot sürgősen rendbe kell hozni. Az összes lovakat átpatkolják és téli vassal látják el; a szíjgyártók a nyeregfelszerelést, fegyvermesterek a fegyverzetet hozzák rendbe. Emberfeletti munka után 36 óra alatt ismét menet- és harc képessé van téve a század. Dr. *Schulek* főorvos a teljesen elfogyott egészségügyi felszerelést pótolja és kiegészíti a törzskocsin elhelyezett külön kötszerláda tartalmát.

December 7-én az *Elek-szakasz* az éjjelt *Pudarciban* szigorú készültségben töltötte, mert az ellenség ercjéről és biztos állásáról a korai alkonyat miatt nem tudtak meggyőződni. Az előrsi szolgálatot a gyalogság végezte.

A lovasság ezen a napon a hadműveletekben nem vett részt, hanem mint tartalék volt készenlétbe helyezve.

Az ellenség állása, kivilágosodván, felderítettett. Rajvonala most már nem volt szaggatott, hanem összefolyó, amely *Brestovik* falutól délre húzódó dombokon, innen keletre kanyarodva, a 244-es magassági pont mögött és innen megtörve, délre az ösvérút mögött, azzal párhuzamosan haladva *Kamendó* község nyugati kijáratának, majd megtörve, ismét délre *Umcari* keleti kijáratának halad. Az általános helyzet az ellenség megerősítése következtében kedvezőtlennek látszik. Összes csapataink fáradtak és élelmezésük is hiányos. A gyakori esőzések az utakat úgyszólván járhatatlanokká tették. A m. kir. 1. népf. huszárszakaszt *Elek* főhadnagy négy járőrre osztva, *Haubert* ezredes parancsára a rajvonalon levő zászlóaljparancsnokok mellé vezényli jelentésvivő szolgálata.

Rajvonalkunk állásáról személyesen meggyőződést szerzendő, délután 6 órakor *Haubert* ezredes báró *Catinelli* vezérkari alezredes, *Deschán Benő* 3. h. h. ezredbeli vezérkarhoz beosztott kapitány, *Bondi* cs. és kir. 37. gyalogezredbeli hadnagy, *Elek Menyhért* huszárfőhadnagy és néhány huszár kíséretében gyalog rajvonalkunk meg szemlélésére indul és valamennyi századparancsnoknak személyesen adja ki a parancsot egy várható ellenséges támadás visszaverésére, valamint utasítást ad, hogy ki-ki saját hatáskörében — ha a szükség esete előáll — gyorstűzelést és azt követőleg szuronyrohamot intézzen az ellenség ellen, mert ezt az állást minden századparancsnoknak a végsőkig meg kell tartania.

A rajvonalon lefolyt intézkedések közben *Haubert* ezredes kísérete az ellenséges őrsöktől váratlan összüzet kap, amelyet azonban osztagaink nemcsak viszonzoznak, de az ellenséges őrszemet, illetőleg őrsöket visszaütik. Miután rajvonalkunk meg szemlélése után *Pudarcinak* irányt véve, a holdvilágtól erősen bevilágított domboldalon felfelé haladtunk, az ellenség ismét jól irányított összüzeivel közibénk talált, de kárt nem ejtett bennünk.

Mikor visszaérkeztünk, már este 9 óra volt és *Haubert* ezredes a huszárcsapatoknak, mint tartaléknak, ismét szigorú készültséget rendelt el. Éjfél után hideg eső kezdett esni, ami már harmadik éjszakánkat rontotta meg.

E napon reggel az 1. népf. huszárosztály 3. századának és a törzsnek hirtelen meg kellett szakítaniuk a kilátásba helyezett és szükségessé vált retablírozását és az 1. század felével, valamint a 2. századdal együtt elhagyta *Belgrádot* és *Mokrilug*, *Bolecen* keresztül *Grockába* menetelt, ahol azt a parancsot kapta, hogy még aznap (7-én) este a szorongatott helyzetben levő *Haubert* ezredes csapataihoz *Pudarciba* meneteljen és *Haubert* ezredesnél jelentkezzen.

Már este van és sötétedik, mikor *Grockáról* az osztály *Jankovich* alezredes parancsnoksága alatt a karban nem tartott úton *Bogaljicától* a 263-as magassági ponton keresztül

keletre *Pudarci* felé megindul. *Dr. Schulek Alfréd* főorvos — a hadosztályorvosfőnök rendelkezése folytán — *Grockán* visszamaradt és csak felváltása után követte az osztályt *Pudarcira*.

A rajvonalból visszatérő fisztek és a hátrább álló tartalékok parancsnokai kétségbeesésnek festik a helyzetet és kéri, hogy a huszárosztály a legnagyobb csendben meneteljen, nehogy a szerb rajvonalt figyelmét magára vonja, amely így is állandóan tűz alatt tartja rajvonalkat. A tájékozódás a sötétben igen nehéz megy, mert a gyalogsági csapatok parancsnokai alig tudják megjelölni a sötétben a helyes irányt. Végre az ellenség állandó tüzelése közben a huszárosztály megérkezik *Pudarciba*, ahol *Jankovich* alezredes *Haubert* ezredes keresésére indul, azonban csak 9 óra tájban találkozik vele, mert az a rajvonalt vizsgálatával volt elfoglalva. Addig az osztály állandó szerb fegyver- és gépfegyvertűznek volt kitéve és a falu nyugati szélén lóról szállva, oszlopban állott, a falut pedig az ellenséges tüzés állandóan lötte és fényszóróval világította.

Haubert ezredes is súlyosnak mondta a csapatok helyzetét, mert a szerbek támadása és nyomása állandóan fokozódott. A falu nyugati oldalán levő mélyedés már az előbb ott levő gyalogsági és tüzéségi csapatok tartalékaival, tréningjével, konyháival, lőszer- kocsijaival meg lévén föltve, a huszárosztály védett helyet nem kaphatott, hanem a falu nyugati oldalán, a magaslaton, egy szérűskertben, kazlak között, megcresztett hevederekkel, állandó tűznek kitéve állott. Így télt el az éjjel. Ennek dacára, csodálatosképpen az osztálynak vesztesége nem volt, ellenben egy 32. népf. gyalogezredbeli közember, aki huszárajaink meglátogatására rövid időre közénk jött, egy ellenséges puskagolyótól súlyosan megsebesült.

December 8-án délelőtt 4 és 1/2 órakor erős fegyvertűzésre ébredünk és miután erős támadást sejtettünk, újból a rajvonalkhoz közeledtünk, de mihamar meggyőződünk, hogy a csatározás mindkét fél részéről csak az éberség felhívását célozta.

Időközben — de már szürkületkor — érkezik meg *Szabó* huszárezredes két üteggel és két gyalogmenetszázaddal mint erősítés. Ezeket *Haubert* dandárparancsnok megfelelően elhelyezi.

Reggel 7 órakor ezúttal a mi részünkről indul meg a csatározás, amelyet a *Pudarci* északi kijáratánál levő útkeresztelés mögött felállított ütegünk hathatósan támogat. *Neiser* tüzerfőhadnagy néhány jól irányított lövéssel olyan hatalmas csapást mér az ellenség rajvonálára, hogy egy szerb zászlóaljnyi ellenség futva menekül. A cs. és kir. 65. és 77. menetszázadokból alkotott zászlóaljak erre szuronyrohamra indulnak, majd üldözőbe veszik a szerbeket. Ugyancsak követi az említett századoktól északkeletre közvetlen szomszédságukban levő m. kir. 32/I. népf. zászlóalj *Görgey* százados vezérlete alatt és több mint 170 sebesületlen foglyot ejtenek. Az elfoglalt szerb lövészárkokban csak most volt látható tüzéségünk jól irányított lövésének a hatása. A szerbek vesztesége halottakban 1 főzstiszt, 4 tiszt és 46 fő legénység. A gyalogságunk által megindított támadás és üldözés azonban az ellenség második

Dr. Schulek Alfréd főorvos,
később ezredorvos.

Bevonult 1914 július 28-án az alakulásban levő I. népfelkés-
huszárosztályhoz s azzal 1914 augusztus 28-án a harcra
ment. Résztvett 1914 szeptember 12-én a volkai, szeptem-
ber 23-án a belgrádi, november 9-től december 3-ig a misar-
usce-tamnava-kelubara-sztepejevac-beljinai, december 8—9-ig a
pudarcii ütközetben. 1915 áprilisban beteg lett, amikor az
osztályt végleg elhagyta.

rajvonalánál megakadt, mire *Haubert* ezredes, dandárparancsnok a m. kir. budapesti 1. népfelkelő-huszárosztályt — *Jankovich László* alezredes parancsnoksága alatt — (1., 2. és 3. század) támadásra rendeli. Közben 2 üteg tüzéroségünk és pedig az előbb említett *Neiser* főhadnagy ütege, valamint a *Pudarci* déli kijáratánál felállított 5. lovagló-tüzéroség *Bernáth* tüzéroszázados parancsnoksága alatt a ○ 205-ös és △ 241-es pontok között elterülő terepet beszórják.

A támadó 1. népf.-huszárosztály elővédje *Pudarci* község északi kijáratának tart, majd onnan az előttük elterülő völgybe ereszkedik le, útirányt véve a △ 241-es magaslatához, melyre egy karban nem tartott kocsiút vezet. Elővéd az 1. század *Kerekes András* százados parancsnoksága alatt, aki *dr. Tóth Aladár* hadnagyot mint előjárórt előreküldi a terep felderítésére. Ezt 6—700 lépésre követi *Várady Jenő* hadnaggal egy járőr és ezután az 1. és a 2. csonka század *Kerekes* századossal az élén, valamint gróf *Csekonics Gyula* népf.-főhadnagy, mint az összevont század arcvonal mögötti físzje és a század helyettes parancsnoka. *Dr. Tóth Aladár* hadnagy szakasza, amint a völgykatlanból az előttük fekvő domboldalra jut, járőrökre oszolván, hozzálát a felderítéshez a △ 241-es, ○ 213-as és ○ 128-as pontok felé, amely a népf.-huszárosztály felderítési terepéül, illetőleg üldözési sávjául volt kijelölve. Az osztály összevont 1. és 2. százada még mindig oszlopban, négyesével követi *Tóth Aladárt*, az előjáró parancsnokát, míg a huszárosztály 3. százada *Teleszky Ferenc* századparancsnokkal, *Burchard-Bélaváry Pál* népf.-főhadnagy arcvonal mögötti físz, helyettes századparancsnokkal, *báró Kétly Endre* hadnagy, *Hirsch Aladár* hadnagy, szakaszparancsnokokkal az elővédtől alig 1000 lépésre oszlopban vonul a már előbb jelzett útvonalon az 1. és 2. századok mögött. *Jankovich László* alezredes, a huszárosztály parancsnoka a 3. század élén halad.

A felderítés gyors tempóban folyik, mert *dr. Tóth Aladár* hadnagy élénk ügetésben iparkodik előrehaladva az osztálytól tért nyerni.

Haubert ezredes, dandárparancsnok vezérkarával és gyalogságunk szintén éber figyelemmel kísérik a rajvonalukat már átlépett huszárosztályt, amelynek járőrei már az előttük elterülő dombok mögött elfünnek. *Tóth Aladár* hadnagy már kb. 2 km.-nyire lovagolhat járőrcivel *Pudarcitól*.

„A járőrömmel“ — írja *Tóth Aladár* — „valósággal belelovagoltam az ellenséges rajvonalba és azt csak akkor vettem észre, mikor már 300 lépésre megközelítettem. Azonnal parancsot adtam huszárajmainak, hogy egymástól 30 lépésre távolodjanak el, nehogy a tüzéroségnek is célpontul szolgáljanak. Magam pedig (egyébként huszárajmai is) lóról szállva, az ellenség tüzetes megvizsgálásához fogtam. Kiderült, hogy a rajvonalon erősen megvan szállva és a szerbek valószínűleg csak azért nem lönek, mert egész közelről akartak meglepetésszerűen golyózáppal fogadni; de egyúttal láttam azt is, hogy mintegy 1500 lépés távolságra a *Prs/om* ○ 213-as magaslati ponton az erdő szélén ellenséges ágyúk vannak felállítva, amely mellett a kiszolgáló legénység készenlétben áll. Pár szóval megírtam tehát jelentésemet és az osztály azonnali megállítást kértem. Ezt a jelentést egy huszárral vágóban visszaküldtem az alezredes úrhoz. Nem múlnak el percek, a parancsot vivő huszár talán még nem is érkezhetett meg *Jankovich* alezredeshez, amikor a ○ 128-as pont mögött 1500 lépésre az ellenséges ágyúk megszólalnak és a biztosított menetben haladó, de zárt rendet alkotó népfelkelő-huszárosztályunkat több telitalálat éri.“

A meglepetésre általános zűrzavar támad, jóllehet *Jankovich* alezredes nyugodt és crelyes intézkedéscivel az osztályt szakaszonként rajba oszlatja, ám a váratlan meglepetés a huszárokat mégis egy tömegbe csoportosítja és ebben a helyzetben vonulnak vissza a már megfett úton *Pudarciba*. Veszteségük 2 halott: *Nagy István* és *Papp I. István* 1. századbéli huszárok (mindkettő fejlődést kapott) és 6 elhullott ló, ezenkívül több sebesülés emberben és lóban. Súlyosan megsebesült a vitézségi czüstéremmel kitüntetett *friedenliebeni Fritz Lipót* törzsörömester, továbbá *Német Lajos* szakaszvezető a 3. századból (jobb térd átlövés), a 2. századból *Csaplár Pál* tizedes (jobb comb lőtt sebe), *Dobos István* (jobb bokalövés), *Pirbusok György* (jobb felkar) és *Terényi Géza* (jobb térdlövés) huszárok. *Dr. Schulek*, az osztály orvosfőnöke,

ki *Grockán* maradt volt, hogy felváltásig az ottani iskolában orvos nélkül lévő sebesült-gyűjtőhelyen működjék, éppen a kellő pillanatban érkezett meg gyógyszerrel, egyedül látott el 67 súlyos (ezek közt 54 szerb) és több mint 50 könnyebb sebesültet fáradhatatlan munkával.

Dr. Schulek a következő 24 óra alatt, december 8. és 9. között, a *pudarcii* segélyhelyen a csapatok igen gyenge egészségügyi segéd személyzetével és igen kevés kötszerrel, egyedül látott el 67 súlyos (ezek közt 54 szerb) és több mint 50 könnyebb sebesültet fáradhatatlan munkával.

A népfelkelő-huszársztály visszavonulására adott parancs után *Haubert* ezredes a cs. és kir. 67. és 77. ezredbeli századokból alkotott zászlóalj és *Umcar*i község irányában álló m. kir. 32/I. gyalogzászlóalj, valamint mindhárom üteg füzérségünknek az általános támadásra írt parancsait *Elek Menyhért* hadnagynak átadja azzal, hogy azokat a parancsokat a huszárszakkasszal személyes felclőssége mellett továbbíttassa, illetőleg azokat rendeltetési helyükre juttassa; egyúttal távbeszélőn hívja fel a füzérségi vonatok parancsnokát, hogy füzérségi lövedék utánpótlásáról gondoskodjanak.

Ezen parancsoknak eleget téve, már délután 1 órakor megindult a támadás, melyet füzérségünk is támogatott. A terep füzérségi előkészítése folyamán *Haubert* ezredes figyelőállása közvetlen közelében egy ellenséges gránát csap le, amelynek erejétől *Haubert* ezredes gránátnyomást szenved és a földre kerül. Magához térvé, egy darabig még tovább figyeli a támadás menetét, de minden akaraterce dacára is pihenésre kénytelen visszavonulni *Pudarciba*.

Ebben a helyzetben érkezik be váratlanul — de soha jobbkor — *Belgrádból*, a *Krauss* altábornagy kombinált hadtestétől *Schön József* vezérőrnagy a cs. és kir. 21. vadászzászlóaljjal, aki az éppen megsebesült *Haubert* ezredestől átveszi a most folyamatban levő hadművelet vezetését. Dacára a megfeszített erővel megindított támadásunknak, a további előnyomulás az ellenség szívós és kitartó magatartásán megakad és különösen *Brestoviknál* még erősebben áll, mert kedvezőbb helyzetben van, mint saját csapatunk.

Schön József vezérőrnagy átcsoportosításra határozza el magát, illetőleg az alája rendelt arcvonalbeli csapatokat az alábbi csoportokba osztja:

1. A dunai alszakaszparancsnoksághoz tartoznak a szélső balszárnyunkon jelenleg is harcban álló m. kir. 32/I. számú népfelkelő-zászlóalj *Görgey* százados parancsnoksága alatt, valamint az imént érkezett és odavezényelt cs. és kir. 21. vadászzászlóalj. Ennek az alszakaszparancsnokául *Hofsass* Landwehr-ulánusezredes lett kijelölve.

2. A középső alszakaszparancsnoksághoz tartoznak a cs. és kir. 67. és 77. gyalogezredékből alkotott menetszázadok és a m. kir. 32/I. népfelkelő-gyalogzászlóalj *Lepes* százados parancsnoksága alatt.

Drégelyi *Hirsch Aladár* népf. hadnagy, később százados.

Kitüntetései: Katonai bronz érdemérem a karddallal, Károly-csapatkereszt. Bevonult 1914 július 28-án a 67. századhoz. Harcára 1914 novemberben vezényelték az I. népfelkelő-huszársztályhoz. Résztett 1914 december 8–9-én a *pudarcii*, 1915 október 7-én a pregári átkelésével kapcsolatos harcokban a cs. és kir. 53-ik gyaloghadosztály kötelékében, az obrenovác-lazarev-cs. gornj-milanovác-csacskai harcokban, a Szandzsik megszállásában Ipezen. Beteg lett 1916 augusztus hónap, amikor az osztályt elhagyta.

3. A lovasság mint tartalék *Pudarciban herceg Schwarzenberg* ezredes parancsnoksága alatt összevonva; a cs. és kir. 14. dragonyos ezred két százada, a *Hofsass*-féle Landwehr-ulánus ezred négy százada, végül *Jankovich László* alezredes parancsnoksága alatt álló m. kir. budapesti 1. népfelkelő-huszárosztály három százada, mely utóbbiból egy szakasz *Elek Menyhért* hadnaggyal kikülönítettett és mindkét alszakaszban szétszítva, a zászlóalj- és ezredparancsnokok mellé van parancs- és jelentésvívőszolgálatra rendelve.

Az erdménytelen támadás és az azt követő tűzharc délután 5 órakor szünőfélben van, de azért fokozatos éberséggel figyeljük az ellenséget, nehogy rajtunk üssön. Az éjjel többször meginduló puskatűz vonul végig a rajvonalon, de támadási szándék nélkül, mincképpen a következő éjjelen nyugtalanul töltöttük. *Schön* generális is ébren töltötte az egész éjjelt.

December 9-én reggel 5 órakor *Schön* vezérőrnagy vezérkara egy részével az arcvonalba megy, hogy személyesen nyercen tapasztalatokat. Útjában *Deschán Benő* 3. honvédhuszárezredbeli vezérkarhoz beosztott százados kíséri. *Neisser* főhadnagy ütegének felét 1000 lépéssel előbbre parancsolja, a lovasságot mint tartalékot a \odot 263-as pont melletti völgykatlanba helyezi, majd reggel 7 órakor a népfelkelő-huszárosztálytól két füzti járőrt rendel magához. Az egyik járőrnek (*Hirsch Aladár* huszárhadnagy) *Brestovik* irányában kell az ellenség erejéről hírt szerezni, a másik járőrnek (*báró Kétly Endre* huszárhadnagy) az osztály által az előző napokon sikertelenül tett előnyomulás irányában, a \odot 205-ös pont *Semendria* felé kell tapogatóznia s az ellenség erejét és mozgását megállapítani. Egy harmadik járőr is kiküldetett *Várady Jenő* hadnaggyal, az előbbieket támogatására.

A járőrök elindulása után *Schön* vezérőrnagy a *Neisser* tüzérfőhadnagy ütegeből *Pudarci* északi részén visszamaradt szakasznak parancsot ad az előterep belövésére, ahol kis idő múlva a \odot 213-as ponttól feltűnik egy rajvonat. Sok szemlélés után még távcsővel sem lehet megállapítani, hogy a feltűnt rajvonat saját vagy ellenséges csapat-e, amikor a kiküldött *Hirsch Aladár* és *báró Kétly Endre*, valamint *Várady Jenő* népfelkelő-huszárhadnagyk azzal térnek vissza, hogy nagyobb ellenséges erők közeledését vették észre.

A *Neisser* tüzérfőhadnagy ütegeből leadott lövésekre délelőtt 9 órakor most már az ellenség is jól irányított ágyútűzcléshez kezd és szaporán lövi *Pudarcit*, az előtte és mögötte elterülő terepet, nyilván abban a feltevésben, hogy ott tartalékaink vannak. A lövések azonban kárt egyáltalán nem tesznek, de két jól irányított lövés *Schön* tábornok tartózkodási helye közvetlen közelségében vágott le, úgyhogy ezt a helyet el kellett hagynia, miután azt utóbb is még több ilyen jól irányított lövedék érte.

A helyzetet most már tisztán látva, *Schön* vezérőrnagy *Elek Menyhért* hadnagynak parancsot adott, hogy szakaszát nyergeltesse, mert a huszároknak parancsot kell vinniök valamennyi zászlóaljparancsnokhoz az általános támadásra és erről ugyancsak értesíteni kell a három ütegparancsnokot is. *Neisser* főhadnagy egyik $\frac{1}{2}$ ütege *Pudarci* északi, másik $\frac{1}{2}$ ütege ettől keletre 1000 lépésre, míg *Bernáth* százados lovasütege *Pudarci* déli kijáratánál van állásban.

Bernáth tüzérszázados üteget az ellenség hamar fölfedezi, mire ez az üteg a további tűzclést beszünteti és helyet változtat. *Schön* vezérőrnagy erre *Elek* huszárhadnagyot *Bernáth* tüzérszázadoshoz küldi, hogy az ágyúzást folytassa. Ezalatt azonban egy srápnell az egyik lövegünk mellett szétrobban, közvetlen utána egy gránát négy kiszolgáló tűzért súlyosan megsebesít. *Bernáth* tüzérszázados — az eseménynél ottlevő *Elek Menyhért* hadnaggyal — azt a szóbeli jelentést, illetve választ küldi vissza *Schön* vezérőrnagynak, hogy a további tűzclési tűzclést nem folytathatja, hanem célja — ha lehet — észrevétlenül állást változtatni.

A *dunai* szakasz ezalatt *Hofsass* Landwehr-ulánus ezredes parancsnoksága alatt sikeresen csatározik és körülbelül 500—1000 lépést haladva előre, 50 sebesületlen szerb foglyot ejt.

Az óra délelőtt 11-et mutat, amikor a *Krauss* altábornagy kombinált hadtestéből egy futár érkezik. Kevesek, illetve csak a vezérkar előtt volt ismeretes annak tartalma, de látszott valami fokozott izgalom *Schön* vezérőrnagyon is, aki nyomban a terepről *Catinelli* vezérkari alczredes és *Deschán Benő* százados társaságában *Pudarciban* levő hadiszállására vonul és déli 12 órakor a következő parancsot adja ki:

„A harcban nem levő lovasság, nevezetesen: a cs. és kir. 14. dragonyoszred (2. század) és a cs. és kir. Landwehr-ulánuszred (4. század) *Belgrád* felé visszavonulnak a *Čirokán* át vezető műúton a \triangle 300-as pontra. Ezeket követi a dandárvonat, amelynek biztosítását a m. kir. budapesti 1. népf. huszárosztály fogja ellátni, *Elek Menyhért* huszárosztága kivételével, mely egyéb feladat teljesítésére visszamarad. *Kerckes András* huszárszázados személyes parancsnoksága alá lett rendelve az egész dandárvonat. Ez a dandárvonat délután 1 órakor tartozik *Pudarciból* elindulni *Belgrád* felé a már előbb jelzett útvonalon. Ez a csoport szállítja a napokban ejtett és itt visszamaradt sebesülten foglyokat, továbbá a könnyű- és nehéz-sebesült katonáinkat, valamint — ha megfelelő férőhely a vonatonál még mutatkozik — a könnyű szerb sebesülteken kívül a nehéz szerb sebesülteket is, amely utóbbiak közül azonban férőhely hiányában, 22 visszahagyatott és a *pudarcii* községi előljárósnak átadott.

Ugyancsak ezzel a csoporttal kell elszállítani az elfoglalt 6 szerb ágyút és 2 szekér szerb fegyvert is. Ezek után a *Bernáth* tüzérszázados, valamint a *Neisser* főhadnagy ütegei vonulnak vissza.“

A visszavonulási parancs — amelyben sokan bár átcsoportosítási hadműveletet véltek látni — érthetetlen meglepetést keltett a tisztikarban, mert habár jobbszárnyunkról (*Umcaritól* délnyugatra) *Arangyelovác* irányából pergőtűzzé fajult fegyver- és géppuskatűzelést hallottunk, abban a feltevésben voltunk, hogy a tüzelés saját csapataink ottani előnyomulását jelenti. *Pudarciban* pedig a múlt napokban lefolyt harcokkal eredményezett térhódítások, a foglyok és hadiszákmány, továbbá csapataink lelkesedése, mindnyájunkban optimizmust keltett.

Az előbb említett oszlopok elvonulása után délután 4 órakor *Schön* vezérőrnagy a rajvonalban harcoló zászlóaljok visszavonulására írásbeli és szóbeli parancsokat adott át *Elek Menyhért* hadnagynak, hogy azokat személyes felelőssége mellett részint személyesen, részint huszárai útján juttassa el rendeltetési helyére.

Elek Menyhért a huszárszakaszt kettéosztva, felét magánál tartja, felét pedig *Kocsis Dániel* őrmester, *Hartmann János* szakaszvezető és *Csordás Sándor* tizedessel útnak indítja a középső védelmi szakasz parancsnokához, *Szabó* huszárczredeshez, hogy ez a parancsnoksága alatt álló menetszázadok és a m. kir. 32/II. népf.-zászlóalj parancsnokát a parancsról idejében értesítse; ő maga a távolabban és nehezebben megközelíthető *dunai* védelmi szakaszhoz lovagol *Egyed Lajos* tizedes és *Polyik János* őrvezető és néhány huszárral, hogy *Hofsass* Landwehr-ulánuszredesnek a parancsot átadja. Ebben az utóbbi csoportban az éppen erős harcban álló m. kir. 32/I. népf.-zászlóaljat, valamint a cs. és kir. 21. vadászzászlóaljat kellett értesíteni. Ezeket azonban czúttal lovasokkal nem lehetett megközelíteni, miért is *Hofsass* ulánuszredes a parancs és felvilágosítások leadása után *Elek Menyhért* hadnagyot azzal a válasszal küldi vissza, hogy bár az ellenség erős támadásban van, amint ezt a hozzá becsztott *Burchard-Bélaváry Pál* főhadnaggyal már jelentette, igyekezni fog a most vett parancs értelmében, mint a dandár utóvédje, déli 12 óráig állásait lehetőleg megtartani. Az ellenség ugyanis *Seome* falu irányából igen hathatós támadást folytatott a *Hofsass*-csoport ellen és kevés tér-előnyt is nyert, azonban délután 6 óra körül ezen a szakaszon is csend állott be. Amint *Elek Menyhért* hadnagy délután 6 órára visszatért, már a huszárszakasz második fele is visszaérkezett.

Schön tábornok izgatottan várja főrzsevel a *Szabó* huszárczredes parancsnoksága alatt álló középső csoporthoz tartozó csapatoknak a rajvonalból való beérkezését, mert ő — mint mondta — csak a főcsapat után, illetve az utóvéd előtt fog saját személyére nézve visszavonulni, hogy visszavonuló csapattesteinek biztonságáról meggyőződhessek.

Pudarci északi kijáratánál a várakozó *Schön* tábornok és főrzse előtt végre délután 7 órakor megjelenik *Szabó* czredes csoportjának élcsapata, amelyt lassú egymásutánban a

főbbi századok is követnek, visszahagyván mindegyik a rajvonalba egy-egy fél századot, amelynek feladata volt az ellenséget tüzeléssel foglalkoztatni mindaddig, amíg parancsot nem kapnak a visszavonulásra.

Amint a *Szabó* huszárczredes csoportja *Pudarci* északi kijáratát elhagyja, *Schön* vezérőrnagy is főrszével útnak indul, *Elek Menyhért* hadnagynak pedig meghagyja, hogy déli 12 órakor, tehát a tábornok elindulása után 2 órával a már elindult főcsapatnak a rajvonalba visszamaradt három fél századát vonja be és a huszárszakasszal együtt a főcsapat utóvédjét alkotva, biztosítsa *Grockáig* a visszavonulást, míg *Hofsass* ulánusczredes ezt a szerepet a *dunai csoporttal Brestovikból* jövet tőle átveszi.

Este 10 órakor a hold kibúvik és fénye bevilágítja állásainkat és *Pudarcit* is. Amíg az ellenség jól láthatta csapatmozdulatainkat, addig mi a holdfénytől zavarva, semmit nem láthattunk. Rajvonalaunkban csupán az utóvédiünk őrségi adnak le egy-egy lövést, míg *Umcarin* túl a messzeségben *Baldjevica—Dubona* községek irányából meg-megélénkülő erős gyalogsági tűz hallatszik, melybe most már ágyútűzelés is vegyül. Az út a teljesen átázott terepen rendkívül rossz.

Ezen körülmények mellett *Elek Menyhért* hadnagy szakaszának és a rajvonalból is általa bevont körülbelül egy és fél gyalogsági századnak mint utóvédnek észrevétlenül való visszavonulása nehéz feladatnak látszott. Azonban *Elek Menyhért* hadnagy a megbízatáshoz képest az utóvéd feletti parancsnoklást átvéve, ezt délután 12 óra 30 perckor a *Grocka* felé leplezve elindítja, nehogy az ellenség nyomon kövessse.

A visszavonulás zavartalanul folyt le, csupán mikor már majdnem *Grocka* alá érünk, hallunk *Pudarci* felől közeledő lövéseket, de ezek figyelemre sem voltak érdemesek, ellenben a *dunai csoporttól*, amelynek mint utóvédnek szintén útnak kellett volna lennie, erős puska-tűzelést hallunk, melyből azt következtettük, hogy ez az utóvéd visszavonulását nem leplezhetvén el, az ellenség részéről támadásnak van kitéve. Úgy látszott, mintha *Elek Menyhért* utóvédjének is bele kellene avatkoznia az utóvédharcba, azonban erre nem került sor, mert a küldött huszárajárőr jelentette, hogy *Hofsass* czredes csapatai a *grockai* műúton *Grocka* felé már közelednek.

Reggel 3 órakor az *Elek Menyhért* hadnagy alatt álló utóvéd *Grockára* érkezett s mindössze egy gyalogszakaszt hagyott kint a \triangle 280-as ponton biztosításul arra, hogy az a *Hofsass-csapatokat* értesítse a *Schön-dandárnak Pudarciból Grockába* való beérkezéséről.

Az utóvéd bevonulása után *Elek Menyhért* hadnagy *Schön* vezérőrnagynak jelentést tesz, ki *br. Catinelli* vezérk. alezredes és *Deschán Benő* huszárszázados jelenlétében a teljesítményekért meglel elismerését fejezte ki. Különösen *Catinelli* vezérkari alezredes nyilatkozott elismerőleg a huszárok felől azért, hogy a holdvilág által bevilágított terepről minden visszahagyott őrszemlet sikerült a dandárhoz visszajuttatni és hogy a visszavonulásban az ellenség a dandárt nem követte s azt nem zavarta meg.

Kisvártatva beérkezett *Hofsass* ulánusczredes dunai csoportja is. Megérkezésük után azt a jelentést kapjuk, hogy az ellenség őket követi, mely azonban velük érintkezésben még nincs, de a puska-lövésekből erre lehet következtetni.

Schön vezérőrnagy egész dandárának parancsot ad, hogy visszavonulási útját a \triangle 300-as pontig folytassa. Miután az egész dandár az útfestén menetkészen állott, a további visszavonulást azonnal és abban a sorrendben, amint az egyes csapatok *Grockába* érkeztek, folytatták. Az emberi fogalmat felülmúló sárban ugyancsak nehéz volt a gyalogságnak is a menetelése és bizony ezek is kénytelenek voltak magukon könnyíteni és a nélkülözhetőket visszahagyni. Mint minden visszavonulásnál, ez alkalommal is kifulladt és elfáradt lovak és elfört szekerek torlaszolták el néha az útfestét, azonban a dandárnál általánosságban rend és nyugalom volt és reggel 6 órakor el is érte a \triangle 300-as magaslatot.

Hofsass ulánusczerdes csoportja ezúttal is mint utóvéd követte a főcsapatot. Addig, míg ez a csoport is beérkezett, *Schön* vezérőrnagy a rajvonalat a következőleg állapítja meg: A dunai szakaszt ezúttal a *Szabó* huszárczerdes csoportja képezi és pedig a Dunától az országútig a cs. és kir. 67. és 77. menetszázadokból alakult zászlóalj; innen a ○ 276-os pontig a m. kir. 32/II. népfelkelő-zászlóalj *Lepes* főhadnagy parancsnoksága alatt a szálfás erdő szélén, mely mögött egy erősen lejtős völgy cserzkeedik. . . . Innen az érintkezést tovább jobbfelé — az időközben felgyógyult *Haubert* gyalogsági czerdes csoportjával — csak lovas- és gyalogjárőrökkel tarthattuk fenn mindaddig, amíg utóvédünk *Hofsass* ulánusczerdessel be nem érkezik. A *Bernáth* tüzérszázados lovas- és *Neisser* tüzérfőhadnagy tábori útgeci a rajvonalkunk mögött néhány lépésre készített ideiglenes fedezékben helyezkednek el.

Elek hadnagy huszárszakasza a 32/II. és 67. és 77-es kombinált zászlóaljak közötti összeköttetésre a △ 300-as pont mellett elvonuló úttesten nyert elhelyezést.

Nemsokára beérkezett *Hofsass* ulánusczerdes utóvédcsoportja is, amely csoport rajvonalkunk jobbszárnyához rendeltetett, hogy a m. kir. 32/II. népfelkelő-zászlóalj folytatásaként a ○ 276-os pontig a rajvonalat megszállja, kiépítse és *Haubert* czerdes szomszéd szakaszával az összeköttetést megteremtse. Erre a szerepre a cs. és kir. 21. vadászzászlóalj rendeltetett ki, míg az utóvéd másik felc a *Görgey* czerdes parancsnoksága alatt álló m. kir. 32/II. gyalog-népfelkelő-zászlóalj balszárnyára, a △ 300-as pontra lett vezényelve s ezzel a dunai szakaszt képező cs. és kir. 67. és 77. menetszázadok a Duna felé húzódva összébbvonattak. A rajvonal ezúttal is ritkának bizonyult. A tartalékokat a △ 300-as mögött csupán a népfelkelő-huszárosztály kikülönített 1. szakasza és a hadtápszázad képezte, mely utóbbi csak „Wernndl“-fegyverrel volt ellátva.

Haubert gyalogsági czerdes átvette *Hofsass* czerdes eddigi csapatait és ennek következtében *Hofsass* czerdes a *Bolecka* csárda melletti tisztáson táborozó Landwehr-ulánusczerdehez bevonulhatott. Itt táborozott az egész hadosztálylovasság: a cs. és kir. 14-ik dragonyosczerde *hg. Schwarzenberg* czerdes alatt (2 század) és a m. kir. budapesti 1. népfelkelő-huszárosztály *Jankovich László* alezredes parancsnoksága alatt.

Míg a rajvonalat megfélelő ásó hiányában gyalogságunk megkettőzött szorgalommal építette, addig a huszárszakasz parancsot kapott, hogy a rajvonalat járja be, mert nem lévén távbeszélő, a parancsok továbbítása volt feladata. A bejárás természetesen csak gyalog történhetett, mert a nagy sárban lóháton nem lehetett közlekedni.

Délután 1 órakor *Catinelli* vezérk. alezredes *Belgrádba* rendeltetett, ennek következtében a vezérkari főnöki teendőik nehéz feladata *Deschán Benő* m. kir. 3. honvédhuszárczerdebéli századosra hárult, akinek mint parancsőrtszt *Bondi* cs. és kir. 37. gyalogczerdebéli hadnagy segédkezett. Az egész nap és éjjel csendben telt el, az ellenség még nem követett. Elővigyázatból azonban tábertüzeket csak állásaink mögött a hegyoldalban rakhattunk. A lovak már a negyedik éjjelt fölrik nyergelten, szabad ég alatt s ha kis időre lenyergelünk is, hogy hátukat megcsutakolják — a nyeregnyomások lovak száma mégis szaporodik.

Nem akar a társzerekekkel szemben megszólás lenni, amikor megállapítjuk, hogy nyeregnyomások ló a m. kir. népfelkelő-osztálynál volt aránylag legkevésbé, holott ezek teljesítették az elmúlt napokban a jelentősebb lovasszolgálatot. Ennek magyarázatát a huszárnak ló iránti szeretetében véljük feltalálni. Ezek a huszárok szinte elcsodálkoztak, amikor egy-egy jelentésvívő dragonyos vagy ulánus lováról leszállva, a jelentésre adandó válasz bevárásáig még hevedert sem cserztett.

Miután az ellenségről semmi tájékozásunk nem volt, *Schön* tábornok *Elek Menyhért* hadnagyot szakaszával az ellenség felkeresésére küldi. A népfelkelő-huszárszakasz járőrökre osztott és *Deschán Benő* százados utasítására a ○ 215-ös, továbbá az ettől nyugatra cső

○ 216-os pontokra lovagol, ahol az ellenség elővédjeitől egyes lövéseket kap. A ○ 215-ös ponthoz kiküldött *Hartmann János* szakaszvezető kisebb ellenséges osztagok közlekedését jelenti *Deschán Benő* százados, vezérkari főnökhelyettesnek. Ugyancsak bevonul *Kocsis Dániel* őrmester is és ugyanazt jelenti. A jelentések megtétele után a tüzérségi megfigyelő is észreveszi, amint az ellenség ökrökkel vontatja egy dombtetőre ágyúit. Tüzérségünk működésbe kezd és meg lehet figyelni, hogy a jelzett helyen találat éri az ellenséget. A felderítésért dicséretet kaptak *Schön* tábornoktól *Kocsis Dániel* őrmester, *Csordás Sándor* főhadnagy és *Polyk János* főhadnagy. Előttünk délnyugatra erős tüzérségi és géppuskatüzelés hallatszik.

Délután 2 órakor az a parancs érkezett, hogy az összes nélkülözhető lovasság (népf.=huszárosztályunk is) — amely *Schön* tábornok tartalékát képezte — *Belgrádba* s onnan azonnal útját folytatva a *Szerémségbe* vonuljon vissza a *progár-kupinová* Szávapartot az ellenség betörésétől biztosítani. *Jankovich* alezredes a parancs átvétele után segédtisztjét, *Wiesznér Emil* tart. hadnagyot azzal a kéréssel küldi *Schön* tábornokhoz, hogy a kikülönített *Elek-huszárszakaszt* vonultassa be az osztályhoz és ennek helyébe vegye magához a m. kir. 4. népf.=huszárosztály kikülönített századának egyik szakaszát. *Schön* generális a felváltásba beleegyezik és délután 4 órakor megékezik a felváltásra kiküldött 4. huszárezredbeli szakasz és a szolgálatot átveszi. Az általános helyzet megismertetése és az ellenség állásainak tájékoztatása közben *Deschán Benő* vkb. százados ismét egy lovasjárőr kiküldését rendeli el a *Grocka* felé vezető műúton, hogy a közeledő ellenség erejéről tájékoztatást nyerjen. Ennek a feladatnak teljesítése már a most ideérkezett 4. huszárezredbeli szakaszra hárult, kinck parancsnokát *Elek* hadnagy az elővigyázatosságra figyelmezteti. Az említett huszárszakasz parancsnoka egy hadnagy volt, aki egy járőrt ügetségben küld a *grockai* országúton az ellenség felé. Közben az *Elek-szakasz* nyergel és midőn *Schön* tábornoktól lejelentkezve útnak indul, már is sebességgel rohan vissza az előbb alig 2 km.-nyi távolságra jutott lovasjárőr, valamennyi megsebesülve, egy ló veszteséggel. Ezek ugyanis vigyázatlanul előrelovagolva, a hegyoldalról összefüzet kaphattak és pedig, miután mind az öt lovas, illetve ló megsebesült, minden bizonyosan közvetlen közlekedésről s csak egy véletlenül múlt, hogy fogságba nem estek.

Délután 5 óra lehetett, amikor az *Elek-huszárszakasz* *Belgrád* felé elindult, hogy útközben a népf.=huszárosztállyal egyesüljön, de az már délután 2 órakor *Bolec* falut elhagyván, ott csupán a huszárszakaszhoz tartozó két országos járművet talált. Az úttest ma még nehezebben volt járható, úgyhogy egy-két lónak patkóját körmöstül lehúzta a sár. Az est korai beállta miatt *Mokrilugon* kellett tölteni az éjszakát.

December 12-én délelőtt 10 órakor *Belgrádba* érkezve, a huszárosztály már átkelőben lehetett a *Szaván*, mert nem volt feltalálható. Ellenben sok népf.=huszár — kik jelentéstvivő szolgálatra lehettek kirendelve — szállingózott *Belgrádba*. *Belgrádban* az ütegek és vonatok tömegei lepik el az úttestet. Mindenkinck az arcán a komolyság jelei mutatkoztak, de a huszárok még gondolatban sem foglalkoztak azzal, hogy *Belgrádot* — amelyért annyi magyar életet áldozott haderőnk — fel kellene adni.

Kis idő múlva, a pihenő és ebéd fogyasztása alatt, a szájról-szájra adott hír közepük is eljutott és végtelen elkeseredés fogta el őket.

Miután a hadvezetőség célja az volt, hogy a lovasságot mentül előbb átjuttassa a *Szaván*, *Elek Menyhért* hadnagy — *Jankovich* alezredes parancsa alapján — az itt székelő kombinált hadtestparancsnokságnál jelentkezik és kéri a levélküldőállomáson levő népf.=huszárok felváltását.

Catinelli vezérkari alezredes parancsára a felváltás elrendeltetett és a levélküldő szolgálatot az arcvonal felé vezető utakon a m. kir. debreceni 2. népf.=huszárosztály egy — beosztásban nem levő — különítménye veszi át. Miután ez a parancs csak este 6 órakor, az

eligazítás folyamán lett kiadva, végrehajtását csak másnap, illetve az éj folyamán lehetett fogantatosítani.

December 13-án délelőtt 9 órakor az összes 1. népf.-huszárosztálybeli levélküldöncök *Belgrádba* érkeztek, mire a huszárszakasz 56 lovasra szaporodván, irányt vett a *Száván* rögfönzött pontonhidnak, hogy azon átkelve egyesülhessen a *Szerémségbe* érkezett huszárosztállyal.

A huszárszakaszt a december 2-án kezdődő és 11 napig tartó arcvonalbeli szolgálat erősen megviselte. Le kellett adni a harc képtelenné vált lovakat, mert a *Száván* való átkelésre ma már csak harc képes emberek, lovak és lövegek kerülhettek. Ez az 1. századbéli huszárszakasz ezidőszcrint már csak 23 lovasból, névszercint a következőkből állott:

Kocsis Dániel c. őrmester (600 sz. ló), Hartmann János szakaszvezető (135 sz. ló), Egyed Lajos fizedes (28 sz. ló), Csordás János fizedes (153 sz. ló), Polyik János fizedes (73 sz. ló), Csepcsényi Lajos őrzecető (674 sz. ló), Hollósi József huszár (581 sz. ló), Fabik Mátyás huszár (15 sz. ló), Sági Antal huszár (211 sz. ló), Hochstein Ferenc huszár (687 sz. ló), B. Pctő Sándor huszár (96 sz. ló), Barta Károly huszár (652 sz. ló), Kiss Gábor huszár (40 sz. ló), Lengyel József huszár (94 sz. ló), Sarlai Pál huszár (482 sz. ló), Fekete Károly huszár (157 sz. ló), Farkas Mihály huszár (34 sz. ló), Dézsi Ferenc huszár (48 sz. ló), Gábor János huszár (ló nélkül), Giazsó Mihály huszár (ló nélkül), Vas László huszár (ló nélkül), Hraskó József huszár (ló nélkül) és Pásztor István, Elek hadnagy tisztiszolgálója.

E 19 lovasból álló szakaszhoz a levélküldönc-állomásokról berendelt 37 lovassal a lét szám 56 lovasra szaporodott, melyet még ma át kellett volna hajózni a *Száván*, de ez elé az áthajózással megbízott parancsnok nehézségeket gördített, mire *Catinelli* alezredes, hadtestvezérkari tiszt — *Elek Menyhért* hadnagy jelentésére — írásbeli paranccsal utasította az áthajózással megbízott parancsnokot, habár csak este 6 órakor, hogy a huszárkülönítményt a futároknak fentartott pontonhídon mulhatlanul át kell engednie. Meg kell említenünk, hogy a huszárkülönítménynek délelőtt 11 órától várakoznia kellett az áthajózásra, mert kétízben is széjjel kellett nyitni a hidat a *Száván* úszó hajók miatt, amelyek *Sabác*, *Kupinovo* és *Progár* felől hídfelszereléseket hoztak, nehogy azok az ellenség birtokába jussanak.

Egész délután szakadt az eső és amikor a huszárkülönítmény átkelése megtörtént, már koromsötét este volt. Az átkelt csapatok a sötétben fáradtan pihennek a sárban és a nedves réten, mert még nem jutott eszébe senkinck, hogy december 2-ika óta Zimonyból ide villanyvezetéket vezessenek. *Zimonyba* este 9 órakor érkezve, hírül adják, hogy az északi harc térerén *Varsó* csapataink birtokába jutott. Miután két hete napilapokhoz nem jutottunk, ezt elhitük és ha fájdalmasan is érintett bennünket a mi váratlan visszavonulásunk, c hír mindnyájunknak némi vigasztalást nyújtott.

A zimonyi téparancsnokság tudatta, hogy a huszárosztályunk már *Asanján* van.

December 14-én délelőtt 7 órakor a huszárkülönítmény útnak indult *Asanja* felé, hová délután 2 órakor megérkezve, a népf.-huszárosztályból már csak az 1. századot találtuk, melynek parancsnokánál, *Kerekes András* századosnál jelentkeztünk. Ez a század éppen nyergelt, hogy tovább induljon *Progár* felé s így az *Elek-különítmény* is most már a század beosztásában követte azt. Itt a század a *Nagy Géza* gyalogsági ezredes parancsnoksága alatt álló hadtápdandárhoz lett beosztva hadosztálylovasságként.

December 15-én a népf.-huszárosztály törzse s a 2. és 3. század együtt *Petrovcsicson* nyert elhelyezést.

Az e napon kiadott 60. sz. osztályparancsban *Jankovich* alezredes *Kovács György* 2. századbéli c. szakaszvezetőt az ellenség előtt tanúsított bátor és példátadó magatartásáért valóságos szakaszvezetővé és címzetes őrmesterré előléptette.

A huszárosztály 1. százada beosztását az *asanjai* védelmi szakaszhoz nyerte, melynek parancsnoka *Jósa Győző* vezérőrnagy volt. Nevezett vezérőrnagy a huszárszázadot három

különítményre osztotta, mincképpen december 16-án az első szakasz Elek Menyhért főhadnaggyal Obresbe került és felváltotta az időközben felgyógyult Járm János hadnagyot, aki mint az osztály 2. századbeli szakaszának parancsnoka Petrovcsicsbe vonult be az osztályhoz. Obresen a m. kir. 3/III. népf. zászlóalj Géczy István századossal a Podgorica Ada szigetet védte a 77-estől kelet felé a Száva könyökéig. Az említett huszárszakasz ennek a zászlóaljnak volt a lovassága. A huszárszázad 2. szakasza a századörzsszel, Kerekes András századparancsnokkal és gróf Csekolics Gyula főhadnaggyal Kupinovóba került, mint a Juri-sevics alezredes alatt álló m. kir. 28/I. népf. gyalogzászlóalj lovassága. Ennek az alsóportnak Naményi Kontz Viktor tüzérezredessel egy tüzéritege is volt. A század 3. szakasza Várady Jenő hadnaggyal Asanjára s onnét Progarra vezényeltetett, mint az ottani m. kir. 7/III. népf. gyalogzászlóalj lovassága. E zászlóalj a védelmi szakasz tartaléka volt és parancsnoka Benda Kálmán százados. A 4. szakasz Fleischmann Zsigmond hadnaggyal még nem érkezett be.

Miután csapataink ezen a napon visszavonulásukkal Szerbiát elhagyták, a védelmi szakaszparancsnokoknak feladatuk volt ébren őrködni a felett, hogy a szerb csapatok a Szávát s ezzel határainkat át ne lépjék. E célból megkezdődött a kettős védelmi vonal kiépítése, amely lassan haladt, miután azzal csak a tartalékban levő zászlóaljak foglalkozhattak, míg az arcvonalbelieknek a Szávapart őrzése elég gondot adott. Az ellenség állandóan nyugtalanított és december 22-én és 25-én, karácsony napján, élénk tüzérségi tűzzel árasztotta el Kupinovót, elfoglalván az ottani Száva szigetet, később pedig sikerült neki az obresi védelmi szakaszunktól elfoglalni az ottani Podgorica Ada nevű Száva szigetet is, mely alkalommal ottani őrcinket és 3/III. zászlóaljbeli félszakasz gyalogságunkat is foglyul ejtette.

A huszárkülönítmények a távbeszélő felállításáig jelentésvivő szolgálatot teljesítettek.

December 29-én a népf. huszárosztály laktáborál Popinci jelöltetett ki, hová az osztályörzs az 1., 2. és 3. századdal december 30-án retablizásra beérkezett. Ez alkalommal egyesült és talán utoljára az egész osztály tisztikara, hogy számot adjon eddigi teljesítményeiről, amelyekről immár megemlékeztünk.

Osztályparancsnok: Jankovich László alezredes.

Segédtszt: Wieszner Emil főhadnagy.

Orvosfőnök: dr. Schulek Alfréd főorvos.

Gazd. tszt: Farkas Mihály hadnagy gt.

Állatorvos: Gulás Mihály állatorvos.

Vonatparancsnok: Steinherz Dezső hadnagy gt.

1. századparancsnok: Kerekes András százados.

1. szakaszparancsnok: Elek Menyhért főhadnagy.

2. „ Várady Jenő főhadnagy.

3. „ Fleischmann Zsigmond főhadnagy.

4. „ gróf Csekolics Gyula hadnagy.

2. századparancsnok: Burchard-Bélaváry Pál százados.

1. szakaszparancsnok: Hirsch Aladár főhadnagy.

2. „ Járm János főhadnagy.

3. „ Schubert Frigyes hadnagy.

4. „ Simkó Károly főhadnagy.

3. századparancsnok: Teleszky Ferenc százados.

1. szakaszparancsnok: dr. Tóth Aladár főhadnagy.

2. „ báró Kétly Endre főhadnagy.

3. „ Kemény Miklós százados.

Habár a gyalogsági dandárparancsnokok nagy elismeréssel nyilatkoztak az eddigi feljlesztésekről, mégis a sajnálatos és szégyenletes visszavonulás nem érlelhette meg a dandárparancsnokokban azt a méltán megérdemelt kitüntetésre való előterjesztést, amelyre huszárajaink számíthattak.

E helyütt leszögezzük azt, — amiről később értesültünk — hogy *Jankovich* alezredes érdeklődött a huszárosztályban érdemeseknek mutatkoztak kitüntetésre való előterjesztése iránt, de azt a választ kapta, hogy a *Potiorek* gyalogsági tábornok alatt történt szégyenletes visszavonulás miatt kitüntetésre előterjesztést tenni nem lehet.

Az ezen a napon kiadott 61. sz. osztályparancsban *Jankovich* alezredes *Zwillinger Zsigmond* 3. századbéli huszárt az ellenség előtt tanúsított bátorságáért tizedessé előléptette.

Dr. Várady Jenő főhadnagy járóréval a szerémségi Progaron.

Ugyanebben a parancsban *Jankovich* alezredes az arcvonalban és az időjárás miatt megviselt összes karabélyoknak és fegyverzetnek jókarbahozására *Elek Menyhért* főhadnagyt az osztály fegyvertisztjéül kijelöli, aki *Bordács* fegyvermestert ebben a munkában tartozik ellenőrizni.

Ezen a napon vonult be az 1. század 3. szakasza is *Fleischmann Zsigmond* főhadnaggyal, aki *Szerbiában* kiküldönitve, *Ambrozius* ezredes népf. gyalogezredénél, később *Haubert* ezredes gyalogdandáránál látta el a hadosztálylovasság szerepkörét, hol a huszárok is, de különösen *Péli János* szakaszvezető — az éjszakában való tájékozóképességével — egy gyalogzászlóaljnak visszavonulás közben az ellenség fogságából való kikerülését elősegítve, dicséretben részesítették.

Pestről értesítést kaptunk, hogy az osztály pótlására: tisztok, legénység és lóanyag útban van. E célból *Jankovich* alezredes parancsában elrendeli mindhárom századnál a létszámösszeállítását, hogy a megérkező pótlást a századok között arányosan szétoszthassa. Sajnos, az osztálynapló, illetve a parancskönyv erről kimutatást nem közöl.

Ugyanczen parancsban (61. sz.) áthelyezi *Elek Menyhért* főhadnagyot az *Obresben* kikülönített 1. század 1. szakaszától a 2. századhoz, míg a 2. századtól *Simkó Károly* főhadnagyot az 1. századhoz.

Jankovich alezredes az itt tartózkodás idejét felhasználja arra, hogy osztályát ismét harc=képes állapotba hozza. A már említett parancsában a fegyverzetten kívül a ruházatra nézve is rendelkezik. Az osztály mesterembereit összesíti, hogy a szükséges javításokat eszközölgék. Az osztály vonatát is megszemléli, mert arról értesült, hogy a fisztek a megengedettnél nagyobb csomagokat szállítanak, miáltal az országos járművek *Szerbiában* elakadtak. Idevonatkozólag a 61. számú napiparancsa a következőleg szól: „Figyelmeztetem tehát az egész osztályt, hogy az innét való elindulásakor a vonatot személyesen fogom átvizsgálni és a gyülekezőhelyen köz=vetlen a megindulás előtt minden meg nem engedett tárgyat le fogok dobálni.“

Az osztály 1. századának 1., 2. és 3. szakasza, amint azt már említettük, az *asanjai* szávavédelmi szakaszhoz került, a 4. szakasza pedig *Simkó Károly* főhadnaggal *Tamássy Béla* altábornagy csoportparancsnokságához mint főrszlovasosztág nyert beosztást. Ezzel az 1. század az osztály kötelékéből ismét kivált és a gyalogságnál mint oszloplovaság teljesített szolgálatot.

II. FEJEZET.
BIZTOSÍTÓSZOLGÁLAT A SZÁVA MENTÉN
1915.
(LÁSD A 66. SZ. VÁZLATOT.)

Január 6-án 68. szám alatt *Popincin* kelt osztálynapiparancsban *Jankovich* alezredes — *Simkó Károly* főhadnagynak a vártüzérséghez förtént beosztása következtében — a *Tamássy Béla* altábornagy szerémségi hadcsoportparancsnokságánál levő főrszlovasszakasz élére *Fleischmann Zsigmond* hadnagyot rendelte ki. Állomáshelye a csoportparancsnokságnál *Prhovón*. Az 1. századhoz lett beosztva a betegségből felépült és a pótlással érkezett *Bánlaky András* hadnagy.

Január 7-én a 2. század kivált az osztály kötelékéből és *Wurm* altábornagy XVI. hadtestéhez nyert beosztást. Állomáshelyéül *Martinci* község lett kijelölve, mely a *Mitrovicától* nyugatra a *Drina* és *Száva* összefolyásáig terjedő védelmi szakasz parancsnokságának is egyúttal székhelye. Ezt a *szávavédelmi* vonalat a m. kir. satmári 12. népfelkelőgyalogezred három zászlóalja védi *Hodula* ezredessel és megfelelő tartalékkal, valamint tüzérséggel.

A m. kir. budapesti 1. népf.-huszárosztálynak idevezényelt 2. százada *Burchard-Béla-váry Pál* százados parancsnoksága alatt áll, aki a 3. és 4. szakaszokkal és *Hirsch Aladár* főhadnaggyal *Martinciben* mint az ottani tartaléksapat lovassága kap beosztást; a század 1. szakasza *Elek Menyhért* főhadnaggyal *Paljevina* pusztára rendeltetett, az ott állásban levő m. kir. satmári 12. népf.-gyalogezrednek *Zakariás* őrnagy parancsnoksága alatt álló zászlóalja mellé, mint annak oszloplovassága, a 2-ik szakasz pedig ugyanezen minőségben ettől nyugatra a *Racsán* állásban levő másik zászlóaljhoz.

A terep a *Száva* mentén igen rossz volt, nagy szélességben vízzel volt borítva, miáltal a lövészárokból a víz behatolt. Ebből a szempontból úgy az előrsi vonalakban levő gyalogságnak, mint a jelentéseket vivő és kisebb járőrszolgálatot végző lovasságunknak szolgálata igen nehéz volt. Az ellenség a felderítést végző csapatainkat gyakran lövöldözte, de komoly átkelési szándékot sehol sem kísérelt meg.

A népf.-huszárosztály 1. százada — mint láttuk — az *asanjai* szávavédelmi szakasznál teljesített hasonló szolgálatot, minek következtében a *Popincin* állomásozó huszárosztály — mint a *Prhovón* állomásozó hadseregcsoportparancsnokság tartaléka — csupán a 3. századból állott.

Január 9-én kelt 71. sz. osztálynapiparancs szerint *br. Kétly Endre* népf.-főhadnagy, *Farkas Mihály* hadnagy, gt. és *Gulás János* állatorvos közbejöttével az 1. és 2. század vissza-maradt harcképtelenné vált lovai *Popincin* elárvereztetnek.

Január 13. napján kiadott 75-ik számú osztályparancsban közlik velünk, hogy az összes „*Balkán elleni erők*“ főparancsnokságát *Potiorek* tábornagyától *Ő csász. és kir. Fensége Jenő főherceg* vette át.

Ugyancsak ebben a parancsban lett közzétéve, hogy a kombinált hadtestparancsnokság 63-ik számú napiparancsában *Deme László* őrmesternek és *Farkas Mihály* szakaszvezetőnek *vitéz, bátor és példás* magatartásukért a **I. oszt. ezüst vitézségi érmét**, *Nagy L. Sándor* és

Orbán Mihály huszároknak a **II. oszt. ezüst vitézségi érmet** adományozta. Mind a négyen a 3. századnál. Sajnos, hogy az 1. és 2. század — amely a szávaparti védelmi szakaszoknál teljesített szolgálatot — a kitüntetések kiosztásánál nem lehetett jelen, hogy a 3. század örömeiben osztozzon.

Az osztálynapló szerint a 3. század résztvesz a második védelmi vonal kiépítésén és ezenkívül csendőrségi szolgálatot teljesít, kémeket figyel, melyek kézrekerítésére egyes szerémségi falvakat meglepetésszerűen körül kell zárni.

Január 22-én kiadott 84. számú osztálynapiparancs szerint *Deme László* őrmester főzsrőrmesterré lépett elő.

Január 24-én kiadott 86. számú osztálynapiparancs szerint a 2. századnak a szolgálat

Az előntött Szávapart Kupinóvónál, amelyen a népf.-huszárok a járőr- és jelentéstvivőszolgálatot térdigérő vízben látták el.

következtében megsérült és az osztálynál visszamaradt 10 lóva *Martincibe* a 2. század parancsnokságához mint pótlás útbaindított.

Január 27-én kiadott 89. sz. osztálynapiparancs közli, hogy a szabadság iránt beadott kérvényeket még mindig nem szabad sem figyelembe venni, sem elfogadni, sem pedig továbbítani.

Január 29-én kiadott osztálynapiparancs szerint *Ottlik Tihamér* népf.-főhadnagy betegségéből felépülve, az osztályhoz bevonult és ezúttal a 3. századhoz nyert beosztást.

Február 2-án kiadott 95. sz. osztálynapiparancs szerint az országos járművek lovai csak kukoricával etetendők, miután a zabbal takarékoskodni kell.

Ugyane napon *dr. Schulek Alfréd* főorvos, osztályorvosfőnök a *Popinciben* fellépett járványos influenza következtében süket fülére genyes középfülgyulladásban megbetegedett és kórházi kezelésre *Újvidékre* útnakindított. Helyette a szerémségi hadserlegesoportparancsnokság *dr. Matolay László* főorvost helyezte át hozzánk egy *Prhovón* levő füzérezredtől.

Nagyon sajnáltuk orvosunk távozását, aki nemcsak fáradhatatlanul látta el nálunk szolgálát, de igen gyakran más csapatbeliek sebesültjeit is gondozás alá véve, iparkodott a had-

Az 1. népf.-huszárosztály 1. század 1. szakaszának fedezéke az asanjai erdőben a szávavédelmi szakaszon.

erőnek minden egyes katonáját mielőbb meggyógyítani és nekik nem egyszer ellenséges tűzben az első segílyt nyújtani.

Február 4-én *Popincin* kiadott 97. sz. osztálynapiparancs szerint *Teleszky Ferenc* százados, a 3. század parancsnoka megbetegedve eltávozott. A századparancsnokságot *Jankovich* alezredes gróf *Csekonics Gyula* népf.-főhadnagynak adta át. Ugyanczen a napon a 3-ik század csukaszürke ruházattal lett ellátva. *Zsolnai István* 1. századbéli huszárt, ki a harctéren szerzett betegsége következtében meghalt, a *simanovici* temetőben eltemették.

Tamássy altábornagy, a szerémségi gy.-hadosztály parancsnoka Kupinovónál a kiönfőtt Száván szemlét tart az állásban levő csapatok felett. Túlparton szerb állások.

Február 12-én kiadott 104. számú osztálynapiparancsban *Jankovich* alezredes közli, hogy „*Ő császári és királyi Felseje gróf Csekonics Gyula* haditényeiért soron kívül előlépett főhadnagynak *az ellenség előtt ismételten kifejtett bátor és eredményes magatartásáért a bronz katonai érdemérmét* adományozta.“

„Büszke vagyok“, — írja parancsában *Jankovich* alezredes — „*hogy az alárendelt tisztikar egy tagja ily kifüntetésben részesült és részemről a szolgálat nevében is köszönetet mondok nevezett főhadnagynak mindenkor tanúsított szolgálati buzgóságáért, de kivált a szerbiai Beljinnál, mint az elővéd parancsnoka, tanúsított bátor és eredményes működéséért.*“

A **február 17-én** kelt 109. számú osztálynapiparancs szerint a fiszti pótlásként érkezett *csalai Kégl Dezső* népf.-hadnagy és *Kosch Elemér* népf.-hadnagy a helyben (*Popinci*) állomásozó 3. századhoz, míg *Spett Ernő* népf.-hadnagy az 1. századhoz, végül *Klimkó László* népf.-hadnagy a 2. századhoz nyert beosztást. A pótlásként érkezett 78 darab szu-nyos karabéllyal a 3. század szereltetett fel.

A **február 18-án** *Popincin* kelt 110. sz. osztálynapiparancs szerint a balkáni haderők parancsnoksága a *Stepojevac* körül **1914. évi november hó 20-án** lefolyt hadműveletekben kifejtett kiváló teljesítményükért *Palócz Vendel, Faragó Sándor, Fazekas István* és az elhalt *Zsolnai István* 3. századbeli huszároknak a **bronz vitézségi érmet** adományozta.

A **február 19-én** kiadott 111. számú osztálynapiparancsban *Jankovich* alezredes a pótlásként érkezett 78 fő legénységet az alábbiakban osztotta szét:

Az 1. századhoz :

1. Ruff János szakaszvezető (trombitás)	16. Ádám László	huszár
2. Skuts Dénes fizedes	17. Hörömpő Sándor	„
3. Marossy György „	18. Marton Kálmán	„
4. Ciorel József „	19. Jakusovszky Sándor	„
5. Juhász Sándor „	20. Rigó László	„
6. Pálfi Sándor járőrvezető	21. Hornyák Mihály	„
7. Losonczy Ferenc huszár	22. Császár József	„
8. Boder József „	23. Major István	„
9. Simon András „	24. Mészáros Gábor	„
10. Löwinger József „	25. Vincze Gyula	„
11. Záder Lajos „	26. Kolarik Sándor	„
12. Bencsovsky István „	27. Molnár Albert	„
13. Szalmásy Péter „	28. Csedő István	„
14. Krausz László „	29. Henrik András	„
15. Szabó József „	30. Vas András	„

A 3. századhoz :

1. Kescrű József szakaszvezető	18. K. Szabó József	huszár
2. Töröcsik József fizedes (patkoló)	19. Ciugola András	„
3. Nagy Lajos fizedes	20. Bakos Sylveszter	„
4. Hamuszka József járőrvezető	21. Kéki Bálint	„
5. Kalóczy János „	22. Bremer Mihály	„
6. Javorka József huszár	23. Ferencz Ferdinánd	„
7. Sadeczki Pál „	24. Magyar III. József	„
8. Székely Sándor „	25. Csitor János	„
9. Takács István „	26. Józsa László	„
10. Kovács József „	27. Jakucs István	„
11. Borsányi Károly „	28. Bojki János	„
12. Simonyi Ferenc „	29. Kozák Mihály	„
13. Faragó Mátyás „	30. J. Kovács Imre	„
14. Figura Lajos „	31. Oláh Imre	„
15. Fazekas János „	32. Nánási Lukács	„
16. Czipra József „	33. Kapócsi András	„
17. Lampert István „		

A 2. századhoz :

1. Nycrs József szakaszvezető	8. Puskás Péter	huszár
2. Molnár Balázs járőrvezető	9. Hegyesi Ferdinánd	„
3. Senker Nándor huszár	10. Pillinger Bertalan	„
4. Szücs I. István „	11. Földi Sámuel	„
5. Csordás Miklós „	12. Lovász András	„
6. D. Nagy Lajos „	13. Szász Imre	„
7. Pitter Ferenc „		

A gazdasági hivatalhoz :

1. Cionda Izidor számvivő	2. Papp Mátyás tizedes
---------------------------	------------------------

A február 27-én kelt 115. számú osztálynapiparancs szerint *Kerekes András* százados *Gulás Mihály* állatorvossal *Bácsra (Palánka)* mellett megy, hogy az osztály részére 16 hátas- és 6 hámoslovat pótlásként átvegyen. Intézkedés történt czúttal arra nézve is, hogy

Az 1. népf.-huszárosztály 1. század 1. szakasza Asanján *Kocsis Dániel* őrmesterrel.

ezenül a hátaslovak abrakját $\frac{1}{3}$ részben kukoricával kell keverni, miután a zab már nehezen szerezhető be. Ugyancsak össze kell gyűjteni az üres konzervdobozokat, mert ennek előállítása mindinkább nehezebbé válik és költséges.

A február 27-én kelt 119. számú osztálynapiparancs szerint *Budapestről* holnap *Putinci* vasútállomásra érkező 37 drb. hátaslovat átvételére *Spett Ernő* népf.-hadnagy kirendeltetett. E pótlással érkezett *Tarnóczy Vladimír* szkv. főhadnagyot az osztályparancsnok a *Martinciben* állomásozó 2. századhoz, viszont onnan *Elek Menyhért* főhadnagyot a *Popinciben* állomásozó 3. századhoz osztotta be.

A február 28-án kelt 120. számú osztálynapiparancs szerint *Jankovich* alezredes 14 napi szabadságra *Budapestre* utazván, az osztályparancsnokságot *Kerekes András* százados vette át, aki a március 1-én kiadott osztálynapiparancs szerint a *Bácsról* hozott 22 lovat, valamint a *Budapestről* érkezett 37 lovat a századok között a következőleg osztotta fel: az 1. század kapott 25 lovat, a 2. század 15 lovat, a 3. század pedig 19 lovat.

A március 4-én kelt 124. számú osztálynapiparancs szerint *Teleszky Ferenc* százados és *Bánlaky András* hadnagy lovait a mai napon vonaton *Budapestre* útbaindítottuk, mert nevezettek már előzőleg az osztály kötelékéből megválván, más beosztást nyertek. A következő napon kiadott 125. számú napiparancsban közzétetett, hogy osztályunk két kiváló tisztjét, névszerint *dr. Tóth Aladár* szkv. főhadnagyot és *Légrády György* népf.-főhadnagyot

Ő Felsége az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásukért a **bronz katonai érdeméremmel** tüntette ki. Mindkettő a 3. század állományában Szerbiában 1914 november 10–17-ike között az úgynevezett *Hofsass* üldözőkülönítménynek *Misár, Debrce, Usce, Skela, Ratari, Ruklade, Lajkovac* szerbiai községek körül lefolyt ütközeteiben felderítőszolgálatban és üldözésekben szerzett kiváló érdemeik megjutalmazásául kapták kitüntetésüket.

Ugyancsak ez a parancs adja tudunkra, hogy volt tisztársunk, *Szabó Aladár* hadnagy a *Belgrád* körüli harcokban szerzett betegségében *Budapesten* elhalálozott. Mély megilletődéssel veszi tudomásul a tisztikar bajtársunk korai halálát, a hű és kötelességtudó tiszt emlékét az osztály kegyelettel fogja megőrizni.

Március 16-án kelt 136. számú osztálynapiparancsban a következők foglaltak:

„Ütőlag közlöm, hogy az 1914. évi november 18-án megjelent 15. számú „Verlautbarungen des 5. Armee-Etappenkommando“ szerint *Ottlik Tihmér* népfőhadnagynak a katonai érdemkereszt szalagján viselendő **bronz katonai érdemérem** adományoztatott. Büszkén és örömmel közlöm az alárendelt tisztikarnak immár negyedik tagját ért ezt a kitüntetést, melyet *Ottlik* főhadnagy az 1914. évi októberben a *surcini* ütközet alkalmával egy igen fontos jelentésnek válságos viszonyok között idejekorán, bátran és ügyesen véghezvitt célhozjuttatásával érdemelt ki.“

Ez az osztálynapiparancs közli még, hogy *Fabik Mátyás* 1. század 1. szakaszbeli huszárt *Terstyánszky* altábornagy, a cs. és kir. szerémségi csoport parancsnoka elismerő dícséretben és pénzjutalomban részesítette, *Jankovich* alezredes pedig ezenkívül őt a közvetlen parancsnoksága alatt tanúsított kitűnő szorgalma és igyekezete jutalmául címzetes fizedessé előléptette. Nevezett huszár ugyanis az 1. század 1. szakaszánál az *obresi szávavédelmi* szakaszt őrző m. kir. 3/III. hadtápszászólójnál teljesített szolgálatot és egyúttal a zászlóaljparancsnoknál, *Géczy István* századosnál jelentkezett, hogy „*Podgorica Ada*“ Száva-szigetre — melyet az ellenség birtokbavett — csónakkal áthajózik és megszemléli annak védelmi állásait. Az áthajózás sikerült, amivel jó példát nyújtott az állásban levő gyalogságnak.

Miután *Jankovich* alezredes 2 heti szabadsága tartamára az osztályparancsnokságot *Kerekes András* századosnak, az 1. század parancsnokának átadta, az 1. századparancsnoksági teendőket *Elek Menyhért* népfőhadnagyot bízta meg.

Jankovich alezredes 14 napi szabadságáról visszaérkezvén, az 1915. évi **március 17-én** kelt osztálynapiparancsában *Kocsis Dániel* 1. század 1. szakaszbeli c. őrmestert valóságos őrmesterré, *Eichenberg Odön* 1. századbéli szíjgyártó-szakaszvezetőt szíjgyártó-őrmesterré, *Benka János* fizedest c. szakaszvezetővé, *Tóth Ferenc* huszárt fizedessé — buzgó és elismerésre méltó szorgalmukért — előléptette.

A március 20-án kiadott 140. számú osztálynapiparancsbal *Elek Menyhért* népfőhadnagy az 1. századhoz véglegesen áthelyeztetett.

Mialatt a *szávavédelmi* vonalak kiépítésén hadtápszászólójaink foglalkoztak, addig a m. kir. budapesti 1. népfőhuszárosztály 1. százada *Surcin—Asanja* és *Nikinci* védelmi szakaszoknál, a 2. század pedig *Mitrovica—Martinci—Paljevinapuszta—Bosut—Raca* védelmi szakaszoknál teljesített oszloplovassági szolgálatot. Az előbb nevezett *szávavédelmi* vonal „szerémségi védkörletparancsnokság“ elnevezés alatt a *Prhovón* székelő *Tamássy Béla* altábornagy hadművelleti körletéhez tartozott. Az utóbb megjelölt *szávavédelmi* vonal *Wurm* altábornagy parancsnoksága alatt állott.

Az osztály főzsc és a teljes 3. század mint tartalék *Popincin* laktáborozott; de itt volt az 1. és 2. századból is egy-egy szakasz, amely az arcvonalban levő szakaszoktól behozott szolgálatképtelenné vált lovaknak feljavitására főkredett.

Jankovich alezredes, osztályparancsnok igyekezett fentartani osztályának harc képességét, hogy minden alkalommal megfelelhessen annak a feladatnak, amelyre osztálya kirendeltetett. Az osztály napiparancsaiból olvashatjuk, hogy az czúttal tartalékban levő 3. századot fegyelmezési gyakorlatokra is szorította, amely század egyébként csendőrségi feladatot is végzett. Ugyanis ezen, a horvátok által lakott területen is, sok — a nagyszerb propaganda által megmértelyezett — szerb lakos ellenséges szemmel nézett bennünket, sőt gyakran gúnydalokat énekelték, kémkedtek és fényjelzéseket adtak le a *Száva* tulsó partján álló ellenséges szerb őrszemeknek. Ezeknek megfigyelésére, elfogására a 151. számú napiparancson kívül több napiparancs adott utasítást.

Az egészségügyi szolgálat ellenőrzésére, ahol ez a lakosság részéről egyáltalán nem lett betartva, mint pl. *Karlovcicson*, *Spett Ernő* hadnagy rendeltetett ki 30 huszárral, hogy a lakosságot karhatalommal erre kényszerítse. A tartalékban levő 3. századunk nem egyszer kap feladatot arra, hogy előkerítsenek szerb kémeket, akik saját hadseregünk öltözékébe bújva kémkednek. Ezen célból egyes községeket körülzárnak és kikutatnak.

Ezenkívül az osztályparancskönyv szerint az osztály tisztjei a *prhovói* hadifővényészek tárgyalásain mint ülnökök ítélkeznek. Ebben a beosztásban gyakran látjuk *Kosch Elemér*, báró *Kétly Endre* és *Kégl Dezső* hadnagyokat.

Gondoskodás történt arról is, hogy az osztály egész állománya vasárnaponként szentmisét és istentiszteletet hallgasson.

Április 3-án kelt 154. számú osztálynapiparancs szerint *Kemény Miklós* szolgálatonkívüli százados elvezényeltetett a cs. és kir. 58. gyaloghadosztályhoz mint parancsőrísz. Ennek következőben a *surcsini szávavédelmi* szakaszhoz beosztott 1. század. 1. szakaszánál megüresedett parancsnoki állásra *Jankovich* alezredes ezen szakasz volt parancsnokát, *Elek Menyhért* főhadnagyot rendelte ki.

Április 5-én kelt 156. számú osztálynapiparancsban *Jankovich* alezredes *Wieszner Emil* tart. hadnagy-segédtsz. állásától felmentvén, őt a 3. századhoz osztja be és az említett századtól báró *Kétly Endre* főhadnagyot az osztálysegédtsz. teendőik ellátásával megbizva.

Wieszner Emil hadnagy osztálysegédtsz. minőségben eltöltött kiváló szolgálatainak emlékéül, amelyet a mozgósítás első napjától a legnagyobb buzgalommal látott el, álljanak itt azok a sorok, melyek az osztálynapiparancsban közöltettek:

„Ezen alkalomból a Legmagasabb szolgálat nevében köszönetet mondok *Wieszner Emil* hadnagnak minden alkalommal, még a legsúlyosabb helyzetekben is fanusított fáradhatatlan buzgalmaért, melyet úgy az összszolgálat, mint az osztály érdekében kifejtett.“

Sajnos, hogy nevezett sem a szerbiai *Lajkovácnál*, sem a *Pudarcin* vívott ütközetekben fanusított bátor magatartásáért kiüntetésre felterjeszteni nem lehetett, mert a szerbiai

Dr. Spett Ernő népfelkelő-hadnagy, később százados,

Kiüntetései: bronz katonai érdemérem a kardokkal, Károly-csapatkereszt. Bevonult 1915 február 15-én a budapesti pótszázadhoz. Harctérré 1915 február 17-én vezényeltetett az 1. népf. huszárosztályhoz. Résztvett 1915 október 6-án a jaráki harcokban. A Franz főherceg gyalogdandár beosztásában szakaszával Sevarice—Uib—Suvobor 802-es magaslat—Uzice—Rožanstvo—Ljubanc—Novavaresig a szerbek üldözésében 1915 december 20-án az osztályhoz Sijenicára történt bevonulásáig. 1916 októbertől a 3. század parancsnoka, századát és az 1. század részét 1918 novemberében Budapestre vezette. Leszerelt 1918 november 12-én.

visszavonulás következtében kifüfütések iránti előterjesztéseket tenni nem volt szabad. Az említett parancsnak további része tudtul adja az osztálynak azt is, hogy az osztályparancsnoki állásban változás állott be. *Jankovich* alezredes ebből az alkalomból a parancskönyvhöz sajátkezűleg cseket írta:

„Saját, ismételt kérelmemre a hadseregfőparancsnokság Res. 4411. számú rendeletével az északi határra a m. kir. *zalaegerszegi* 6. honvédhuszárezredhez helyeztettem át.“

„Az osztályparancsnokságot *Kerekes András* századosnak holnapi nappal átadom.“

„Miközben a nyolc hónapon át parancsnokságom alatt álló osztálytól távozom, annak minden egyes tagjának hálás köszönetet mondok azon, minden helyzetben tanúsított buzgalom és kitartásért, mellyel dacára a — sajnos — ritka alkalmaknak, az osztály sok esetben kitértetést és általában pedig oly hírnevet szerzett magának, melyre büszke lehet.“

„Nehezen válok meg az ezen hosszú idő alatt nemcsak megszokott, de megszeretett bajtársaktól és legyen mindenki meggyőződve, hogy tisztán csak a vágy, Királyunknak és Hazánkunknak még főbb szolgálatot tehetni, ösztökélt arra, hogy ezen szép és kipróbált osztályparancsnokság alóli felmentésemet kérjem. Szentül meg vagyok győződve, hogy ezen általam szervezett, kiképzett és ellenség elé vezetett osztály az edig kivívott hírnevét nemcsak fenntartani, de öregbíteni is fogja. Kérem a magyarok Úristenét, hogy a hadiszerecsene az osztálynak mindig kedvezzen és annak minden egyes tagjának alkalmat nyújtson érdemének felsőbb helyen való elismerésére.“

„Az osztály jelenleg teljesen szétszórva lévén elhelyezve, tehetségemben nem áll annak minden egyes tagjától elbúcsúztatni. Tekintse mindenki úgy, mintha az osztály minden egyes tagjának távozásomkor „Isten veled“=et mondtam és kezet nyújtottam volna.“

csalai *Kégl Dezső* népfelkelő-hadnagy, később főhadnagy.

Kitüntetései: bronz katonai érdemérem a kardokkal, Károly-csapatkereszt. Bevonult 1915 február 15-én a budapesti péntek-századhoz. Határra 1915 február 17-én vezényeltetett az 1. népf. huszárezrostályhoz. Résztvett 1915 október 6-án a jaráki harcokban, a Schorsich altábornagy gy. hadosztályába beosztott népf. huszárezrostály kebelében: a sabác-tub-valjevó-tuzica-ivanyica-i előnyomulásnál a szerbek üldözésében. Parancsörfisz 1915 november 15-től Schiess tábornok gy. dandáránál. Felmentetett 1915 december 14-én Szerajevóban.

Az **április 15-én** megjelent 166. számú osztálynapiparancs szerint a szerémségi csoportparancsnokság folyó hó 12-én kelt 15. számú parancsának 5. pontja értelmében *Kerekes András* százados az osztályparancsnoki megbízatásban véglegessítettett.

Ezzel egyidejűleg a cs. és kir. szerémségi csoportparancsnokság Exh. Nr. 194. sz. parancsával az 1. század szakaszainak a 3. század szakaszai által való felváltása is elrendeltetvén, *Kerekes* százados osztályparancsnok akként intézkedett, hogy **április 20-án** a 3. század egyik szakasza *Kósch Elemér* hadnagy parancsnoksága alatt *Surcsinba* a III. szávavédelmi szakasznál beosztásban lévő 1. század 1. szakaszának (*Elek Menyhért* főhadnagy) felváltására, egy másik 3. századbéli szakasz *Wieszner Emil* hadnagy parancsnoksága alatt *Asanjára* a II. szávavédelmi szakasznál szolgálatot teljesítő 1. század 2. szakaszának (*Várady Jenő*

Április 6-án az osztályparancsnokságot a szabadságon levő *Kerekes András* százados távolléte alatt *gróf Csekonics Gyula* főhadnagy vette át, aki, mint a 3. század parancsnoka, kiváló képességeinél fogva ebben a beosztásban is az eddigi szellemben vezette az osztályparancsnoki teendőket.

Április 10-én kiadott 161. számú osztálynapiparancs szerint a szabadságáról bevonult *Kerekes András* százados átvevén az osztályparancsnokság vezetését, *gróf Csekonics Gyula* népfelkelő-főhadnagyot az 1. század parancsnokságával bízta meg, míg a 3. század parancsnokságával *Ottlik Tihamér* népfelkelő-főhadnagy ruháztatott fel.

főhadnagy) felváltására, egy harmadik 3. századbeli szakasz *csalai Kégl Dezső* népfelkelő-hadnagy parancsnoksága alatt *Nikincire* az I. *szávavédelmi* szakasznál szolgálatot teljesítő 2. század 3. szakaszának (*Spett Ernő* hadnagy) felváltására útbaindították, továbbá, hogy a szerémségi csoportparancsnoksághoz *Prhovóra* beosztott főzsszakaszba vezényelt 18 első századbeli lovas a 3. század ugyancsak 18 lovasával felváltassék.

Az **április 16-án** kelt 167. számú osztálynapiparancs szerint az április 13-án érkezett 48 darab kincstári lovat *Kerekes* százados *Biczó Dániel* patkolómester közbejöttével avatási számmal láttatja el és a sütés után századonként a következőképpen osztja szét:

az 1. század állományába kerül 26, a 2. század állományába 13, míg a 3. század állományába 13 ló. Ezek után az osztály állománya újra harc-képes állapotba kerül, kivéve még néhány marforécs és beteg lovat, mely még gyógykezelés alatt áll.

A 168. számú osztálynapiparancs szerint a „*balkáni haderők parancsnoka*“ Rcs. Nr. 9436. számú parancsával *Deme László* főzsrőrmestert a m. kir. 4. népfelkelő-huszárosztály 2. századához áthelyezte. Nevezett *Bjelinába*, az ottani *drinavédelmi* szakaszparancsnoksághoz beosztott huszárosztályhoz távozott.

A 3. századnak a *Szávához* történt elvezénylésével a beérkezett 1. század előbbinek feladatkörét átvette. Kivonulás reggel 6 óra 30 perckor, bevonulás 10 óra 30 perckor. Délután fegyelmzési gyakorlatok és a Szolgálati Szabályzat I. rész 73–85. pontjai, a Szolgálati Szabályzat II. rész IV. fejezetében foglaltak ismertetése a legénységgel, melyet *Zay Dezső* főzsrőrmester ad elő.

A század egyébként mint tartalék ugyanazt a szolgálatot látja el, mint aminőt a 3. század látott el, nagybárára csendőri szolgálatot, egyébként pedig a négyhónapi *szávamenti* szolgálat után retablizoz.

Ebben az időben érkezett meg *Spett Ernő* népfelkelő-hadnagy, ideiglenes segédfisz, valamint *Kerekes* százados osztályparancsnok, nyilatkozata szerint *Globucsnik* ezredesnek — az 1914. évi december hó 2-án *Belgrád* bevételénél közreműködött és azt csapatával elsőnek megszállott — *pazonyi Elek Menyhért* népfelkelő-főhadnagy részére javaslatba hozott legfelsőbb kifüntetésre irányuló előterjesztése, amely azonban a sajnálatos visszavonulás miatt a *balkáni* haderők főparancsnokának már ismertetett álláspontja szerint mint elkésett, figyelembe vehető nem volt.

Május 1-én közölték velünk, hogy *Gorlicénél* az északi harctéren csapataink nagy győzelmet arattak. Elképzeltelhetlen volt lelkesedésünk, amikor a következő napokon a további sikerekről számolt be a haditudósító. Miután 4 hónapi álló harc után az offenzíva az északi harctéren megkezdődött, megkettőzött igyekezettel láttunk mi is a munkához, hogy ha majd itt is erre sor kerül, méltók lehessünk a vitéz, bátor, önfeláldozó északi hadseregünkhöz. Ez az érzés hatotta át nemcsak fisztjeinket, de legénységünket is.

Az 1. századnak 4 hónapi *szávaparti* szolgálata nem maradt elismerés nélkül. Örömmel örökítjük meg a **május 5-én** kiadott 186. sz. napiparancsból a következőket:

Kósch Elemér népfelkelő-hadnagy, később főhadnagy.

Kitüntetése: a bronz katonai érdemérem. Bevonult 1915 február 15-én a pótszázadhoz. Harctérré 1915 február 17-én vezényelték az I. népf.-huszárosztályhoz. Résztvett Belgrádnál 1915 október 7-én egy hegyvidéki beosztásában mint levaszárkaszparancsnok a szerbek üldözésében. Felmentetett.

„Az asanjai szababiztosító szakaszparancsnokság No. 190/6. res. sz. parancsával az ott 4 hónapig beosztva volt s a legnehezebb viszonyok között szakaszával biztosítószolgálatot teljesített *Várady Jenő* főhadnagynak az ellenség előtt teljesített kiváló szolgálataiért a Legfelsőbb szolgálat nevében dícséretét és köszönetét fejezte ki. Midőn ezt közlöm, örömmel adok kifejezést a felett, hogy az osztálynak ismét egyik tisztje megérdemelt dícséretben részesült. *Kerekes s. k.*, osztályparancsnok.“

Május 9-én kiadott 190. sz. napiparancs szerint osztályparancsnokunkat *Ő Felsége* őrnaggyá léptette elő. Ez alkalommal meleg ünneplésben részesítettük.

A **május 11-én** kelt 192. sz. osztálynapiparancs szerint *Kerekes* őrnagy *Csordás Sándor* 1. század 1. szakaszbeli fizedest kitévő magatartásáért c. szakaszvezetővé előléptette.

Az egészségügyi szolgálatot a mai nappal bevonult *dr. Matolay László* főorvos vette át.

A **május 17-én** kelt 198. sz. osztálynapiparancsban *Kerekes* őrnagy, osztályparancsnok *Takács Mihály* 3-ik századbeli szakaszvezető szorgalmáért és megbízhatóságáért c. őrmesterré előléptette.

Ugyanczen parancs rendel a szerémségi csoportparancsnokságnak Op. No. 1835. számú parancsa alapján, hogy az őrségek, különösen a toronyőrségek és a keleti laktábor-őrség a *Száva* tulsó partjáról esetleg észlelt rakétajelzések színét, idejét, a röppentyűk alakját — mely az iftteni kémeknek jelzésül szolgálhat — jól megfigyelve, minden esetben nyomban jelentseék.

Május 21-én kelt 202. számú osztálynapiparancs szerint a fegnapi napon pótlásul érkezett 22 huszárt *Kerekes* őrnagy a következőképen osztja szét:

Osztálytörzshöz :

Hirman József I. oszt. sz. altiszt.

1. századhoz :

Virág István huszár	Rimaszombafi János huszár
Bakos Áron „	Dávid András „

2. századhoz :

Schwarz Aladár huszár	Ráczki Pál huszár
Bihari József „	Drobina József huszár
Zsiga József „	Harmatos László „
Helenkai András „	Fazekas Antal „
Böndő Sámuel „	Ciünther Artur „
Deák István „	Boros Dániel „
Juhász Ferenc „	Tamadi József „

3. századhoz :

Ézsiás Imre egézs.ü. I. o. altiszt	Bőjti Lajos
B. Kovács Mihály fizedes	Batyáki Ferenc.

A **május 25-én** kelt 206. számú osztálynapiparancsban a következők állanak :

„Örömmel és megelégedéssel közlöm, hogy a XVI. hadtestparancsnokság 110. sz. parancsával *Burchard-Belaváry Pál* népt. századosnak százada körül kifejtett tevékenységéért dícsérő elismerését fejezte ki.“

A **május hó 29-én** még *Popinciben* kelt 210. számú osztálynapiparancsban az alábbiak foglaltaknak :

„A cs. és kir. szerémségi körletparancsnokság rendelete szerint az osztálynál a következő változások lesznek végrehajtván :“

„Az osztálytörzs és 1. század holnap reggel 6 órakor *Prhovóra* megy és ott — a már kiadott szóbeli parancs szerint ma délután készítenendő szállásokban — laktáborba száll.“

„A 2. századtól eddig *Martincin* és környékén vezényelt lovasokból visszamaradnak : 1 tiszt és 24 lovas *Martincin*, 1 altiszt és 5 lovas *Kuzminban* és 1 tiszt és 24 lovas *Nitrovicán*.“

„A 3-ik századtól 1 tiszt és 24 lovas *Platicvön*, 1 tiszt és 24 lovas *Asanján*, 1 tiszt 24 lovas a zimonyi védelmi szakasznál *Suresinban*, végül 1 altiszt és 18 lovas *Rumán Cibucsnik* ezredes rendelkezésére visszamaradnak.“

„A 2. század állományából a cs. és kir. szerémségi körletparancsnoksághoz vezényelt 18 lovas, mint törzslovasszakasz továbbra is ott marad.“

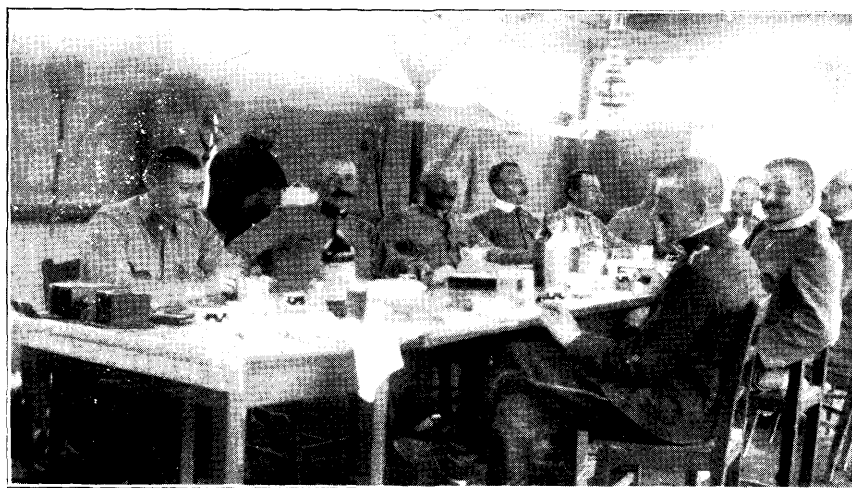
„Minden szakasznál, ahol físz a parancsnok, egy-egy országos jármű visszamarad, míg valamennyi főbbi járművet *Mihalyevcine* kell küldeni. A visszahagyott járműveken a 24, illetve 25 fő részére annak idején átvett összes tartalékélelem és lótap visszamarad, míg a főbbi ember és ló élelemaadagjait a feleslegessé vált két-két kocsival együtt kell továbbítani.“

„A holnapi napon bevonuló 2-ik és 3-ik század fenmaradt részei *Mihalyevcin* nyernekek elhelyezést. Állomásparancsnok: *Burchard-Bélaváry Pál* népf. százados.“

Azután foglalkozik a parancs a levélküldőncállomás felállításával a zimony=prohovái vonalon.

„A *Mihalyevcin* elszállásolt 2-ik és 3-ik századok élemezésben ezután is az osztálytörzsnél maradnak, mely köteles minden nap felvételezés végett egy altisztet szekérral *Prohovóra* küldeni.“

A június 2-án *Prohovón* kelt 214. számú osztálynapiparancs szerint a mai nappal századonként 62 drb. Linemann=ásó lett kiadva. Miután a pótlás is már ilyen ásóval érke-

Tiszti étkezde Prhovón.

Szemben balról: *Farkas g. t.*, *Wiesner* fhdgy., *Kerekes* őrnagy, *Ottlik* fhdgy., *Elek* fhdgy., háttal balról: *dr. Spett Ernő* hdgy., *gróf Csekonics Gyula* fhdgy., *báros Kéty* fhdgy.

zett, ennél fogva a századok ezzel teljesen fel lettek szerelve. Az ezzel való bánásmód elcsajátítása végett naponként gyakorlatok tartatnak és a megszokás miatt a kivonulásoknál rendszeresen viselendők. Hordásuk a jobboldalon a derékszíjhoz csatolva rendeltetett el.

Ugyanczen parancsban elrendeltetett, hogy a téli holmik, továbbá hőszemüvegek és csukaszerű kepenyek beszolgáltassanak, miután azok *Pécsre* kerülnek elraktározás végett.

Június 3-án *Prohovón* kelt 215. sz. napiparancsból értesültünk, hogy németbirodalmi seregtettek érkeztek körletünkbe. Miután ezekkel a közel jövőben együtt fogunk működni, *Kerekes* őrnagy elrendelte, hogy az osztály *Dobrincibe* meneteljen és ott a németbirodalmi katonákat látva, ismerje meg ruházatát, fegyverzetét, rendfokozatát.

A június 6-án *Prohovón* kelt 218 sz. osztálynapiparancs szó szerinti szövege a következő:

„2-ik számú körletparancsnoksági parancs. *Martinci*, 1915 június 3-án. Az 1. és 2. huszárszázad öthavi szolgálat után felsőbb parancsra körletemből távozott. A biztosítószolgálat nehézségei, de még inkább a terepnehézségek akadályai nem förték meg a derék huszárok kedvét, kik az egész idő alatt fáradhatatlan buzgalommal és odaadással teljesítették szolgálatukat és küzdöttek az elemek nehézségei ellen.“

„Hogy a század mindamelltt oly kitűnő és harcokész állapotban térhetett vissza, az úgy *Burchard-Bélaváry Pál* százados érdeme, aki higgadt, nyugodt tevékenységgel, különösen pedig huszárai iránt érzett szeretettel vezette

századát, mint *Klimkó László* főhadnagyé, aki mint kiküldönített szakaszparancsnok teljes mértékben felelt meg kötelességének.“

„Búcsúzza a század minden egyes tagjától, a szolgálat nevében leghálásabb köszönetem fejezem ki nekik ezzel az óhajtással: Viszontlátásra! *Hodula* ezredes.“

Junius 11-én változás állott be a délnyugati harctéren, mely változást az e napon kiadott osztálynapiparancs szószerint a következőkben adja tudomásul:

„Legmagasabb elhatározással a délkeleti azcvonal parancsnokává kineveztetvén, az ennek területén lévő összes parancsnokságok és csapatok vezetését átvettem.“

„Minden hadművelési parancs ezentúl rendszerint általam vagy az én közbenjöttömmel fog kiadni.“

„E ennek következtében minden jelentés, tudósítás, ajánlat és javaslat kizárólag a hadseregcsoportparancsnoksághoz intézendő; közvetlen érintkezés a hadsergőparancsnoksággal, — melynek közvetlenül vagyok alárendelve — hacsak kivételes esetek külön meg nem állapítják: tilos.“

„Büszke vagyok rá, hogy ezen hadszíntéren is állanak parancsnokságom alatt császári német csapatok. Közös harcok gyönyörű emléke köt engem hozzájuk, itt is meg fogják mutatni nekünk és ellenségeinknek, mire képes a német vitézség, a német bajtársi érzés, a német hűség; de becsületes fegyverbarátságunkban mi is be fogjuk bizonyítani, hogy *Ausztria=Magyarország* fiai hűséggel fizetnek hűségért.“

„Néhány megjegyzés az északi harctéren szerzett benyomásaim alapján:“

„Minden esetben ajánlom az erő összpontosítását a főcél érdekében, amely következmény előtt minden egyéb tekintetnek háttérbe kell szorulnia és minden alkalommal erős tartalékok képzését, mert csak ezek segítségével váltható ki a siker.“

„A támadás folyamatossága, valamint a védekezésben való szívós kitartás csak a minden rendű vitézséggel és kitartással érhető el.“

„Az olyan ellenséget, mely még egész közelről is lő embereinkre s csak aztán adja a megadás jelét, nem kell elfogni, hanem kíméletlenül fel kell koncolni.“

„Határozottan óvok mindenkit ellenségünk álnokságától, melyben fogékony tanítványa orosz mesterének. Az ellenség megadása feletti tárgyalásokba sohasem szabad belemenni, az ilyenek gyakran színfalnak bizonyultak, mely mögött heves ellentámadásban végződő tartalékösszegyűjtések folytak.“

„Felhívom a figyelmet arra a jelen háborúból merített tapasztalati tényre, hogy hősiességünk erősebb a támadásban, mint a védekezésben.“

„Lovasságunk az északi harctéren alaposan alkalmazkodott a mostani viszonyokhoz és pusztán a lovasszellemben rejlő lendület segítségével sikerült az alkalmazhatósága felőli elavult nézeteket lerázni. A lovasság ebben a háborúban modern fegyvernemmé lett és új babérlombot fűzött elmult hadikorok dicsőségéhez.“

„Lovaitól sokszor hétszám elszakítva és gyalogsapattá átalakulva, a gyalogsággal és a gyalogság mellett a lovasság a legnagyobb hősiességgel küzdött.“

„Tíz hónapi szakadatlan nehéz küzdelmek között öt hadművelési szintéren nyert tapasztalataim új feladatom megoldásánál nagy segítségemre vannak. Ezért minden parancsnok bizalmát és támogatását kívánom, kezdeményező és szándékaimat megértő működését várva tőlük.“

„És ezzel köszöntöm az alárendelt összes parancsnokságokat és csapatokat, örömmel várva az eljövendő harcokat.“

„*Terstyánszky* s. k., lovassági tábornok“

A hadseregcsoportparancsnokság ezidőszrinti székhelye *Újvidék* volt.

Junius 12-én a népf. huszárosztály 1. és 2. százada mint tartalék *Nikincibe* vezényeltetett a *Grabovci—Jarak* védelmi vonalhoz, az ottani alcsoporthoz, *Čuha* ezredesnek parancsnoksága alá és résztvett egy támadásban, mely az ottani „*Klenovska Ada*“ elnevezésű Száva-szigetnek az ellenségtől való megfisztítására irányult, azonban sajnos, a támadás nem vezetett eredményre, a sziget birtokunkba vissza nem került, miért is az osztálynak, mint tartaléknak harcbavonására nem került sor. A éjjelt ott a szabadban töltvén el, csak másnap reggel kerültünk vissza *Prohovára*, illetőleg *Mihalyevcire*.

Az ezutáni időt *Terstyánszky* lovassági tábornok parancsa szerint a harcok fokozására fordítottuk.

Junius 27-én délután a következő pótparancs hirdettetett ki:

„A cs. és kir. szerémségi körletparancsnokságtól most vett Op. No. 2182. számú rendelet értelmében az osztály a legmagasabb ütközeti létszám és a legszükségesebb ütközctvonattal holnap délelőtt 8^h *Platčevóra* menettel, hol az I. védelmi szakasz parancsnokának, *Čuha* ezredesnek lesz alárendelve.“

A huszárosztály tehát, amely czúttal is csak az 1. század, továbbá a 2. és 3. század részeitől összevonva, egy második századból állott, másnap, azaz **június 28-án** ismét *Nikincibe* került, hol, amint azt a 241. és következő számú osztálynapiparancsok megjelölik, az ottani gyalogságot felváltván, a biztosítószolgálatot vette át. A gyalogság ugyanis, miután ellenséges támadásról értesültünk, a *szávavédelmi* vonalba előretolatott. Ugyanczért *Kerekes* őrnagy osztályparancsnok a 242. sz. osztálynapiparancsában elrendelte, hogy amíg az osztály egyik százada a biztosítószolgálatot tartja, addig a másik század készültségben álljon, hogy egy riadó esetén azonnal alkalmazásba legyen vehető.

Ez alkalommal ellenséges repülők is támadtak, amelyek azonban az osztályban kárt nem tettek.

A *Nikinciben július 1-én* kelt 242. számú osztálynapiparancs a *Terstyánszky* lov. tábornok, hadseregcsoportparancsnoknak június 28-án kelt Op. No. 1439. számú következő parancsát teszi közzé :

„Itteni parancsnokságom aránylag rövid ideje alatt az alámrendelt repülők már is két támadást vittek keresztül, melyek míg egyrészt vállalkozási kedvük- és hősiességüknek fényes bizonyítékát szolgáltatták, másrészt, mint-hogy nem hiányzott a kellő körültekintés sem, eredménnyel is jártak.“

„Nagy meglepéssel és örömmel mondom ezen fegyvertényekért minden résztvevőnek köszönetet.“

Július 15-én a 255. sz. osztálynapiparancs szerint a népf.-huszárosztály elhagyta *Nikincit* és *Simanovcira* menetelt, hol mint tartalék, további kiképzésben részesült. Intézkedés történt az osztály vonatának kifogástalan karba való hozatalára. Cíyakorlatozás közben a kiosztott Linemann-ásókkal való bánásmód elsajátítása is a kiképzés tárgya. Az ide pótlásként érkezett 16 darab teljes nyeregfelszerelés a századok között szétosztott, valamint az azzal egyidejűleg érkezett lovak is szétosztásra kerültek és pedig : az 1. század kapott 10, a 2. század 2 és a 3. század 4 lovat.

Július 20-án kelt 262. számú osztálynapiparancs szerint az egész *Szerbiát* ábrázoló összes térképek kiosztatnak az osztály tisztikara között. A következő napon pedig az osztály valamennyi századából önként jelentkezett huszárokból „önkéntes szakasz“ állíttatott fel.

A **július 25-iki** 267. számú osztálynapiparancs alapján mindhárom század 1—1 lovat állít ki, melyek a *Terstyánszky* lovassági tábornok parancsnokságánál levő fürzslouvasszakaszba vezényeltettek gróf *Khuen-Héderváry* főhadnagy, fürzslouvasszakaszparancsnokhoz.

Július 27-én kiadott 269. számú osztálynapiparancs szerint az osztály kebelében változás állott be. A cs. és kir. szerémségi körletparancsnokság a *szávavédelmi* szakaszokhoz beosztott 2. és 3. századbeli lovasszakaszoknak az 1. század által való felváltását Op. No. 2424. számú parancsával elrendelvén, *Kerekes* osztályparancsnok az alábbi rendelkezéssel fogantatosítja azt :

Július 31-én reggel 5 órakor elindul az 1. század 24 lovasa *Várady Jenő* szkv. főhadnaggal a „surcini védelmi szakaszhoz“ *Surcinba* ; 24 lovas *Asanjára*, az „asanjai védelmi szakaszhoz“, ahol *Wieszner Emil* főhadnagy az 1. századhoz történt áthelyezésével ennek a lovasszakasznak parancsnokságát átveszi ; 24 lovas *Elek Menyhért* főhadnagy parancsnoksága alatt *Nikincire*, az ottani *szávavédelmi* szakaszparancsnoksághoz osztatik be ; 24 lovas *Spett Ernő* népf.-főhadnagy parancsnoksága alatt *Mitrovicára* megy, míg 30 lovas *Zay Dezső* fürzsrőrmesterrel *Martincire* lovagol. Ugyancsak a jelzett napon tartoznak bevonulni a felváltás és szolgálat átadása után *szolnoki Jármay János*, *csalai Kégl Dezső* és *Hirsch Aladár* főhadnagyok szakaszaikkal.

E parancs végrehajtása előtt gyomorhajban váratlanul megbetegszik *Ottlik Tihamér* főhadnagy és kénytelen osztályunkat elhagyni. *Kerekes* őrnagy, osztályparancsnok az ekként megüresedett 3. század parancsnokságát *Várady Jenő* tart. főhadnagynak adta.

Augusztus 6-án a 277. számú osztálynapiparancsban *Kerekes* őrnagy akként rendelkezett, hogy az 1. század parancsnoka, gróf *Csekonics Gyula* népfőhadnagy szintén *Nikinciben* állomásozzon, az ittlévő szakaszainak felügyelőtérre. *Elek Menyhért* főhadnagy saját személyére nézve *Nikincit* elhagyván, *Asanjára* került, hol az ottani lovasszakasz parancsnokságát vette át, míg *Wieszner Emil* főhadnagy innen *Simanovciba* az osztályhoz bevonult.

A *Simanovcin* **augusztus 5-én** kiadott 278. számú osztálynapiparancsában *Kerekes* őrnagy, osztályparancsnok az alábbi parancsot adja:

„A cs. és kir. mitrovicai *szávavédelmi* parancsnokság múlt hó 31-én kiadott napiparancsa 1-ső pontjában *Jármy János* főhadnagynak ottani beosztása idején kifejtett kötelességtudó, lelkiismeretes, körültekintő és buzgó tevékenységéért, valamint szakaszának kitünő vezetéséért a Legfelsőbb szolgálat nevében dícsérő elismerését fejezte ki, amit úgy *Jármy* főhadnagynak, mint az egész osztálynak meglelégedéssel adok tudomására.“

A felváltás következtében bevonult 2. és 3. század, mely most már mint a hadosztály tartaléka *Simanovcin* laktáboroz, ugyanazokat a szolgálatokat végzi, amiket az 1. század látott el. E mellett *Kerekes* őrnagy harc kiképzést, fegyverkezési gyakorlatokat rendel el, egyúttal pedig céllövészetet is tartanak.

Augusztus 18-án *Ő Felsége Legfelsőbb Hadurunk* 85-ik születésnapját üljük, mely alkalomból *Frigyes főherceg* *Ő Fensége* hadsereg főparancsnok J. No. 1179. számú rendelkezése a legénység ötnapi ingyensoldban részesült.

Augusztus 30-án 296. szám alatt kiadott osztályparancsában *Kerekes* őrnagy, osztályparancsnok *Petrovics András* 3. századbeli huszárt, aki múlt hó 30-án még a *szávavédelmi* vonalban teljesített felderítő járőrszolgálatát alkalmával lovával mocsárba süllyedt és addig a maga menekülésére nem gondolt, míg lovát saját élete veszélyeztetésével a válságos helyzetből ki nem mentette, ezen bátor és magyar huszárhoz méltó magatartásáért a Legfelsőbb szolgálat nevében dícsérő elismerésben részesítette.

Augusztus 31-én kelt 501. számú osztálynapiparancs szerint a szerémségi körletparancsnokság Op. No. 2683. sz. parancsa folytán az osztálytörzs és a 3. század *Prohovára* ment el s ott laktáborba száll. A 2. század a boszniai *Rogaticára* vezényeltetett a drinai védelmi szakaszhoz.

Szeptember 2-án kiadott 306. számú osztályparancs szerint ugyancsak a szerémségi körletparancsnokság Op. No. 2683. számú rendelkezése az osztály *Rumára* rendeltetett.

Szeptember 12-én az *asanjai szávavédelmi* szakasz parancsnokságánál, melyhez az osztály 1. századának 1. szakasza is tartozik, változás állott be. *Kirschhofer* gyalogsági ezredes távozásával *Schiess* vezérőrnagy vette át a parancsnokságot. *Schiess* vezérőrnagy nagy körültekintéssel lát hozzá úgy a védelmi vonal, mint az alárendelt csapatok rendezéséhez. Egyidejűleg nagyobb szerű csapateltolások veszik kezdetüket.

Ebben az időben értesülünk arról, hogy *Mackensen* és *Galwitz* német vezérezredek és *Kövess Hermann* gyalogsági tábornok megérkeztek. Ez utóbbi átvette *Terstyánszky* lovassági tábornok beosztását és hatáskörét, minélfogva ő lett a *Mackensen* alá rendelt délnyugati hadsereg parancsnoka, amely *Belgrádtól* a *Drináig* terjedő vonalra terjedt ki. *Belgrádtól* az oláh határig *Galwitz* német vezérezredes a parancsnok. Ebben az időtáiban báró *Hazai Samu* gyalogsági tábornok is meglátogatja az itteni m. kir. népfelkelőket.

Szeptember 16-án a szerémségi körletparancsnokság parancsára *Zimonytól Mitrovicáig* az átkelésre érkezik parancs. Ez azonban valószínűleg csak kísérlet lehetett kipróbálni itteni csapataink felkészültségét.

Szeptember 20-án kelt 325. számú osztálynapiparancs szerint *Farkas Mihály* főhadnagy, g. tiszt az osztálytól a szerémségi körletparancsnoksághoz lett áthelyezve. Igen sajnáltuk távozását,

mert az osztály gazdasági ügyeit 1914. évi július 29. óta kiváló szakértelemmel látta el. Az osztály gazdasági hivatalát ugyancsak az előbb jelzett idő óta az osztálynál beosztott *Steinherz Dezső* hadnagy, gt. vette át.

Farkas Mihály főhadnagy távozása kapcsán a 326. számú osztálynapirparancsban a következő foglaltatik :

„*Farkas Mihály* főhadnagy, gt. a mai naptól az osztály kötelékéből megválik. Sajnálattal látom őt tisztikarom köréből távozni: ernyedetlen szorgalma, szigorú kötelességtudása és nehéz viszonyok között is mindig tanúsított szak-tudása és ügyessége nemcsak neki vált dízére, hanem az osztálynak is. Új ügykörébe való átlépésekor a magam és az egész osztály nevében sok szerencsét kívánok neki, eddigi példás tevékenységéért pedig a Legfelsőbb szolgálat nevében köszönetet mondok.“

Szeptember 26-án *Rumán* kelt 330. számú osztályparancsban ismét egy örvendetes közlés jelent meg, amely szószerint a következő :

„Örömmel közlöm, hogy a cs. és kir. körletparancsnokság f. évi 44. számú parancsával *dr. Matolay László* osztályorvosfőnökönek az ellenség előtti kitűnő és önfeláldozó magatartásáért, *Steinherz Dezső* hadnagy, gt.-nek pedig az ellenség előtti kitűnő szolgálataiért a Legfelsőbb szolgálat nevében dícsérő elismerését fejezte ki.“

Október hó 1-én a *szávavédelmi* szakaszoknál szolgálatot teljesítő arcvonalbeli hadtá-pzászlóalj *Werndl-puskái Mannlicher-fegyverrel* lettek kicserélve és egyszersmind a hadtá-pzászlóalj „népfelkelő-zászlóaljakká“ alakultak át. Ugyancsak ezen a napon *Schiess vezér-örnagy*, az *asanjai szávavédelmi* szakasz parancsnoka dandárával együtt áthelyeztetett *Nikincire*, mint az ottani *szávavédelmi* szakasz parancsnoka; az üresen maradt *asanjai* védelmi szakaszt pedig *Szabó* vezérkari ezredes, dandárparancsnok vette át, aki azt a saját dandára alá tartozó gyalogsági csapatokkal megszállta.

Harmadik offenzíva a szerbek ellen.

(Lásd a 67. sz. vázlatot.)

Október 5-én a *Schiess gy.-dandár*hoz vezérkari főnököül *Zeidner* vezérkari százados rendeltetett ki, aki magával hozza a „Körletparancsnokság“ parancsát is, mely szerint holnap, október 6-án reggel *Schiess* vezérőrnagy dandárának *Jaraknál* át kell hajóznia a *Száván*.

Ezen a napon a népfelkelő-huszárosztály is október 6-ára *Rumából Jarakra* vezé-nyeltetett, hogy mint a „*Schorsich-csoport*“ tartaléka az áthajózásban résztvegyen.

A huszárosztály ezidőben csupán a 3. századból és az 1. és 2. század visszamaradt lovasaiból összevont második századból áll. Előbbinck *dr. Várady Jenő* főhadnagy, utóbbinak *gróf Csekolics Gyula* népf.-főhadnagy a parancsnoka.

Az osztály főbbi részét ez az előnyomulási parancs a *száva-* és *drinavédelmi* szakaszoknál kikülönített minőségben érte.

A népf.-huszárosztály 2. századának három szakasza *Burchard-Bélaváry Pál* százados parancsnoksága alatt *Hirsch Aladár* és *Jármy János* főhadnagyok, szakaszparancsnokokkal még augusztus 30-án vált ki az osztály kötelékéből, miután *Boszniába, Rogaticára* vezényeltetett a *drinavédelmi* szakasz gyalogsági csapataihoz. A századparancsnokság és a 2. szakasz *Hirsch* főhadnaggal *Rogaticán* székel és egy barakban nyert elhelyezést, míg az 1. szakasz *Jármy János* főhadnaggal az ellenségtől megszállt *Visegráddal* szemben *Osojnicán* volt elhelyezve, az ottani gyalogzászlóalj kötelékében.

Ebbe az időpontba csik a cs. és kir. 53. gyaloghadosztály megalakulása, mely *Pongrácz Henrik* vezérőrnagy parancsnoksága alá kerül, kinek vezérkari főnöke *Klemm* vezérkari őrnagy.

Az 1. népf.-huszárosztály 2. százada ezidőben újra egyesül és *Pongrácz* vezérőrnagy parancsnoksága alá kerül, mint hadosztálylovasság. Feladata volt *Montenegro* felé biztosítani a határt az esetleges betörések elől.

Október első napjaiban az egész hadosztály vonaton a *Szerémségbe*, az *Asanja—Progár szávavédelmi* szakasz biztosítására rendeltetett.

A népf.-huszárosztály 1. századának 3. és 4. szakasza *Mitrovicáról Spett* főhadnaggyal, illetőleg *Martinciről Zay Dezső* főrszörmesterrel együtt október 5-én *Jarakra*, az osztályhoz visszarendeltetett; míg az 1. szakasza *Elek Menyhért* főhadnaggyal továbbra is kikülönítve maradt *Schiess* vezérőrnagy gyalogdandára mellett, mely ezidőben *Asanjáról Nikincibe* vezényeltetett.

Október 6-án az egész népf.-huszárosztály — a 2. század kivételével, mely *Progárra* irányított — *Jarakon* van, hogy a hadműveletekben résztvegyen. E napon reggel 3 órakor *Schiess* vezérőrnagy csoportjával, nevezetesen a *szegedi* 5/II. zászlóaljjal *Hrusztek Gyula* gy. százados, a *nagyvárad* 3/III. zászlóaljjal *Géczy István* gy. százados, a *békésgyulai* 2/IV. zászlóaljjal *Halász* koronaőr százados, a *nagyvárad* 4/IV. zászlóaljjal *Farkas* gy. alezredes, végül a m. kir. 28/I. honvédszászlóaljjal *Jurisevics* alezredes parancsnokokkal *Nikinciről* elindulva, reggel 5 órakor *Jarak* alá érkezik és az említett falu keleti kijáratánál fedetten elhelyezkedve várja a *Schorsich* altábornagy átkelési parancsát.

Schorsich altábornagy, hadosztályparancsnoknak másik dandára, a *mitrovicai* és *martincii szávavédelmi* szakaszhoz tartozó zászlóaljok, nevezetesen a m. kir. *debreceni* 6-os, a 25-ös és a 29/I-es zászlóaljok *Ybl Miklós* honvédszászvezredes parancsnoksága alatt, az 1. népf.-huszárosztály 2. századától visszamaradt lovasszakasszal együtt, szintén érkezésben voltak *Jarakra* és a község nyugati kijáratánál foglalták el helyüket.

Az átkelési parancs megérkezésével az átkelés kezdetét vette. A *Jarak* mögött felállított ágyúk, nemkülönbén a két monitor az előterepet reggel 5 óra 30 perckor löni kezdte, mely alatt utászaink a rejtett helyekről előhozott vaspontonakkal fél órán belül a *Szávát* áthidalták. Az ágyútüzeléssel *Naményi-Kontz Viktor* tüzérőrnagy vezényelte. A monitorok parancsnoka *Wulf Olaf* fregattkapitány volt.

Az ágyútüzeléssel megfelelően pásztázott terepen látjuk, amint a szerbek a terepről visszavonulnak, valószínűleg hogy az előttünk 5–6 kilométerre húzódó föltöltött út mögött biztosabb állásba helyezkedjenek el.

Reggel 6 órakor vesszi kezdetét mindkét dandárnak átkelése és délelőtt 10 órakor a *Schiess-dandár* rajvonásban halad az ellenség üldözésére. A *Schiess* vezérőrnagy gyalogdandárával egyidejűleg kel át a *Száván* a népf.-huszárosztály 1. századának 1. szakasza *Elek Menyhért* főhadnagy parancsnoksága alatt, melynek feladata az előterepet a gyalogsági zászlóaljakkal vállvetve felderíteni.

Velünk párhuzamosan látjuk elvonulni *Ybl* huszárezredes dandárát, melynek kijelölt iránya a *Bitva* folyó torkolata. A huszárosztály mint tartalék visszamaradt.

Veszteségünk csupán két népfelkelő könnyebb fermészeti sebesülésc. Csapataink lelkesedése és harckészsége — látván a könnyen szerzett eredményt — nagyszerű, de az előnyomás az ingoványos és nádasokkal fedett terepen nehezen megy. Az előttünk húzódó föltést megközelítve, az *Elek-szakaszból* kiküldött járőr ellenséges tüzet kap. Miután a terep itt már erdővel van borítva és a felderítés az ellenállás következtében sem folytatható, a járőr bevonul. Közben a gyalogsági csapatok mind közelebb jutnak a föltéshez, amelyet — az ellenség kisebbmértvű ellenállása után — délután 1 órakor megszállnak.

Közben *Schorsich* altábornagy a huszárosztályt is átkelésre rendeli és parancsot ad két huszárrjárőr kiküldésére. *Kerekes* őrnagy, osztályparancsnok a vett parancs értel-

mében *Spett* népf.-főhadnagyot *Sevarice* falu irányába 7 lovassal, míg *Kégl Dezső* népf.-főhadnagyot szintén 7 lovassal a *Bitva* patak torkolatának irányába *Mitrovica* felé küldi, hogy mindkettő az ellenség crejéről hírt hozzon. Mindkét járőr délután 2 órakor indul el, azonban az előbb nevezett a további felderítésben — éppen úgy, mint előbb az *Elek-szakasz* — az ellenségtől *Drenovác* felől megállásra kényszerítettett s így visszatérni kénytelen. *Kégl Dezső* főhadnagy járőre 7 szerb foglyot ejtve és a *Bitva* torkolatától visszatérve ugyancsak jelenti, hogy az ellenség az úttesttől mintegy 700 lépésre és néhol közelebb is, magát lövészárokhban elszáncolta — valószínűleg a kiépített második arcvonalaiban meg nem állapítható erőkkel védi állásait — és minden egyes lovas feltűnésére sorozatos tüzelést ad, ami miatt a további felderítés lovasokkal lehetetlen.

A mi csapataink hídfőszzerű állását a szerbek félgűrű alakban vették körül. Egyik szárnyuk a *Bitva* torkolatnál a *Szávára*, a másik szárnyuk pedig *Drenovácnál* ugyancsak a *Szávára* támaszkodott. A közbenső vonaluk *Sevaricén* keresztül a mocsarakon átvezető dorongút mentén húzódott.

Mindkét lovasjárőrnek egybehangzó jelentését kis idő múlva megerősíti az országúthoz, illetőleg föltéshez ért két gyalogsági dandárparancsnok is, kik megszállva *Drenovác* falu alatt a feltöltött utat 8—10 kilométernyi hosszúságban, a *Bitva* patak torkolatán túl, a *Száva* és az említett föltés érintkezési pontjáig a gyalogsági csapatoknak pihenőt rendelnek el.

A két gyalogdandár által megszállott úttesten túl a terepet nagyjából erdő fedte, amelyet majdnem egészben 20—30 cm. magas víz borított.

Schiess vezérőrnagy, dandárparancsnok, miután az elért úttesten végighaladva, maga is meggyőződött a terepnek lovasság részére alkalmatlan voltáról, valamint a szerb szívós ellenállásáról, a további felderítéstől visszavonta *Elek Menyhért* népf.-főhadnagyot, aki terepszemlése során egy utat fedez fel, melyen — ha nehézséggel is — egy fél üteg előre volna vonható. A jelentés leadása után *Schorsich* altábornagy a népf.-huszárosztályt — mint czidőszerint még nem alkalmazhatót — az *Elek-szakasz* kivételével *Jakra* visszarendeli és egy félüteget *Böszörményi* tűzerőfőhadnagy parancsnoksága alatt áthajóztat, amelyet *Elek* főhadnagy huszárszakaszának lóról leszállt legénysége az ingoványos talajon, gallyakkal és rőzsével beborított úton, kijelölt helyére vontatott.

A félüteg a két dandár között az úttest megtörése mellett körülbelül 1000 lépésre vesz állást az erdőben. Ágyúfedeztetül az *Elek* főhadnagy lovasszakasza rendeltetett ki, melyet *Somogyi* szakaszvezető vezet rendeltetési helyére, míg *Elek* főhadnagyot *Schiess* vezérőrnagy magához rendeli parancsértisztül.

Csapataink az egész éjjel szakadó esőben lövészárkokat ásnak.

Október 7-én délelőtt már 6 órakor az ellenség balszárnyunk ellen *Drenovác* felől támadást kezd, ez azonban a derék hadtáposokból népfelkelőkké lett 2/IV. zászlóaljunk kitartásán megtörik.

Ütegünket, amelyet az ellenség megzavar, de meg azért is, hogy jobb kilövés legyen, rajvonalunk balszárnya felé még körülbelül 800 méterrel áthelyezzük. Ma kezdődött meg a löszer utánszállítása is, amely éppen úgy, mint a dandár ütközetvonalának ideszállítása, az ingoványos talajon legnagyobb részben csak mállásállatokon történhetett.

A huszárszakaszunk mint lövegfedezetnek alkalmaztatása megszűnt, ellenben feladatává tétetett addig is, míg az árkászszázad megérkezik, az utat némileg járhatóvá tenni, amelyet *Elek* főhadnagy a dandárütközetvonalnál feleslegessé vált gyalogemberek és tisztiszolgák igénybevételeivel némileg a járműveknek is járható állapotba helyez. Feladatául kapta még, hogy a gyalogság rajvonalába a drótakadályokat lehetőleg minél előbb kiszállíttassa.

A nap folyamán az ellenség főbbeszer erős tüzelést kezd építőosztagainkra, melybe az ellenség tüzésége is sokszor bele-beleszól. Eltalálja segélyhelyünket, ütközetvonalunkat, amiket

még az est leple alatt elhelyeztünk. Az éjjeli és az e napi csatározások következtében sebesültjeink is vannak, de hát ez természetes is.

Az *Ybl* ezredes dandáránál szolgálatot tevő *dr. Spett* főhadnagy feljegyzéséből közöljük a következőket:

„Az *Ybl-dandárnál* beosztásom után jelentettem, hogy a dandár támadási sávjának előterepe lovasági felderítésre nem alkalmas. A dandárparancsnokság ezen jelentésemre azt a parancsot adta, hogy minden zászlóaljához 4—4 jelentőlovast küldjek. Egyik zászlóaljparancsnokság jelentőlovasaimat rendeltetésétől eltérően X/7-én a kiküldött gyalogjárőrök előtti felderítésre használta fel s ez alkalommal gépfegyvertűzben mind a 4 ló elhullott.“

A szerbek ellentámadása.

Október 8-án folynak az erősitési munkálatok tovább, miközben *Schiess* vezérőrnagy saját tapasztalatai után elhatározza, hogy *Drenovác* felé állásait kitolja és délelőtt 9 órakor megkísérelvén az ez irányú támadást, rövid időn belül állásaival előbbre jut. Kis idő múlva azonban az ellenség is ellentámadásba kezd a két dandár rajvonalának érintkezési pontján és miután az *Ybl-dandár* balszárnyán álló zászlóalj nem volt kitartó, arcvonalunkat kb. 300 lépésre az ellenség benyomta.

Természetesen ezt követően a harc még erősebben folyt. A sebesülten visszatérő katonák rémhíreket terjesztenek, mincképpen következtében *Gofjein* orvosfőnök és *Juhász* hadnagy, a dandárparancsnok a két intézetet visszavonulásra rendeli anélkül, hogy felsőbb parancsot kapna.

Az általános zűrzavarban *Elek Menyhért* főhadnagy huszárszakaszát járőrökre osztva, kiadja a parancsot, hogy senkit az erdő szélén túl *Jarak* felé ne engedjenek. A négy lovasjárőr jobbra és balra széledve, az erdő szélén minden egyes visszatérő harcost igazoltat, maga a parancsnok pedig néhány visszatérő lovasából alakított járőrével az orvosfőnököt és a vonatparancsnokot kötelezi helyük megtartására.

Alighogy ezen védelmi intézkedésekre a vonaton és az egészségügyi intézetenél a nyugalom helyreállt, a még mindig tartó erős fegyver- és ágyűtüzelés közepette észrevenni, hogy *Ybl Miklós* ezredes dandárának egy fél százada *Jarak* felé hátrál és a visszavonulás meggátolására kiküldött huszárjárőrnek nem engedelmeskedik.

Ezen megfigyelés alatt érkezett délután 3 óra 45 perckor *Schiess* vezérőrnagynak *Elek Menyhért* főhadnaghoz intézett az a távirati parancsa, hogy a huszárszakasz azonnal vonuljon a *Böszörményi* főhadnagy tüzérfelütegének védelmére és biztosítására, mert már a lövegeket kiszolgáló katonák közül is sokan megsebesültek és félő, hogy saját tüzérségünk harc képessé válik.

Elek Menyhért népfőhadnagy, miután járőrbe küldött lovasait összeszedni már nem tudta, lóháton vágta az *Ybl* ezredes csoportjából visszatérő gyalogfélszázadhoz és annak parancsnokát, *Priskács* hadnagyot kötelezi, hogy a vezetése alatt álló m. kir. 25/II. népf. zászlóaljhoz tartozó fél századdal kövessék. *Elek* főhadnagy a fél század feletti parancsnokságot átvéve, személyesen vezeti azt a szorongatott helyzetben álló *Böszörményi* tüzérfelütegparancsnokhoz és a fél századot az úttöltés megfelelő szakaszára, a harcban álló 5/II. népf. zászlóalj mögé állítja fel.

A tüzérségi fedezetnek elhelyezéséből visszaérkező *Elek* főhadnagy lóra szállván, *Ybl Miklós* honvédhuszárvezredes, dandárparancsnok felkeresésére indul és bejelenti neki a kényszerhelyzetből, saját felelősségére tett azon intézkedést, hogy a minden indokolás nélkül visszavonuló 25/II. zászlóalj félszázadát tüzérségi fedezetül felhasználta.

A harc mindjobban fokozódva tetőpontját éri el, mikor a kellő pillanatban *Várady Jenő* főhadnagy parancsnoksága alatt a huszárosztály nélkülözhető embereiből alakított gyalogszázad beérkezik. Ezt a századot *Ybl* ezredes dandárparancsnok a gyalogság támogatására harcha veti. A huszárgyalogszázad az erdőbe nyomul, majd a tisztásra érve, délnyugaton szerb jelzést vesz észre. Egy nagy vörös gömb emelkedik a fák fölé és újból leszáll. Pár pillanat múlva a század előnyomulásának útját délkelet felől a szerb tüzéség srpnell-zárótűz alá veszi. A srpnellek 42-re voltak beállítva, amint egyes srpnellkupakon meg-állapított. A srpnellhüvelyek esésének irányából meg volt állapítható az ágyúk helye is, amelyek mintegy 1500 méterre állhattak délnyugat irányában.

A huszárszázad harcbevételé után, kb. 4 óra 55 perckor az ellenség tovább nem nyomult előre és végre este 6 órakor már az egész *Ybl-dandár* visszanyerte akcióképes-ségét, melyhez a *Schiess* dandárnok jobbszárnyán álló 5/II. szegedi népf.-gyalogzászlóalj is segítséget nyújtott.

Elek főhadnagy birtokában van *dr. Böszörményi* főhadnagy levele, amelyet neki az ütközet után a jelentéstvivő *Polyik* huszártizedessel küldött. Ebben megköszöni *Eleknek* a füzérségi fedezetet és támogatást, valamint a helyzetről adott biztató felvilágosítást.

Este 5 óra 30 perckor csapataink ellentámadásba kezdtek és az ellenséget — amely az *Ybl-dandárral* szemben tért hódított — visszaszorították. Hat óra körül a harc alább-hagyott és teljesen elcsendesült.

Este 6 óra 30 perc körül érkezett lóháton *Schorsich* altábornagy vezérkari főnökhelyet-tese, *Deschán Benő* 3. honvédhuszárezredbeli százados az arcvonalhoz, hogy tájékozódjon a lefolyt ütközetről és eredményéről. Ekkor megállapítást nyert, hogy a népf.-huszárosztályból alakított gyalogszázad harcbevételével kezdett a dandár helyzete javulni, melyet állandósított az, hogy egyidejűleg *Schiess* vezérőrnagy is értesülvén az *Ybl-dandár* szorongatott helyze-téről, bár az ő dandára is erős harcban állott, az 5/II. népf.-zászlóaljból egy fél századot *Bajnok Álmos* gy. főhadnagy és az 28/I. honvédzászlóaljból egy fél századot *Pausch* főhad-nagy parancsnoksága alatt az *Ybl-dandár* támogatására rendelt.

Deschán Benő százados, vezérkari főnökhelyettes egyidejűleg kiadta *Schorsich* altábornagy, hadosztályparancsnoknak azt a parancsát, hogy az éjjel szigorú készséget kell tartani és az állást, amelyet helyenként előretoltunk, minden körülmények között meg kell tartani.

Az ellenség, bár nagy veszteséget szenvedett, **október 9-én** délelőtt 12 órakor újból támadásba kezd, de ez a támadás is délután 2 órakor megszűnik, miután derék bakáink azt visszaverik. Ezen a két napon az ellenség veszteségéről képet alkothatunk abból, hogy csupán az 5/II. népf.-zászlóalj előtt 33 szerb holttest feküdt a vízben és mocsárban, melynek el-takarításáról természetesen a tűzvonal előtti terepen egyáltalán nem lehetett gondoskodni.

A segélycsapatként harchavont 1. népf.-huszárszázad *Várady Jenő* főhadnaggal e napon este *Jarakra* visszarendeltetett. *Elek Menyhért* főhadnagyot, *Polyik János* huszárszakaszvezetőt és *Dézszy* huszárt az ellenség előtt tanúsított vitéz, bátor és eredményes működéséért *Schiess* vezérőrnagy kitüntetésre ajánlotta.

Október 10-én a gyalogdandár járművei kicseréltetnek málhásállatokkal, melyek fel-szerelésével *Schiess* vezérőrnagy *Elek Menyhért* főhadnagyot bízta meg. Este 8—9 óra között az ellenség ismét füzérségi tüzet kezd, amelyet a miénk is mindannyiszor viszonz.

Harcok Drenovácért.

Október 16-án délelőtt megkezdődnek az előkészületek *Drenovác* község elfoglalására, amely már azért is szükséges, mivel rajvonalunk kedvezőtlen mocsaras helyeken vonul keresztül, amelyben való tartózkodás erősen megviselte csapatainkat. A folytonos esőzés, valamint az ellenségnek az a ténykedése, hogy a *Bitva* folyó gátját átvágva, elibénk és közénk cserztette annak vizét, még türehtetlenebbé tette a rajvonalban való tartózkodást. A támadás előkészületei alatt délelőtt 12 órakor erős fegyver- és ágyútűzelést kapunk s ennek folyamán a fedezékben tartózkodó *Elek Menyhért* főhadnagyot — pokrócán keresztül — lábfejen srappellgolyó éri, de ez csak könnyebb természetű sérülést okoz és beosztásában marad.

A pergőtűz megszűntével folytatjuk az előkészületeket és a rajvonalból a parancsnokok *Schiess* vezérőrnagyhoz rendeltetnek.

Az ekkor kapott parancs szerint valamennyi zászlóalj október 17-én délelőtt 9 órakor a hátbőröndök hátrahagyásával, meglepetésszerűen rohamra megy. A tűzérfélüteg, amely a mai nappal egész üteggé kiegészített, a támadás folyamán az ellenség arcvonala mögötti terepet fogja zárótűzeléssel clárasztani. Siker esetén *Elek Menyhért* huszárszakasza, amelyet *gróf Csekonics Gyula* főhadnagy, mint a huszárosztály 1. századparancsnoka, október 17-én kelt parancsával 20 lovassal megerősített, mint önálló lovaskülönítmény az ellenség üldözésére lett kijelölve. A népfelkelő-huszárosztályból a 3. század és az 1. és 2. század fele, mint második század, tartalékként *Jarakon* marad a hadosztályparancsnokság rendelkezésére.

Október 17-én *Schiess* vezérőrnagy hajnalban, hogy személyesen lássa a hadművelet kezdetét, *Drenovác* felé megy és az erdőt követő tisztás szegélyén az úttest mögötti, fedett állásban elhelyezkedik. A népf.-huszárkülönítmény a telefontiszt mellett az erdőben állott fel, hogy a közlendő parancs után azonnal akcióba léphessen. Reggel 7 órakor kezdődő ágyútűzelésünket, amely 8 óra 30 percig tartott, az ellenség egyáltalán nem viszonzta, miből arra következtettünk, hogy rejtett helyből várja támadásunkat, melyet jó állásból erősebben utasíthat majd vissza. Délelőtt 9 óra 30 perckor megindult gyalogságunk rajvonala. A vízen és sáron csak nehezen és óvatosan lehetett előrejutni. Saját, valamint az 500—800 lépésre elvonuló ellenséges drótakadályokat széjjelvágva, az ellenséges lövészárkokat üresen találtuk. A 2/IV. zászlóalj, amely *Drenovác* irányában támadt volna, délelőtt 12 órakor a faluba vonulva, azt az ellenségtől szintén kiürítve találta. A gyalogdandár tehát — miután körülbelül 2 km.-nyire előrejutott — a hátrahagyott hátbőröndöknek újból való felvétele végett megállott.

Schorsich altábornagy, hadosztályparancsnok eredeti tervét — hogy a drenováci hídfő elfoglalásával és a rajvonalnak a dombokra való áthelyezésével álló harcban marad — megváltoztatta és további előnyomulást rendelt el.

Ebből az elhatározásból kifolyólag *Schiess* vezérőrnagy az oszloplovaságul hozzá beosztott huszárkülönítményt a biztosítószolgálat ellátására rendeli. *Elek Menyhért* népf.-huszár-főhadnagy parancsot kap, hogy a *Sevarice* és *Uzvetye* községek irányában a terepet és lehetőleg a községet is felkutatva, ott — amennyiben az ellenség engedi — a biztosítószolgálatot mindaddig lássa el, amíg gyalogdandárunk a községeket eléri.

Délután 3 órakor a beérkezett lovasjárőrök összjelentései alapján *Elek* főhadnagy már jelenthette, hogy az említett községek ellenségtől mentesek és hogy azok déli kijáratánál lovas-előrsőket állított fel a gyalogság biztosítására. A jelentést vivő huszár kisvártatva azzal a parancsal jött vissza, hogy a huszárkülönítmény kísérelje meg az előrejutást *Pricsinovicig*, ami meg is történt. Miután este 6—7 óra között a dandár egyik zászlóalja ide bevonult, a huszárkülönítmény éjjelre *Sevaricebe* ment vissza, hol *Schiess* vezérőrnagy a huszároknak

elismerését nyilvánította. A lakosság bemondása szerint az ellenség már reggel 6 órakor visszavonult, a reggel 4 órakor ellenünk indított tüzelés tehát, csak demonstráció volt, hogy leplezze a visszavonulását.

Október 18-án éjjel 1 órakor érkezett eligazítást az előretolt gyalogsági zászlóaljához 6 huszár közvetítette, hogy azt a zászlóaljparancsnokok idejében megkapják. A tüzéségi parancsnok és a lovaskülönítmény parancsnoka *Sevaricén* lévén, az eligazítást szóbelileg vették át.

Az eligazítás szerint *Elek* főhadnagy azt a parancsot kapta, hogy délelőtt 5 órakor elindulva, derítse fel *Sabác*, *Stitar*, *Dublje*, *Bogatics*, *Glusci* községek területét. E feladat megoldására a huszárosztag *Tabanovic* község elérése után négy járőrre oszlott. (Lásd a 67. sz. vázlatot.):

1. számú járőr 17 lovassal, *Elek Menyhért* főhadnagy parancsnoksága alatt *Sabác* felé, a *Szavától* nyugatra *Majur*, *Sokina* mhm. terepet vette felderítés alá;

2. számú járőr *Vitéz József* tizedessel, 3 lovassal, *Stitar* falu megközelítésére és felkutatására lett irányítva;

3. számú járőr *Pólyik János* tizedessel, 7 lovassal, *Belotics*, *Bogatics*, *Dublje* falvak megközelítésére; míg a

4. számú járőr *Somogyi* szakaszvezető parancsnoksága alatt, 5 lovassal *Metkovityra* lett irányítva.

Az említett járőrparancsnokok jelentéseiket *Tabanovics* falu déli kijáratától, a *Sabác* felé vezető műúton tartózkodó *Elek Menyhért* főhadnagyhoz tartoztak küldeni. Amennyiben pedig parancsnokukat a műút és vasút keresztezésénél nem találják meg, úgy ne kövessék *Sabácba*, hanem a jelentést vivő huszár lovagoljon a műút mentén *Pricsinovicsra* és a jelentést közvetlenül *Schiess* vezérőrnagynak adja át, akit ott találhat. A jelentéseknek *Elek* főhadnagy közvetítésével való továbbítására azért volt szükség, hogy a négy járőr jelentéséből összefoglaló, a terep minden részére kiható jelentés kerüljön *Schiess* vezérőrnagy birtokába, melyből az általános helyzetre nézve fizta képet alkothat majd magának. A felderítést nemcsak a mélyen felázott talaj, de a csatornákkal átszeldelt terep és bozótok, erdőirtások — mely mögött komitációs-bandák is rejtőztek — nehezítették meg.

Délelőtt 11 órakor *Sabácot* megközelítve, ellenséges tüzelés fogadja a *Belarima* patak partjáról az 1. számú járőrt. A tüzelést a vasúti keresztezéstől a járőr lóról szállva vizszonezza. Ezenkívül 5 lovas balra, 5 lovas jobbra rajvonalba fejlődve, a *Majur* majort és a *Fuz. W. H.=t.* kísérel megközelíteni, de ugyancsak fegyvertüzet kap, melynek következtében a járőr és a lovasőrszemek figyelőállást foglalnak el. Ezalatt a *Stitarból* visszatérő 2. számú járőr is ellenséges ösztüzet kapott, mely a járőr parancsnokát, *Vitéz József* tizedest a lábán könnyen megsebesítette. Most már nyilvánvaló volt, hogy az ellenség a *sabác=slepcevecsi* műutat tartja megszállva, melynek creje azonban a *Stitar* felé elágazó útig 100 főnél nem lehet több.

Délután 3 órakor beérkeztek a 3. és 4. számú járőröktől is a jelentések és miután már előzőleg közölve lett, hogy az ellenséggel való érintkezés megtörtént, most összefoglaló jelentés küldetett *Schiess* vezérőrnagynak, mely szerint a nyugat felé kiküldött 3. és 4. sz. járőrök ellenséget nem találtak, ellenben a *sabác=slepcevecsi* műút mentét ellenséges utóvéd tartja megszállva.

A mintegy 30 lovasból álló szakasz az ellenséget tovább foglalkoztatva és figyelve, délután 6 órakor *Pricsinovics* faluba vonul vissza, honnan a jelentések alapján *Schiess* vezérőrnagy az 5/II. zászlóaljat küldi előre a vk. *Jerez parak* megszállására, míg *Bajnok Álmos* gyalogsági százados egy gyalogszázaddal az ellenségtől mentes *Tabanovicra* vonul éjjeli szállásra.

A folytonos esőzés még rosszabbá teszi az utat. Az éjjel csendben telik el. A felderítésből visszajött lovak férőhely hiányában szabadban állnak és csupán az a visszahagyott 20 lovas nyert elhelyezést, amely a holnapi nap folyamán fogja a felderítést folytatni.

Schiess vezérőrnagy, valamint *Zeidner* vkt. százados igen meleg elismeréssel nyilatkoztak a népfelkelő-huszárok teljesítményeiről.

Október 19-én a *Schiess-gyalogdandár* felsőbb parancsra *Pricsinovicson* visszamaradt. A lovaskülönítmény ellenben a tegnap pihent 20 lovassal a felderítés folytatására kap parancsot, és pedig a vasút mentén *Zminják—Duvaniste—Bogosavac* faluk környékének felderítésére és ha lehetséges, *Sabácot* nyugatról megközelíteni.

Dél előtt 10 órakor *Elek Menyhért* főhadnagy újból elindul és különítményét 3 járőrbe osztva, ő maga mint 1. számú járőr, *Stitar—Stepcsevity—Bogosavac* faluk felkutatására 12 lovassal, míg a 2. számú járőr *Duvaniste* felé *Polyik János* tizedessel és 5 lovassal, végül a 3. számú járőr *Somogyi* szakaszvezetővel és 4 lovassal *Zminjakra* irányított, nemcsak az ellenséget felkutatni, hanem egyúttal délután 6 óráig az említett falvak déli kijáratát megszállni és biztosítani és az 1. számú járőrt esetleges ellenséges oldaltámadás ellen biztosítani. Mindhárom járőr délután 2 óra 30 perckor jelentést küld, mely szerint valamennyi helység ellenségmentes. Egyidőre az 1. számú járőr azt is jelentette, hogy útját az erdőn keresztül *Sabác* felé vette. Ez a járőr azonban csak délután 5 óra körül került ki az erdőből *Sabác* közelébe s miután már alkonyodott, meglepetésektől magát megkímélendő, nem ment be a városba, hanem annak szélén a *Kamicsak* patak mentén a műútra érve, 6 órakor elindult *Tabanovic*, illetve *Pricsinovic*s felé és azzal a jelentéssel vonult be a dandárhoz, hogy *Sabácot* az ellenség valószínűleg kiürítette, de ezt csak a holnap kora reggeli órákban fogja kikémlelni.

A 2. számú járőr *Duvanistéről* este 8 órakor, a 3. számú járőr *Zminjakról* este 10 órakor vonult be *Pricsinovic*sba. Ez a járőr visszafelé való útjában *Stitaron* a *Streit-gyalogdandár* előőrsével találkozott.

Sabác megszállása.

Október 20-án — szakadó esőben és szabadban eltöltött éjjel után — *Schorsich* altábornagy, hadosztályparancsnok parancsot ad a további előnyomulásra.

Reggel 4 órakor a népfelkelő-huszárkülönítményt *Elek Menyhért* főhadnaggal *Schiess* vezérőrnagy *Sabác* felderítésére küldi. Útvonala a *Pricsinovic*s keleti kijáratától kiinduló karban nem tartott kocsúton a *Száva* mellett vezet, míg *Bajnok Álmos* 5/II. zászlóaljbeli százados *Tabanovic* felől vonul *Sabác* ellen. A két különítmény reggel 5 óra 30 perckor egyidőben érkezik a város északi bejáratához és azt ellenségmentesnek találja. A gyalogság a várost megszállja, *Elek Menyhért* főhadnagy pedig különítményét négy részre osztva, *Sabácon* túl *Misar*, *Pricsinovic*s, *Jevremovac* szétszórt községeket szállja meg és ott várja be *Schiess* vezérőrnagy további parancsait.

Schiess vezérőrnagy négy zászlóalja élén reggel 6 óra 30 perckor vonul be *Sabácba* és a városon átvonulva a \odot 127-es és *Misar* között elterülő szétszórt falvakban áll meg, a huszárkülönítmény pedig az előbb említett előőrsi vonalat a gyalogsági csapatoknak átengedve, folytatja előnyomulását. Éspedig:

1. számú járőr útiránya *Ohrid—Miokus* és ettől a *Száva* folyóig terjedő terület felderítése;
2. számú járőr *Cerovac* \odot 164-es—*Lojanice* és az attól balra elterülő terület felderítése;
3. számú járőr *Grn. Vranjiska, Zablatye* és attól keletre elterülő terület felderítése;
4. számú járőr *Varna, Metkovity* \odot 205-ös pontok felderítése.

Mindnégy járőrnek este 6 óráig, biztosító szolgálatának ellátása után, a kiindulási pont=hoz, *Misarba* kell bevonulnia, hol *Schiess* vezérőrnagy az éjjelt fölteni fogja.

A 2. számú huszárrjárőrrel a huszárkülönítmény parancsnoka ment, aki a főbbi járőr=parancsnokoktól *Cerovac* ○ 127-es ponton várta az esetleges jelentéseket.

A felderítést 40 lovas látta el.

A *misari* magaslatokon a járőrök az ellenségnek jól kiépített védőállását találták, valamint e mögött négy elhagyott ágyúállást. A lakosság bemondása szerint, de a nyomok bizonyossága szerint is, a szerbek ezelőtt két nappal vonulhattak vissza. Ellenséggel nem találkozottak, csupán *Dézsy* huszár ejtett foglyul *Lojanice* alatt egy sebcsülfelen fegyveres szerbet, aki azt vallotta, hogy az elvonult ellenség ereje 5 zászlóaljnyi volt.

A bevonulás után *Schiess* vezérőrnagy kihallgatta az éléje vezetett szerb foglyot és *Dézsy* huszárnak, nemkülönbben az egész huszárkülönítménynek elismerését nyilvánította, amiért a gyalogsapatoknak zavartalan előrcjutását a rendkívül nehéz terepen biztosította.

Október 21-én reggel 6 órakor a népfelkelő=huszárosztálytól — amely tegnap este *Sabácba* ért — *Wieszner Emil* tart. főhadnagy *Schiess* vezérőrnagnál jelentkezik és előadja, hogy *Schorsich* altábornagy, hadosztályparancsnok az osztály három járőret *Sabác*ból kiindulva felderítőszolgálatra utasította. Egyik ilyen járőr ő lévén, *Cerovac* *Lojanice* felé, míg a másik huszárrjárőr *Turi-Turgonyi Elemér* hadnagy parancsnoksága alatt *Grn. Vranjiska* felé vezető útvonalon és a harmadik járőr *Várady Jenő* főhadnagy parancsnoksága alatt szintén *Sabác*ból kiindulva *Varna* felé vezető műúton fogja a felderítőszolgálatot végezni.

Várady Jenő főhadnagy e teljesítményét naplójában a következőképen írja le :

„Október 20-án este 6 órakor két szakasszal *Delovacs*a községbe küldenek a gyalogsághoz. Éjjel 11 óra körül érkezem oda és az az írásbeli parancs vár, hogy másnap reggel 5 óra 10 perckor a két szakasszal legyek *Lipolist* község déli kijáratánál, ahol egy vadászzászlóaljat fogok találni. A zászlóalj feladata az, hogy századaira felbomolva, a délen elterülő magaslatokat a *Ljesnica*, *Varna* vonalig október 21-e estéig derítse fel. Jelentések *Dobricsba* küldendők, ahonnet a parancsnoksághoz telefonon fogják továbbítani.“

„Az én két szakaszom lovasai a felderítőszázadok között felosztandók és a jelentések gyors továbbítására nekem kell felügyelnem.“

„Reggel *Lipolistba* érkezve, a vadászzászlóaljat nem találtam ott. A házak mind be voltak zárva és fehér kendők és rongyok voltak rájuk kiakasztva. Nagynehezen sikerült megtudnom, hogy osztrák=magyar katonaság még egyáltalában nem járt itt, a szerb katonaság pedig már 24 óra óta elvonult. Háromnegyed hatig vártam a vadász=zászlóaljra s miután nem érkezett meg ekkorára, elindultam és a magaslatokat két szakasszal felderítettem és este bevonultam *Dobricsba*. Másnap telefonon *Sabácba* rendelték és ott *Kerekes* vezérkari őrnagy úrtól igen meleg dícséretet kaptam, mert mint mondotta, e felderítés befejezése előtt nem indulhattak volna tovább. Miután *Kerekes András* osztályparancsnoktól megtudták, hogy beteg vagyok, két napi pihenőt kaptam jutalmul.“

Az *Elek Menyhért* főhadnagy különítményének e napon *Schiess* vezérőrnagy pihenőt rendelt el.

Október 22-én előnyomulás *Debr*c faluig. Előjárőr az *Elek* főhadnagy lovaskülönítménye, amelyet a *Schiess-dandár* öt zászlóalja követ.

Október 23-án délelőtt 5 órakor — a tegnap esti eligazítás szerint — *Elek* főhadnagy huszárszakasza mint előjárőr *Vrelo* község felé nyomul. A község felkutatása után a huszá=roknak a felderítő= és biztosítószolgálatot ki kell terjeszteni *Vrelo* községtől délre *Trlics*, *Sovlyaktól* keletre *Takovó*, *Milovci* falvakig és lehetőleg a falvakat is ki kell kutatni. A felderítés folyamán meg kellett győződni a patakokon átvezető hidak tengerbíróképességéről, valamint arról is, hogy a folyók csak gyalogság, vagy fűzéség részére is átgázolhatók=c. (Lásd a 67. sz. vázlatot.)

A kitűzött cél elérése után *Elek* főhadnagy írásbeli jelentést küldött dandárparancsnokának, az est beálltával pedig az adott rendelkezés képest *Vreloba* vonult. A lovak czúttal is szabadban fölötték az éjjelt.

Október 24-én a dandár pihenőt tart. A lovaskülönítményt azonban délelőtt 10 órakor *Schiess* vezérőrnagy *Ub* község és vidéke felderítésére küldi ki, egyben elrendeli, hogy az előrsi szolgálatot este 6-ig lássa el, amely után *Vreloba*, szálláshelyére ismét vonuljon be. Ennek a feladatnak teljesítése folyamán *Elek* főhadnagy főbék között *Polyik János* tizedest 10 huszárral *Lajkovác* felé küldi. *Polyik* tizedes *Lajkovácot* elérve, találkozik az éppen oda egyidejűleg beérkező m. kir. 6. népf.-gyalogezred zászlóaljával, melynek parancsnoka *Richter* őrnagy őt magánál visszatartja. *Polyik* tizedes ezt a körülményt egy visszaküldött lovassal jelenti.

Ubon a tegnapi nap folyamán felderítésről bevonult egy 1. századbéli járőr, melynek parancsnoka, *Hartman János* szakaszvezető egy szerb gyalogjárőrre akadván, azt megrohmozta és hősi halált halt. Igen sajnáltuk ezt a derék altisztet, aki már több ízben tanúságot tett bátor magatartásáról. Nevezett altiszt egyébként abba a különítménybe tartozott, mely czúttal a m. kir. 12. népf.-gyalogezredhez volt beosztva és ott is elismerést szerzett a magyar huszárnak.

A népf.-huszárosztály 353. számú osztálynapiparancsa szerint az osztálytörzs és a 3. század, valamint az 1. és 2. századokból alakult század, e napon mögöttünk *Banjaniba* érkezett és mint a gyaloghadosztály tartaléka, a hadosztálytörzs mellett tartózkodik.

Valjevó megszállása.

Még 23-án délután *Schorsich* altábornagy, hadosztályparancsnok *Wieszner* főhadnagyt messzemenő hírszerzőjárőrbe küldte, hogy *Ub*, *Tordojevác*, *Karaula* \triangle 302-es és *Klanica* \triangle 280-on át *Valjevót*, illetve az ettől délre fekvő 284-es magassági pontot derítse fel. *Ubon Richter* gy. őrnagy, zászlóaljparancsnoktól értesül a járőr *Hartman* szkv. hősi haláláról és útját folytatva, 24-én délelőtt 10 óra tájban *Valjevót* eléri, ahol egy 5 határvadászból álló járőrt talál az ellenségtől mentes városban.

Mialatt a lovasjárőr a piactéren felváltva etet, megjelenik a szerb kórház parancsnoka és jelentkezik *Wieszner* főhadnagynál. Etetés után a lovasjárőr folytatja útját és a *Kolubara=hidon* áthaladva, a \bigcirc 284-es pontot eléri. Ellenséget nem találva, ezt jelenti és bevonul parancsnokságához.

Ugyancsak ezen a napon kap *Huber* főhadnagy parancsot, hogy 16 tagú járőrével a délre 35 km.-re fekvő *Brezovica*, *Radusa*, *Krisnaglava*, *Isike* \triangle 340-en át *Valjevót* felderítse.

„A járőr“ — írja *Huber József* főhadnagy naplójában — „felderítés közben szerb katonákat lefegyverez és azt az értesülést nyeri, hogy egy fél század ellenséges lovasság, mint utóvéd tartózkodik még a városban, de készülnek a kiürítéshez. Délután felkeltőkor megpillantják a várost, melyről azonban még semmi bizonyosat nem tudnak. *Huber* főhadnagy kiváló altisztjével, *Takács* őrmesterrel elhatározza a város felderítését és járőret 2—2 lovasként egymás után 100 lépésnyi távközökben a város felé indítja. A város közepén, a főutcán, ünneplőruhában (vasárnap volt) 50—60 főből álló tömeget találnak, kik előtt megállnak, *Huber* főhadnagy tolmács segítségével tudtukra adja a város elfoglalását. Majd lóról szállván, *Huber* főhadnagy a városházára megy, hol az emeleti díszteremben megírja jelentését parancsnokságához. A *valjevói* kórházban 50 magyar és 270 szerb sebesültet találtak megfélelő ápolószemélyzettel és egy szerb tőrzsorvossal. A szerb utóvéd állítólag délelőtt 11 órakor vonult ki a városból.“

Huber József népf.-főhadnagy *Schorsich* altábornagy, gy. hadosztályparancsnoknak a következő jelentést küldte:

„Jelentem, hogy *Valjevó* feladta az ellenségeskedést. Körültekintéssel *Ćirabovićátsl* közelítettem meg és idővesztéseget okozott, hogy ott két fegyveres szerb katonát, akik ránk tüzelni akartak, találtam és ezeket lefegyvereztem. Kutattam erősebb csapatok után, de miután nem találtam, üggetésben a városba lovagoltam. Útközben

polgári egyénektől kérdezősködtem, akik szerint a katonaság két nap előtt vonult ki a városból. Jelentésemet a városházán írom, a polgári uraktól körülvéve és a helyettes polgármester kijelentette, hogy teljes barátsággal fogadnak, minden rendelkezésünkre áll és csak kíméletet kérnek. Jelenthetem még, hogy a katonaság utóvéde, mintegy két szakasz lovasság tegnap este vonult ki a városból. Polgári egyének bemondása szerint a csapatok *Milanovac* és *Krusevac* irányába vonultak. Útközben a telegráfvezetékét is megszakítottam. Foglyul ejtettem négy fegyveres és két polgáriruhás katonát.“

Valjevó elfoglalásáért *Schorsich* altábornagy *Huber* főhadnagyot „hadosztályparancsnoki dicsérő elismerésben részesítette.“ Az elért eredményt az október 26-iki *Höfer-jelentés* e címen hozta: „*Valjevót lovasságunk elfoglalta.*“ Külön kiemelte egyébként ezt az október 30-iki *Pesti Hirlap* és hosszabb cikkben ismertette.

Október 25-én a gyalogdandár folytatta előnyomulását *Ubon* át *Mhn.era*, hol *Schiess* vezérőrnagy dandárával az éjjelezést föltötte. A lovaskülönítmények feladata volt *Rubribréza*, *Nepricsava*, *Stepanje*, *Slovac* községek kikutatása és ezután *Stoszics* helyiségen, valamint a *Kolubara* és *Toplica* patakokon átgázolva, *Nanomir* község irányában a *Strazzara* hegyvidék mögötti részt is felderíteni.

A községek felkutatása simán folyt le, mert az ellenség sehol sem mutatkozott, azonban *Stoszics* községen áthaladva, valamint a *Kolubarán* is átgázolva, midőn *Elek Menyhért* főhadnagy egész különítményével a *Toplica* patakhoz ér és a szomszjas lovakat a patak partján megitatja, az alig 30 méter széles patak túlsó partjáról egy bozót mellől szerb járőr bukkan elő, mely karabélyával a huszárszakaszt célba veszi. A fegyverek elsütésére azonban már nem volt idejük, mert a lovasszakasz még idejében rohamra megy és átjutva a patakon, a visszarohanó szerb járőrt üldözőbe veszi. Ezt azonban a folyón való átkelés idővesztése miatt nem tudta elérni s így a szerb járőr — nagy férlőnyt nyerve — a domb oldalát borító erdőben eltűnt. A huszárszakasznak még fontos feladata lévén, a szerb járőrt nem követte, hanem folytatta útját a *Strazzara* \triangle 212-es, \triangle 254-es pontok felé. Ez utóbbi pontot elérve, körülbelül 3000 lépésnyire a völgyben délfelé nagyszámú ellenséges csapat volt látható, amely valószínűleg *Valjevóból* mentelt kelet felé.

A figyelést délután 4 óráig folytatva, *Elek* főhadnagy még az est beállta előtt bevonult.

A gyalogdandár balszárnyán mentelő szomszéd *Pongrácz* tábornok hadosztálya felől, ahol az 1. népf. huszárosztály 2. százada *Burchard=Bélaváry* népf. százados és *Hirsch Aladár* főhadnaggal a felderítést végzi, erős harc hallatszik.

Szállásunk a *Mhn.nél* nem lévén, az egész éjjelt szabadban föltjük.

A népf. huszárosztály, az osztályparancs könyve szerint, *Banjánin* tartózkodik mint tartalék.

Az e napon 354. szám alatt kiadott osztálynapiparancs szerint az osztályhoz már régebben beérkezett pótlás a következőleg osztatott szét:

Az 1. századhoz :

<i>Cicréby János</i> népf.-főhadnagy	Kövágó István huszár
Benkő Gyula szakaszvezető	Kiss Gáspár „
Rásó Antal fizedes	Szabó István „
Papp Sándor „	Hades János „
Tóth T. III. János huszár	Seres János fiszfiszolga
Jónás Sándor „	

A 2. századhoz :

<i>Dr. Huber József</i> népf.-főhadnagy	Szabó János huszár
Kovács Alajos szakaszvezető	Kádes Mihály „
Makai Lajos fizedes	Héjja János „
Tóth P. I. János huszár	Boros Jenő fiszfiszolga

A 3. századhoz :

<i>Turgonyi Elemér</i> népf.-hadnagy	Hupai Sándor huszár
Rabai János szakaszvezető	Boros Lajos „
Kiss Juhász László tizedes	Tatár István „
Kontz Mihály tizedes	Tóth Tál „
Simon Mihály „	Bagi Ferenc tisztiszolga
Urbán Antal „	

Ugyanczen osztályparancs 3. pontjában *Kerekes András* őrnagy, osztályparancsnok közli, hogy betegsége következtében az osztályt elhagyja és az osztályparancsnokságot gróf *Csekonics Gyula* népf.-főhadnagynak adja át. Ezen a napon távozik el *Gulás János* állatorvos is, aki *Sabácon* a visszamaradt beteg és sérült lovak gyógykezelését veszi át.

Október 26-án reggel 5 órakor *Schiess* vezérőrnagy gyalogdandárával az *Elek* főhadnagy által tegnapi napon felderített útvonalon *Valjevó* felé megindul. Elővédül ismét a huszárkülönítményt rendeli ki azon feladattal, hogy amint a huszárkülönítmény *Divcsihez* ér, egy járőrt *Valjevó* felé küldjön ki, a főbbi lovassal pedig menjen át a *Kolubarán* és *Mionica* falut, továbbá *Plaudis* \triangle 460-as pontot és *Cerovo b.* \triangle 348-as pontot, valamint az ezek között elterülő terepet derítse fel, nehogy a tegnapi naphoz hasonlóan a gyalogdandárt előnyomulásában egy ellenséges járőr megzavarja.

A huszárkülönítmény tehát összeköttetés híján a dandárnak balszárnyát tartozik meglepetésszerű támadástól biztosítani.

Az előbb említett *Mionicába* érve, *Bajkai* fizedes huszárjárőrc találkozik az 1. népf.-huszár-osztály 2. századának egyik járőrével, mely déli irányban folytatja útját, mint a szomszéd *Pongrácz=gyaloghadosztály* felderítőjárőrc.

Felderítés közben a *Bajkai-járőr* három sebesületlen szerb foglyot ejtett, kiket az ezen útvonalra kiküldött 3/III. zászlóaljunknak, illetve parancsnokának, *Géczy* századosnak elismervény ellenében leadott.

A népf.-huszárosztály — a 2. század és az 1. század felének kivételével, amelyek másutt voltak elfoglalva — *Huber József* és *Wieszner Emil* főhadnagy előzetes felderítése után gróf *Csekonics Gyula* főhadnagy parancsnoksága alatt *Tordojevac*, *Karaula* \triangle 302-es, *Klamica* \triangle 280-as ponton át *Valjevóba* érkezett és beszállásolt.

Október 27-én reggel 5 órakor a *Schiess=gyalogdandár* is *Valjevóba* indult, melyet déli 12 órakor elért.

Október 28-án a *Schiess=dandár* *Valjevóban* pihenőt tart. Itt a m. kir. 3/III. népf.-zászlóalját *Géczy István* századossal együtt hegyifelszereléssel ellátva át kellett adnunk a baloldalunkra eltolt *Franz* vezérőrnagy dandárának, melyhez még a lovaskülönítményből *Bajkai* fizedes is negyedmagával átvezényeltetett.

Ennél a dandárnál van beosztva egyébként *dr. Spett Ernő* népf.-főhadnagy is az 1. népf.-huszárosztály egy huszárszakaszával, mely gyalogdandár *Ubon* át követt és *Divcsin* át délnek tartva zsidószó szerint *Mionicán* tartózkodott s így beékelődött a *Schiess=dandár* és a *Pongrácz=gyaloghadosztály* közé.

A népf.-huszárosztály 2. századának fele — *Burchard* századossal — a *Pongrácz=gyaloghadosztály* kötelékében a keletre eső *Moravciba* érkezve, ott teljesíti a felderítő lovasjárőrszolgálatot.

A szerbek további üldözése.

(Lásd a 67. sz. vázlatot.)

Az *Elek* főhadnagy huszárkülönítményét *Schiess* vezérőrnagy reggel 6 órakor *Valjevótól* délre fekvő *Dracsics* faluig tolja ki, hogy ott a dandárt délfelől biztosítsa. Az útviszonyok a lehető legrosszabbak, sokszor lóról kell szállni.

Schorsich altábornagy *Wieszner* főhadnagyt ismét messzemenő hírszerzőjárőrbe küldi. Menetirány: *Razana*, *Kosjerici*. A járőr *Razana* közelében éjjelezik és másnap délelőtt 4 órakor folytatja útját, de már 200 lépés menetelés után ellenségre bukkan, amely a járőrt tűzzel fogadja. A lovasjárőr kitér a keletre fekvő dombokra és jelenti az ellenséggel való érintkezés felvételét.

A népfelkelő-huszárosztálytól *Huber József* főhadnagy a 3. század 12 huszárjával *Valjevóból* kiindulva *Zavlake*, *Lozsnica*, *Krupanje*, *Ljubovia* és *Peche* községek felderítésére küldetett ki.

Október 29-én a *Schiess*-dandár parancsot kap, hogy nyomuljon előre *Ravnje* községig. A huszárkülönítmény reggel 6 órakor elindul mint dandár-elővéd, elérve azonban *Ravnje* községet, a biztosítószolgálatot a gyalogság veszi át.

A népf.-huszárosztálynak e napon kiadott 355. számú osztálynapiparancsa szerint *Várady Jenő* főhadnagy betegsége, aki már az offenzíva kezdete óta gyengélkedett, a fáradalmak következtében annyira rosszabbodott, hogy a huszárosztály kénytelen volt őt e napon a 64. számú egészségügyi intézetbe utalni. Távozása következtében a 3. század parancsnokságát *Wieszner Emil* tart. főhadnagy vette át.

Október 30-án *Schiess* vezérőrnagy folytatja előnyomulását *Mhn Bukovskáig*. Az elővédet az országhaton ismét a lovaskülönítmény képezi, de a biztosítószolgálatot az oldalakban már a gyalogság végzi, mert a sziklás és meredek hegyeken a lovaságot nem lehet alkalmazni. *Schorsich* altábornagy mai nappal kiadott parancsában a lovaság kíméltére hívja fel az alárendelt dandárok parancsnokait. A lovaskülönítménynek ezúttal az volt a feladata, hogy a velünk párhuzamosan jobboldalunkon menetelő *Streit* vezérőrnagy parancsnoksága alatt álló dandárral és a velünk szintén párhuzamosan előrenyomuló és a XIX. hadtesthez tartozó *Franz* vezérőrnagy gyalogdandárával — melynek szélső jobbszárnyát a *Schiess*-dandártól még *Valjevóban* átvezényelt m. kir. 3./III. zászlóalj képezte és amely ezen napon *Brezsgje* szétszórt helységben fölfőtte az éjszakát — az összcökötőszolgálatot végezzék.

A népfelkelő-huszárosztály 3. százada a *Hauser*-dandárral együtt a *Schorsich* altábornagy gyaloghadosztálytartalékát képezte s mint ilyen ezidőszereint még *Valjevóban* maradt vissza.

Október 31-én reggel a *Schiess*-gyalogdandár tovább nyomult előre *Razana* felé. Az út — bár félig-meddig kiépített — azonban olyan rossz, köves, sziklás, hogy

Dr. Huber József népfelkelő-hadnagy,
később százados.

Kitüntetései: bronz katonai érdemérem a kardokkal, Károly-csapatkereszt. Bevonult 1915 március 14-én a budapesti pörzsőszázadhoz. Harctéren vezényeltett 1915 április 22-én az uzsoki szoros védő m. kir. 10. népf.-huszárosztályhoz. 1915 május 26-án megbetegedett. Bevonult 1915 október 14-én a szerb harctéren levő 1. népf.-huszárosztályhoz. Résztvett több járőrszolgálatnál a szerbek üldözésében, 1915 október 26-án *Valjevo* elfoglalásában. 1917 január 15-től az 1. század parancsnoka. Felmentett 1918 augusztus 15-én.

azt az *Elek=szakasznak* nagyobb részben gyalog kellett megfenni. A *Schiess=dandár* menetirányától jobbra párhuzamos útirányban haladt a hadosztályunk másik dandára *Streit* vezérőrnagy parancsnoksága alatt, biztosítván *Drenovci* és a *Bukovszka* elnevezés alatt ismert hegyláncot. A *Schiess=dandár Razanába* való beérkezésekor összeköttetést keres a főünk a „*Maljen*“ ○ 997-es pontról dél felé előnyomuló *Franz=dandárral*.

Az út nehéz volt és kimerítő, ezenkívül ködös és csős, ami a megfigyelést és tájékozást rendkívül megnehezítette. A *Mionicába* vezényelt 3/IV. zászlóalj parancsnoka, *Farkas* alezredes délután 6 óráig sem képes a *Franz=dandárral* az összeköttetést létesíteni, mire a huszárkülönítmény egy lovasjórőre a zászlóalj egy gyalogsági szakaszával az éj folyamán annak felkeresésére indul, azonban útjában tüzet kap. Hogy ez a tüzelés az ellenség utóvédjétől származott-e vagy a *Franz=dandár* oldalvédjétől eredt-e, megállapítani nem lehetett, miután a sűrű köd teljesen lehetetlenné tette a tájékozódást. A kijelölt helyre való beérkezést a gyalogzászlóaljparancsnokok este 6–10 óra közötti időben jelentették be.

E jelentések beérkezéssel a másnapra vonatkozó intézkedéseket még az éj folyamán a dandárhoz beosztott népf.-huszárkülönítmény lovasainak kellett kikézbésíteni. A nehéz feladatot a huszárok idejében teljesítették is.

A *Franz=dandárhoz* beosztott *Spett Ernő* szakasza ezidőszereint *Suvobor* △ 802-es és *Maljen* ○ 997-es ponttól délre követi az ellenséget. Míg az ettől keletre eső *Pongrácz=gyaloghadosztály* lovasságát képező 1. népf.-huszárosztály 2. százada *Burchard=Bélaváry Pál* százados, *Járm János* és *Hirsch Aladár* főhadnagyokkal az *Ugrinovci—Rudnik* közötti terepen üldözi az ellenséget.

Miután gyaloghadosztályunk az általános előnyomulási arcvonalról meglehetősen lemaradt, *Schorsich* altábornagy, hadosztályparancsnok **november 1-én** nagyobb teljesítményt kívánt. Ezek szerint a *Schiess=dandárnak* el kellett érnie a „*Gradina*“ △ 784-es magaslatot és a ○ 802-es pontot. Az élzászlóalj, amelynek a „*Subjel*“ 939-es pontról nyugatra haladva reggel 5 órakor kellett elindulnia, hogy *Sevrljugenen* át a dandár útvonalára érkezzen, eltévedt és csak délelőtt 11 órakor érkezett meg az előbb említett útvonalba, a 416-os pontra, hol a dandár főbbi zászlóaljai mintegy 2 órán át várokoztak rá. A szerencsés beérkezés után most már *Farkas* gyalogsági alezredes, mint a 3/IV. zászlóalj parancsnoka, a dandár élén folytatta az előnyomulást a *Grapina* △ 784-es és ○ 802-es pontig, melyet elérni végcélunk volt. Ez volt eddig legnehezebb és legfárasztóbb utunk. Délután 3 órakor megérkezve, a hegyoldalon szabad táborba szálltunk és 9–10 fokos száraz hidegben meg volt engedve, hogy táborüzet rakjunk. Lovaink, amelyek már egy hete nélkülözték az alomszalmát, abban természetesen zuftal sem részcsülhettek. A legénység azonban jó elhelyezést talált a rögfönzött sátrakban, melynek gyors felállításába már jól begyakorolta magát. A dandár zászlóaljai együtt éjjeleztek, kivéven a 28/I. horvát zászlóaljat, amely mint elővéd *Granica* ○ 793-as pontra tolatott előre és ott töltötte az éjjelt.

Hadosztályunknak másik dandára, a *Streit* vezérőrnagy balszárnya elérte *Ribasevinát* és a ○ 743-as pontot, ahol jobboldalunkat biztosítja, míg a balszárnyunkon haladó XIX. hadtest jobbszárnyát képező *Franz=dandárral* és a *Schiess=dandár* jobbszárnyával dandárunktól átvezényelt 3/III. népf.-zászlóalj *Géczy István* századossal a *Magje* ○ 582-esnél és *Podgoránál* biztosítja az összeköttetést.

A hadosztálytörzs, valamint ennek tartaléka, a *Hauser=dandár* és a népf.-huszárosztályunk, mely utóbbi a 3. századból és az 1. és 2. századból összevont második századból állott, ezen a napon erőltetett menetben *Kosjerici* elszórt helységig követte a dandárokat és itt töltötte az éjjelt is.

Uzsice megszállása.

(Lásd a 67. sz. vázlatot.)

November 2-án a hadosztály parancsa szerint a dandároknak tovább kellett előnyomulniuk. *Schiess* vezérőrnagy dandárának *Belackva* község jelöltetett ki végpontul. A hadosztály másik dandárának, *Streit* vezérőrnagynak *Kosjerici*, illetve *Dubci* elszórt községek elérése volt a feladata. A *Schiess-dandár*hoz tartozó és *Granicába* előretolt zágrábi 28/I. honvédnépf. zászlóalj az útvonalról letérve képezte az előhadat, melyet azután az egész dandár követt.

Az előnyomulás alatt délelőtt 11 óra körül *Schorsich* hadosztályparancsnok tartalékának egy részével, a budapesti 1. népf. huszárosztály két századával gróf *Csekolics Gyula* osztályparancsnok vezetés alatt *Karanban* elérvén a *Schiess-dandárt*, hírül hozza a legújabb hadi jelentést, mely szerint *Krusevác* birtokunkba jutott. Ennek következtében a *Schiess-dandár* a \odot 370-es *Dobridóig* tolatott előre, a *Streit-dandár Dubcsi* \odot 592-esig, a népf. huszárosztálynak pedig elrendeltetett, hogy kísérelje meg *Uzsicét* megközelíteni s azt megszállani.

Schorsich hadosztályparancsnok — miután a *Hauser-dandárt Belackva* község előtti útkeresztvezéshez a 398-as *W. H.*-hoz rendelte — a népf. huszárosztályt követte *Uzsice* felé. A *Schiess-dandár* délután 3 órakor eléri *W. H. Dobrido* \odot 370-es magaslatot, ahol találkozik az *Uzsicéből* gróf *Csekolics Gyula* főhadnagy által kiküldött lovasjárőrrel, mely hírül hozza azt az örvendetes eseményt, hogy a huszárosztály délután 1 órakor megszállta *Uzsicét*, miután az ellenség utóvédje azt feladta. A huszárosztálynak ezen tervszerűen keresztülvitt előretörését a *Dubciból* előnyomuló *Streit-dandár* is támogatta és ez credményezte azt, hogy az ellenség utóvédje, engedve a két oldalról is jövő nyomásnak, *Uzsicét* idejekorán kiürítette.

Uzsice megszállása nagy örömet okozott valamennyi dandárnak, különösen pedig a népf. huszároknak, akik annak végrehajtásánál a főszerepet vitték. Nem maradhat megemlítés nélkül az sem, hogy az credmény az osztályparancsnok, gróf *Csekolics Gyula* népf. főhadnagy gyors, elhatározó és minden tekintetben körültekintő dispoziójának is volt köszönhető, nemkülönben az alája rendelt fiztikarnak, kik közül az előhad parancsnokát, *Wieszner Emil* tart. főhadnagyt mint a 3. század parancsnokát is elismerés illeti meg.

A balszomszédunkban előnyomuló *Pongrácz-gyaloghadosztály*, hol az 1. népf. huszárosztályunk 2. százada van, ez időtájban *Grn. Milanovác* előtt harcban áll az ellenséggel. Az utánunk jövő *Franz-gyalogdandár* és ezzel együtt a *Spett Ernő* főhadnagy huszárszakasza az általunk már elhagyott *Kosjerici* felé irányított.

November 3-án a dandárok folytatják az előnyomulást. A *Schiess-dandár*hoz beosztott *Elek* lovasszakasz parancsot kap két járőr kiküldésére. Mindkettőt *Uzsicébe* kell küldeni azzal a feladattal, hogy az egyik járőr *Somogyi* szakaszvezetővel és 9 lovassal *Uzsicén* át délre az ottani *Kaserne* mellett elhaladó karbantartott kocsúton *Ljubanyin* át *Iczerine* magaslatot, illetve *Sukino b.* \odot 364-es pontot derítse fel és a *Streit-dandár* útvonalát biztosítsa, a másik járőr pedig *Péli* szakaszvezetővel és 9 huszárral az előbbi járőr útirányával párhuzamosan attól nyugatra vezető karban tartott kocsúton halad a \odot 832-esen át, *Gujilaja* 787-es és \odot 775-ös magassági pontokig, hogy így a *Streit-dandár* útvonalát felderítse.

A lovasszakasz visszamaradt rész 21 lovassal a *Schiess-gyalogdandár* előjárőréül rendeltetvén ki, a dandárt biztosított menetben fedezi és azzal együtt *Pozsega* előtt levő \odot 340-es pontra érkezve, ott szabad táborba száll. Az idő a mai napon enyhére fordult, ami elviselhetőbbé teszi a szabad táborozást az előző napok kemény hidegben eltöltött éjszakáival szemben.

November 4-én a hadosztályeligazítás szerint, a dandárok tovább folytatják délre előnyomulásukat. A *Schiess-dandár Pozsegán* át. Előjárőr ismét a hadosztálylovasságként ide beosztott népf. huszárkülönítmény. Amint ez a huszárelővéd *Pozsega* elé ér, jelenti, hogy a

Skrapez patak az áradás következtében kiöntött és az ár megrongálta a fahidakat, amelyeken az átjutás a dandár ütközetvonatának nehézséget fog okozni. *Elek Menyhért* népf.-főhadnagy javasolja, hogy a gyalogdandár *Pozsegát* megelőzőleg, egy, a főútvonalról déli irányba vezető elég jókarbantartott kocsiútra irányíttassék, mely út még a legalkalmasabb volna a vízzel borított területen való átjutásra. *Schiess* dandárparancsnok a javaslat szerint határoz. Az átkelés itt is nehezen megy, néhol térdig érő vízben kell gázolni, miért is kijelölt célunkat ma már nem érhetjük el, meg kellett rövidítenünk előnyomulásunkat és csak a *Djetinja* patak vonaláig szállhattuk meg az előttünk elterülő terepet.

Szabadtáborban töltjük az éjszakát, mely alatt bevonult a tegnapelőtt kiküldött két huszárjárőr is *Uzsice* felől, miután a biztosítószolgálatot az előretolt *Hauser* ezredes tartalék-dandárjának 25. l. népf.-zászlóalja vette át és mert az ottani további felderítésre a lovasság — a sziklás hegyek miatt — többé nem volt használható.

Ezen a napon vonult be a még *Valjevó*ból elküldött *Huber József* főhadnagy 12 lovasból álló járőrével 6 napos távollét után az osztályhoz, melyet *Valjevóban* nem találván meg, ide követett.

A baloldalunkon előnyomuló 53-ik gyaloghadosztály (*Pongrácz* táb.) a mai napon elérte *Csacsakot* s az oda beosztott 2. huszárszázadhoz *Huber József* főhadnagy is bevonult.

Az 1. népf.-huszárosztály 2. századának teljesítményére nézve idézzük *Burchard-Bélaváry Pál* százados, századparancsnok naplójából a következőket:

„Az offenzíva megkezdésekor, főbb napj kemény harc után, az egész hadosztály átkelt *Progarnál* a *Száván* és a hadműveletek során — amint azt már említettük — az alábbi vonalon nyomult előre: *Obrenovác—Stepovác—Lazarevác—Moravci—Grn. Milanovác—Csacsak*.”

„Az előnyomulás alatt a visszavonuló szerb hadsereg több ízben kemény ellenállást fejtett ki, úgyhogy a gyaloghadosztály csak egy-két napi erős küzdelem után volt képes a kijelölt irányban továbbhaladni.”

„A 2. század kötelékéből az 1. szakasz *Jármy* főhadnagy parancsnoksága alatt az 50. hadosztály kötelékébe tartozó *Farkas* ezredes dandárjához lett kikülönítve, míg a többi két szakasz *Burchard-Bélaváry* százados parancsnoksága alatt *Hirsch Aladár* főhadnaggyal mint csapatlovasság működött.”

„A *Szávától* egészen *Moravciig* való előnyomulás alatt a század a hadosztály élével párhuzamosan, de attól 5–10 km.-nyi távolságban nyomult előre mint oldalvéd, meglepetések és váratlan oldaltámadások elhárítása céljából. *Moravcistól Dugopoljánaig* tartó előnyomulás alatt pedig a század a hadosztály élén haladt részben mint előjárőr, részben mint hírszerző- és felderítőkülönítmény.”

„A 2. huszárszázadnak ezen beosztása alatt többször volt alkalma szerb utóvédeket hidak és átjárók elpusztításában megakadályozni és az így elfoglalt építményeket szerb ellentámadások ellen addig tartani, míg a saját gyalogság a helyszínére érkezett.”

„A szerbek a legnagyobb ellenállást *Grn. Milanováctól* északra fekvő hegyekben fejtették ki.”

„*Grn. Milanováctól* északra mintegy 10 km.-nyire a hadosztály elővédjét képező $\frac{1}{2}$ *Farkas-dandár* igen erős szerb ellenállásba ütközött. A harc vonalba fejlődött $\frac{1}{2}$ dandár jobbszárnya egy nagy, széles erdőben végződött. A 2. huszárszázad ekkor azt a parancsot kapta, hogy ebben az erdőben nyomuljon a jobbszárny meghosszabbításának irányában előre, hogy a $\frac{1}{2}$ dandárt oldaltámadás ellen biztosítsa. A század feladatának teljesítése közben kisebb szerb osztagokra és járőrökre bukkant, amelyektől sikerült az erdőt megtisztítani. Ezután kisebb figyelőjárőrök hátrahagyásával a század a harc vonal jobbszárnya mögé vonult vissza, hol egy védett helyen biztosított állást foglalt el. A századparancsnok maga gyalog, csakis egy huszár kíséretében felmászott az előttük levő hegy tetejére, hogy a jobbszárnyon előnyomuló gyalogsági századparancsnoktól a helyzetre vonatkozólag tájékozódjék. A parancsnokot egy úgynevezett „*Blockhaus*”-ban találta meg, honnan a támadást irányította. Ekkor azonban inkább védekezésről volt szó, mert a szerbek ezúttal ugyancsak megszorították az elővéd jobbszárnyát. Heves ágyú- és gyalogsági tűzben állottak a csapatok, a hegytetőt felszántották a lövedékek s a *Blockhaus* hamarosan megtelt súlyos sebesültekkel és haldoklókkal. Ez a helyzet néhány óráig tartott. A legnagyobb golyózápor közepette egyszerre megjelent a hegytetőn a 2. század derék századtrombitása, *Zsarnai* tizedes, ki megpillantva parancsnokát, jelentkezett nála s arra kérte, hogy ott maradhasson mellette, mert: „*Nem lehessen tudni mi lesz még!*” Kisült, hogy a hűséges *Zsarnai* parancs nélkül, csakis századparancsnoka sorsa iránti aggodalmától serkentve mászott fel a legnagyobb tűzben a hegyre, hogy szükség esetén segítségére lehessen. Ezért később vitéségi érdemmel lett kitüntetve.”

„Este felé sikerült a szerbeket visszavonulásra kényszeríteni és azután *Črn. Milanová*ba bevonulni. Az 53. gyaloghadosztály itt pihenőt tartott, míg a 2. század és egy $\frac{1}{2}$ század bosnyák gyalogság, mindkettő *Burchard-Bélavár*y százados parancsnoksága alatt, parancsot kapott még az éj folyamán a *Csacsak* felé visszavonuló szerbek üldözésére, főleg pedig arra, hogy az ellenséget a hidak megromlásában akadályozza meg.“

„*Burchard-Bélavár*y százados gyalogsága egy-egy szakaszát az országúton párhuzamosan kétoldalt húzó dő hegyléc tetejére irányította, míg ő maga a századdal az országúton nyomult előre *Csacsak* felé.“

„Még hajnal előtt sikerült a \odot 260-as pontról a *Dicina* patakon átvívó hídnál a szerb utóvédet elérni és a $\frac{1}{2}$ század bosnyákkal egyesülve, — reggel a különítmény tovább nyomult *Csacsak* felé, de a várost környékező dombokon a szerb haderő újból állást foglalván el, be kellett várni a saját hadosztály elővédjét s csak ennek segítségével vált lehetségessé november 4-én a *Csacsak*ba való bevonulás.“

Szerb ellenállás a Durmitor magaslaton.

November 5-én a *Schorsich* gyaloghadosztály dandárai továbbnyomultak előre s mert az előző nap az áradás okozta nehézségek miatt csak rövid utat tehtünk meg, ma hosszabb utat kellett megtennünk. Indulás kora reggel és csak az *Arilje* falu feletti országúton tartottunk hosszú pihenőt, mely alatt *Schiess* vezérőrnagy a további előnyomulásra vonatkozó parancsokat is kiadta.

A *Schiess*-gyalogdandár előjáróire továbbra is az *Elek*-lovaskülönítmény maradt, melyet *Halász Gyula* koronaőr százados a 2/IV. népf. zászlóaljjal követt.

A lovaskülönítmény tartozik útközben a fölünk keletre előnyomuló — időközben *Franz* vezérőrnagy dandárától visszarendelt — 3/III. gyalogzászlóaljjal összeköttetést létesíteni.

A *Streit* vezérőrnagy gy.-dandára mögöttünk keletre visszamaradván, biztosítja *Jakovo Sjenskose* \odot 920-as és *Zirave* 834-es magaslatokat.

A *Schiess*-dandár *Ariljeből* elindulva, útját nem az országúton, hanem a *Moravica* patak mentén a hegyoldalban folytatta. A baloldalában vonuló hegyekre *Elek Menyhért* népf.-főhadnagyot küldi fel az egész lovaskülönítménnyel, felderíteni és biztosítani a dandárt az onnan várható ellenséges meglepetésektől.

A *Treányevica* patakot elérve, körülbelül 2 km.-nyire erős fegyvertűzelést hallani, amely azonban nem a lovaskülönítménynek, de az útvonalon elővédként menetelő 2/II. népf.-zászlóaljnak szólhatott. A huszárszakasz erre fokozottabb figyelemmel folytatja útját, nehogy a dandárt balodaltól is a magaslatokról váratlan tűzelés érje.

Közben a *Durmitor* hegyecsoport elfoglalására a békésgyulai 2/IV. zászlóalj kivül a később felvonuló nagyváradi 3/IV. zászlóalj is kísérletet tesz, azonban, mert már d. u. 5 óra volt és alkonyodni is kezdett, *Schiess* vezérőrnagy a további tűzelést beszüntette és inkább arra főrekedett, hogy az eddig elért terepet a zászlóaljakkal rendszeresen biztosítsa. A 2/IV. zászlóalj vesztesége aránylag nagy volt s ezt annak köszönhetjük, hogy a XIX. hadtesthez tartozó elővéd, a cs. és kir. vadászok — akik *Ivanjica* felé elvonultak — zászlóaljunkat a helyzetről rosszul tájékoztatták. *Farkas* alezredes, zászlóaljparancsnok bemondása szerint zászlóalja 6 halottat és 32 sebesültet vesztett az elhamarkodott támadásban.

Szerbeket üldözve *Arilje* előtt 1915 november 5-én. *Elek* fhdgy. parancsot kap a lovassággal felderíteni. Az előtérben *Seidner* vezérkari szds., oldalt *Elek* fhdgy., háttal *Láng* gy. ezredes, oldalt *Schiess* gy. tábornok, mögötte a tűzér-féltűz és *Szabadhegyi Sándor* méneskari fhdgy. parancsőrtszt, törzslovasszakaszparancsnok.

Schiess vezérőrnagy a helyzet mérlegelése után úgy határozott, hogy a dandárt összevonja, a hozzá beosztott hegyiüteget felvonultatja, a dandárt pedig a *Tresnyevica* patak völgyében, a *Moravica* patak összefolyásánál fogja pihentetni. A baloldali biztosításra a \bigcirc 708-as pontra kirendelt *Elek* hadnagy lovaskülönítményét pedig a 2/V. gyalogsági népfelkelő zászlóalj egy századával felváltotta.

Megállapítások szerint az ellenség creje a megszállott magaslatokon két zászlóaljnyi lehetett.

A népfelkelő-huszárosztály ezen a napon *Pozsegában* tartózkodik mint a hadosztály tartaléka és az itt kiadott 357. számú osztálynapiparancs szerint *Ráczevi Imre* 3. századbeli huszár az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásáért a **bronz vitézségi érmet kapta.** (Verlautbarungen No. 4789. 1915. évi 37. szám.)

November 6-án a kora reggeli órákban a zászlóaljak tájékozódnak, hogy az előttük magasra nyúló és ellenséggel megszállt hegygerincet miképpen vegyék kevés veszteséggel birtokukba.

Hegyiütegünk tűz alá veszi az ellenséget, amely — úgy látszik — ágyúval nem is rendelkezik, mert csak gépfegyverrel és puskával viszonzozza a tüzelést. Ez azonban nagy veszteséget nem okoz. Délután 1 órakor általános támadásba megyünk át, melyet a szegedi 2/V., békésgyulai 2/IV., nagyváradai 3/IV. zászlóaljak vezetnek be és bár lassan és óvatosan halad az előnyomulás, biztosan nyomulnak fel a hegy gerincére, ahonnan az ellenséget rövid harc után el is űzik.

Schiess dandárnak az üldözést nem folytatja, hanem a *W. H. Divlyakban* száll meg s ott vonja össze egész dandárát.

Miután a *Schorsich* altábornagy gyaloghadosztályához tartozó *Streit* vezérőrnagy dandárának balszárnya az úttesttől jobbra kimagasló *Paljevina* \bigcirc 804-es pontot elérte, saját dandárunk (*Schiess*) jobbszámjára a 2/V. zászlóaljunk kerül és a *Gradina* 657-es templomot szállja meg, valamint attól keletre *Gradina* szétszórt helyiséget és a \triangle 64-es magaslatot. A 28/I. zászlóalj, mint második harcvonal, a *Zirovány* patak déli magaslatain helyezkedik el, míg a 2/IV. és 3/IV. zászlóalj mint tartalék *W. H. Divlyaknál* száll szabad táborba.

A népfelkelő-huszárkülönítmény mindkét előretolt zászlóaljához egy-egy járőrt adott jelentésvivő szolgálatra.

Az ellenség ellenállása Csacsaktól délre.

(Lásd a 67. sz. vázlatot.)

A balszárnyunkon előrenyomuló 53. gyaloghadosztály *Pongrácz* tábornokkal, aki alá a népfelkelő-huszárosztály 2. százada is tartozik, e napon (nov. 6.) *Csacsaktól* délre erős harcokban áll az ellenséggel, mely hadműveletekről az 1. népfelkelő-huszárosztály 2. századának naplójából a következőket idézzük:

„Csacsakon a hadosztály két napig pihenőt tartott s csakis a *Kraljevo* felé vezető úton előretolt *Farkas-dandár* állott az ellenséggel érintkezésben. A második éjjel a század parancsot kapott, hogy egy tűzerüteget ennek a dandárnak *Zublucenél* harcban álló zászlóaljához még éjjel *Csacsaktól* mint tűzérzségi fedezet kíséren rendeltetési helyére. Az üteg a századdal koromsötét éjjel érkezett a *Zublucé* előtt fekvő *Vapóra* s rögtön beavatkozott a harcba.“

„Reggel — sajnos — a szerbek minden oldalról oly hevesen és meglepetésszerűen támadtak a zászlóaljra, hogy ez az üteggel és a 2. századdal kénytelen volt sietve visszavonulni egészen *Balugaig*, hol a *Farkas-dandár* a lökést nemcsak felfogta, hanem sikerült ellentámadással a szerbeket visszavonulásra is kényszerítette.“

November 7-én az előrenyomulást a hadosztály két oszlopban folytatja.

Menet közben ér utól bennünket *Wieszner Emil* főhadnagy, akit *Schorsich* altábornagy a népfelkelő-huszárosztálytól, *Pozsegából* messzemenő hírszerzőjárőrbe küldött ki

Arilje—*Ivanjica* menctiránnyal. A járőr *Arilje* közelében éjjelczett. Másnap továbbhaladva, a *Gradina* hegyhátról tüzet kap, erre kitér *Tresnjevica*—*Jalovici* irányába és *Ivanjica* felé tartva, útközben találkozik a *Jurisevic* alczredes 28. (horvát) népfelkelő-nyalogszászlóaljával. Ezeket elhagyva, bevonul a városba, ahol egy határavadászsászadnál éjjelczik.

A *Schiess-dandár* menctét ellenállás nélkül délután 4 óráig folytatta és *Bukovica* szét-szórt helységében szabad táborba szállva, éjjelczett.

November 8-án reggel az elővédül kitolt 3. zászlóalj fél százada jelenti, hogy az előtte elterülő terepen, az ottani lakosság bemondása szerint, ellenség van. *Schiess* vezérőrnagy azonban várva arra, hogy a 28/I. zászlóaljtól *Ivanjicáról* jelentést kap, nem nyomul tovább, hanem az álmatlanul eltöltött két éjszaka után elfáradt zászlóaljainak pihenőt rendel. A délutáni eligazítás után a holnapra tervezett előkészületekkel telik el az idő.

Harc az »Okolista« magaslatért.

November 9-én az eligazítás szerint a dandárhoz beosztott csapatlovas-ság a segélyhely és ütközetvonal védelmére és biztosítására rendeltetett ki, miután a terep lovasság részére nehezen járható. *Elek* főhadnagyot azonban *Schiess* vezérőrnagy magához rendelte. A tegnap elrendelt előnyomulást a 2/IV. és a 3/IV. zászlóalj nyitotta meg a *Jevás* hegy irányában, ezt a 2/IV. zászlóalj mint tartalék követte, melyhez a hegyiüteg és *Schiess* vezérőrnagy is táborkarával csatlakozott. A terepviszonyok miatt és a tegnapi ellenséget jelző jelentések következtében, óvatosan és körültekintéssel törté-
nik az előnyomulás. A 3/III. zászlóaljnak feladata volt *Ivanjicától* nyugat felé a terepet baloldalunkon biztosítani és *Glijecs* községet átkutatni, valamint a rendes útvonalon haladva, *Crvena Ga.* ○ 1128-as pontot elérni és az összeköttetést velünk létesíteni.

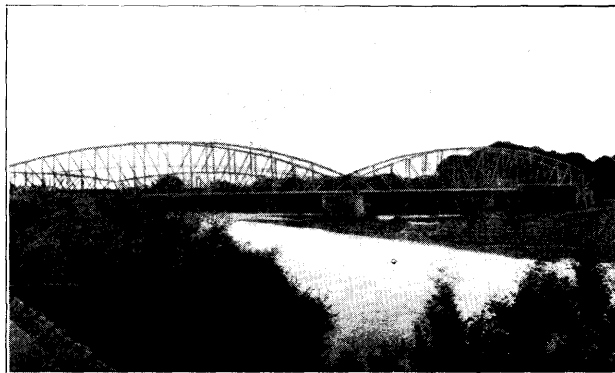
Délelőtt 10 órakor a 2/V. zászlóalj ellenségre bukkan. Csatározás fejlődik, melyben *Hrusztek* százados, zászlóaljparancsnok a karján megsebesül, egy tisztje pedig több gyalogos-sal hősi halált hal. Sok veszteség árán mégis sikerül az ellenséget visszavetni.

Schiess vezérőrnagy erre *Elek Menyhért* népfelkelő-huszár-főhadnagyot visszaküldi, hogy a segélyhely a tábori kórházzal, az ütközetvonal és a huszárszakasz előrejőjön.

Ezalatt az ellenség újabb állásból, az előttünk kimagasló *Okolista* hegy előtti dombok-ról ismételt ellenállást fejt ki, amelyre most már nemcsak a 2/V., hanem a 3/IV. zászlóalj is támadásba megy át és rövid idő alatt az ellenséget az állás elhagyására kényszeríti.

Délután 2 órakor, amikor a segélyhely, az ütközetvonal és a huszárkülönítmény a *Ras-kov vol.=tól* keletre mintegy 2 km.=nyire beérkezik, *Schiess* vezérőrnagy átcsoportosítást rendel el. E szerint az *okolistai* ○ 1193-as magaslat ellen a támadást a 2/V., majd attól keletre cső részen a 3/IV. zászlóalj fogja megindítani. A tüzerüteg fele két ágyúval közvetlen a két zászlóalj mögött állíttatott fel és feladata volt az *okolistai* magaslatot tűz alá venni.

Még mielőtt *Ivanjicáról* baloldalunk védelmére kirendelt 3/II. zászlóaljtól hírt kaptunk volna, az ellenség támadása következtében a 2/V. és 3/IV. zászlóalj szintén támadásba

Csacsak előtti vashíd, amelyet a szerbek visszavonulásuk alkalmával felrobbantottak.

kezd. Állóharc keletkezik a két magaslat között, melyeket egy szálas erdővel borított völgy választ el. Az erdő a két rajvonal közepén a hegyre is felnyúlik. A terep tehát egészen nem tekinthető át.

Schiess vezérőrnagy saját személyére is a rajvonalba megy, akit mindnyájan követünk, akik czidőszerint főrszénél tartózkodunk. A szerbek makacs ellenállását látva, *Schiess* vezérőrnagy *Elek* főhadnagyt a 2/IV. zászlóaljhoz küldi és azt, mint utolsó tartalékát, a 2/V. és 3/IV. zászlóaljak sűrítésére rendeli előre. A zászlóalj c parancsra *Halász* koronaőr százados parancsnok vezetésével — rajvonalba alakulva — futólépésben igyekezett az erősen pásztázott területen áthaladni és már megjelenése is oly lelkesítőleg hatott, hogy mielőtt a rajvonalat elérte volna, a 2/V. zászlóalj egy százada már rohamra indult.

Saját tüzéségünk ebben az időpontban szintén akcióba lépett, de lövésci rövidek lévén, azok a 2/V. zászlóaljunk rohamra induló századát érik, ami nem kis nyugtalanságot okoz.

Az ellenség felhasználva ezt a helyzetet, szintén támadásba, illetve rohamra megy s a 2/V. zászlóalj rohamozó századát nagy veszteséggel visszatérésre kényszeríti.

Szerencsétlenségünkre a 3/III. zászlóalj még nem érkezett be az \odot 1024-es pontra, tehát nem is avatkozhatott be a rohamozó zászlóalj támogatására. Így a harc rövid időre megállapodott.

Tüzéségünk belőve magát, kiadós fűzzel árasztja el az *Okolista* magaslatot és ezzel az ellenség tartalékának felvonulását megakadályozza.

Az ellenség azonban most általános rohamot indít, melyet *Zeidner* százados személyes vezetésével *Schiess* vezérőrnagy is ellentámadással viszonz, rohamra vezetve úgy a 2/V., mint a 3/IV. zászlóaljat. Az ebből kifejlődő kézitusában *Zeidner* vezérkari százados 3 sebet kapott. A súlyos sebekkel fekvő *Zeidner* századosnak megmentésére a közelében levő *Elek Menyhért* főhadnagy személyesen előresiet, azonban alig érkezik fel a hegytetőre a megmenetett *Zeidner* századdal, — az ellenségtől követve, visszavonul a géppuskásosztag. Attól kell most tartani, hogy ha sikerül az erdőben az ellenség áttörési kísérlete, illetőleg ha az ellenség észreveszi a 2/V. és 2/IV. zászlóalj közötti hézagot, úgy arcvonalunk áttörése mellett fog-ságba eshetik maga a dandártörzs és *Schiess* tábornok is. Ebben a válságos helyzetben *Elek Menyhért* főhadnagy a visszatérő géppuskásosztagnak megállást parancsol és további tüzelésre utasítja, valamint a visszatérő katonák egy részét személyes vezénylete alá véve, megállásra és további tüzelésre kötelezi.

A visszatérő 2/V. zászlóalj géppuskásosztagának újból harcbevételése után *Elek Menyhért* főhadnagy a 2/IV. zászlóalj elszakadt balszárnyához siet és *Elesánszky* gyalogsági hadnagyt utasítja, hogy a 2/V. zászlóaljhoz csatlakozást létesítsen. Lassan a többi zászlóaljnál is helyreáll a rend és az ellenség támadása is ellanyhul.

Természetesen senki sem tudja még, hogy tulajdonképpen mi hogyan folyt le és hogyan is állunk, mert már este 6 óra volt és a sötétség beálltával, valamint az erdő miatt át nem tekinthető terepen mindenki tájékozatlanul áll. De valószínűleg a montenegróiak is meg voltak törve, mert a támadást nem folytatták.

A szétszórt szakaszok az éj folyamán ismét zászlóaljakra egyesültek és küzdővonalunk helyreállott. Veszteségünk igen nagy volt, de sokat veszített az ellenség is. Sebesült tisztjeink között *Zeidner* vezérkari százados állapota volt a legsúlyosabb, aki hasán, lágyékán és combján dum-dumgolyótól származó löft sebeket szenvedett és az orvosi vélemény szerint reménytelen állapotban volt. Hős bajtársunk lelkiületét semmi sem jellemezte jobban, mint az, hogy dacára súlyos sebeinek, a segítségére siető *Elek* főhadnagyt arra kérte, hogy a dandárt kitartásra és állásainak megtartására buzdítsa.

Meg kell említenünk azt is, hogy az eldöntetlen ütközet a 3/III. zászlóaljnál *Zaricsi*, illetve \odot 1024-ről várt, de elmaradt oldaltámadása miatt nem volt javunkra fordítható, ellenben

Farkas alezredes, aki 3/IV. zászlóaljával jobbszárnyunkon volt, a kézítusa után este 7 órakor oldaltámadást indított az ellenség balszárnyára és ezzel sikerült neki az ellenséget mégis hátrább szorítani.

Az éjszakát természetesen a legnagyobb éberségben a rajvonalba föltöttük el.

November 10-én reggel 6 órakor az ellenség újból erős tűz alá veszi rajvonalunkat, mire *Schiess* vezérőrnagy elhatározza, hogy a 2/IV. zászlóalj kivételével — amely tegnap este még egy magaslatot elfoglalt — csapatait 2 km.-nyire visszavonja.

A visszavonulás folyama alatt, elhaladva, a cs. kir. 64. tábori kórház előtt, éppen *Zeidner* vezérkari századost pillantjuk meg, akit hordágyon visznek tovább *Ivanjicára*. *Schiess* tábornok meghatóan köszönti őt és kíván neki jobbulást és mielőbbi viszontlátást. *Zeidner* vezérkari százados, akin meglátszott, hogy utolsó óráit éli, megisméli a már idézett üzenetét, hogy egy talp-alafnyi területet se engedjünk át az ellenségnek.

E közben és jó órában érkezik délelőtt 9 órakor *Farkas* gyalogsági ezredes jelentése, mely szerint a 3/IV. zászlóalj a tegnap este megkezdett támadását folytatva, az *okolistai* magaslatokat ma birtokba vette és az ellenség utóvédjét elűzte.

Kitörő lelkesedéssel fogadtuk ezt a hírt, melyet a haldokló *Zeidner* vezérkari századossal még közölhattunk. *Schiess* tábornok e hírre azonnal parancsot ad a 2/IV. és V. zászlóaljak előnyomulására, melyhez lóról szállva a huszárszakasz is csatlakozik.

Elérve az *Okolista* magaslatot, a ○ 1193-as és △ 1221-es előtt *Schiess* vezérőrnagy hosszú pihenőt rendel s utasítja *Elek Menyhért* főhadnagyot, hogy mielőtt még a zászlóaljak a tegnapi kézítusa helyén áthaladnának, az útvonalon heverő és borzasztóan megcsontított hősi halottaknak a huszárokkal és sebesültvivőkkel való eltakarításáról gondoskodják, nehogy a szörnyű látványon az 2/IV. és V. zászlóaljak legénysége megborzadjon. Ennek végrehajtása alatt a zászlóaljak ebédelnek, majd ennek végeztével ismét megindulnak az *Okolista* magaslat felé.

Nem mulaszthatjuk el itt megemlíteni, hogy a dandárhoz beosztott *Ember* róm. kath. tábori lelkész a visszavonulásban nem vett részt és nem hagyta el a segélyhelyen súlyosan megsebesült katonáinkat, hanem — azzal a tudattal, hogy velük együtt esetleg fogságba eshetik — kitarott mellettük és vigasztalta őket. Természetesen nem maradt el az elismerés, melyben őt mindnyájan részesítettük. A derék, önfeláldozó, vitéz pap a háború előtt maroszigeti róm. kath. káplán volt.

A már említett *Okolista* magaslat felé haladva, a zászlóaljak zárt rendben menetelnek, míg a tiszték a hősi halottak megtekintésére indulnak, mely borzalmas látvány őket is megdöbbsentette. Hősi halottaink kivétel nélkül a felismerhetetlenségig meg voltak csontkítva. A montenegróiak gyilkoló eszközei között nem hiányzott a fejsze, balta, sőt bárd, na meg a kézigránát. Ezenkívül 10 mm.-es forgópisztolyok, amilyentől *Zeidner* vezérkari százados halálos sebe is eredhetett.

Az *okolistai* magaslatot délután 2 órakor értük el, hol *Farkas* alezredes a 3/IV. zászlóaljjal már várt bennünket. Felderítésre nem volt szükség, mert távcsővel látható volt, amint az ellenség lőtávon kívül, *Novavárosnak* irányt véve, fölünk kb. 5 km.-nyire a hóval borított hegyoldalon visszavonulóban volt.

Mindazonáltal *Schiess* vezérőrnagy zászlóaljait harcalakzatba csoportosította. Ennél a 2/IV. zászlóalj *Bajnok Álmos* századossal az *okolistai* magaslat mögött dandártartalékként visszamarad, a 3/IV. zászlóalj pedig *Farkas* gy. alezredessel az általa elfoglalt *okolistai* magaslatot szállja meg. A 2/V. zászlóalj *Hrusztek* századossal előretolatott a ○ 1105-ig és biztosít egy szakasszal *Zupanovica* ○ 1139-ig, az időközben idevezényelt 3/III. zászlóalj pedig *Gromovbiljig* a ○ 1221-es pontra, végül a népf.-huszárkülönítmény *Elek Menyhért* népf.-főhadnaggal ettől keletre, a ○ 1128-as *Crvenagorán* nyert elhelyezést.

A tegnapi harcban a dandár 60 halottat és 200 sebesültet s eltüntet veszített. Tisztekben a veszteség 5 halott és 3 sebesült, utóbbiak közt két zászlóaljparancsnok.

Az ellenségnek halottakban szintén nagy volt a vesztesége, de sebesültjeit mind elszállította.

November 11-én reggelre magas hó takarja a harc színterét és állásainktól nyugatra a *Mucsánj pl.* oldalán ismét látjuk az ellenség egy zászlóalját dél felé menetelni, mire *Schiess* vezérőrnagy a 2/V. zászlóalját *Zupanovica* ○ 1139-re, a 3/III. zászlóaljait pedig *Rokcira* és attól nyugatra a ○ 573-ra tolja előre. A főbbi csapatrészek az előző napi beosztásban maradnak. A hegyi tüzérüteg az *Okolista* magaslatra vezényeltetett és a 3/IV. zászlóalj körletébe került.

A *Schiess-dandár* ezzel az előretöréssel a *Mackensen* és *Kövess* vezérezredesek alatt álló déli arcvonalnak legmélyebb pontját képezte. Magunkra voltunk utalva, mert hadosztályunk másik dandára, *Streit* vezérőrnagy, mögöttünk jobbra volt és sem azzal, sem pedig az 56. gy.-hadosztállyal — amely *Ivanjica* felé volt valahol — összeköttetésben nem voltunk, bár *Ivanjicában* a dandárunkhoz tartozó 28/I. zászlóalj már napokkal előbb bevonult.

Schorsich altábornagy, hadosztályparancsnok tehát a *Schiess-dandárt* további előnyomulásában megállította.

Retablírozás Ivanjicán és Csacsakon.

November 12-én arról értesültünk, hogy dandárunkat fel fogja váltani a XIX. hadtest egyik dandára. Miután ezt a területet a dandárnak 2/V. zászlóalja már biztosítja, *Schiess* vezérőrnagy a népf.-huszárszakasszal felderítette az országról keletre elterülő területet, éjjelre azonban bevonatja őket a *Crnava Gora* ○ 1128-ra.

Alkonyatkor beérkezik a felváltó dandár, a beálló est miatt azonban a felváltás másnapra halasztatott.

November 13-án bekövetkezett a felváltás és a *Schiess-dandár* délután 5 órakor, már alkonyatkor, a 3/IV. zászlóalj kivételével, mely a *Schorsich* gy.-hadosztály *Streit-dandarához* vezényeltetett, a 2/V., 2/IV. és 3/III. zászlóaljakkal, valamint az *Elek-szakasszal* *Ivanjica* felé vonul. A félméteres olvadó hó, annyira megnehezítette a menetet, hogy útközben az erdőben kellett pihenni és éjjelezni.

November 14-én délelőtt 11 órakor *Schiess* vezérőrnagy dandarával *Ivanjicára* érkezett, ahol már a hadosztályparancsnokság és az 1. népf.-huszárosztály zöme elszállásolva volt.

Megtekintettük az ide beszállított és időközben meghalt *Zeidner* vezérkari századosnak a templom mellett levő sírját, ahol megilletődéssel búcsúztunk el a bátor, önfeláldozó és hős bajtársunktól.

A visszatért és három hét óta nem látott huszárszakaszt bajtársias szeretettel üdvözölte a népf.-huszárosztály. Az együttlét alatt értesültünk, hogy november 16-án a 358. számú osztályparancs szerint *Burchard-Bélaváry Pál* százados és *Várady Jenő* főhadnagy az ellenség előtti vitéz magatartásukért **Legfelsőbb dicsérő elismerésben** részesültek és hogy *Huber József* főhadnagynak *Schorsich* altábornagy, gy.-hadosztályparancsnok november 12-én kelt parancsában ugyanczen okból dicsérő elismerését nyilvánította.

Gróf Csekolics Gyula népf.-főhadnagy, osztályparancsnok, ugyanczen osztály napi-parancsában szétosztja a m. kir. 4. honvédhuszárezredtől pótlásként ide irányított 15 drb. felszerelt kincstári lovat, amely szerint: az 1. század kap 2, a 2. század kap 10, a 3. század kap 3 lovat.

November 17-én arról értesülünk, hogy *Schorsich* altábornagy egész hadosztálya — a népf. huszárosztály kivételével — az itteni hadműveletekből kivonatlik és más hadszíntérre lesz irányítva. *Szabadhegyi Sándor* méneskari főhadnagy, *Schiess* vezérőrnagy parancsértisztje megbetegedvén, helyébe *Kégl Dezső* 1. népf. huszárosztálybeli főhadnagy vezényeltetett.

November 19-én vett parancs értelmében *Schiess* vezérőrnagy egész dandára, *Elek Menyhért* főhadnagy huszárszakaszát is belcértve, *Csacsakra* rendeltetett. A dandár útközben az éjjelt a *Balikamen* hegytetőn vezető út mentén a *Mhn.* ○ 601-es, illetve ¶ 430-as alatt szabad táborban fölfi.

November 20-án *Rogacsát* érjük el és itt szintén szabad táborban éjjelezünk.

November 21-én jeges, csúszós hegyeken, teljesen kopár területen át végre délelőtt 11 órakor *Csacsakra* érkezünk, hol *Kövess* vezérezredes, hadseregparancsnokunk szemléje után bevonulunk a városba. (Lásd a 67. sz. vázlatot.)

A népf. huszárkülönítmény magyar nemzeti zászló alatt vonult be, melyet azonban fokba kellett húzni, mert *Schiess* dandárnak attól tartott, hogy *Kövess Hermann* vezérezredes e zászlónknak láttára őt szemrehányásokkal fogja illetni.

Kövess vezérezredes szemléje után a dandárnak elismerését fejezte ki.

November 24-én a népf. huszárosztálynak 359. számú osztálynapiparancsa szerint *Schiess* vezérőrnagy, dandárparancsnok november 2-án kelt napiparancsával az 1. század állományába tartozó *Juhász Sándor* tizedest szakaszvezetővé, *Löwinger József* huszárt pedig tizedessé léptette elő. November 23-án kelt napiparancsával pedig ugyancsak *Juhász Sándor* szakaszvezetőt c. őrmesterré léptette elő.

Schiess gy. tábornok dandára az 1915 november 9-iki okolistái kénitusa után a harcokból kivonatván, *Csacsakra* vonul be. Előtérben a dandárlovasság *Elek* főhadnaggyal, amint *Kövess Hermann* vezérezredes előtt éppen elvonulnak.

Előnyomulás Sjenicára.

(Lásd a 67. sz. vázlatot.)

November 28-án *Schorsich* altábornagy, gy. hadosztályparancsnok hadosztályával *Sjenicára* nyomult előre, hová az 1. népf. huszárosztály is követte. Az e napon kiadott 360. számú osztálynapiparancs közli a m. kir. 12. népf. gyalogezred III. zászlóaljának azt az átiratát, mely szerint *Hartmann János* 1. századbéli huszárszakaszvezető október 24-én *Ubón* hősi halált halt és ott eltemettetett. *Huber József* 3. századbéli népf. főhadnagy pedig bejelenti, hogy *Tőkés Lőrinc* huszára október 30-án teljesített járőrszolgálatja közben *Losuica* és *Krupanj* között járőréből eltűnt, továbbá, hogy *Kocsis Dániel* 1. századbéli őrmester megbetegedvén, a *sjenicai* 2/9. számú tábori kórháznak átadott.

November 29-én a népf. huszárosztály 2. százada — amely, mint láttuk, a cs. és kir. 53. gyaloghadosztály (*Pongrácz* tábornok) hadosztálylovasságaként volt alkalmazva — *Bur-*

chard=Bélaváry Pál századossal Sjenicára, az osztályhoz bevonult. Ebből az alkalomból gróf Csekonics Gyula népf.-főhadnagy, az osztály ezidőszerinti parancsnoka, a 361. számú osztályparancsban a következőket teszi közzé :

„A mai napon a 2. század a cs. és kir. XIX. hadtestparancsnokság parancsára az 53-ik cs. és kir. gyalghadosztálytól huszárosztályunkhoz bevonult. Örömmel közlöm, hogy ez alkalommal a cs. és kir. 53-ik hadoszparancsnokság a 2. századnak a magyar huszárság hagyományaihoz méltó, mintaszerűen fegyelmezett és minden feladatra ráteremtettnek bizonyult magatartásáért a *Legfelsőbb szolgálat* nevében elismerését fejezte ki, külön kiemelve a századparancsnoknak, a század fisztjeinek és a legénységnek érdemeit.“

Az 1. népf.-huszárosztály egysülése után még kikülönítve maradtak :

1. az 1. századtól *Elek Menyhért* főhadnagy szakasza, mint a *Schiess* tábormok gyalogdandárának csapatlovassága *Csacsakon* ;

2. ugyancsak az 1. századtól *Geréby János* főhadnagy szakasza, mint a *Streit* gyalogsági tábormok gyalogdandárának csapatlovassága *Csacsakon* ;

3. a 3. századtól *dr. Spett Ernő* főhadnagy szakasza, mint a *Franz* tábormok gyalogdandárának csapatlovassága *Novavárosen*.

November 30-án Sjenicán kelt 362. számú osztálynapiparancs szerint a 2. századdal bevonult *Burchard=Bélaváry Pál* népf.-százados az osztályparancsnokságot mint rangidősebb gróf *Csekonics Gyula* népf.-főhadnagytól átvette, aki október 19-étől az osztályparancsnokságot *Schorsich* altábornagy, gyalghadosztályparancsnok rendeletéből az egész szerbiai offenzíva alatt mintaszerűen vezette és megelégedésére látta el. Az ekként megüresedett 2. századparancsnokságot *Burchard=Bélaváry Pál* százados, osztályparancsnok ideiglenesen *Jármy János* szkv. főhadnaggal töltötte be, míg az 1. század parancsnokságát gróf *Csekonics Gyula* népf.-főhadnagy vette ismét át. Ugyanebben a napiparancsban a következők foglaltatnak :

A *Schiess*-dandár útvonala Csacsak—Szczrajvó felé. Drina folyórészlet Visegrád előtt.

„A *Schorsich* altábornagy csoportparancsnokságának f. hó 29-én kelt 24. számú parancsa értelmében a legénységgel örvendetes tudomásul közlendő, hogy Ő csász. és Apost. kir. Felsője a 3-ik hadsereg derék csapatainak legfelsőbb köszönetét és üdvözlét méltóztatott kifejezni.“

December 2-án Sjenicán a 363. számú népf.-huszárosztály napiparancsa szerint a cs. és kir. XIX. hadtestparancsnokságnak 1915. évi november hó 28-án No. 285 II. számú parancsával az alábbiak részcsültek az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásukért kitüntetésben :

A 2-ik századtól :

II. osztályú ezüst vitézségi érem adományoztatott :

Dezső Gábor törzsőrmesternek, *Kovács Mihály* szakaszvezetőnek, *Göncöl János* fizesdesnek, *Papp II. István* huszárnak.

Bronz vitézségi érem adományoztatott :

Károlyi Kálmán szakaszvezetőnek, *Beke Gáspár* fizesdesnek, *Schwarz Aladár* fizesdesnek, *Fekete István* fizesdesnek, *Göz Ferenc* fizesdesnek, *Zsarnai Kálmán* fizesdesnek, *Egel János* huszárnak, *Szücs János* huszárnak.

A 3-ik századból :

a II. osztályú ezüst vitézségi érem adományoztatott :

Vödrös Lajos fizesdesnek, *Frch József* fizesdesnek.

Bronz vitézségi érem adományoztatott : *Zay Dezső* törzsőrmesternek, *Papp András* szakaszvezetőnek,

Furulyás János fizesdesnek, *Balázs József* fizesdesnek, *Szendrei Sándor* huszárnak.

Ezenkívül a 2-ik századnál *Törő Lajos* I. oszt. egészségügyi altiszt, valamint *Kőrösi László* fideses ugyancsak vitéz magatartásukért a Legfelsőbb szolgálat nevében *dicséret elismerésben* részesültek.

Míg az I. népf.-huszárosztály — mint *Schorsich* altábornagy gyaloghadosztályának tartaléka — a *Streit* és *Franz* vezérőrnagyok gyalogdandárainál *Sjenicán* rekvirálási feladatok mellett járőrszolgálatot teljesített, addig az *okolistai* harcok után kivont *Schiess* vezérőrnagy gyalogdandárainak huszárkülönítménye *Csacsakon* pihenté fáradalmaikat. Itt történt meg az a sajnálatos csemény, mely szerint a 28/1. m. kir. népt.-gyalogzászlóaljnál szolgáló *dr. Otovcsevics Antal* zászlós a népf.-huszárosztálynál kitűzött magyar zászlót *Csordás Sándor* népf.-huszárorrmester jelenlétében letépte. *Elek Menyhért* népf.-főhadnagy *dr. Otovcsevics Antal* zászlóst a dandárirodába hivatva, *csalai Kégl Dezső* népf.-huszárfőhadnagy jelenlétében kérdőrevonta, nevezetnek beismerése után őt feljelentette, egyben a magyar zászló visszafűzését rendelte el.

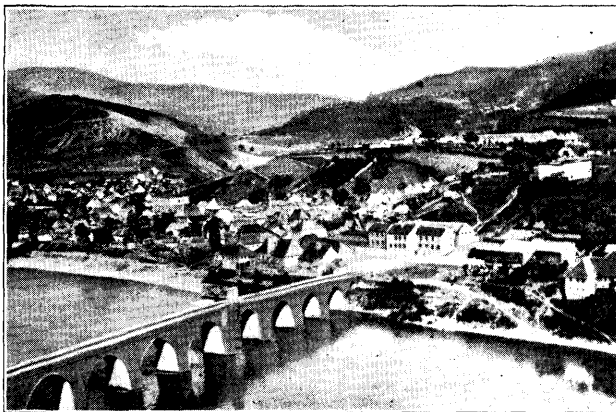
A dandárnál eddig tapasztalt egyetértést ez a politikai tüntetés kissé megzavarta, miután azonban *dr. Otovcsevics* zászlós megbüntettetett és így a huszárszakasz a horvát zászlóaljtól elégtételt kapott, a feszültség elmúlt.

December 2-án *Kövess Hermann* vezérczredes, a déli harctér vezénylő tábornokának parancsa értelmében a *Schiess=gyalogdandár* gyalogmenetben *Szerajevóba* irányított. (Lásd a 68. sz. vázlatot.)

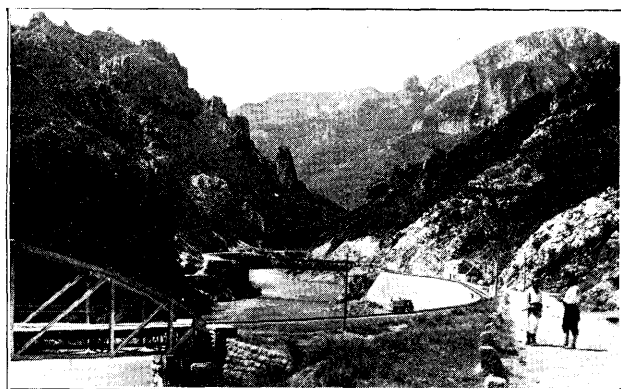
Schiess vezérőrnagy a zászlóaljok szállásainak biztosítására dec. 2-án *Elek Menyhért* főhadnagyot a huszárszakasszal útbaindítja és *Kégl Dezső* huszárfőhadnagy, parancsőtírtíjtjét is melléje rendeli, hogy ebben a feladatban támogatására legyen.

December 4-én a *Schiess=dandár* is elhagyja *Csacsakot* és a *Pozsega* felé vezető

útvonalon *Markovica* hegységben a *Mhn. O 629-es*hez ér, hol szabad-táborban tölti az éjszakát. A *Sjenicában* maradt huszárosztálynál ezen a napon kiadott 365. számú osztálynapiparancs szerint *Schorsich* hadosztályparancsnok 27. számú napiparancsával a huszárosztály ottani 2. század parancsnokságával *Jármy János* szkv. főhadnagyot, a 3. század parancsnokságával *Wieszner Emil* tart. főhadnagyot véglegesen megbízta, *Báró Kétyl Endre* huszárfőhadnagyot pedig az ottani cs. és kir. 2/9. számú tábori kórházba utaltatta, miután nevezett betegsége miatt a további szolgálatot nem bírta.

Visegrád a Drínával, ahová *Schiess* tábornok dandára, az I. népfelkelő-huszárosztály *Elek* főhadnagy lovaskülönítményével laktáborba szállt.

Szerajevó-castelnuovói vasútvonal, melyen *Schiess* tábornok gyalogdandára és az ehhez beosztott I. népf.-huszárosztály különítménye *Elek* főhadnaggal a Lovesen hegy elé (Montenegró) szállított.

Úgy látszott, mintha a *Schiess=dandár* a *Schorsich=hadosztály* kötelékéből, valamint az *Elek* népf.=huszárkülönítmény az 1. népf.=huszárosztályból végleg kivált volna, de — amint később látni fogjuk — ez nem következett be.

December 5-én a *Schiess=dandár* rendes menetben *Pozsegát* éri el és itt végre laktáborba száll és úgy a gyalogság, mint a huszárszakasz, nemkülönbben a hegyiüteg is fedél alá kerül.

December 6-án a dandár *Uzsicébe* érkezik és itt ismét jó elszállásolást nyer.

Az ezen a napon kiadott 367. számú népf.=huszárosztály=napiparancs szerint:

„A 2. huszárszázadparancsnokság által a mai napon beterjesztett veszteségkimutatás alapján a huszárosztálynál az alábbi állományrendezés vezetettett keresztül:

Krecskó József huszár 1915 október 18-án betegség miatt átadott a *zimonyi* kórháznak.

Csik János és *Ducza Lajos* huszárok 1915 október 29-én a *gorni milanováci* ütközetben sebesülten hadifogságba jutottak. *Csacsak* bevételekor az ottani kórházban *Csik János* huszár feltaláltott.

Donkó András huszár 1915 október 30-án a *gorni=milanováci* ütközetben megsebesült és átadott a cs. és kir. 20. hegyidandár egészségügyi intézetének.

Pozsár Mihály huszár ugyancsak 1915 okt. 30-án mint koleragyanús átadott a *gorni=milanováci* tábori kórháznak.

Kocsis József járőrvezető 1915 november 1-én mint koleragyanús átadott a *gorni=milanováci* tábori kórháznak.

Papp II. István huszár 1915 november 3-án a *csacsaki* ütközetben megsebesült, a tábori kórháznak átadott.

P. Szabó Antal tizedes 1915 november 4-én betegsége miatt átadott a *csacsaki* tábori kórháznak.

Gönczöl János tizedes és *Eggyel János* huszár 1915 november 6-án a *zoblacsi* ütközetben megsebesültek és átadottak a *csacsaki* tábori kórháznak, *Kartali József* huszár ugyanott eltűnt.

A parancs további részében a biztosítószolgálatra vonatkozólag a következő foglaltatik:

„A cs. és kir. *Schorsich* altábornagy, csoportparancsnokság f. hó 6-án kelt l. No. 3197/4. sz. parancsa alapján az 1. (*Lopizenskától* délre) és a 2. védőszakaszoknak előrsí vonallal való biztosítása céljából a *Schwarz* tábornok népf.=dandárparancsnoksághoz a helyben laktáborozó századoktól egy felszázad rendeltetett ki. Esetleges löszperőtöltést a biztosítószolgálatot teljesítő gyalogságtól kell igényelni.“

December 7-én a *Schiess=dandár* kemény hideg és szeles időben eléri *Mojkovic* *Mhn.-t* és a kavicsos, kopár területen a szabadban üt tábor.

December 8-án a dandár *Vardisténél* eléri, *Bosznia* határát, amelynek erdővel fedett terepe már kellemesebb benyomást tesz. A keskenyvágányú vasút látására megőrültünk, mert civilizáltabb légkörbe jutottunk. Az éjszakát itt is nagyjából részben szabadban, sátrakban valamint az otlevő vasútállomás épületében töljük.

December 9-én folytatja a dandár a menetét úthiány miatt részben a vasúti föltésen és alagúton át, mely egyike a megtett utak legszebbikének. Este *Visegradra* érkeünk, ahol jól elszállásolva két napot tartózkodunk.

December 11-én továbbhaladva, a dandár a kijelölt útvonalon *Han Semecsre* érkezik. Szép időben szabad táborba szállunk. Itt bevonul *Keksz* vezérkari százados, az új dandár, vezérkari tiszt, aki azonban jelentkezés után előremegy *Szerajevóba*, hogy a további parancsot a dandár részére ott átvegye.

December 12-én *Rogaticát* érjük el és elszállásolunk. Itt töljük a következő napot is, mely pihenőnapként adatott.

December 14-én *Kulára* érkeünk, hol ismét szabad táborban töljük az éjszakát.

December 15-én *Mokrera* érkezik a dandár és szabad táborban éjjelezik. Csípős, hideg szél és most már félméteres hó borítja a tájat.

December 16-án délután 2 órakor bevonulunk *Szerajevóba*.

Szerajevóba érkezve, arról értesülünk, hogy a *Schiess=dandár* a cs. és kir. 47. gyalog-hadosztály kötelékébe lesz beosztva s mint ilyen **december 18-án** *Castelnuovóba* irányítatik. Két-napi itt időzés alatt pihenőt tartunk s rendbeszedjük állatállományunkat és várjuk a berakási parancsot.

Ezzel a déli harcmezőn teljesített hadműveleteink második fejezetét lezárjuk, miután a népf.=huszárosztály a *Szandzsákba* és a *montenegrói* harctérre került.

III. FEJEZET

A MONTENEGRÓI HADJÁRAT
ÉS
ALBÁNIA MEGSZÁLLÁSA

1916–1918

A népfelkelő-huszárosztály egy része a montenegrói arcvonalon.

(Lásd a 68. sz. vázlatot.)

A m. kir. budapesti 1. népf.-huszárosztály a „balkán harctéren” — amint láttuk, a *Mackensen-hadsereg* csoport alá tartozó *Kövess Herman* vezérezredes hadseregének — a cs. és kir. 47. (*Franz* tábornok), továbbá az 53. (*Pongrácz* tábornok), végül a 63. hadosztály (*Schorsich* altábornagy) alá tartozó 210. (*Schiess*) és 211. (*Streit*) gyalogdandárok kötelékében mint csapatlovasság működött és megérdemelt jutalmául a gyalogsági csoportparancsnoktól számos elismerésben részesült.

A népf.-huszárosztály — az 1. század három szakaszának kivételével — *Sjenicán* a *novibazári Szandzsák* területén, *Montenegro* és *Szerbia* határán tartózkodik *gróf Csekonics Gyula* népf.-főhadnagy, majd *Burchard-Bélaváry Pál* népf.-százados parancsnoksága alatt és kivált a 63. (*Schorsich*) gyaloghadosztály kötelékéből, miután a 63. hadosztály két dandára, a cs. és kir. 210. és 211. gyalogdandár *Szerajevóban* berakva, vasúton *Dalmáciába* és *Castelnuovóba* szállíttatott.

A most említett 210. dandárral a népf.-huszárosztály 1. századának 1. szakasza *Elek Menyhért* népf.-főhadnagy parancsnoksága alatt, mint a dandár oszloplovassága, szintén *Castelnuovóba* irányítottatott, míg egy szakasza *Cseréby János* népf.-főhadnagy parancsnoksága alatt a 211. *Streit-dandár*hoz és fél szakasza *Fleischmann Zsigmond* szkv. főhadnagy parancsnoksága alatt a 63. hadosztályhoz törzslovasszakaszként nyert beosztást. *Schiess* vezérőrnagy parancsörfisztyje *csalai Kégl Dezső* népf.-főhadnagy — aki a huszár-osztály napiparancsa szerint ezekben a napokban kapta meg a szerbiai előnyomulásban végzett járőrszolgálatiért és bátor magatartásáért a *Legfelsőbb dicsérő elismeréssel járó bronz katonai érdemérmét* — gazdasági okokból szabadságoltatott.

A *Szarajevóból* 1915 **dec. 18-án** elindult első vasúti szállítmányt a 2/V. m. kir. szegedi népf.-gy.-zászlóalj *Hrusztek Gyula* őrnagy parancsnoksága alatt és a népf.-huszárosztály 1-ső szakasza *Elek Menyhért* főhadnaggal képezi, mely **december 20-án** *Castelnuovóba* érkezett.

A nagy hideget, amelyben a szerbiai offenzívában részünk volt, kellemes, enyhe meleg váltja fel.

A terep, melyen vonatunk elhaladt, magyar alföldi bakáinknak és huszárijainknak sok tréfás csevegésre adott anyagot. A kietlen, kopár hegyvidék őslakosságának megélhetésén csodálkoztak. A hadműveleteknek ilyen kopár területen való keresztülviteléről is sok szó esett. A tenger megpillantására pedig nagy elfogultsággal és meghatottsággal sóhajtottak fel, hogy mily messze is kerültek el otthonuktól. Harci kedvüket fokozta azonban az a szerencsés körülmény, hogy valamennyi harctéren az ellenség földjén mélyen előnyomultunk. Arra, hogy miként fog ez lefolyni, senki sem gondolhatott, mert hiszen a tengerből közvetlen kiemelkedő merevedék hegyeket, amilyen a *Lovcsen* is volt, csak repülőgéppel gondolhattuk elérhetőnek.

December 21-én d. u. 5 órakor az alkonyat megvárásával vette kezdetét az áthajózás, mely újabb csodálkozásra ragadta azokat, kiknek ilyenben még részük nem volt.

A szép vidékben gyönyörködve és a hajótól kellemesen ringatva köt ki hajónk *Radovics* dalmát félszigeten, hol a hasonló nevű faluban este 8 órakor elszállásolunk. A község a félsziget közepén emelkedő sziklás hegyen fekszik, melyet — lovakat gyalog vezetve — a rossz úton csak nehezen tudunk megközelíteni.

Annak, aki előtt ez a vidék ismeretlen, fogalma sem lehet arról, hogy csapatainknak milyen nehéz szolgálatot kellett teljesíteniük. Utak helyett csak ösvényeket találunk, melyeken az előrcjutást még a szűrés fővises bozót is megnehezítette.

Négy napnyi itt időzés után — mely alatt hegyidandárrá alakulunk át — a második karácsony ünnepét és ezt megelőző szent estét ajtatosan elföltve a szomszéd *Kula* helységbe költözzünk és helyünket az e napon megérkezett 63. gy.-hadosztályparancsnokságnak adjuk át.

A *Schiess* vezérőrnagy gyalogdandárának beérkezése után két zászlóalj állásba megy. És pedig a szegedi 2/V. zászlóalj legszélsőbb balszárnyunkra — a *Streit-dandárral* összeköttetésben — a *Sv. Gijorgjo* ○ 122-es ponttal szemben; ettől jobbra a békésgyulai 2/IV. népf.-zászlóalj; majd attól jobbra a tengerig a zágrábi 28/I. népf.-zászlóalj foglal állást; legvégül pedig a tengerrel a népf.-huszárszakasz helyezkedett el.

December 27-én az előretolt előőrsökre a *Sv. Gijorgjo* és a mellette levő *sv.-varai* kápolnánál álló, a sziklák mögött jól elrejtőzött ellenség tüzelni kezd. Előőrsi csatározás fejlődik ki, mely az említett két magaslatnak birtokunkba vételével végződött, mely dicsőség a gyalogságnak 10 halott és 50 sebesültjébe került. Ezt az előretolt állást megtartva, folyton éber figyelemmel kellett az ellenséget kísérni, amely a természetadta sziklák mögött megszokott s otthonosnak talált jó fedezékben fészkelte. Ezzel szemben nekünk mindez ismeretlen lévén, az a hátrányunk is megvolt, hogy az ellenség a magasabban fekvő állásaiból minket a völgyben kitűnően láthatott.

1916 január 3-án *Schiess* tábornoktól megkaptuk a XIX-ik hadtest által *Pólyik János* fizes, *Dézi Ferenc* és *Bajkai István* 1. századbeli huszároknak adományozott **bronz vitézségi érmet**, melyet *Elek Menyhért* főhadnagy megfelelő ünnepélyességgel, valamennyi huszár jelenlétében osztott ki.

Január 7-ig az itt időzés minden különösebb esemény nélkül telik el. Embereinket és lovainkat a tengerben naponta megfürösztjük. Ellátásunk az étkezést illetőleg jó; ellenben sem az emberek, sem a lovak nem tudnak a ciszternában gyűjtött esővíz ivásához hozzászokni.

A „Lovcsen“ elfoglalása.

Január 7-én megindulnak az előkészületek a *Lovcsen* △ 1707-es elfoglalására. D. u. 4 órakor két 42-es tarackunk — amely állásunk balszárnya mögött *Krtole* kikötő mellett és ezzel szemben *Teodo* kikötőnél állított fel — két-két lövéssel a *Lovcsenre* belövi magát. Este 7 órakor a sötétben felvonul a *Schiess-dandár* tartaléka is a rajvonal mögé, valamint a huszárok is, kiket *Schiess* tábornok gyalogosan, az arcvonal mögött, közvetlen a gyalogság nyomában tábori csendőri szolgálattal bízott meg, nehogy bárki is a bekövetkezendő erős harcból visszamaradjon. Ennek irányításával annak parancsnoka, *Elek Menyhért* huszár-főhadnagy bízott meg.

Január 8-án reggel 6 órakor, még szürkületkor lövegeink megszólalnak s reggel 8 órára pergőfűzé fajul az ágyúharc. A jól irányított lövedékeink füstje felhőbe borítja a *Lovcsen* hegyet. A tenger felől hadihajóink, közöttük a „*Huszár*“ is bőven ontja — félrebillent testéből — a lövedékeket a *Lovcsen* tetejére.

Az óriási zenebonában kézfegyvereink és gépfegyvereink kattogása már nem is hallatszik, sőt egymás hangját sem halljuk. Ellenséget nem látunk, mindnyájan el vannak rejtőzve. Azt a feltevést, hogy talán visszavonulóban is vannak, megdönti egy-egy jól irányított lövésük.

Velovics brdó ○ 225-östől kiindulva, az előnyomulás lassan halad előre. Csapatainkat egyrészt az ellenség ellenállása, másrészt a terep éles, sziklás kővezeték és az azok közül kinőtt horogszerű tüskés bozótok, amelyek öltözetünkbe kapaszkodnak, hátráltatják az előrejutásban, úgyhogy e napon csak az alig 3—4 km.-nyire előttünk fekvő *Grabovac* △ 256-ost tudjuk elérni és az ellenséget onnan elűzni.

Január 9-én folytatjuk előnyomulásunkat a *Pricsia Gilava* △ 409-es ellen, de ezt végleg birtokba venni az est beálltaig sem tudjuk. Ébren töltve az éjszakát, a hegy északkeleti lejtőjén pihenjük ki a fáradalmakat, folyton figyelve, nehogy a dombtetőn sokkal kedvezőbb helyzetben levő ellenség rajtunk üssön.

Január 10-én d. c. a tegnap ostromlott *Pricsia Gilava* △ 409-es pont erős harc után birtokunkba jut. E siker oroszánrésze a „*Huszár*“ nevű hadihajónké volt, mely az ellenség rajvonalát erősen oldaltűz alá vette. Láttuk, amint az ellenség visszavonulóban van és látjuk a *Lovcsen* tetején az ellenség löszereinek felrobbantásával előállott világozottságot, amely mellett este *Lazarevics* községbe nyomultunk s ezzel az ellenség rajvonalának balszárnyára erős nyomást gyakoroltunk. Most már teljesen kétségtelennek látszott a győzelmünk.

Január 11-én d. c. *Mackova Gomila* hegyhát birtokba vételre rendeltett el. Az előnyomulás alatt látjuk, amint a *Lovcsen* oldalán a szomszédos hadosztály vitéz csapatai felfelé kapaszkodnak. A terepnéheziségek miatt az előnyomulás még a legelőnyösebb részen meglehetősen dandárunknál is alig tett ki 4—5 km.-t. *Mackova Gomila* elérésével *Tresnjicában* éjjeleztünk. Az ellenség visszavonulása általánossá vált, mert dandárunk (*Schiess*) most már az ellenség hátába került. A *Lovcsennek* bevétele, melyben dandárunknak és az oda beosztott népf. huszároknak is megfelelő szerepe volt, ezzel befejezettek volt tekinthető. Vesztésgeink a gyalogságnál halottakban, harc képtelenekben és sebesültekben mindössze 70 főt tett ki.

Január 11-én a *Schiess* hegyidandár *Buduán* át *Podostrog* környékére menetel és ott befészkelte magát.

Elek Menyhért főhadnagy itt rendeletet kap, hogy *Podostrogtól* *Buduán* át *Teodóig*, a már birtokunkba vett járható úton, levélküldőncállomást létesítsen, mely hivatva van az írásbeli parancsokat a *Schiess-dandárhoz* továbbítani mindaddig, amíg a távbeszélőállomás hibátlanul működik.

Streit tábornok, a szomszéd dandár parancsnoka — aki balszárnyunkon vett részt az eddigi hadműveletekben — megbetegedik. Ennek következtében *Schorsich* hadosztályparancsnok ezt a dandárt megosztja s annak egy részét a tengerpartra rendeli *Naményi-Kontz Győző* füzérezredes alá, a másik részét pedig *Schiess* vezérőrnagyhoz osztja be, aki továbbra már nem a tengerpart mentén, hanem a *Streit-dandárnak* kijelölt támadási sávban folytatja előnyomulását.

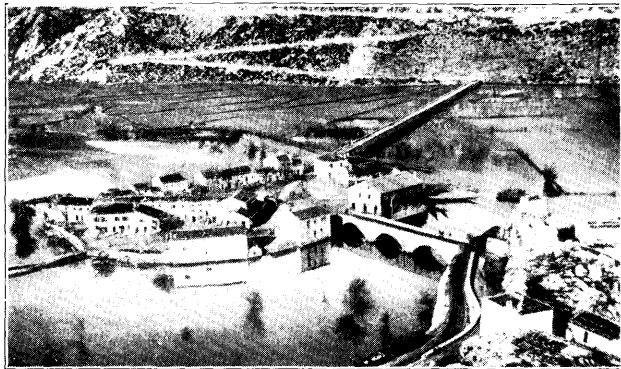
Schiess táb. dandárának hegyiütege Radovicsen állásban, midőn a *Lovcsen* hegyet lövi 1916 január 6-án.

Január 12-én *Podostrogról* elindulva, a *Schiess-dandár Lapcsicsba* érkezik és a cs. és kir. csendőrség kaszárnyájában — melyet a montenegróiak kifosztottak — megszáll. A gyalogsági zászlóaljnak, nemkülönbén a népf. huszárszakasz az elszórt falvakban szállásoltatott el és ebben az állásban maradt **január 15-ig**, amikor a levélküldőncállomások megszűnésével az egész huszárszakasz újból egyesült.

Az időjárás megváltozott, erős szél fújt és a hó ellepte a tájat, a hőmérő a fagypont alá süllyedt. Lovaink a szabadban töltötték az éjszakát.

Január 16-án a huszárszakasz parancsot kap, hogy a *Streit-dandárhoz* — melynek egy részét most már *Naményi-Kontz Győző* tüzérezredes vezeti — huszárokat vezényeljen ki.

A *Schiess-dandár* e napon megkezdi előnyomulását és irányát *Prekornica* felé veszi. A járha-

Virpazar látképe a montenegrói vasútállomással. Szemben a Cettinjebe vezető serpentin-út.

taflan út és a terepnehézségek miatt a huszárok lovaikat gyalog vezetve követik az egyes zászlóaljok mentoszlopát. A hegyifüzérség is csak nagy bajjal tud a sziklás talajon előrehaladni és sok más-hásállat csik össze az ágyúcső terhe alatt. Útunkban a visszavonuló ellenség meg-megzavar ugyan, de kárt nem tesz bennünk, mert a távolság nagy és egy széles völgy választ el bennünket egymástól. A montenegróiak guerrillaharcot folytatnak s hol itt, hol amott bukkan fel az ellenség utóvédje, ennek dacára azonban d. u. 5 órakor mégis csak *Prekornicára* — az első montenegrói

helységbe — érkeünk. Az elővédet a 3. számú határvadászszázad látta el, melynek járőre számos foglyot ejtettek.

Prekornicában, *Cettinje* irányából — tehát hátunkban — erős harcizaj hallható. Ide-érkezésünk nagy meglepetést keltett a helység lakosai között, melynek asszonyai a vacsorával éppen útban voltak harcvonalban levő férjcekhez, amiből természetesen most már semmi sem lett. Érdekes képet ad ez a montenegróiak harcokésztségéről és honvédelméről, ahol a haza védelmére már mindenki katonává vált és ahol nem élelmezési físz (indentatura) látja el a harcvonalban résztvevő népfelkelőket, hanem a hozzátartozó asszonyok. Katonáink nem is késnek eléggé dicsérni az asszonyok eme hazafias cselekedetét és tisztelőben tartva őket, nem is történni senkinek bántódása. Fokozottabb figyelmet fordítunk azonban arra, hogy a lakosság eme hazaszeretete ne vezessen árulásra és szigorúan megtiltjuk, hogy bárki is elhagyja lakóházát.

Virpazar elfoglalása.

Január 17-én délelőtt *Virpazar* felé folytatjuk útunkat. Ebben az útunkban is meg-megzavar az ellenség utóvédje, de minden veszteség nélkül, feltartóztathataflanul haladunk előre, ami arra vezet, hogy az ellenség már délután csoportokban leteszi előttünk fegyvercit. Körülbelül 1200 montenegróit ejtettünk útközben foglyul.

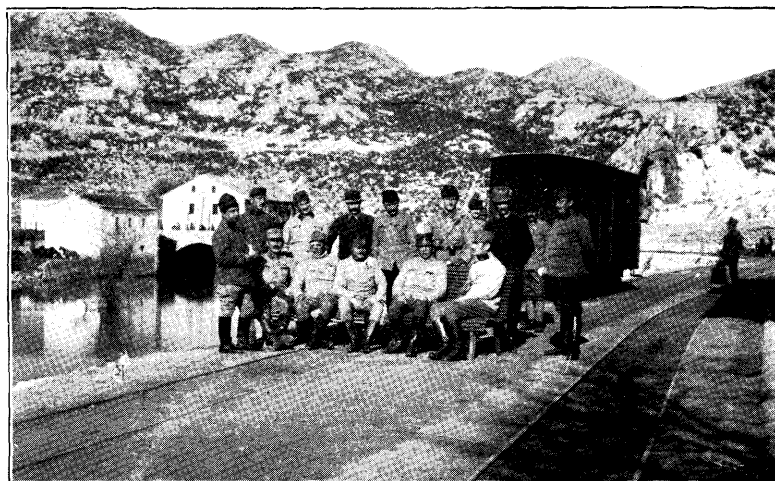
Az eredeti parancs szerint *Dupilóban* kellett volna éjjeleznünk. Miután azonban az előnyomulás reánk nézve kedvezőnek látszott, *Schiess* vezérőrnagy saját elhatározásából útját folytatta, *Virpazar* elérését tűzvéni ki végcélul. Az e napi teljesítmény volt az eddigienéi

legfárasztóbb és legnagyobb, mert 12 órai szakadatlan előnyomulás után este 7 órakor érkezünk csak meg *Virpasarba*. Az előjáróság elibénk jött és békességet ígért, majd bevonulásunk alkalmával a lakosság is ünnepélyesen fogadott.

A *Schiess* táb. dandára ezzel a lendületes előnyomulással mély éket vert a montenegrói arcvonalba és messze megelőzte a *Cettinje* és *Reska* között működő balszárnyat (47. gy.-h.-o.), valamint a *Naményi-Kontz* alezredes parancsnoksága alatt a tengerpart mentén előnyomuló jobbszárnyat, mely *Schorsich* altábornagy, hadosztályparancsnokkal csak *Castelastuáig* jutott, tehát mintegy 10 km.-rel hátrább maradt.

Virpasarba érkezve, hozzáláttunk az elszállásoláshoz és most már a lovak is meleg és jó istállóhoz jutottak, melyben vígan ropogtatták a megérdemelt, de utolsó zabtartalékot.

A legénység is jobb étkezést kapott, melyhez a jó vörösbor a királyi pince szolgáltatta. Nagyon vígan voltunk, de volt is rá okunk, Isten megsegített s megnyitotta előttünk a további előnyomulás lehetőségét. Vidám hangulatban éppen ennek esélyeit tárgyalgattuk, amikor este 9 órakor távirat érkezik, mely szerint a montenegróiakkal a további ellenségeskedést be kell szüntetni. Sajnos, ehhez kellett magunkat tartani, pedig holnapra *Schiess* tábornok már tervezgette további előnyomulásának irányát, hogy lehetőleg nyomában maradjunk az ellenségnek. Há-

Schiess gy. táb. *Virpasar* vasúti állomáson. Mögötte montenegrói vasúti kocsik az 1915 február 17-iki fegyverszünettel beszolgáltatott ellenséges fegyverekkel. Első sor balról jobbra: *Ember* r. kath. tábori lelkes, egy parancsőtiszt, egy zászlóaljparancsnok, *Richter* szds. segéd tiszt, *Schiess* altáb., *Keksz* vezérkari szds. Álló sor balról jobbra: 168. sz. tábori posta főtiszt, állatorvos, *Szűcsen Ferenc* távirótiszt, *Elek Menyhért* fhdgy., a dandárlovasság parancsnoka, *Juhász* fhdgy. gt., a vonat parancsnoka, csapattiszt, tűzértegg parancsnoka.

romnapi úttal *Skutari*t, *Albánia* fővárosát érhetjük volna el; a *Skutari* tavon pedig az itt visszahagyott hajókkal három óra alatt *Skutari* városából vissza lehetett volna hajózni; de ami fő, az ellenséget teljesen el lehetett volna zárni a tenger felől.

Január 18-án szép, derűs napra ébredünk és miután a legénységgel is közöltük a távirat tartalmát, — békebeli állapotokhoz mérten — gyönyörködtünk a szép, de szegény vidékben, különösen pedig a *Skutari* tó szép sötétzöld színében.

A montenegróiaktól 800 fegyvert szedtünk el és kiadtuk a parancsot, hogy a főbbi község is szállítsa be a hadianyagot és felszerelést. Magában *Virpasar* várában temérdek hadianyagot és ágyút zsákmányoltunk, *Elek Menyhért* főhadnagy pedig megbízott, hogy a *Virpasarral* szemben levő *Lecsendra* szigetre hajózzon és ott a hadianyagot lefoglalja. Rengőteg ólomrúd, puskapor és orosz fegyver jut itt is birtokunkba, melyet hajón *Virpasarba* szállítottunk. Értékük meghaladta az akkori kétmillió koronát.

Január 19-én este váratlanul megérkezik a 47. gyaloghadosztály egy különítménye, a cs. és kir. pozsonyi 72. gyalogezred egy zászlóalja *Raska* felől, mely még abban a hitben volt, hogy *Virpasar* az ellenség kezében van. Ennek feladata volt, hogy *Skutari* ellen mence-

teljen, azt pár napon belül elérje s akadályozza meg a szerb csapatoknak behajózását és a *Bojánán* való elmenekülését.

Ha a *Schiess-dandárt* nem tartják vissza a tegnapelőtt érkezett sürgönnyel s c feladatokkal őt bízzák meg, akkor ő dandárával ezidőtájt már *Skutari* alatt lehetett volna, míg ezt a pozsonyi 72. gyalogezredbeli különítmény legjobb esetben a hasonló nevű tó megkerülésével csak négy nap múlva érheti el.

Január 23-ig maradtunk *Virpasarban*. Ezen a napon parancsot kaptunk *Antivari* felé menekelni. Az út nagyon jól kiépített köves út, de igen hosszú és kanyargós, melyet *Montenegro* egyetlen vasútja ugyancsak a jelzett irányban többször szel át. Este volt, amikor ideérkeztünk.

Előnyomulás *Skutari* megszállására.

(Lásd a 68. sz. vázlatot.)

Január 24-én *St. Barbán* éjjelezve, szabadban töltöttük az éjszakát. A tengerparton fekvő *Antivariban* és az ottani kiesfekvésű montenegrói királyi villában *Schorsich* altábornagy,

A Tarabos hegy a *Skutari* tó egy részletével és az egyetlen közlekedésre némileg alkalmas úttal *Shkodra* (*Skutari*) fővárosnál.

hadosztályparancsnok szállt meg tőrszével. A *Schorsich-gyaloghadosztály* tehát itt egyesült ismét, hogy előnyomulását tovább folytassa *Albánia* felé.

Január 25-én *Schiess* tábornok dandárja kapja a feladatot — mint első harcponal — az előnyomulásra, aki a hozzá beosztott 1. népf.-huszárosztálybeli huszárokat *Precsuricsába* előrerendeli. Itt egynapi pihenőt tartunk, mert a fárasztó menet és állandó szabadbani táborozásunk igen megviselte lovainkat.

Január 26-án *Schiess* tábornok ismét a lovasságot bízza meg az elővéd szerepével, hogy *Skutari* irányában előrenyomuljon.

Itt ismét nehéz terepre kerülünk, amely a *Bojana* folyó áradásai következtében ingoványos. A népf.-huszárok ugyan előrenyomulnak, azonban a terep járhatatlan volta miatt nem juthatnak *Skutariig*, hanem a gyalogdandár biztosítására *Katrkovban* szállnak meg.

Január 27-én reggel a népf.-huszárszakasz folytatja előnyomulását és délután *Skutariba* ér, hová a gyalogság másnap, **január 28-án** reggel szintén beérkezik. Ezen a napon *Elek* főhadnagy egy erős járőrt küld *Alessióig*.

Skutariba való előnyomulásunk alatt igen szép és enyhe időnk volt. Az út azonban járművekkel majdnem járhatatlan. A lakosság látható örömmel fogadott. A város *Schorsich* hadosztályparancsnok másnapi bevonulására zászlódsízt öltött, ahol körülbelül 250—300 sebesületlen osztrák-magyar hadseregbeli különböző fegyvernemhez tartozó katonát szabadítottunk fel. E szerencsétlenek erőbeli állapota és ruházata szánalomraméltó benyomást keltett. De a menekülő szerb hadsereg itt visszamaradt részei, nemkülönben a kórházakban ápoló szerbek állapota is siralmas látványt nyújtott. Az éhségtől halásápadtan támolyognak s nem egy a nyílt utcán esik össze és hal meg. Naponkint 5—8 éhenhalt temetéséről kell gondoskodnunk. A várost 1000-nél több löhiulla borítja, amely már oszlásnak indulva, akkora bűzt terjeszt, hogy a városban való tartózkodás majdnem elviselhetetlen.

Már félünk kell, hogy az ivóvíz is fertőzve lesz s ezért egészségügyi intézetünk külön kijelöli a kutakat, melyekből csapataink magukat vízzel elláthatják. Ezen kijelölt kutakat természetesen katonai őrizetbe vesszük.

A halottak eltemetése és az elhullott lovak eltakarítása nemcsak azért adott gondot, mert sok volt, hanem mert az itteni terepen sírt és gödröt ásni csak csákánnyal lehetett, ezzel pedig a századok utászai nem voltak eléggé felszerelve.

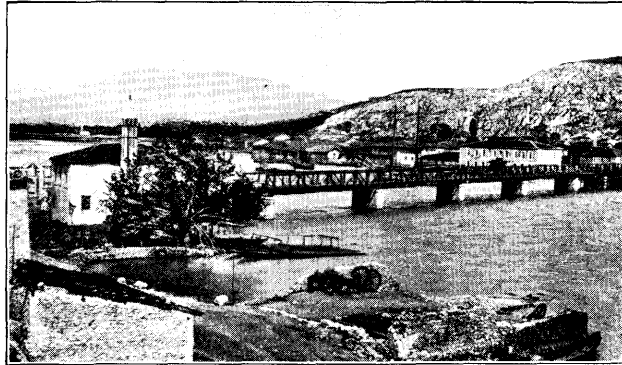
Dicséretére legyen mondva egészségügyi intézetünknek és katonáinknak, hogy ezt a feladatot **február 2-ig**, amikor bennünket az árkászok felváltak, már be is végezték.

A *montenegróiakkal* való fegyverszünet végre békekötéshez vezetett és ezáltal csupán az albánoknak engedjük meg fegyvercik viselését.

Ít jegyezzük fel, hogy *dr. Tóth Aladár* főhadnagy, aki 1915. évi februárban osztályunktól elkerülve, egy cs. és kir. gyalogdandárhoz parancsörtishti minőségben elvezényeltetett, *Avtovácon* a fegyverszüneti tárgyalások kapcsán egy parlamentair=bizottságban mint parancsörtiszt vett részt.

Az *albánok*, noha ígéretet tettek, hogy fegyvereiket ellenünk nem használják, mégis a *Skutarit* és *Alessiót* összekötő úton, amelyen a népf.-huszárok levélküldőncszolgálatot végeztek, a jelentéstvivő huszárokat főbbször megtámadták. Az ortvátadás, illetve lödözés következtében a hadvezetőség elrendelte az albánok lefegyverzését is.

Aki az albánokat ismeri, az elképzelheti, hogy ez a parancs milyen elkésredést

Skutari (Shkodra), Albánia fővárosa.

Az albánok harc módja, mely a montenegróiakéhoz hasonló. Az úttestet tartják megszállva, mely a kősziklák miatt alig volt járható.

váltott ki belőlük. Nekik a fegyverük a mindenk, mellyel — mondhatni — az albán születik. Nincs véderőn alapuló katonaságuk, de mindegyik már kora ifjúságában elsajátítja a fegyverrel való bánásmódot. Törzsekben csoportosulnak és nem egyszer állanak községek is egymással hadilábon. Parancsnokságunk az esetleges orvtámadásokért a törzsfőnököket tette felelőssé, mire ezek a fegyverek beszolgáltatásáról szóló parancs végrehajtása során küldöttséggel legkeresték fel hadvezetőségünket és — miután felelősséget vállaltak a törzsükhöz tartozó harcosokért — fegyverektől nem fosztattak meg. Minden ilyen törzshöz tartozó egyén fegyverviselési engedélyt kapott s ezenkívül csak attól kellett elszedni a fegyvert, aki nem tartozott egy törzshöz sem kötelékébe. Hadvezetőségünk a törzsfőnököket arra is kötelezte, hogy a felelőtlen elemeket, akik csapatainkra lődöztek, kézrekerítsék.

Később az albánokból századokat és zászlóaljkat is alakítottunk és tisztjeink és altisztjeink oktatása mellett harctéri szolgálatra képeztük ki őket. Ezek nagyjából fiatal, 19—24 éves albán legényekből toboroztattak, kik a *skutarii* kaszárnyában laktak s ott hadvezetőségünk által élelmezésben részesültek. Amilyen ügyesek voltak a harctéri gyakorlatban, olyan ügyetlenek voltak a fegyelmező gyakorlatok elsajátításában. Hogy egy példával örökítsük meg ügyetlenségüket, kiemeljük, hogy lépést tartani menet közben egyáltalán nem tudtak; az ütemet nem ismerték s ezen sem dobzó, sem zeneszó nem segített.

A Szerbiában maradt huszárosztály új beosztása.

(Lásd a 69. sz. vázlatot.)

Február 1-én a szerb arcvonalon működő cs. és kir. 53. gyaloghadosztály *Pongrácz* tábornokkal *Sjenicát* elhagyván, az 1. népf.-huszárosztály csonka századai a gyaloghadosztály kötelékén kívül maradtak.

Burchard-Bélaváry Pál százados, osztályparancsnok az osztály további beosztása és rendeltetése végett *Huber József* főhadnagyt *Szerajevóba* küldi, hogy az osztály részére további parancsokat kérjen. *Huber* főhadnagy február 3-án *Szerajevóba* érve, a huszárosztály részére a következő parancsot vette át: A csonka 1. század *gróf Csekonics Gyula* főhadnagy parancsnoksága alatt a szerb *Mitrovicára* kerül. Ugyanide kerül a csonka 3. század, míg a 2. század *Járm János* főhadnagy parancsnoksága alatt *Ipekre* megy, az ott megalakítandó katonai körletparancsnokság csapatflovasságaként.

Az Albániába vezényelt népfelkelő-huszárszakaszok működése.

(Lásd a 68. sz. vázlatot.)

Február 3-án *Schorsich* altábornagy hadosztályának *Streit-dandára* mint első harcvonal megindult; ezt követte mint tartalék *Schiess* tábornok dandára, melynek iránya és célja a népf.-huszárok által megszállt *Alessio* volt.

Február 4-én *Schiess* tábornok szabadságra ment és a dandárparancsnokságot *Jurisevics* alezredes, a m. kir. *zágrábi* 28. népf.-zászlóalj parancsnoka vette át, aki *Barbalusit* célre itt éjjelezett.

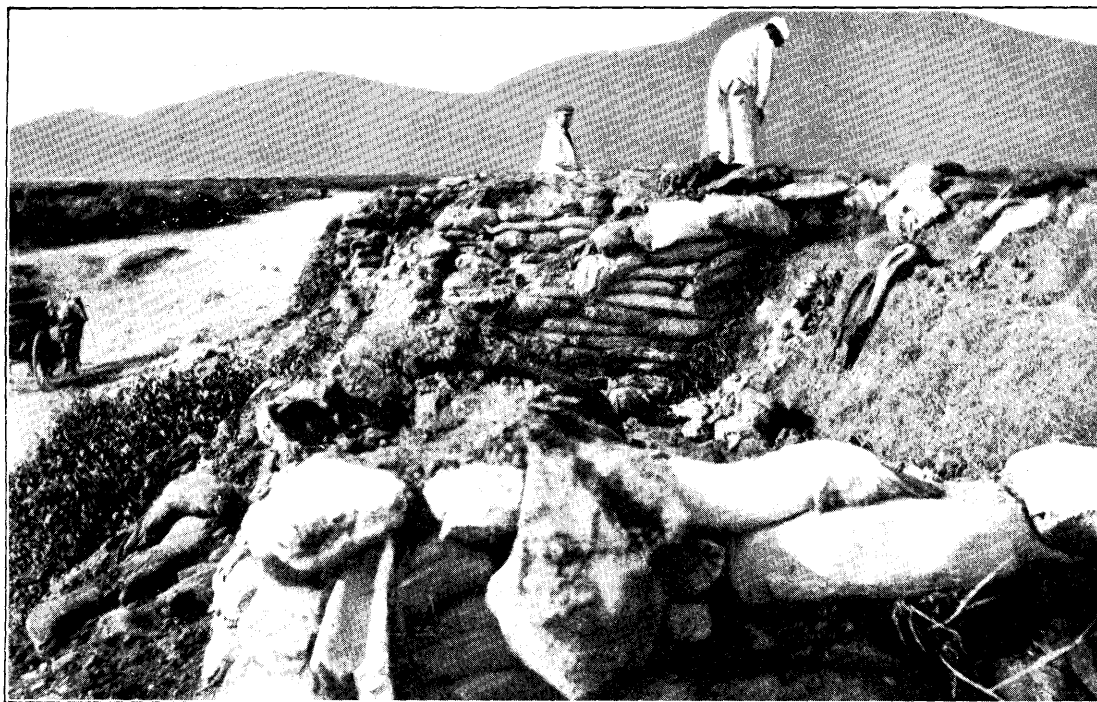
Február 5-én érkezett meg a dandár *Alessióba*, hol a január 28-án ide előreküldött népf.-huszárrör a dandárhoz bevonult. Az állandó csözés a talajt annyira átázta, hogy a különben is elhanyagolt úton csak lassan tudunk előrehaladni.

Miután a 211. gyalogdandár (*Streit* táb.) ebben a kis községben minden férőhelyet elfoglalt, a 210. gyalogdandárnak *Filzanára* kellett menetelnie.

Alessióban kétnapi szabad táborban való tartózkodásunk után **február 8-án** *Filzanára* érkezünk, ahol az elhelyezés csak némileg volt jobb, az élelmezés azonban teljesen megromlott.

Február 9-én váratlanul parancsot kap a 210. gyalogdandár, hogy *Mamurastra* vonuljon. Az állandóan tartó esőzés és rossz ellátás, valamint a szabadban való táborozás nagyon megviselte lovasságunkat is s abban a feltevésben, hogy az eddigi elszállásolásnál jobbat fogunk találni, örömmel vettük az előrenyomulási parancsot. Reményünket keserű csalódás követte, mert amint *Filzanát* elhagytuk, minden út megszűnt.

Az olvasó kétkedéssel fogja fogadni ezt a lehetetlennek látszó kijelentést, de akik *Albániának* ezen a részén valaha jártak, meg fogják erősíteni ezt a megállapítást. Mind-

Az albánok Skutari (Shkodra) fővárosukat védőállással vették körül, de feladták.

amellét önként felvetődik az a kérdés, hogyan lehetséges ez ott, ahol lakott helyek vannak és ahol az emberek mégis csak érintkeznek egymással. Ezt a kérdést intéztük mi is egymáshoz, amidőn lovainkat vezetve, kerestük az esőtől fehérre mosott sziklák között elünt utat.

A lovak kantáron való vezetése nem bizonyult jónak, mert a segítség a sziklákra való kapaszkodásban sokszor megzavarta őket és felbuktak. Magukra hagytuk tehát őket és szabadon követtek bennünket. Csodálni lehetett a lovak érzékét, amint lábukkal eltalálták azt a követ, amelyre biztosan léphettek és egyetlen egy esetben sem buktak fel. Még ügyesebbek voltak a géppuskát és hegyiágyút hordozó málháslovak, nem is szólva az öszvérekről, mely utóbbiak ezen a terepen pótolhatatlanok.

Útvonalunkon az előtűnk menekülő szerb hadsereg nyomaira akadtunk. Kidőlt lovak vonaglanak itt is, amott is és az eltakarítatlan lóhullák fömögében ismét az a szomorú kép tárul elénk, mint amilyent már *Skutariba* való bevonulásunk alkalmával láttunk.

A több nap óta tartó eső teljesen átázta ruhánkat, amely ezáltal nemcsak súlyosabb teherrel nehezedett ránk, de korlátozott is mozgásunkban. A bőralkatrészek, nyergék vízzel telítvék, a benne elhelyezett alsóruha nyirkos és az annyira féltett drága kenyér és élelmiszer alig volt élvezhető. A lópokrócok átítatódtak, a szíjazat nyúlós, szinchagyott lett, a lábbeliek talpa pedig az éles sziklákon egy hét alatt elkopott.

Feladatunkat a nehézségek dacára megoldottuk és este 8 órakor már *Mamurasra* érkeztünk. Itt is szabad táborba szálltunk. Lovainkat fügefák és olajfák mellé kötöttük, mert cölöpöket a sziklás talajba nem verhetünk le. A huszárok lemálházták sátorlapjaikat és a gyalogság példájára sátrakat ütöttek, amelyekben nyeregszerszámukat elhelyezték.

A lovak az egyik pokróccal letakarva, hozzáláttak — a régóta nélkülözött széna híján — már szokásossá vált fügefa és olajfa kérgét rágni. Hadvezetőségünk kiadta ugyan a szigorú parancsot, hogy a fügefák és olajfák kímélendők, miután ezek az itteni lakosságnak egyetlen jövedelmező kereseti forrását képezik; mit lehetett azonban tenni, mikor más fa egyáltalán nem volt, széna pedig sehol nem volt található.

Táborba szállásunk után hozzáláttunk ruháinknak szárításához is, amely azonban csak abban a néhány elszórt házban történhetett meg, amelyet itt találtunk, mert a szabadban — az eső miatt — ez teljesen lehetetlen volt. Itt szárították huszárjaink a lópokrócokat is, hogy azután az egyikkel lovaikat letakarják, a másikkal pedig sátraikban betakarózhassanak.

Az élelmezés rossz. A vidéken a kolera és a kiütéses tifusz lépett fel. Bár a halálcsetek szárványosak, mégis megtörtént, hogy a 210. gyalogdandárból két gyalogos még ezen az éjjelen megbetegedett s reggelre a fiztiki étkezde helyiségében a fiztikar reggelizése közben meghalt. Gondoskodás történt a szükséges óvintézkedéseknek közhírré tételére és betartására, hogy gátat vessünk a fertőzés továbbterjedésének.

Az itt vázolt nehéz körülmények következtében a hadvezetőség úgy intézkedett, hogy további parancsok ebben a körletben kell maradnunk.

Február 10-én tehát hozzáláttunk szálláskörletünket otthonosabbá tenni és elsősorban kértük hadvezetőségünket, hogy élelemmel, ruházattal és ragálytelhárító, illetve gyógyszerrel lásson el.

Az állandó szabadban való táborozásban a hideg esőtől vert lovak, különösen a málháslovak megbetegedtek és részben elhullottak. Pótlásukról hazulról gondolni sem lehetett. Elnélfogva a 210. dandár ezidőszertinti parancsnoka, *Jurisevics* alezredes utasítást adott *Elek Menyhért* főhadnagynak, hogy a környékbéli lóállományból lovakat vásároljon.

A környéken kevés hasznavehető ló volt. Találtunk azonban egy bokáig érő vizes erdőben a vadonban egy ménest, amelyből szükségletünket fedezni lehetett. A ménes lovai csikós nélkül nőttek fel és egészen a vadlovak benyomását keltették. Cizdátlanoknak látszottak. Félttek az embertől és nem voltak terelhetőek.

Miután a huszároknak gyalogszerrel nem sikerült a vadlovak közelébe jutniok, másnap **február 11-én** lóraszálltak, hogy a szükséges 40 darab lovat pályával fogják ki és a dandár körletébe a lóavatóbizottsághoz vezessék.

Ez a vadászatszerű lófogás nem volt érdektelen, de nem is volt könnyű feladat, ennek dacára azonban rövid idő alatt mégis sikerült a 40 főnyi huszárkülönítménynek 40 lovat fogni és — az albánok nem kis csodálkozására — a gyalogdandárparancsnoksághoz beszállítani. Az albánok ugyanis abban a feltevésben, hogy ezeket a vad lovakat huszárjaink nem lesznek képesek összefogni, főleg pedig megszelídíteni s így használhatókká tenni, könnyelműen ajánlották fel ménesüket.

Feltevésük elcinte igazoltnak látszott, mert egyrészt a fogásuk azzal a veszedelemmel járt, hogy a nyakukra vetett puskaszinór, illetve hurok megfojtja őket, másrészt, mert a

huroktól való felszabadításuk alkalmával haraptak és vágtak s nem egy huszárt sebesítettek meg. A befogott lovak kipányvázása is sok nehézséggel járt s bár a huszárlovak közelében helyeztük el őket — nem szokván meg a kötőféket — nyugtalanok maradtak és egyre igyekeztek magukat szabaddá tenni és ebben a vergődésben nem egyszer magukban kárt is okoztak.

Másnapra, **február 12-re** azonban már annyira=amennyire megszélidültek és a lovatatóbizottság *Mamuras* előljáróságának közbenjöttével és becslésével megvásárolta darabját 10—16 Napoleonaranyért. A tulajdonos tulajdonát *Mamuras* község előljárósága igazolta, így a kifizetett vételár a jogos tulajdonos kezébe jutott.

Ezen a napon érkezett meg *Budapestről* az 1. honvédhuszárezred pótszázadától *Elek Menyhért* főhadnagy részére az *Ő Felsége* által adományozott **bronz katonai érdemérem**, melyet az 1915 októberi felderítőszolgálatért kiérdemelt, míg huszárai ezen teljesítményekért — kikről már megemlékeztünk — még a múlt év december 25-én nyerték el kitüntetésüket.

A *Schorsch-hadosztály*, illetve az alá rendelt *Schiess* és *Streit* tábornokok dandárait e nappal a hadvezetőség az eddig teljesített szolgálataik elismeréséül elsővonalbeli csapattá minősítette.

Ezen a napon tesz elterjesztést *Elek Menyhért* főhadnagy *Péli József* szakaszvezető, *Vitéz József* fizedes, *Sallai Pál* és *Lengyel József* huszároknak *Legfelsőbb kitüntetésére*, a *Lovcsen* elfoglalása alkalmával kifejtett buzgó és vitéz magatartásuk megjutalmazására, amelyben — mint később olvasni fogjuk — nevezettek részesültek is.

Az örvendtes események mellett sajnálattal kell megemlékeznünk arról az újabb két halotról, melyet a kolera és kiütéses tifusz okozott ismét a gyalogsági zászlóaljok sorában.

Ugyancsak meg kell említenünk azt a sajnálatos eseményt, melyet az állandó esőzésektől megáradt *Mati* patak okozott azért, hogy a mögöttünk levő fahidakat most már másodízben sodorta el s ezzel lehetetlenné tette az élelem és ruházat utánpótlását, minek következtében kénytelenek voltunk az élelemdagot a szabványos adag egyharmad részére lecsökkenteni, de kenyérből még ennyit sem tudtunk kiadni.

A szerb arcvonalon a népf.=huszárosztály törzse csonka századaival a már megemlélt hadseregpáncs alapján **február 15-én** *Sjenicáról* *Novibazar—Raskán* át *Mitrovicára* érkezett. A 2. század folytatta útját *Ipekre*, hol a *cettinjei* katonai főparancsnokság *ipeki* körletének lovasságaként lett alkalmazva, míg az osztálytörzs és a 3. század *Mitrovicán* maradvá, a *belgrádi* katonai főparancsnokság alá került ugyanilyen minőségben. (Lásd a 69. sz. vázlatot.)

Az albán arcvonalon.

(Lásd a 68. sz. vázlatot.)

Február 15-én újból megáradt a *Mati* patak, most már harmadszor szakítva el a hidat, mellyel az ellátási nehézségek újból fokozódtak. Ezen napon ismét a járvány áldozatává lett két katonánk.

Február 16-án a hadvezetőség parancsára *Laruska* községbe nyomulunk előre és együttal arról értesülünk, hogy további feladatunk *Durazzo* birtokbavétele lesz.

Február 17-én sok nélkülözés és álmatlan éjszaka után, innét szakadó esőben folytatjuk útunkat *Prezára*. Mielőtt azonban ideérünk, a *Riclata* (*Lumini Tiraus*) patakon elsodort híd helyett egy rögtönzött híd kellett készítenünk.

A patak 4—5 méter mélységben folyt. A két part szemközti távolsága 9—10 méter lehetett. Hidászaink tehát az utászszakasszal együttesen a rendelkezésünkre álló fatörzsekből

5–6 méteres úgynvezett „kecskelábakat“ készítettek s azokat a két part közé állították fel. Ezek a „kecskelábak“ a híd alapzatát képezték, melyre a rendelkezésre álló deszkákból hármat egymás mellé téve, pallókat fektettek le, amiket vasszeg hiányában részint faszeggekkel, részint kötelekkel erősítettek meg.

Ezen a hídon legelőször mint könnyű teher, egyesével egy zászlóalj ment át. Majd mikor az elég biztosnak bizonyult, a huszárok következtek, kik lovaikat nem kis félelemmel vezették át, mert hiszen ingott az egész alkotmány és csak a lovak fáradtságának volt köszönhető, hogy minden baj nélkül nemcsak a nagy huszárlovak, de a füzérségi málhásállatok is valamennyien szerencsésen átjutottak. Legvégül átkelt a gyalogság többi része is és 3 órakor *Prezára* érkeztünk. Alig egyórán ebédpihenő után *Vorrára* kellett továbbmenetelnünk, de csak a *tirannai* köves út könyökéig jutottunk el, mert a menetet megnehezítette a sziklák között folyó patakokon való átjutás. A huszárlovak és málhásállatok némelyike a teher súlya alatt nem tudván a patakon átlépni, beleesett a szűk mederbe, melyből csak nehezen lehetett egyiket-másikat kiemelni.

Február 18-án *Prezán* át *Kulára* irányítottunk, melyet a terepnehézségek miatt késő este értünk el. Itt ismét megpillantottuk a tengert és megláttuk előnyomulásunk célját — *Durazzót*.

Élelmünk fogytán volt, kenyér egyáltalán nincs, e helyett „málét“, azaz kukoricadarából tepsin sült lepényt kapunk, melyből a kevés is megterheli a magyar gyomrot. Tisztek és legénység kölcsönösen biztatják egymást, hogy majd *Durazzó* elfoglalásával lesz búza és rozsliszt, melyet zsákmányul ejthetünk.

A járvány azonban egyre szedi áldozatait és ismét meghal három gyalogos, ezúttal a 28/I. horvát zászlóaljból. A kiéhezés és fáradtság miatt egyre több ember lesz menetképtelené, pedig az itteni vidéken való elmaradástól mindenki irtózik. Dicséret illeti összes katonáinkat, hogy ebben a szomorú helyzetben sem veszítették el harci kedvüket és nyomorúságukban is évelődtek és biztatták egymást.

Közben értesültünk, hogy a 211. számú dandár *Voran* át *Tirannába*, a 20. számú gyalogdandár pedig *Farkas* ezredes parancsnoksága alatt *Vorrára* érkezett, hogy onnan *Durazzót* délről támadhassa.

Csapatok felvonulása *Durazzó* ellen.

Február 18-án *Kulára* irányítottatott a 210. gyalogdandár egy része és pedig a m. kir. 28/I. népfelkelő-zászlóalj *Jurisevics* alezredes parancsnoksága alatt. Ettől jobbra *Ciflicurira* és *Kodralacsra* a cs. és kir. 3. határvadászszázad, amely magyar (győrmegeyi) fiúkból állott. Ez a század a 210. gyalogdandár jobbszárnyát, tartalékát pedig a m. kir. szegedi 5/II. népfelkelő-gyalogzászlóalj *Rusztok Gyula* őrnagy parancsnoksága alatt képezte. A dandár csapatlovasságát a m. kir. budapesti 1. népfelkelő-huszárosztály egy szakasza adta *Elek Menyhért* főhadnagy parancsnoksága alatt. Feladata volt a csendőrségi szolgálatot ellátni, az arcvonal mögött portyázni, az albán csendőrséget, valamint az albán szabadcsapatokat figyelemmel kísérni és a netaláni rajtaütésektől a támadásra készülő dandárt megvédeni.

Közvetlen a 210. gyalogdandár mellett — *Sünej*, *Resej*, *Mráz* elszórt helységektől délre — *Bazar*—*Sjakig* nyert elhelyezést a *Krámer* alezredes parancsnoksága alatt álló cs. és kir. pozsonyi 72. menetzászlóalj és a 210. gyalogdandárból ezúttal idevezényelt m. kir. debreceni 3/III. népfelkelő-gyalogzászlóalj *Géczy István* százados parancsnoksága alatt.

Bazar—*Sjaktól* délkeletre *Mali*—*Borzes* \triangle 487-es körül volt elhelyezve a 211. gyalogdandár két zászlóalja, mint tartalék. Ettől nyugatra *Isakaj*, *Golemas*, *Rahmanli* szétszórt

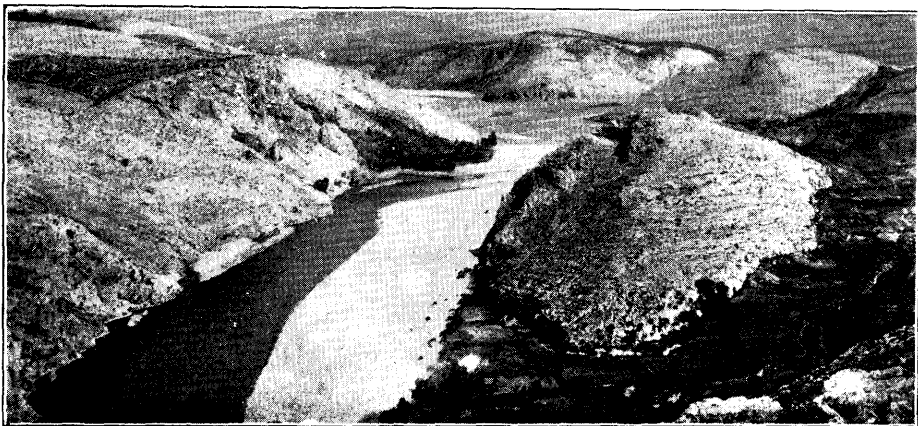
helyiségekben a 20. számú gyalogdandár állott *Farkas* ezredes parancsnoksága alatt, melyhez egy bosznia-hercegovinai zászlóalj is tartozott.

Az összes itt elsorolt csapattestek felett a cs. és kir. 63. gyaloghadosztály parancsnoka, *Schorsich* altábornagy rendelkezett.

Csapataink gyönyörködnek az előttünk elterülő síkságban, melyet itt-ott alacsony erdő fed és a tengerben, amelytől mindössze 5–6 km.-nyi távolság választ el. A láthatáron *Durazzót* pillantjuk meg, melyet a mellette levő hegy jobbára eltakar. Távcsővel kivethetők a tengeren cirkáló különböző nagyságú hadihajók is.

Február 19-én Bazar—Sjaktól délre a 20. gyalogdandár támadásra indul. Előnyomulását az olasz hajók ágyúi zavarják, mindazonáltal a dandár tért nyert és felfejlődik. Ezalatt a 210. dandár a hadosztály szélső jobbszárnyán, valamint *Krámer* alezredes csoportja a hadosztály közepén mozdulatlanul marad, úgyhogy az olasz haderő figyelmét csupán a 20. gyalogdandár támadása köfi le.

Február 20-án parancsot kapnak az összes csapattestek az általános támadás előkészítésére, azonban a délutáni órákban ez a parancs visszavonatot, mert az újból megáradt *Mati*

Albán vidék. Az Arzen folyó.

folyó a hidakat ismét elsodorván, a várt lőszerutánpótlás és élelmezés nem érkezhettek meg.

Az előttünk 3–4 kilométernyire folyó *Arzen* folyó is megáradt, de ezen hidat seholsem látunk.

Február 21-én még mindig vigasztalan a helyzet. Különösen tüzéségi lőszerre lett volna szükségünk, mert a 210. dandárhoz beosztott hegyiüfegszakasz két ágyújának mindössze 70 lövedéke volt.

Február 22-én parancsot kap a *Kulánál* álló 210. gyalogdandár egy másnapi támadás előkészítésére. A félüteg — a még mindig kevés lőszerével — belövést kezd *Duskura*, ahol az olaszok rajvonala látható. A belövés vagy két órán át tart és néhány jól irányított lövés eredményéből megállapítjuk, amint az olaszok fedezékeikből hátrarohannak, de a tüzelést nem viszonzák. *Deschán Benő*, a vezérkarhoz beosztott huszárkapitány *Schorsich* altábornagy, hadosztályparancsnok nevében távbeszélőn parancsot ad délután 4 órakor az *Arzen* folyó partjának megszállására, melyet az est leple alatt végrehajtottunk a nélkül, hogy az olaszok a túlsó partról közeledésünket észrevették volna. A főerőkkel a dombok mögött maradtunk, ahol egy malomnál hozzáláttunk kukoricát őrölni, melyet vízzel felkeverve és néhány ott talált pléhlemezen az így elkészített fésztát paráztűz felett megsütve, elég élvezhető „málét“ nyertünk.

Este 10 óra volt már, amikor a tengerilisztből készített vizes lepénynek elfogyasztása után sátrainkba aludni tértünk. Az éjszaka zavartalanul telt el. Embereink közül sokan részint megbetegedtek a rossz élelmezés miatt, részint kimerültek a hiányos táplálkozás következtében.

Február 23-án a 63. gyaloghadosztály tegnapi parancsa folytán a 210. gyalogdandár jobbszárnya reggel 4 órakor még a sötétség leple alatt az *Arzen* folyó innenső partjának megszállására indul. E dandárhoz beosztott győri 3. határvadászszázad egyidejűleg megszállja a tulsó parton fekvő *Juba* község mellett folyó *Arzen* innenső partját, míg *Dusku* községgel szemben a m. kir. 28/I. népfelkelő (horvát) zászlóalj rajvonala helyezkedik el; majd ehhez csatlakozik a m. kir. debreceni 3/III. népfelkelő-zászlóalj, mely ezidőszerint *Suksig* foglalt állást és a *Krámer* alezredes parancsnoksága alá tartozó cs. és kir. pozsonyi 72. gyalogzászlóaljjal együtt a II. csoportot képezi *Ruskuliban*. A m. kir. szegedi 5/II. népfelkelő-gyalogzászlóalj és *Elek* főhadnagy szakasza tartalék.

Az előnyomulás síma lefolyása után a fisztek a kb. 30 méter széles folyón átkelési lehetőséget keresnek, mert a folyón híd sehol nem volt található. Az olaszok az elővigyázóan kutató, itt-ott felbukkanó fiszteinket nem zavarják munkájukban és már úgy látszik, mintha a tulsó parton végighúzódo lövészárkokat az ellenség elhagyta volna és mintha *Juba*, *Dusku*, *Suks* hegysegeket és magaslatait az ellenség feladta volna. Reggel 8 óra körül azonban megszólalnak az olasz fegyverek. Csapatunk a tüzelést nem viszonzák, de a szórványosan jelentkező fegyverkattogásnak rövid időn belül már is áldozata van és *Pausch* főhadnagyot, a 28/II. gyalogzászlóalj egyik századparancsnokát az *Arzen* innenső partján haslövés éri, amely halálos sebet ejt vakmerően bátor bajtársunkon.

Az olaszoknak mindinkább agresszív fellépésére dandárparancsnokunk helyettese, *Jurisevics* alezredes parancsot ad a *ruskuli* dombokon állásban levő 7/I. számú félütegnek, hogy *Dusku*t és az ellenséges rajvonalat vegye tűz alá, melyet egy század fegyvertüzeléssel és géppuskáink is támogatnak.

Schorsich altábornagy, hadosztályparancsnokunk *Bazar—Sjek* alatt értesülve a *Dusku* és *Jubánál* álló csapatrészeink helyzetéről, *Deschán Benő* honvédhuszárszázados, vezérkari főnök helyettes útján távbeszélőn parancsot ad a folyón való átkelésre.

A megáradt *Arzenen*, miután a folyó mélysége még ismeretlen volt előtűnk, az átkelés kétségesnek látszott.

Mialatt tüzelésünk megszakítás nélkül folyt, dandárparancsnokunk a cs. és kir. győri 3. vadászzászlóaljnak parancsot ad, hogy — a hátfizsákok hátrahagyásával — kísérelje meg az átgázolást és szállja meg a tulsó partot. A győriek közül erre sokan önként jelentkeznek.

Az olaszok tüzelésünk hatása alatt ismét alig-alig adtak életjelt magukról, csupán néha tünt fel egy-egy járőrük, amint a fedezékből előre próbált jutni. Közben a győri vadász-zászlóalj 3-ik századából az önként jelentkezők köteleken ereszkednek be az *Arzen* folyóba, azzal a célzattal, hogy a kötelek a tulsó partra erősítve, ennek mentén valamiképen — a rendelkezésre álló faanyagból és deszkákból — átjárót (hidat) építsenek.

Vadászaink csakhamar átfutnak a tulsó partra, mire a meglepett olaszok meghátrálnak, sőt két járőr meg is adja magát.

Délután 6 óra lehetett, amikor a vadászok egy nagyobb csoportja a folyó tulsó partjára jutott s ott beásta magát.

Az éjszaka csereszkező éjjelt ébren töltöttük, hogy mindenkor készen legyünk a tulsó parton levő kis csapat segítségére, ha netán az olaszok egy éjjeli támadással megzavarnák.

Átkelés az Arzen folyón.

Február 24-én a szürkületkor portyázó népfelkelő-huszárok az *Arzen* folyó mögötti dombos területéről jelentik *Jurisevics* alezredesnek, hogy az olaszok rajonkint visszavonulóban vannak. Az *Arzen* folyó túlsó partja — a *jubai* rész kivételével — még az ellenség birtokában volt és az ott elhúzódó lankás terep, valamint a helyenként cserjével fődött síkság nem engedett betekintést az ellenség körletébe; úgyszintén nem volt kivethető az ellenség rajvonala sem, kivéve azt a néhány támpontot, amelyct saját tűzérésünk tűz alá vett és amelyből az olaszok — mint az már előbb említve volt — elvonulni látszottak.

A bizonytalanság elővigyázatára intette a 210-ik gyalogdandárnak ezt a csoportját.

Jurisevics alezredes elrendeli, hogy a tegnapi napon átkelt győri vadász-zászlóalj 3-ik századának még itt maradt része, továbbá a m. kir. zágrábi 28 I. népfelkelő-zászlóalj az ő saját parancsnoksága alatt, a m. kir. szegedi 5 II. népfelkelő-zászlóalj *Hrustek* gyalogsági őrnagy parancsnoksága alatt és a m. kir. budapesti I. népfelkelő-huszárosztály, *Elek Menyhért* szakasza, az *Arzen* folyón haladéktalanul átkeljenek.

Ennek az átkelésnek támogatására az arcvonal mögötti tűzérés is parancsot kapott.

Az átkelés kevés veszteséggel sikerült s az olaszok által elhagyott állásokat birtokba véve, az ott talált élelmen, hadiszeren, ruhaneműn megosztzkodtunk.

Az átkelési siker azonnal jelentetett a 63-ik gyaloghadosztály parancsnokának, aki délelőtt 11 órakor a további előnyomulásra adott parancsot.

Jurisevics alezredes a parancs vétele és a legénység ebédjének elfogyasztása után — amely 10 nap óta az első kielégítő étkezés volt — az előnyomulást *Reede Cap-Pali* irányában elrendeli. Az előnyomulásban az előbb említett gyalogsági csapatok vesznek részt, míg a huszárszakasz a tűzérés fedezetéül lett kirendelve, egyben segítve azt az *Arzen* folyón való átkelésben.

Miután az olaszok gyalogságunk előnyomulására a főzésben levő étkezést és száradó fehérneműjüket is visszahagyták, visszavonulásuk a menekülés látszatát keltette. E feltevésünkben azonban mihamar csalatkoztunk, mert alig 1 km.-nyi előnyomulás után már megállítottak.

Előrchaladásunkat azonban nemcsak az ellenség ellenállása akadályozta, de a terep is, mert a bokáig érő vízben és a magas cserjékkel fedett terepen végtelenül nehézé vált a tájékozódás és az előrejutás.

Ebben a helyzetben ért bennünket az est és az éjjelt a szabadban álmatlanul fölfőtöttük, mert a sártengerben sehol nem lehetett lefeküdni.

Február 25-én már hajnalban megindul a támadás és lassan-lassan tért nyercünk *Reede Cap-Pali* felé. Déli 12 órakor már félúton vagyunk *Reede Cap-Pali* irányában, amikor crősítésünkre a m. kir. nagyváradi 3/III. népfelkelő-gyalogzászlóalj is beérkezik, amely mint tartalék követte az előnyomuló csapatot.

Schiess tábornok gy.-dandárának állása 1916 február 20-án Jubánál, az *Arzen* folyó partján, az olaszokkal szemben vívott harcok után, a folyón való átkelés közben. *Elek Menyhért* népfelkelő-huszárőrnagy, a lovasszakasz parancsnoka.

Ezzel egyidőben értesülünk arról az örvendetes hírről, — melyet távbeszélőn közölnek velünk — hogy *Bazar Sjak* is délelőtt 9 órakor birtokunkba jutott és hogy a cs. és kir. 20. dandár *Kavaja* felől *Durazzó* felé közeledik.

A cs. és kir. 63-ik népfelkelő-gyaloghadosztály (210-ik, 211-ik és 20-ik) dandárai rövid harc után a *Durazzó* felé nyíló nagy völgynek birtokába jutottak.

Az olasz haderő erős ellenállást fejt ki és az erősbödő tüzéségi tűzből ellentámadás előkészítésére következtetünk. Délután 1 órakor az olaszok támadását a tengeren megjelenő hadihajók ágyúi is támogatják, a harc egyre hevesebb lesz és csak az est beálltával csendesül el.

Durazzó elfoglalása.

Február 26-án már kora hajnalban megindul a kölcsönös füzelés, melyet 5–6 olasz hadihajó is támogat. Derék csapataink azonban nemesak tartják állásaikat, de lassan=lassan tért hódítanak, úgyhogy már déli 12 órakor a 210-ik dandár *Jurisevics* alezredes vezetésével eléri *Reede Cap=Pali* félszigetet; a 211-ik és a 20-ik dandár pedig *Rastbul* és *Kar* környékét, amely *Durazzótól* már csak 4–5 km. nyire van.

Délben 12 órakor érkezik meg *Skutariból Jubába* a cs. és kir. 46-ik gyaloghadosztály két dandára, melyből a 36-ik cseh gyalogezred *Ruskuliba* vezényeltetett, hogy a *Reede Cap=Pali* felé nyomuló 210-ik gyalogdandárnak segítségére legyen. A segítségre azonban már nem volt szükség, mert a 210-ik gyalogdandár ekkor már *Reede Cap=Paliban* volt és nyomon követe az ellenséget, megállás nélkül nyomult *Durazzó* felé.

Az olaszok *Durazzó* előtt elkecseregett védekezést fejtenek ki. Az olasz ágyúk tűzében a gyalogsági fegyver és gépfegyver kattogását alig lehet kivenni. Gyalogságunk csakhamar rohamra megy és 900 olasz foglyot ejt, valamint eléri a *Durazzóba* vezető utat és a tengert.

Az olasz hajóágyúk által belőtt és keskeny föltésen vezető úton az előnyomulás igen sok veszteséggel járna, így — dacára annak, hogy egy bosnyák század erre önként vállalkozik, — a hadosztályparancsnokság a további előnyomulást beszünteti.

Távesövön jól kivethető, amint az olaszok a hajókra rakodva, a kikötőt kiüríteni igyekeznek és hadihajóik fedezete alatt csapataik egy részét személyszállító hajókra rakják. A 211-ik és 20-ik dandárunk összpontosított tüzésége *Rastbulból* és *Karból* a durazzói kikötőt ostrom alatt tartja, minek következtében délután 6 órakor felgyullad *Durazzóban* egy petrolcumtartály, mely óriási lánggal világítja be a tájat. Majd a robbanások szakadatlan sorát lehet hallani. Az olaszok nyilván lőszerüket semmisítik meg.

A 210-ik gyalogdandár folytatva a támadását, éjjel 11 óra 30 perckor élével eléri *Durazzót*. A dandár főbbi rész és vele a népfelkelő-huszárszakasz is 3 órával később, **február 27-én** hajnalban 2 óra 30 perckor benyomul *Durazzóba*.

Durazzo maga tüzéségi tűzünktől sokat szenvedett. Egész utcasorok hevernek romban; az utcákon pedig százával fekszenek a lő- és összvérhullák, melyeket részben az olaszok irtottak ki, nehogy zsákmányul essenek. A kikötőben rengeteg élelmiszer és hadianyag van felhalmozva, melyet első pillantásra felbecsülni sem lehet. A hadihajók már lőtávolon kívül vannak, ám ennek dacára a hadosztályparancsnokság szigorú biztosításról gondoskodik.

A biztosítószolgálat elrendelésével a 210. dandárunk parancsnoka utasítást ad, hogy egy gyalogzászlóaljunk *Durazzótól* délre és keletre vonuljon és keresse az összeköttetést a velünk most már szemben álló cs. és kir. 20-ik gyalogdandárral, amely a *Durazzóhoz* vezető keskeny úttöltésen levő leégett fahídnál áll és még nem értesülhetett *Durazzónak* a cs. és kir. 210-ik gyalogdandár által történt elfoglalásáról. Ennek dacára a *Durazzó* keleti kijáratához vezető úton

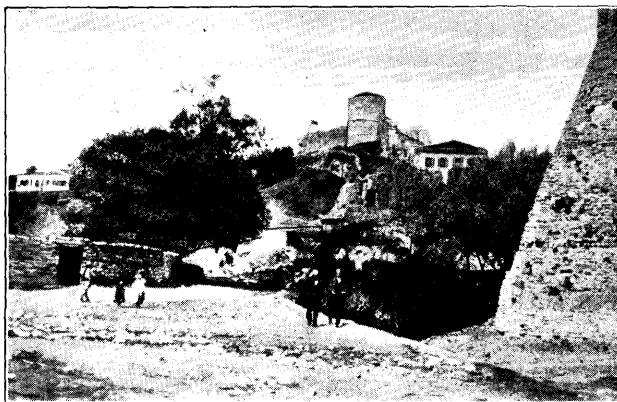
az odavezényelt cs. és kir. győri 3. vadász-zászlóalj százada fegyvertűzet kapott, amit viszonzva, a 20. gyalogdandár élén haladó bosnyák zászlóaljából két katona elesett.

Az azonnal folyamatba tett vizsgálat során kiderült, hogy a sötétségben a 20. gyalogdandár bosnyák zászlóaljának előőrsei nem ösmerték fel a hozzájuk közeledő győri vadászokat, azt nyilván ellenséges rajtaütésnek vélték és tüzelés alá vették.

Reggel 7 órakor bevonult *Durazzóba* a cs. és kir. 20. és a 211. gyalogdandár is és a 63. gyaloghadosztály, amely egy hétig *Durazzó* körülzárásával és ostromával foglalkozott, *Schorsich* altábornagy parancsnoksága alatt megszállta *Durazzót*.

Szembesültekben és halottakban az egész 63. gyaloghadosztályt csupán 90 embervesztés ért. Emlékezet szerint a legtöbb veszteséget a császári és királyi 20. gyalogdandár szenvedte, mely *Kavaja* és *Nazar Sjak* felől támadta *Durazzót*.

A *Durazzóba* elsőnek bevonult 210. gyalogdandár nem sokáig élvezhette pihenését, mert már **február 23-án** reggel parancsot kap a készülődésre. Dél előtt 10 órakor megtudjuk, hogy nemcsak a cs. és kir. 210. gyalogdandár, hanem az egész 63. gyaloghadosztály *Durazzót* még a mai nap folyamán elhagyja és helyét a cseh ezredekkel álló és ma ideérkező cs. és kir. 47. gyaloghadosztály (*Trolmann* gyalogsági altábornagy) foglalja el. Ennek a kötelékében volt az a bizonyos cs. és kir. 28. gyalogezred is, amely gyávasága miatt egy ízben feloszlatott, de később a *Lovcsen* bevételénél, amikor 50 százalékban magyar fiúkkal volt keverve, ismét felállított.

Durazzó erődítménye, melyet *Schiess* tábornok gy.-dandára és az 1. népf.-huszárosztály különítménye kétnapi erős harcok után az olaszoktól 1915 február 27-én elfoglalt.

Durazzót elhagyva, a népf.-huszárszakasz, a m. kir. 28/I. zágrábi népf., a m. kir. szegedi 5/II. népf., a m. kir. debreceni 3/III. népf. és a cs. és kir. 3. határvadászszázad, mint a 210. gyalogdandár részei, még ezen a napon *Meminasra* érkeztek és ott laktáborba szálltak. (Lásd a 68. sz. vázlatot.)

Február 29-én szakadó esőben folytattuk útunkat *Laruska* felé. A rettenetes rossz úton sok málhás állat a kimerülés következtében elhullott.

Március 1-én tovább folytatva útunkat *Alessió* felé, *Krujába* értünk. *Kruja* Albánia egyik nagyobb városa, hol már jó elhelyezést nyertünk. A város magaslaton fekszik, honnan gyönyörű kilátás nyílik a tengerre. Öt nap iitt időzés után magunkat kipihelve, folytattuk útunkat *Milotba*, hová **március 5-én** szakadó esőben értünk meg. Ezen az úton a dandár 37 darab málhásállatot volt kénytelen kiirtani, amelyek végkimerülésben az utat folytatni nem voltak képesek. De nemcsak állatokban, de emberekben is ért veszteség, akiket az elmúlt hetek fáradalmi és nélkülözési mencképtelenné tettek. Pihenésre és jó ételmezésre lett volna szükségünk, hogy az előttünk levő nagy utat megtehessük. Helyzetünket súlyosbította az a körülmény, hogy a nagy esőzés következtében az előttünk néhány kilométernyire folyó *Mati* folyó újból megáradt s az ár sodra ismét elvitte a hidat, a hadtáp ételmezési osztagai tehát ismét akadályozva voltak abban, hogy úgy bennünket, mint a *Durazzóban* visszamaradt csapatokat ételmezzék.

A megszállott Szerbiában és Montenegróban levő csapataink beosztásában működő m. kir. 1. népf.-huszárosztály csonka századainál ezidőben *Burchard-Bélaváry Pál* százados,

osztályparancsnok és *br. Kétly Endre* főhadnagy megbetegednek és kórházba utaltatnak. Az osztályparancsnokságot *gróf Csekonics Gyula* főhadnagy vette át, aki az osztály főzrsével az *Ipek* melletti régi kolostorba, Decaniba vezényeltetett.

Az albán arcvonalon **március 10-én** végre sikerül egy utászkomppal a *Mati* folyón a 210. dandárt — a népf.-huszárosztaggal együtt — áthajózni és ugyanaznap este 10 órakor a dandár *Alessióba* érkezik, hol retablirozni fog.

Alessió (Lesch) kicsinynek bizonyult arra, hogy egy dandárt és a 63. hadosztály főzrsét és egyéb intézeteket befogadjon.

Március 11-én reggel ugyan hozzáfogtunk magunk között a helységet valahogyan fölosztani, de a lovak így is csak a szabadban táboroztak.

A 63. gyaloghadosztály ismét csak két dandárból állott. Ebből a 210. gyalogdandár három zászlóaljjal: a m. kir. *zágrábi* 28/I., a m. kir. *szegedi* 5/II. és a m. kir. *nagyvárad* 3/III. népf.-gyalogzászlóaljakból, továbbá a cs. és kir. *győri* vadász-zászlóalj 3. századából és az *Elek Menyhért* főhadnagy parancsnoksága alatt álló m. kir. *budapesti* 1. népf.-huszárosztály egy szakaszából, valamint két hegyi tüzérutegéből állott.

A 210. dandár tengerpart-i védelmi körlete: *S. Giovanni di Medua (Singjintől)* a *Mati* folyóig terjedt.

A dandár főzse *Alessióban* székel, ahol később a hadosztályparancsnokság és főzse is elhelyezkedett.

A 63. hadosztály másik dandára, a 211. dandár, a *Mati* folyótól délre eső tengerpart-védelmi vonalra vezényeltetett és közvetlen kapcsolatban állott a *Durazzóban* székelő cs. és kir. 47. hadosztálynak *Prezán* székelő különítményével.

A 211. dandárhoz beosztott csapatlovasságot *Geréby János* főhadnagy parancsnoksága alatt szintén a m. kir. 1. népf.-huszárosztály egy szakasza képezte, amelynek feladata volt a nehéz közlekedési viszonyok tartamáig *Milotitól Prezáig* éppen úgy, mint a 210. dandár lovasságának *Elek Menyhért* főhadnagy parancsnoksága alatt *Milotitól Kukliig*, levélküldönccszolgálatot teljesíteni.

Hadvezetőségünk *Alessióban* — melynek közeli kikötője *S. Giovanni di Medua* volt — nagy katonai felszerelési raktárt állított fel. Ezenkívül gondoskodott arról, hogy az alig járható *skutari-alessiói* út stratégiai úttá átépíttessék. Tervevette egy állandó erős hídnak a *Drin* folyón át való megépítését és a megkezdett műútnak kiépítését is.

Eme nagy építkezések elősegítésére egy vasútezredbeli század *Skutaritól Alessióig* tábori vasút kiépítéséhez fogott, majd a megfelelő anyagoknak tábori vasúton való ideszállításával még márciusban megkezdte egy drótkötélpályának felállítását *Alessiótól Durazzóig*, az albánok nem kis csodálkozására.

Az albánokat azonban — dacára, hogy mindez az építkezés országuk javára szolgált — nem lehetett felhasználni a munkánál, mert lusták és megbízhatatlanok voltak. Ezért dcerék magyar munkásosztagainkra hárult az egész feladat.

A megszállott *Szerbiában* és *Montenegróban* levő csapataink beosztásában működő népf.-huszárosztály csonka századainál májusban az a változás állott be, hogy *Kerekes András* őrnagy betegségéből felépülvén, újból átvette *gróf Csekonics Gyula* főhadnagytól az osztályparancsnokságot.

Az 1. csonka századból egyik szakasz *Benedikty Gyula* főhadnaggal *Djakovára*, a 2. (csonka) század *Ipek* és környékére, a 3. (csonka) század pedig a *kosovói Mitrovicára* vezényeltetett. (Lásd a 69. sz. vázlatot.)

Jármy János főhadnagy mezőgazdasági okokból a további szolgálat alól felmentetvén, végleg eltávozott és a 2. század parancsnokságát *Hirsch Aladár* főhadnagy vette át.

A megszállott Albániában április, május, június és júliusban folyó építkezések oly rohamosan haladtak, hogy az utak már július 15-én átadották a forgalomnak, amelyekken most már a közlekedés és hírszolgálat, a csapatok eltolása sokkal könnyebben volt végrehajtható.

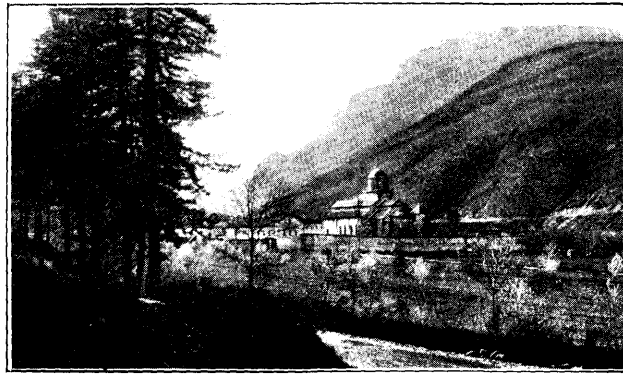
De az albánoknak nemcsak katonailag és technikailag mutattuk meg fölényünket, hanem gazdaságilag is hámulatba ejtettük őket.

Az elhanyagolt, de egyébként termékeny talajon az egyes csapatparancsnokságok kertgazdaságokat létesítettek, melyekből a legénységet zöldséggel láttuk el. Modern gazdasági gépekkel művelés alá vettük a kibérelt földeket, amelyeket eddig csak fackével műveltek meg. Hogy mit köszönhet *Albánia* kultúra terén a magyar csapatoknak és különösen a magyar honvédségnek, azt csak az tudná felértékelni, aki *Albániának* ezt a vidékét a megszállás előtt látta.

A márciusi retablirozás időszaka még tűrhető volt, de amint közeledtünk a nyári hónapokhoz, mindinkább tűrhetetlenné vált a meleg.

Az albán nép már jóelőre figyelmeztetett bennünket a bekövetkezendő hőségre, valamint a maláriára, amelyet elkerülendő, ők maguk is az erdővel borított hegyvidékre vándoroltak.

Mi azonban ezt a tanácsot a szolgálati viszonyok miatt nem követhettük. Júliusban 50–60 fokos melegben, pőrésre vetkőzve, teljesítették járőrreink a tengerparton őrszolgálatukat. De még így is délelőtt 9 órára már be kellett szüntetni minden munkát, mert sem az ember, sem a ló szeme nem bírta a vakító napfényt. Mindezekhez hozzájárult a májusban fellépő malária, amely ellen ugyan naponta kinint szedtünk, de sokan még így sem kerülhették el. A magas láz és hőség étvágytalanságot okozott, amelynek következményeképpen a már feljavult ember- és lóanyagnál visszacsés mutatkozott.

Decani kolostor a Szandzsákban, ahol az 1. népfelhőosztály főzse hosszabb ideig állomásozott, mint a megszálló csapatok hadosztálylovassága.

A kolera, fekete himlő és tifusz is áldozatokat követelt. Természetesen alkalmaztuk az ellenszerket különféle oltásokkal, dezinficiáló szerekkel, de a járványoktól végleg megszabadulni nem tudtunk.

1916. év június 30-án a 210. dandár parancsnoka, *Schiess* altábornagy, aki másfél éven át annyi viszontagság között dicsőséges és eredménydús harcokban vezette diadalra katonáit, maláriában megbetegedvén, kénytelen volt bennünket elhagyni. Végtelenül sajnáltuk őt, mert a tapasztaltak után nemcsak bízunk vezetésében, de szeretetreméltó modorával minden alárendeltjének őszinte rokonszenvét nyerte meg.

Utóda *Fibich Rippke* tábornok lett.

1916 július 16-án az 1. népfelkelő-huszárosztály ifteni különítményének parancsnoka, *Elek Menyhért* főhadnagy hagyta el két év óta vezetett szakaszát, miután paratyphusból és maláriából felocsudván, közbejött tüdőcsúcsburult miatt hosszabb szabadságra *Magyarország* valamely magaslati vidékére küldetett.

A népfelkelő=huszárosztály működése mint a szerb=montenegró=albániai megszálló csapatok lovassága. 1916/17.

Az albánok lázadása a *montenegrói* határon, majd a szerb lakosság mozgolódása következtében a népfelkelő=huszárosztálynak kiküldönített századai és szakaszai főbb ízben nehéz feladatot kapnak, mely azonban nem annyira veszélyes, mint fáradtságos volt. A huszárosztály századai, mint megszálló lovasság, csendőrségi szolgálatot teljesített, amely nagyobb távolságú járőrmenetekből állott, figyelmeztetésül arra, hogy minden ellenséges mozgolódást csapataink el tudnak nyomni.

1916. augusztus havában *gróf Csekonics Gyula* főhadnagy a hadseregfőparancsnokság rendelkezésre hosszabb szabadságra ment és az osztályparancsnokságot a betegségéből felépült és *Budapestről* ideérkezett *Kerekes András* őrnagy veszi át. Azonban *Kerekes* őrnagy sem bírja sokáig az itteni éghajlati viszonyokat, csakhamar lázas lesz és már **szeptember 24-én** ismét *Budapestre* kerül kórházi ápolásba.

Kerekes András őrnagy megbetegedvén, távozásával az osztályparancsnokságot *Vörösmarthy György* tart. százados, tőle pedig **november 1-én** *Huber József* népfelkelő-főhadnagy veszi át, míg végül **1916 november 15-én** *Zuna Venó* őrnagy kerül az osztály élére.

Ebben az időben aggasztó hírek érkeznek *Wienből* Legfelsőbb Hadurunknak, *I. Ferenc József apostoli királyunknak* megbetegedéséről, kinél állapota mindennap rosszabbra fordult és végre is **1916. évi november 21-én** bekövetkezett elhalálózásával végződött.

Mély megilletődéssel közöltük a lecsújtó hírt az arcvonalban álló csapatainkkal, akiket egyidejűleg feleskettünk *IV. Károlyra*, új királyunkra, ki már 10 nap múlva, **1916. évi december hó 31-én** *Budapestben* megkoronáztatott.

A koronázásra *Lipcsey Márton* százados parancsnoksága alatt kivézényelt honvéd=huszárdíszszázadot pótszázadunk állította ki és abban, mint egyik szakaszparancsnok, *gróf Csekonics Gyula* népfelkelő=huszárfőhadnagy is résztvett, képviselve az 1. népfelkelő=huszárosztályt.

Az osztály főrzse ebben az időben *Djakován* állomásozik, hol csupán a 2. század van elszállásolva, melynek ezidőszertinti parancsnoka *Vörösmarthy György* tart. százados, alantos tiszték *Huber József* főhadnagy és *Hankó Ernő* hadnagy.

Az **1917. év** a népfelkelő=huszárosztályra nézve még kedvezőtlenebb. Az osztály régi tisztikara közül már csak keffen vannak, akik az itteni éghajlati viszonyoknak ellen tudván állani, még mindig kitartanak. Ezek *dr. Spett Ernő* és *dr. Huber József* főhadnagyk, a többiek mind friss erők.

Március 16-án a 2-ik század is elhagyja eddigi állomáshelyét, *Djakovát*, hol az osztályfőrrzel, *Zuna Venó* őrnagy, parancsnokkal együtt tartózkodott és *Úszkübön* át az *Ochrida* és *Presba* tavakig húzóadó hadtápvonal biztosítására vezényeltetett. A 2-ik század parancsnokságának helyéül *Gostivár* jelöltetett ki. Az osztályparancsnokság ugyanekkor a kosovói *Mitrovicára* került, mely a megszállt szerb kormányzóságunkhoz tartozott.

1917 május 6-án a huszárosztály 1. századának parancsnoka, *Benedikty Gyula* a szolgálat alól felmentetvén, helyét a 2-ik századtól *Huber József* főhadnaggal töltötték be, aki az *Ochrida* tótól, illetve *Gostivárból* új állomáshelyére, az *Ipektől* keletre fekvő *Rudnikra* vonul be. A csonka század, melynek két szakasza *Durazzo* és *Alessio* között állomásozott, igen kis létszámával az *ipek=mitrovicai* hadtápvonal biztosítását látta el.

1917 szeptember 6-án az 1-ső század parancsnokságában változás állott be, mert a pótszázadtól idevezényelt *Lovass Zoltán* főhadnagy *Huber József* népf. főhadnagytól a parancsnokságot átvette. Utóbb nevezett azonban továbbra is mint alantos tiszt a század állományában maradt, ahová még *Skuts Dénes* hadnagy is tartozott.

Ebben az időben vonul be a *Durazzóban*, illetve *Alessióban* egy és fél évig kikülönített, legutóbb *Cettinjében* állomásozott lovasszakasz is *Markovics Miklós* tart. hadnagy parancsnoksága alatt. Ez a szakasz, mely egy és fél évvel ezelőtt *Elek Menyhért*, később *Geréby* népf. hadnagy és *Markovics Miklós* hadnagy parancsnoksága alatt volt kikülönítve, örömmel látta viszont a régi bajtársakat, kiket még együtt találhatott a megfogyatkozott században.

A 2-ik század, amelyet még július hó végén *Gostivárból* a *Vojusa* folyó védelmére rendelték, az ottani megszálló csapataink által annyira igénybevételezett, másrészt a 60–65 fokos melegtől és maláriától annyira szenvedett, hogy a század ember- és loányaga 90%-ban elpusztult.

A népf. huszárosztályparancsnokság megszüntetése.

Nem maradt meg csupán az osztály 1. és 3. százada, az is elszórtan, mincképpen a hadsergőparancsnokság az osztálytörzset 1917. évi november 20-án feloszlatta a századokat önállósította.

Az 1. század *Lovass Zoltán* tényleges főhadnagy parancsnoksága alatt az *ipeki*, a 3-ik század *dr. Spett Ernő* népf. főhadnagy parancsnoksága alatt a *mitrovicai* körletparancsnoksághoz nyert végleges beosztást, hol a megszálló csapatok csapatlovasságát képezik. A *djakovai* körletparancsnokságnál pedig az időközben ide beosztott cs. és kir. 10-ik huszárezred egyik százada, *Haidekker* százados parancsnoksága alatt, teljesíti a népf. huszárosztályunk 2. századának megsemmisülése óta a szolgálatot.

Ipek, ahol az 1. népf. huszárosztály törzse és csonka századai felváltva huzamosabb ideig állomásoztak mint a szerb-montenegró-albániai megszálló csapatok hadosztálylovassága.

A huszárszázadokra ezidőtájt mindig szomorúbb idők következnek. A sok nélkülözés következtében a századok — miután már pótlás nem érkezett — loállományuknak 50%-át veszítették el. Hozzájárult a további leromláshoz az is, hogy a megszálló gyalogsági csapat-, illetőleg körletparancsnokok a lovaságot rendeltetésétől eltérő célra alkalmazták.

A lovaszolgálat mellett népf. huszárszázadaink egyre kiterjedtebb gazdasági tevékenységet folytattak és egyrészt az egész itteni hadsereg részére, másrészt a megszálló csapatok legénységének és loállományának fentartására közvetlenül szükségelt mezőgazdasági termékek előállításán és beszerzésén fáradoztak.

Ezt a tevékenységet csak ritkán zavarta meg az albánok támadása, vagy a szerb, montenegrói és albán komitácik szórványosan jelentkező mozgolódása.

Az 1918. év betetőzte romlásunkat.

Huber József főhadnagy, aki az elmúlt év május havában a legfelsőbb dícsérő elismeréssel járó **bronz katonai érdeméremmel** kitüntettetett, az év augusztus havában mezőgazdasági okokból szabadságoltatott és most már a népf. huszárosztály legtovább szolgáló tisztje *dr. Spett Ernő* maradt, aki mint a század utolsó tisztje a megbetegedett *Lovass Zoltán* századostól a 3. század parancsnokságát átvette.

A bolgár arcvonala összeomlása.

1918 augusztusában a bolgár front feladása következtében összeomlott a *szalonikii* frontunk is és az ellenség új erőre kapva, támadásba ment át.

Szeptember 24-én a *mitrovicai* körletparancsnokság csapatai szigorú készültségbe léptek.

Október 4-én a 3. század *Pristinára* rendeltetett. Innen, miután a műszaki csapatok az *üszküb-mitrovicai* vasútvonalat használhatatlanná tették és így ez oldalról az ellenség gyors előnyomulásáról szó sem lehetett, parancs szerint *Mitrovicára* vonult vissza.

Mitrovicán a 3. század egyesült a szabadkai 4. honvédhuszárok *Schandl Géza* őrnagy parancsnoksága alatt álló egyik századával.

Az ellenséges lovasság *Mitrovica* határát **október 6-án** érte el. Még aznap délután a 3. század egyik *Freck* szakaszvezető parancsnoksága alatt álló járőre kedvezőtlen körülmények között kényszerült a harcot egy erős francia szakasszal felvenni és ebből az egyenlőtlen harcból *Freck* szakaszvezető 3 súlyos lösebbel mindössze 1 huszár kíséretében került vissza, a többi huszár, számszerint 9, részben elesett, részben fogságba jutott.

Október 7-én a *mitrovicai* csapatok az ellenséggel folytonos érintkezést tartva, megkezdték a visszavonulást.

A visszavonulás iránya *Raskán, Kraljevón, Gorni Milanovácon, Arangjelovácon, Obrenovácon* át *Boljevcibe* és onnan a *Száván* át *Ujvidékre* vezetett.

A visszavonulás, ha lényegesebb embércsapatokba nem is került, a legsúlyosabb következmények elé állította csapatainkat. A 3. század lovai már a visszavonulás kezdetén 75%-ban nem voltak lovagolhatók és így a huszároknak — gyaloglásra éppen nem alkalmas csizmákban — a lovakat vezetve kellett a napi 30—40 km-t megtenniök.

November 4-én hajózott át a 3. század a *Száván* és a hazai földön — a szeptember 24. óta, tehát 42 napon keresztül tartott kimerítő fátalmak után — a forradalmat találta. A lakosság gyűlölködő magatartása mellett — fegyverrel a kézben — vonult a század *Ujvidékre*, ahová **november 6-án** este érkezett.

Kétnapi újvidéki tartózkodás után a század vonatra szállt és **november 12-én** *Budapestre* érkezvén, a m. kir. budapesti 1. honvédhuszárezred pótszázadához bevonult.

Ezzel a m. kir. budapesti 1. népf. huszárosztálynak az 1914—1918. évi világháborúban betöltött szerepének végéhez értünk. Talán szebb, változatosabb és eredményesebb szerep is juthatott volna osztályrészül, ám a csapatok vezényeltetnek és nem válogathatnak; és mivel a sors részünkre az itt megörökített feladatokat jelölte ki, amelyeket az osztály minden tisztje és altisztje, valamint közvitéze mindenkor „*Istennel, Királyért és Hazáért*“ lelkiismerettel és becsülettel teljesített, nyugodtan bocsátjuk ténykedésünket az olvasó bírálata alá, abban a reményben, hogy a magyar áldozatkészségnek a nagy háborúban szerzett dús koszorújába a m. kir. 1. népfelkelő-huszárosztály is szerzett néhány hervadhatatlan babérlevelet.

ZÁRSZÓ.

A **m. kir. budapesti 1. honvédhuszárezred** megszűnése után majd 9 év múlva lát napvilágot e munka, ám az iránta megnyilvánult érdeklődés mutatja, hogy az ezred volt tagjai között fennálló lelkipapocs e hosszú idő dacára sem lazult meg; az a szeretetteljes igyekezet pedig, amellyel egyesek a birtokukban levő feljegyzéseket, adatokat és fényképfelvételeket rendelkezésre bocsátották, tanubizonysága annak, hogy mindnyájan szívükön viselték azt, hogy ezredünk, valamint dcerék népfelkelőink emléke nyomtalanul el ne enyésszen, feledésbe ne menjen. Csak így volt lehetséges részletes és minden eseményt felölelő munkát adni, amely hivatva van az ezred emlékét örök időkre megőrizni és emléket állítani sok-sok névtelen hősének, kik három harctéren vérüket, életüket áldozták. Azoknak, akik minden poklokon keresztül, esküjükhöz és *Hazánkhoz* híven, tántoríthatatlan ragaszkodással a legmagasztosabb katonai erényeknek ragyogó mintaképei voltak és akikről mindnyájáról, sajnos, — adatok híján — névszerint megemlékezni nem lehetett. Oda vannak értve azonban ők mindenütt, ahol a *m. kir. budapesti 1. honvédhuszárezredről* és a *m. kir. 1. népfelkelő-huszárezredről* bármily vonatkozásban szó van, mert ezeket ők alkották és ők fonták azok hervadhatatlan babérkoszorúját!

Bátor szívük volt! Tanu rá három ország vértől ázott harctere és számtalan fényes haditett.

Erős karjukban bíztak! Mert bár mindig túlerővel állottak szemben, támadni soha nem haboztak; ha pedig védtek, utolsó lehelletükig kitartottak!

Merészek, elhatározók, mindig gyors tettere készek voltak és nem ismertek nehézséget. Támadás volt az ő elemük, ám ha — és hajh, de sokszor — hátrálni kellett, csüggedés nem szállotta meg szívüket. Összeszorított ajkuk nem szólt, amint panaszszó azt a legnagyobb megpróbáltatások idején sem hagyta el soha, csak tekintetük lett komor és jaj volt az ellenségnek, ha újra támadni lehetett. Százszorosan adták vissza a kölcsönt. De *jóságos természetük* még ilyenkor sem hagyta el őket. Védtelen soha nem bántottak, nem kegyetlenkedtek, nem romboltak. Hány esetet lehetne felsorolni, amikor a kiéhezett ellenséges fogollyal utolsó falatját és a mindennél többre becsült dohányját is megosztotta a huszár!

Lovukat önmaguknál jobban szerették! Ki ne tudná, hogy fárasztó menet, öldöklő harc után a huszár előbb lovának „szerzett“, majd rendbehozta, esőtől-sártól csapzott szőrét fényesre kefélte és csak ha már a hű fegyvertárs el volt látva, nézett maga után. *A ló!* Ez volt a huszár legjobb barátja: mindene a háborúban. Ennek panasolta el baját, bánatát, ha volt és lova nyakát simogatta, veregette, ezt ölelte meg, ha otthonhagyott kedvescire gondolt...

Fájdalmasabb búcsút a huszár tán még otthonától sem vett, mint amikor a volt osztrák-magyar hadsereg örök szegényére — lovától megválnia kellett.

Igaz, megállották gyalog is helyüket és a *honvédlovaslövészosztályok* a hadsereg „elite” csapataivá váltak, ám mennyivel sikeresebben, mennyivel hathatósabban szerepelhettünk volna lovon, lovasrohamokkal állva ellen a „*Bruszilow=áttörések*” után reánk zúdított kozáktömegeknek, avagy fordítva — üldözni, vágni, pihenést nem engedve, magunk előtt hajtani, ha tudtuk volna, nyert csaták után az ellenséget . . .! Világraszóló haditettek tömege hirdetné most azt, hogy a magyar huszár méltó maradt az ezeréves tradíciókhoz és bizonyára más befejezést nyert volna reánk nézve a világháború is, mert hiszen *történelmi tény az, hogy a lovasság helytelen alkalmazása miatt az elért sikerek soha kellőleg kimélyíthetők nem voltak . . .!*

A másik célja e munkának a *bajtársiasság ápolása, az ezredszellem fentartása*. Az a soha, mint éppen *Hazánk* mai szomorú helyzetében, magasabbra nem értékelhető katonai erény, amely egymás iránt sokszor saját élete veszélyeztetésével is áldozatokra volt képes; amely nem ismert *irigykedést, rosszakaratot az érdekesebb iránt, gőgöt és lekicsinylést a kevésbé jeles iránt, ahol az alárendeltekkel való bánásmód mindig jóakaró és igazságos, az előjárók iránti magaviselet pedig őszinte és ragaszkodó lévén — soha idegen befolyásra nem volt szükség.*

Ezredszellemünk az egymás iránti tisztelet, szeretet és megbecsülésen épülve fel, nem kétséges, hogy e lapokat forgatva, a *m. kir. budapesti 1. honvédhuszárezred* és a *m. kir. 1. népfelkelő-huszárezred* tagjai: tisztje, altisztje és közhuszára, — amidőn felidézi az együtt átélt jó, rossz, dicsőséges és szomorú napokat — bárhova vetette legyen is a sors, egymáshoz tartozónak fogja magát érezni. Ciyakran egymásfelé dobban majd szívük és a *haza-szeretet* egyformán áldozatrakész szent lángjától áthatva, úgy egybeforrva maradnak, hogy megtépett, megalázott *Hazánk* első hívó szavára „*Fráter*”, „*Roskoványi*”, „*Prónay*” ezrede; a „*Pentz*”, „*Rakovszky*”, „*Lipcsey*”, „*Szaplonczay*”, „*Elek*” és „*Illésy*” századok huszárjai, „*Rády*” géppuskásai, „*Lenk*” utászai, valamint a *népfelkelés* minden épkézláb tagja, *bátor szívvel, erős karjukban és a szent magyar igazságban bizva, merész elhatározásra, új és gyors tettekre készen sorakozhatnak!*

Úgy legyen!